

ನೀರು ನೆಲಗಳು ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಭಾರತವು ನಡುಗಣ್ಣಿ
ಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಅದರ ಆಕಾರವು ಒಂದು ನೇರಲ ಪಟ್ಟಿನ ಬೀಜವನ್ನು
ಹೋಲಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಂಬುದ್ವೀಪವೆಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಂತಿತು.
ಕಾಲವು ಕಳೆದಂತೆ ಈ ದ್ವೀಪದ ಮೇಲೆ ಜನವಸತಿಯಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ
ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ಜನರ ಬರ-ಹೋಗುಗಳು ನಡೆದೇ ಇವೆ. ಹೀಗೆ ಬಂದವರಲ್ಲಿ
ಅರ್ಧರೂ ಒಂದು ತಂದವರು. ಅವರು ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬರುವಸ್ಥರಲ್ಲಿ
ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ತಾನವು ರೂಪುಗೊಂಡು, ಈಗಿನ ಸಂಚಾರ ಪ್ರಾಂತವು
ಇವರಿಗೆ ಅನುವು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಅರ್ಧರೂ ಭಾರತದ ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಗಳಾಗಿ
ನಡೆದ ತಿಕ್ಕಾಟವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ "ದಾಶ ರಾಜ್ಯ ಯುದ್ಧ" ವೆಂಬುದು ಹರು
ಗಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಭರತನ ಕುಲದವರು ಜಯಶೀಲರಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹರ
ಡಿದರು. ಭರತಖಂಡ, ಭಾರತನದ್ವ, ಭರತಭೂಮಿಗಳೆಂಬ ಹೆಸರುಗಳು
ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಪ್ರಸಾರ ಹೊಂದಿದವು. ನಂತರ ಅರ್ಧ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ
ತಿಖರಪ್ರಾಯವಾದ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲಗಳು ಮುಗಿದು
ಹೋದವು. ಒದ್ದಬೇವನ ಕಾಲ ಬಂದಲಾಯಿತು. ಇವನ ಅಭಯಾ
ಯಗಳು ದೂರ ದೂರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಒದ್ದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಂದಿದ
ವಕ್ಕೆ ? ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಚೀನವು ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಚೀನಕ್ಕೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ
ಇದ್ದ ಸಂಬಂಧವು ವಿವಿಧವೆಂದರೂ ಇಂದಿಗೆ ೨೦೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನದು.
ಆದರೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವು ಚೀನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ ಹೊಂದಿದ ಬಳಿಕ, ಬಳಿಕಯೂ
ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಚೀನವು ಬಂದಲು ಭಾರತವನ್ನು
"ಪಶ್ಚಿಮದ ಸ್ವರ್ಗ" (ಪ್ಲೀನ-ಚು) ಎಂದು ಕರೆದಿತು. ಇನ್ನೂ-ಚು ಎಂಬುದು
ಮದಿನ್ ಸ್ಥಾಂಗಮ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟ ಹೆಸರು. ಚೀನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ
ಅರ್ಥವು "ಚಂದ್ರ" ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತದ ಧರ್ಮೋಪಕರಣ ಇಗೆ
ಪ್ರತ್ಯೇಕವೆಳಗುವರೆಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ಭಾರ್ತಿಕ ಅಥವಾ ಇತರ ಮಹತ್ವ
ಭಾರತದೊಂದೆ ಚೀನವು ಭಾರತವನ್ನು ಭಾ-ತೂ-ತೂ ಎಂದರೆ ಒದ್ದತ
ಮಾಡಿ ಎಂದು ಕರೆದಿತು ಮದಿನ್ ಸ್ಥಾಂಗದ ಲೆಖಕರ ಬಂದ ಚೀನ
ಪ್ರವಾಸಿ ಲೇಖಕನು ಭಾರತವನ್ನು 'ಅರ್ಧ ದೇಶ' ವೆಂದು ಕರೆದನು. ಇಲ್ಲಿ
ಭಾರತದ ಒಂದು ಭಾಗವೆಂದರ್ಥ. ಅದರಾ ವಸತಿಯಾಗಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು

ನೂತನಿಸುತ್ತದೆ. 'ಮಧ್ಯ ದೇಶ' ವೆಂಬುದು ಇ-ಶ್ಚಿಂಗನು ನೂತನಿಸಿದ ಎರಡನೆಯ ಹೆಸರು. ನೂರು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದುದು ಎಂದೂ ಇದರ ಅರ್ಥ. ಬೇನೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳು "ಇಂದು ಕಲಾ" ಅಥವಾ "ಇಂದಿಕಾ" ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತವೆ. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಬೇನೇಯರು ಭಾರತವನ್ನು "ಇಂದ್ರಭವನ" ಅಥವಾ "ಇಂದ್ರ ಪರ್ಮನ" ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವೆಯದಾಗಿ, ಭಾರತವು "ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ದೇಶ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಬೇನೇಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ.

ಭಾರತ ದೇಶಗಳಾದ ಶ್ರೀಶ, ಅಥಗಾಸಿಪ್ತನ, ಸರಿಯನು ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳು ಭಾರತವನ್ನು ಸಿಂಧು ನದಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದವು. ಸಿಂಧು ನದಿಯ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅವರಿಟ್ಟ ಹೆಸರು 'ಇಂದ' ಎಂಬುದು. 'ಇಂದ' ನದಿಯ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ 'ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ' ಎಂದು ವ್ಯಾಪ್ತವು. ಇದರ ನಂತರ ಬಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು 'ಇಂದ' ಇದ ರಿಂದ "ಇಂಡಿಯಾ" ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡರು. "ಇಂಡಿಕಾ" ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಬೇನೇಯರು ಬಿಡದಲು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರಷ್ಟೆ ? ಅದ ರಿಂದಲೇ ಗ್ರೀಕರು ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರದೇಶಿಸಿದಾಗ, ಗ್ರೀಕರ ಶಾಖಾಭಾರಿ ಮೈಗ್ಯಾಸ್ಟಸನ ಎಂಬವನು "ಇಂಡಿಕಾ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದ ನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಹೊಲಗದ ಏಳನೇ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಹಿಂದುಗಳಾದಿ ನನ್ನು ದೇಶಕ್ಕೆ ಭಾರತವೆಂಬ ಹೆಸರು ಯೋಗ್ಯವೇನು ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ದೇಶ ಭಾರತ; ನಾವು ಭಾರತೀಯರು.

ಹೆಚ್ಚೇನು ? ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ಅನೇಕಾಂಶ, ಅನುಭವ, ಇಂದಿಕಾ, ಅಶ್ವದೇಶ, ಮಧ್ಯದೇಶ, ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ, ಇಂಡಿಯಾ, ಹಿಂದುಸ್ತಾನ, ಭಾರತಗಳೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮೆರೆದುವುತ ವನ್ನು ನೋಡು ಸಾಧನಕ್ಕೆ ಸಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ವಿಶಯದ ಸದಕ ಪುಸ್ತಕ ಯಾವಿ ಇನ್ನು, ಭಾರತ-ಪಕ್ಷಿಮ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗವ್ಯವಸ್ಥಾನವೆಂಬುದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಾರತವು.

ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಬಂಧಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಬಹು ಅಗಾಧವಾದ ಕೆಲಸ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಕೆಲವು ಪುರಾತನ ಅವಶೇಷಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ, ಮಧ್ಯ, ಪಶ್ಚಿಮಗಳೂ, ಎಂಬುದ್ದರಿಂದ ತದವ ಮೂಲದ ಪ್ರಾಚೀನ ರೋಮನ್ ಸಂಚಾರಿ ತ್ರಿಪ್ರವೇಗ ಹೇಳಬಹುದು. ಇಂಥ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ "ಫಸಿಲ್" ಎಂಬುದು "ಸೇತುವೆಗಳ" ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿದೆ. ಅದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟಿರುವ ಮೇವೆಗಳ ಎಂಬ ಮರಗಳಿಂದ ಬೃಹದಾಕಾರದ್ದಾಗಿತ್ತು.

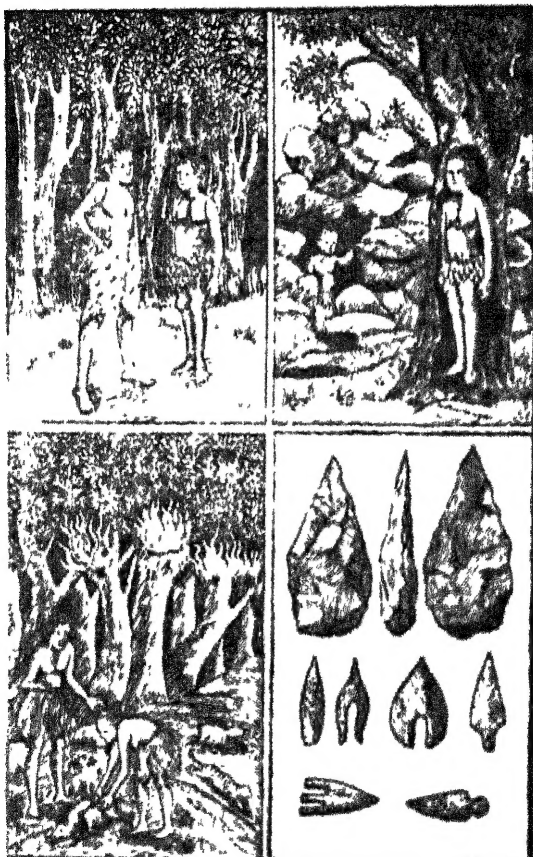
ಈ ಅವಶೇಷಗಳ ಮೇಲೆ ಇವರೋಪವಿರುವ ಸ್ಥಳೀಯ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಕೊಡುಗೊಳವೆಗಳು ಕಟ್ಟಿಟ್ಟಿರುವುದು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದ ಜನರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದ ದೇವರ "ಪ್ರವೇಶ" ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದು.

ಬಹು ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಮಹತ್ವದ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಲಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಲಯ ಕಾಲದ ಪಕ್ಷಗಳೂ, ಮೃದಿರ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಿಗಿರುವ ಉದಗಮನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಲಯದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅದು ಮನವು ಮನು ಎಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಈ ಮಾತು ಹೇಳಿತು. ಅವರ ಎಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ದೋಷವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೂಡುವುದು ಪ್ರಲಯದಿಂದ ಮರಾದನೆಂದ. ಬರಬರದೆ. ಕ್ರಿಸ್ತನ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವಾದ ಬೈಬಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಪ್ರಲಯದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಂದೆಗಳಿಂದ ಮರಾದ ಮರಾದ ಪ್ರಲಯವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ. ಆಗ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಯೆಲ್ಲ ನೋಡುವ ತಂದೆಗಳು ಅದು ದೋಷವನ್ನು ಪ್ರಾಯೋಗ್ಯ ಮಾಡಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೋಷವನ್ನು ಮಾಡಿತ್ತು. ಎಂಬುದನ್ನು ಸಂಚರಿಸಿದರು. ಕೆಲ ದಿನಗಳ ನಂತರ ನೋಡಿದ ಕೆಲವು ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬೈಬಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ. ಅದು ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗಿರುವ ಬಾಬಿಲೋನಿಯನ್, ಮೆಸೊಪೊಟಾಮಿಯನ್ ಕಾಲಗಳಿಗೆ

೧. ಲಿಂಬ ಪೀಲಿ ಅಗುವ ಈ ತರದ ಪುಲಯಗಲಿಂದ ಪಾದಗಿ
ಪುಕ್ಕಿತಯ ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಮೊಲಗಿನಿಂದ ಮೂಸವನ ಮುದ್ದೆ ಕೆಯ್ಯತು. ಮೂಸ
ವನ ಅದ್ದನೆ ನಿಲಿಸಿ ತನ್ನ ಬೇರದ ಪೀಲಿ ಬೀಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಪುಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳ
ುತ್ತಿರುವನು. ಇದನು ಅತಿ ಮಹತ್ವದ ಬೀಡಿಕೆಗಳು. ಅವು ವಸ್ತ್ರ ವಸ್ತಿಗಳ
ಗಿಡವೆಂಬ ಬೀಲಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ. ಮೊದಮೊದಲು ಮೂಸವನು ತನ್ನ
ಗಾತ್ರ ಪುಕ್ಕಿತವಾದ ಮಗುವನ್ನು ತಿಳಿದಾಗಲಿ, ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಗಿಡದ ಕಂದ
ಪುಲ ಮೊಲಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಾಗಲಿ ತನ್ನ ತಂದೆನ್ನು ತಂದೆಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ.
ಮಗು ಮೂಸವನು ತನ್ನ ಪುಲಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಬೇರದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು
ಕೊಡುತ್ತಾ ಮತ್ತೆ ಮೂಸವನು ಪುಲಗಳನ್ನು ಮೂಸವನಿಂದ
ಈ ಅದಿ ಮೂಸವನು ಮಹತ್ವದ ಬೀಡಿಕೆಗಳಿಂದ, ಮೂಸವನು ಮೂಸವನಿಗೆ
ಮತ್ತೆ ಮೂಸವನು ಮೂಸವನು.

[illegible][illegible]

ನೀಲಿ ನೆಲದ ಕಾಡುನಂದರೀನಿ, ಸ್ವಪ್ನದ ಗತಕರ ಗದ್ಯಮಗಳನ್ನು
ಹೂಡು, ಹೂಡುನಂದರಿ ಮಗನವನ್ನು, ಸ್ವಲ್ಪಾಹವದ ಬೋರೆಯನ್ನು, ಕೈಲಿಂಧವನ್ನು.

ಸತ್ತು, ಶಿಲೆಗಳ ಪದರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವು. ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನೆಲವನ್ನು ಅಗೆಯುವಾಗ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಸಿಗುವ ಈ ಘಾಸಿಲ್ಲುಗಳು ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜೀವಿಸಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುವವು. ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಎಲುಬಿನ ಹಿಂದರವೂ, 'ಶಲಿಬುರುಡೆ'ಗಳೂ ನಮಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸದ ಯಥಾರ್ಥ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುವವು. ಭೂಗತ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಉತ್ಖನನವು ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಶಿಲಾಲೇಖಗಳೂ ಸ್ತಂಭಗಳೂ ಶಾಮ್ರ ಪಟ್ಟಿಗಳೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ನಾಡ್ಯಗಳೂ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಆಧಾರಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ವಾಸ್ತವ್ಯವೂ ನಮಗೆ ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇತರ ಅವಶೇಷಗಳೆನಿಸುವ ಕತ್ತಿ, ದಾಲು, ಪುರಾತನ ಕಟ್ಟಡ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನೆರವಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಇವುಗಳು ಕೊಡುವ ಒಟ್ಟಿನವು ಯಥಾರ್ಥವಾದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲು ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಂದಿನ ಸರಕಾರದವರು ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ ಮಂಡಿಯೂ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯೂ, ಸಹಾಯಕವೂ ಆಗಿದೆ.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:—

(೧) ಕೆಳಗಿನ ವಾಕ್ಯಗಳು ತಪ್ಪೆ ಒಪ್ಪೆ ಎಂಬುವಕ್ಕೆ ಅವುಗಳ ಹಿಂಜರಿ ಬರೆಯಿರಿ.

- (ಅ) ಅಜ್ಞಾನಿ, ಜಂಬುದ್ವೀಪ ಮುಂತಾದವು ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಹೆಸರುಗಳು.
- (ಬಿ) ದ್ರಾವಿಡರ ಕಥೆ ಯಾವ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ.
- (ಸಿ) ಪ್ರಾಚೀನ ಶಲಿಬುರುಡೆ, ಘಾಸಿಲ್ಲುಗಳು ನಮ್ಮ ಹೇತದ ಛಾಯೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವವು.
- (ಡಿ) ಬೆಟ್ಟಗಳ ಉತ್ಖನನ ಶಿಲಾಲೇಖಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊಸದ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳಕು ಕೊಡಲು ಒದಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಷ್ಟೇ ರಚನೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಮೂಲವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಮೂಲವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪುಸ್ತಕವು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಮೂಲವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪುಸ್ತಕವು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಮೂಲವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ.

[illegible]

ಅವನು ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಅವನು ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.

[illegible]

ತಾವು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಲು, ಬೆಣ್ಣೆ, ಸೋಮರಸ ಮುಂತಾದ ದ್ರವಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಯೋಮವೆಂದು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದ್ರಾವಿಡರು ಎತ್ತು-ಬಂಡಿಗಳನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರು. ಒಳ್ಳೆಲತನವೂ, ಮೀನು-ಗಾರಿಕೆಯೂ ಅವರ ವ್ಯವಸಾಯ. ತಮ್ಮ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಗಂಧ-ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದರು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಪೂಜಾ ಪದ್ಧತಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದ್ರಾವಿಡರದು. ಆರ್ಯರ ಸಮಾಜದರ್ಶನೆಯು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಸಿಕ್ಕ ಪ್ರಭಾಸವಿದ್ದು, ದ್ರಾವಿಡರದು ಮಾತೃಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಧ್ವಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು. ಸಭ್ಯಕ್ಕೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ತಮಿಳು, ಕನ್ನಡ, ತೆಲುಗು ಮುಂತಾದ ಭಾಷೆಗಳು, ಮತ್ತು ತುಳು, ಬಡಗ, ಕುಡು, ಕುರುಖ ಮುಂತಾದ ಉಪಭಾಷೆಗಳೂ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷಾವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಕರಣವೆಂದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗಕ್ಕೂ, ಮಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಬಲುಹಿಪ್ಪನದಲ್ಲೆಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭಾಷೆಯು ಇದೇ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಆರ್ಯರು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ದ್ರಾವಿಡರು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಸರಿದರೆಂದೂ ಆರ್ಯ ಮತ್ತು ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಈ ಭೇದನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಉಗಮನಾಯಕೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇಂದು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಪಡೆದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ದ್ರಾವಿಡರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ನೆಲೆಸಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ದ್ರಾವಿಡರೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವೃತ್ತ, ಅಸುರ ಮುಂತಾದ ಜನಾಂಗಗಳನ್ನು ಆರ್ಯರು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಮಧ್ಯ ವಿಕಿಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಹೋದ ಅಸೀರಿಯನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅನಲೋಕನದಿಂದ ಅಸುರರು ಅಸೀರಿಯನ್ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಯುಫ್ರೇಟಿಸ್ ಟೈಗ್ರಿಸ್ ನದಿಗಳ ದಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆದು ಹೋದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಂದರೆ, ಸುಮೇರಿಯನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಸುಮೇರಿಯನ್ ಜನರು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಚ್ಚ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದವರಾಗಿದ್ದು, ಅವರು ಭಾರತದೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ

ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದಲೇ ಇದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದ "ಮೊರ" ಎಂಬ ದೊಡ್ಡದು ಅವಶೇಷಗಳೂ, ಇತ್ತೀಚೆಗೆ "ಜಾರ್ನ್" ಎಂಬ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಅವಶೇಷಗಳೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಜನರ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಪಯುಕ್ತವೆಂದುಂಟೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ದ್ರಾವಿಡರು, ಅವರ ಅಗಮನೀಯತೆ ಮೊದಲು, ವೈಭವವುಳ್ಳ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇವರೇ ಇಂದಿನ ಕಡಲುಪಯಣದ ಸಂಪರ್ಕವಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಬಂದರು.

ಆರ್ಯರು:

ಆರ್ಯರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದವು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೪೦೦-೧೫೦೦ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದು ಬಲ್ಲವರು. ಅವರೂ ಸಹಜವರು. ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೦೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಂದು ನಾವು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇವರು ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಹಿರಿಬಿಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದರು. ಮೊದಲು ಇವರು ಹಿಮವತ್ಸಾಂತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ನಂತರ ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನದ ಬಯಲುನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಬಳಿಕ ಇವರು ತಿಂಥು ನದಿಯ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬಂದವೆಂದು ಹೇಳಿಕೆಯಿದೆ. ಬರಬರುತ್ತ ಇವರು ಪಂಜ್ ನದ ಮುಂತಾದ ಪೂರ್ವಭಯವಾಗಿ ಹೊರಟು ಮೊದಲು ಪ್ರಹಾರವರೆ ದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ನಂತರ ಇವರು ನೆಲೆಸಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಆರ್ಯವರೆ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳೆಂಬ ಹೆಸರುಗಳು. ಕ್ರಾಂತರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ ಮು. ೫೦೦ ಬೇರೂರಿ ನಿಂತ ಬಳಿಕ ಆರ್ಯರು ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆಗೂ ಕಾಲುಜಾಚಿದರು. ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಂತೆ ದಕ್ಷಿಣದ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳ ಕೂಡ ಆರ್ಯರು ಹೋರಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದರು. ಅವರೊಡನೆ ಬೆರೆತು ಬಾಳಿದರಲ್ಲದೆ, ಆರ್ಯರು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ವೇದ ವಾಕ್ಯಗಳು:—

ಆರ್ಯರ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳು 'ವೇದ'ಗಳೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತವೆ.

ಇವನಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ ಮಂತ್ರಗಳು ಇಷ್ಟದೇವತೆಯ ಮ್ತುವರ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಇರುತ್ತದೆ. ಯಜ್ಞಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಮಾಡಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅರಣ್ಯಕಗಳೆಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳು ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವು. ದೇವ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಲಿಂದ ಇಷ್ಟವು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗದ್ದರಿಂದ ಸಿರಾಕಾರ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು. ನವು ನೋಡಲಾಯಿತು. ಈ ತರದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವೂ ಬ್ರಹ್ಮವು ಸ್ವರೂಪವು. ಜನ್ಮಮತ್ತದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳೆಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಮುಂದೆ ಸೂತ್ರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿ, ಪುರಾಣಗಳು ತಲೆದೋರಿದವು. ಪುರಾಣಗಳು ಗಲ ಇದ್ದು, ರಾಮಾಯಣಮಹಾಭಾರತಗಳು ಇತಿಹಾಸಗೊಳಿಸಿವೆ.

ವೇದಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನ:

ಕೃ. ಪೂ. ಉತ್ತರತಮಾನದಲ್ಲಿ "ವೇದಕಾಲ" ವೆಂಬುದು ಕೊನೆ ಗೊಂಡ ಮೇಲೆ, ಅರೈರು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವಕ್ಕೂ ಹಬ್ಬಿದರು. ಮೊದಲು ಪಂಜಾಬ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಬುಗ್ಗೆದವು ರೂಪ ಗುಪ್ತಾ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ದಂಡೆಗಳ ಗುಂಟೆ ಹಬ್ಬಿದವು. ಮಧ್ಯ ದೇಶವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಮುಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಈಗ ಅರೈರು, ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ ವೆಂದು ತೋರುವರು. ಅರೈರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದನಗಾಳಿಗೂ, ಬೇಟೆ ಗಾರರೂ ಆಗಿದ್ದು, ತುಸುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಗುವಳಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವ ರಲ್ಲಿ ದನಗಳ ದೊಡ್ಡ ಹಿಂಪುಗಳೂ, ಕುರಿ, ಆಡು, ಕತ್ತಿಗಳ ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪು ಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಮೇಲಾಗಿ ಅರೈರು ಕುದುರೆ ಸಾಕುವವರು, ಮತ್ತು ಅವು ಗಳ ಪೀಡನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ರೆಂಬೆಯನ್ನು ಉಪ ಯೋಗಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ರೆಂಬೆಗೆ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದರು. ಅಸೆಡ್ಡೆಯದ ಹದ್ದುತಿಯಿಂದ ಬೇಟೆಯಾಡುವರು, ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಕ್ಷಿಗೂ ಒಂದು ಕೆಳಗಿನ ಬೀಸಿ ಹಿಟ್ಟು ಮಾಡುವವರೂ, ಇವರು ಬಿಲ್ಲರು. ಜನಗೊಳಿ ಮತ್ತು ಗೋ ದಿಗಳ ದೊಡ್ಡಯ್ಯೂ ಇವರು ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರು. ಹಾಲು ಮೊಸರು ಬೆಣ್ಣೆ ಮತ್ತು ಹೈನದ ಇತರ ಸಾಮಾನುಗಳೂ ಆಡುಯ್ಯೂ ಸಕ್ಕರೆ ಕಂದ ಫಲಗಳೂ ಇವರ ಆಹಾರವೆನಿಸಿದವು. ಬೇಟೆಯಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಹೊರೆದು

ಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಆಗಿ ಪ್ರಚಾರವಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಮೊದಮೊದಲು ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಗಮನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿಟ್ಟು, ಗೋವಾಂಸವನ್ನು ಲಿಂಗಯೋಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಚಾರವಲ್ಲದೆ, ಸೋಮರಸ ಮತ್ತು ಸುರಾ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮದ್ಯಕರವು ಆಗಿರುವರೆ ಬೇಯಗಳೆನಿಸಿದವು. ಸುರಾ ಇದ್ದು, ಅದರ ಧಾರವನ್ನು ಮಡಹಚ್ಚುವುದೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿದ್ದಿತು.

ಗೋವಾಂಸ, ಅದಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದು. ಲಿಂಗದಲ್ಲ ಕುಂಚನಯೋಗವೆಂಬ ಗೋವಾಂಸದಿಂದಾಗಿ ಅದರ ಮೊದಮೊದಲಿನ ಪಾಕಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಎಲೆಯು, ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ವಾಳೆ ಪ್ರತಿವಾಳೆಗಳಾದವು. ಇನ್ನೂ ಅಗುಲುವುದೇ. ಇದರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಮೊತ್ತಸೊದಲಿನ ಆದಾಗ ಕೆಲವು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಅದರ ಬಾಳುವುದು ಸುಲಭವೆಂದು ಮನವಾಗಿದೆ. ಕಛಿಣದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ದಿಸದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಡಹಚ್ಚಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಂತ್ರ, ಮಾಟ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಒಳಸೇರಿಸಿರಬಹುದು. ಹಲಕೆಲವು ಕೆಲಸಗಳು ಅದರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಮೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದವು. ಕೈಗೆ ಕೈ ಹತ್ತಿ ಕಾಡಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲದೆ, ರಫೀಕರು ಕೆಲಸವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿದರು. ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಅಯುಧಗಳೆಂದರೆ, ಬಿಲ್ಲು, ಬಾಣ, ಗದೆ ಕೊಡಲಿ, (ಚಪ್ಪಟೆ ಕೊಡಲಿ) ಮತ್ಯ, ಬಣ್ಣಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಕನ್ಯಾರರು ತಮ್ಮ ಕಾರವಾಸೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಹೊತ್ತಿಸಲು, ಗರಿಗಳಿಂದ ತಯಾರಾದ ಬೀಸಣಿಗಳನ್ನು ಒಳಸಿದರು. ಬಹಿಗರ ಉಲ್ಲೇಖವು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಹರಸಾದ "ನಕ್ಷರ"ವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅ ಕಾಲದ ಉದ್ದಿ ಮೊಗರದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಸಾಗಿದ್ದವು.

ಕುಲಸ್ಥರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸಮಿತಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಒಟ್ಟಾಯಿಸಿದರು. ಯುದ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ 'ಸಮಿತಿ' ನೆರೆದು ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಬೇಕೋ ಕೊನೆಗಾಣಿಸಬೇಕೋ ನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕುಲಸ್ಥರು ನೆರೆಯ ತಕ್ಕ ಇತರ ಕೂಟಗಳೂ ಇದ್ದವು. ವ್ಯಾಜ್ಯಪರಿಹಾರ, ಮುಳ್ಳುಯಾಗಾದಿ

ಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು, ತತ್ತ್ವವಿಚಾರ ವಾದವಿವಾದ ನಡೆಸುವುದು ಇಂತಹವುಗಳಿಗಾಗಿ ಸಭೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಕೂಟಗಳಿಗೆ ಸಭೆ ಅಥವಾ ವಿನಯಾ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕುಟುಂಬದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಕುಟುಂಬವು ಕುಲದ ಮೂಲ ಘಟಕವಾಗಿದ್ದಿತು. ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬಗಳು ಒಂದುಗೂಡಿದವು. ಒಂದೊಂದು ಬಣಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಯಜಮಾನನ ಹೆಸರು ಕೊಡುವ ಪರಿಪಾಠವು ಬಂದಿತು. ವೈರಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಅಪರಿಚಿತವಾದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಕುಲಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜರು ತಲೆಯೆತ್ತಿದರು. ಆದರೆ ಕುಲದಲ್ಲಿಯ ಅಂತಃಕಲಹಗಳು ಆಗಾಗ ನಡೆದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡರಲ್ಲದೆ, ವೈರಿಗಳಕೂಡ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿ ಅವರನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರು.

ಗ್ರಾಮಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಿಂಸ್ರಪಶು ಮತ್ತು ವೈರಿಗಳನ್ನು ಅಡ್ಡರು ತಡೆಗಟ್ಟಿದರು. ಕುಲಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮುಖ್ಯನಾದವನಿಗೆ ಪುರೋಹಿತನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಜಗಳಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಒಬ್ಬ ಪಂಚನಿದ್ದನು. ಭೂಮಿಯು-ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲ-ಇಡೀ ಕುಲಕ್ಕೆ ಆಧೀನವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಸಾಗುವಳಿ ಆದ ಭೂಮಿಯೂ ಮತ್ತು ಮನೆಗಳು ಕುಟುಂಬದ ಮತ್ತು ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವಾಮ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಕುಲವೆಲ್ಲ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸರಿದು ಹೋಗುವಂತಹದಿರುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಗ್ರಾಮಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರಿಗೆ ಮಾರ್ಗ(ರಸ್ತೆ)ಗಳಿದ್ದವು. ವ್ಯಾಪಾರವು ವಿನಿಮಯ ಪದ್ಧತಿಯದಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಆಕಳುಗಳು ಬೆಲೆನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯೋಗಬಿದ್ದವು. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಅಭರಣಗಳು ಬೆಲೆನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲನಾದವು. 'ನಿಷ್ಕ' ಎಂಬ ಒಂದು ಕೊರೆ: ಅಭರಣವು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಉಪಯೋಗಬಂದಿತು. ಪರದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರವು

ಮೊದಮೊದಲು ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದ ವಿಭಾಗಗಳಿದ್ದವು. ಆದರೆ 'ಅನುವಂಶಿಕ ಪದ್ಧತಿಯು' ಮಾತ್ರ ಮುಗ್ಧೀದಕಾಲದಿಂದ ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಭಾಗಗಳ ಮೂಲಕಾರಣವು 'ಉದ್ಯೋಗವಿಧಿರಬಹುದು.' ಮೊದಮೊದಲು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು, ಪುರೋಹಿತರು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೆಂಬ ಭಾಗಗಳಿದ್ದವು. ಬರೆ ಬರುತ್ತ ಇದು ವರ್ಗಗಳ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಇಳಿಯಿತು. ಯುಜುರ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದು ಅನುವಂಶಿಕವಾಯಿತು. ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯರಿದ್ದದರಿಂದ ಆಪ್ಯೊಂದು ಬಂಧನಗಳು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಹಳ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿದ್ದವು. ಇವರಿಗೆ ವೇದಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಸೋಮರಸಪಾನವಿಲ್ಲ. ಅವರು ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ವಹಿಸಲಾರರು.

ಮೊದಲಿನ ಪುರೋಹಿತರೆಂದರೆ ಮುನಿಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಇವರು 'ಅಮರರು'. ಇವರು ಕಲಿಸಿದ ಪಾಠಗಳು ತಲೆಯಿಂದ ತಲೆಗೆ ಸಡಿಲು ಬಂದವು. ಯಜ್ಞ ಸಡಿಸುವದರಲ್ಲಿ, ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಗೆ ಮಂಗಳ ತೋರುವಾಗ ಇವನೇ ಮುಖ್ಯನು. ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗವು ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಯಿತು. ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವ ದೋಷಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗದ ಆದರ್ಶಗಳು ಉಚ್ಛ್ರವಾಗಿದ್ದವು ಆವರು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಜನ್ಮವತ್ತಿದರೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿದ್ದಿತು.

ಮಿಷ್ಠಾನ್ನಭೋಜನ ಭೂರಿದಕ್ಷಿಣೆಗಳಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಮಾಜದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಆರ್ಯರು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಿದರು. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಅದ್ಭುತ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡರು. ಇಂದ್ರ, ವರುಣ, ಅಗ್ನಿ, ಉಷಸ್ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳು ಆರ್ಯರಿಂದ ಪೂಜೆಗೊಂಡವು. ಆದರೆ, ಆಗ ದೇವಸ್ಥಾನ

ಗಣಾಂಗಲೀ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಲೀ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ఆర్థిక సమస్యలను పరిష్కరించుటకు అభివృద్ధి పథకం అభివృద్ధి
సమన్వయ గిర్దా. స్త్రీయరు యువరంగ, పురుషరంగ, పురుషబిడ్డ,
పురుషబిడ్డలను పురుషరంగ సంగీతరంగ బాలికలను పురుషరంగ
పురుషరంగ అతంతరంగ ఇరువురు. స్త్రీయరు పురుషరంగ పురుషరంగ
గిర్దా. ఆదరి ఆవరణకు యారంగ అభివృద్ధి గిర్దా పురుషరంగ
గిర్దా పురుషరంగ.

ನೃಪತುಂಗ ಜೀವನಗಲ್ಲು ಶಿಷ್ಯಿಲುಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಆಯಾಮೆಟ್ಟಿ
 ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಯೋಗ್ಯತೆ ದೃಗ್ಗಾಂಗು ನಡೆಸಲು ಅದ್ವಯ ನಂಬು ಆತ್ಮ ಸಂಗವನ್ನು ಕಡಿ
 ಸಿದರು. ಅವೆಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಚಂದ್ರ, ಒಬ್ಬ ಸೂರ್ಯ, ೨ ನಕ್ಷತ್ರ, ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು

[illegible]

ಬೆಂಗಳೂರು, ಅನ್ನಂ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ ಹೊಂದಿತು. ಬಲಿ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಜಾತುರ್ವರ್ಣದ ಪದ್ಧತಿಯಿದ್ದದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಭಾರತದ ಮಲಬಾರ್‌ನಲ್ಲಿಯೂ ಅಳಿಯ ಸಂಕಾಸನದ ಪದ್ಧತಿಯು, ಉಚ್ಚ ಆರ್ವರ್ಣರನ್ನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಶೃಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿದ್ದ ಬಹುದು? ಅರ್ವರ್ಣರನ್ನು ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನೇ ಸೇರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅರಸಾತನವು ವಂಶಗತವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದಿತು. ಅಲ್ಲದಿಂದ ಧರ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ ಧರ್ಮದ ಬಳಿಯೂ ಇತ್ತು. ಸೇವಕಾದಿಯಲ್ಲೂ ಸೂತ್ರಗಳು ಕೊನೆಗೆ ಬಂದವಷ್ಟೆ? ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೇದಾಧ್ಯಯನದ ಜೊತೆಗೆ ನ್ಯಾಯ, ತರ್ಕ, ವ್ಯಾಕರಣ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ನಡೆಯಿತು.

ಈ ತೆರನಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಹೋರಾಟದ ಬಹು ಮುಖವಾದವು.

ವೇದಕಾಲದ ಕೊನೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲಿನ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಇದ್ದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾದ ಸಮಾಜದ ರಚನೆಯ ಹೋಲಿಕೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ರಾಮಾಯಣವು ಉತ್ತರಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ವ್ಯಗಿಸುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ದಂಡವೆಂಬ ಅರಣ್ಯವು ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಅರ್ಯವಂಶಗಳು ತಪಸ್ಸು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಈಗಿನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹುನೇಯವರೆಗೆ ಬರುವತನಕ ನಗರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದ ಸಮಾಜಗಳು ಹೋಡಲು ಶಿಗಲಿಲ್ಲ. ಸರ್ವದೇಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ನೂತನ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳು ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ರಾಮಾಯಣವು ಒಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾತುರ್ದರ್ಶನವು ಬಹು ಬೆಳೆದಿರಬಹುದು.

ಮಹಾಭಾರತದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಾರತದೇಶವೆಲ್ಲ ಒಂದುಗೂಡಿದ್ದಿತು. ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣ ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ರಾಜ್ಯಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಆಳಿ ಹಿಡಿದವು. ರಾಜಕಾರಣ, ಕರ್ತವ್ಯಪಾಲನೆ, ಲೋಕಸಂಗ್ರಹ, ಭದ್ರತೆ ಇವು ಶ್ವೇತನ ಕಾಲದ ದೆಗ್ಗುರುತುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಮಹಾಭಾರತದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ

ಹಿಮವತ್ತಾಂತದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅರಸರಾ ವೇರಗಲೂ ಈಡಿತವಿದ್ದವು. ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಡಿಲಾಗಿತ್ತು. ದಾಸಿಪುತ್ರನಾವ ವಿಮರನು ದೈತ ರಾಷ್ಟ್ರನ ಮೂರ್ದರರ್ಥಕನು. ಎಷ್ಟೋ ಅರಸರು ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು. ಸುಶರ್ಮ, ಭಗದತ್ತ, ಶಲ್ಯರೆಂಬ ಎಷ್ಟೋ ರಾಜರು ಅನಾರ್ಯರಿದ್ದರು. ಪಾಂಡುರಾಜನ ಮಕ್ಕಳು ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳೆನಿಸುವ ರಾಕ್ಷಸಿಯರನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಯೋಧರಾದವು(ದ್ರೋಣ, ಕೃಪ, ಅರ್ಜುನ) ಅಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆದ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯದ ಸಡಿಲತನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಮನಕಾಲ ಕೃಷ್ಣನಕಾಲಗಳ ಮಧ್ಯಂತರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜವು ಮೂರ್ತಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಳೆದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೂ ಪುನಿಗಳ ಅಶ್ವಮಗಳಿಂದ ಆರ್ಯಧರ್ಮವು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿರಬಹುದು. ಕ್ರಮೇಣ ಅರಣ್ಯವೆಲ್ಲ ಮಾಯವಾಗಿ, ಸಾಗುವಳಿಯು ತಲೆಯೆತ್ತಿಕೊಂಡೋ? ಅರಣ್ಯವಾಸಿಗಳು ಪಟ್ಟಣವಾಸಿಗಳಾಗಿರಬಹುದು.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:—

೧. ಕೆಳಗಿನ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಸದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಕಬ್ಬಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸರಿಹೊಂದಿದ್ದನ್ನು ಇಟ್ಟು ಮಿಕ್ಕವುಗಳನ್ನು ಕಾಟು ಹೊಡೆಯಿರಿ:

ಅ. ದ್ರಾವಿಡರ ಭಾಷೆಗಳು (ಹಿಂದಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಕನ್ನಡ, ಮರಾಠಿ, ತೆಲಗು, ತಮಿಳು) ಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಬ. ದ್ರಾವಿಡರ ಪ್ರದೇಶಗಳು (ಆರ್ಯಾವರ್ತ, ಬ್ರಹ್ಮಾವರ್ತ, ಮೊಜೆಂ ಜೊದಾರೋ, ಹರಪ್ಪಾ) ಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಕ. ದ್ರಾವಿಡರ ಸಮಾಜವು (ಹಿತ್ವಪ್ರಧಾನ, ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ, ಭ್ರಾತೃ-ಪ್ರಧಾನ) ವಾಗಿರಲಿತ್ತು.

ಡ. ಇವರು(ದಕ್ಷಿಣ, ಪೂರ್ವ, ವಾಯವ್ಯ) ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು.

(೨) ವಿಗುಪ್ತನೊಬ್ಬನು ಕೂಗಿದನು:-

ಅಪರಾಧ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಗಳು,
 ಅಪ್ರಮಗಳು,
 ವೇದಗಳು,

 ಅನಿರ್ದೇಶಿತವಾಗಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಾಗಿವೆವು.
 ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಧಿಮತ.
 ಅಪರಾಧ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರು,
 ದೃಷ್ಟಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪೇಳುವವು.

೩. ಕೆಳಗಿನ ವಾಕ್ಯಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಪದಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಮಿಕ್ಕವುಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಸಿ ಹೊಂದಿಹುದು.

ರಾಜನಾದಾಗ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯದ ವಿಗುಪ್ತ ಇತ್ತು | ಇಲ್ಲ.
 ರಾಜನಾದಾಗ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದತ್ತಿಗದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯಗಳು ಇದ್ದವು | ಇದ್ದಿಲ್ಲ
 ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಾರತ ದೇಶವು ಒಂದುಗೂಡಿತ್ತು | ಗೂಡಿರಲಿಲ್ಲ
 ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದ ರಾಜರು ರಾಕ್ಷಸಿಯರನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರು |
 ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ

೩. ಬುಧ್ಧ ಮಹಾವೀರರು.

ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೬ನೆಯ ಶತಕವು ಜಗತ್ತಿನ ವಿಚಾರತರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ರಾಂತಿಯಕಾಲ. ಬಹುತರ ಮಾನವಜೀವಿಗೆ ಮಹದುಪಕಾರ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಮಹದ್ವಿಭೂತಿಗಳೂ, ಮಹದಾಚಾರಗಳೂ ಈಗ ಬೆಳೆದು ಬಂದವು. ಗ್ರೀಸಿನ ಪಟ್ಟಜ್ಞಾನಿಗಳೆನಿಸಿದ ಸೊಕ್ರೆಟಿಸ್, ಅರಿಸ್ಟಾಟಿಲ್, ಪ್ಲೇಟೊ ಮುಂತಾದವರು

ಇದೇ ಕಾಲದವರು. ಇತ್ತ ಚೀನದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಸಭ್ಯ ಜನಾಂಗಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಮೊರಳಿಸಿ ತತ್ವಜೀವಿವಾದದ ಕುಂಗ-ಫುಸಿ ಎಂಬಾತನು ಇವೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದನು. ಕುಂಗ-ಫುಸಿಯ ಚೀನದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ವೀಳಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ದೇಶದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಲಾ-ಓ ಎಂಬಾತನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತತ್ವಜೀವಿವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಸಿಸುವ ಪಾಂಡು ಜನರಾದ ಧರ್ಮಗುರುಗಳಾದ ಶಿವರೂಪರ ಅಧರ್ಮ ಸುರದವರು ಎಂಬಾತನೂ ಇದೇ ಕಾಲದವನು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ದೇಶದಲ್ಲಿ ತತ್ವಜೀವಿ ನಡೆಸಿದನು. ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಹಾಪೀರರು ಇದೇ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಆತೀನ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನೂ ಇವರು ಮಾಡಿದರು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದರೂ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಮೆರೆದವು. ಬಹುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಇರಾನ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಈಗ ಬೆಳಗಿತು. ಪರ್ಷಿಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹಾಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂದರೆ, ಚೀನ ದೇಶವು. ಉಪಖಂಡವೆನಿಸಿದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಗಧ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದರೂ ಈಗ ಬೆಳಗಿತು. ಯೂರೋಪದಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಸ್ ದೇಶವು, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮತ್ತು ವಾಚಕಾರಣದ ತತ್ವಗಳ ಉನ್ನತ ಶಿಖರವನ್ನು ಈಗ ಮುಟ್ಟಿತು.

ಶ್ಲ. ಪೂ. ಏಳನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊಸರ ಮೊಸರ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದವು. ಇತ್ತ ಮೂಲಸಿವಾಸಿಗಳ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಜನಾಂಗಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯ ಹತ್ತಿದವು. ಇವುಗಳ ಮೂಲಭೂತವು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದವು. ಮೇಲಾಗಿ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬಹು ಮಹತ್ವದ್ದು. ಯಾಂಕದೇ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧ ಮಹಾಪೀಠರು ಜೀವಿಸಿದರು. ಇವೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿಯೂ ಮಗಧವೆಂಬ ರಾಜ್ಯವು ವಿಸ್ತಾರವಾದದ್ದು ? ಅದರ ಕೂಡ ಬುದ್ಧನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರಬೇಕೆಂದಿದ್ದನು. ರಾಜ್ಯದ ಮಗಧವ ರಾಜಧಾನಿಯೆನಿಸಿತು. ಅದರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಜೀವನದ ವಿವರವಾದ ಅಸಂಖ್ಯಾತವು ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವುದು ನೆನಪಿಡತಕ್ಕ ಮಾಹಿತಿಯಿದೆ. ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಜನರು ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ದೇವತೆಗಳು ಮಾನವನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಕೃಪಿಸಿದವೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ಎನಿಸಿ

ಸೂತ್ರ. ಲೋಕಗುಣತ್ಯಗಾಂಕ್ಷೆ ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯಾಪ್ತವು ಕೇವಲ ಕೆಲವೇ ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದ ಕಥೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನು ಅವನ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡೆ ಗೋಚರಿಸಿದ. ಲೋಕದ ಜೀವಜನ್ಮ ಮತ್ತು ಮರಣವಿದ್ದಾಗಲೂ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಗತಿ, ಸುಖವನ್ನೇ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಲೋಕದ ಜೀವಿಗಳು ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಪದ್ಧತಿಗಳು:-

ಬುಧ್ಯ ಮಹಾವೀರರು ಲೋಕದ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿದರು. (೧) ೧. ಜನರು ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. (೨) ೨. ಜನರು ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. (೩) ೩. ಜನರು ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. (೪) ೪. ಜನರು ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. (೫) ೫. ಜನರು ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. (೬) ೬. ಜನರು ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. (೭) ೭. ಜನರು ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. (೮) ೮. ಜನರು ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. (೯) ೯. ಜನರು ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. (೧೦) ೧೦. ಜನರು ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಬುಧ್ಯ ಮಹಾವೀರರು ತಿರುಳೆಂದರೆ, " ಸುವರ್ಣಮಧ್ಯ ಮಾರ್ಗ (ಬಂಗಾರ ದಂಥ ಸುವರ್ಣ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಭದ್ರತೆಯುಂಟು. ಈ ಮಾರ್ಗವು ಸಾಬ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಅಂದರೆ:-ದುರುಹಿತ ಅತಿ

ವು, (ಜನನ ನುರಣ ವಾರ್ಧಿಕ್ಯಮುಂತಾದವು.) ದುಃಖಕಾರಣದ ಅರಿವು. (ತೃಷ್ಣಾ.) ದುಃಖನಿವಾರಣೆ. (ತೃಷ್ಣೆಯ ತ್ಯಾಗದಿಂದ.) ದುಃಖನಿವಾರಣೆಯ ಸಾಧನಗಳು. (ಪಟ್ಠಾಸ್ಥಾನಮಾರ್ಗ) ಮುಂತಾದವುಗಳಾಗಿರುವವು.

ಲೋಕದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಮಸ್ತ ದುಃಖಗಳ ನಿರ್ಮೂಲನವು ಎರಡು 'ಅತಿ' ಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವದರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಸದಾಚಾರದಿಂದಲೇ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಜನರಿಗೆ ಇವನು ಬೋಧಿಸಿದನು. ದುಃಖ ಸಂಕಟಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಅಹಂಕಾರವನ್ನೂ ಆಶೆಯನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕಲ್ಲದೆ, ದೇಹದಂಡನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಇವನು ಬೋಧಿಸಿದನು. ದೇಹದಂಡನೆ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯಾಂಭಣೆಯ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ಮೋಕ್ಷಸಾಧಿಸಲಾರದೆಂಥು ಇವನ ತಿಳುವಳಿಕೆ. ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತ ಇವನು ಅಹಿಂಸಾತತ್ವವನ್ನೂ ನೀತಿಪ್ರಧಾನವಾದ ಆಚಾರವನ್ನೂ ಬೋಧಿಸಿದನು. ಬುದ್ಧದೇವನು ತನ್ನ ಲಂಗೆಯ ವರ್ಷದವರೆಗೆ ತತ್ತ್ವಬೋಧೆ ನಡೆಸಿದನು. ಇವನ ಬೋಧೆ ಕೇಳದರ್ಜೆಯ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ಅಜ್ಞರಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೂರಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇವನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಪಾಲಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬೋಧಿಸಿದನು. ಇವನು ಹೊಸದೊಂದು ಧರ್ಮವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ಹೊಳೆದ ಹೊಸತತ್ವಗಳನ್ನು ಇವನು ಜನರೆದುರಿಗೆ ಇಟ್ಟನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಇವನ ತತ್ವಗಳು ದೊರೆ, ವ್ಯಾಪಾರಿ, ಇತರ ಧರ್ಮಗುರುಗಳ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದವು. ಪ್ರೇಮುಲ ಹೃದಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬುದ್ಧನ ದಯಾಮಯ ಮೂರ್ತಿಯು ಬಹುತರ ಎಲ್ಲ ಜನರನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ರಾಜಗೃಹದ ಬಿಂಬಸಾರ, ಕೋಸಲದ ಪ್ರಸೇನಜಿತ, ಶಾಕ್ಯ ಪಂಡಿತರು ಇವನ ತತ್ವಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆಲ್ಲದೆ, ಸ್ವತಃ ಇವನ ಬೆಂಡತಿಯೂ, ಇವನ ತಂದೆಯೂ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದರು. ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಬುದ್ಧನ ಬೋಧೆಗಳು ರುಚಿಸಿದವು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವನು ಶ್ರಮ ಮತ್ತು ಹಣವನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿ ಯಜ್ಞ ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ತಿಳಿಯದ ಮಂತ್ರಗಳ ಪಠನವಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ

ಉಚ್ಚರಿಂದ ಸೀತರ ವರೆಗೆ ಬುಧ್ಧನ ತತ್ವಗಳು ಬೇರೂರಿವೆ. ಬುಧ್ಧನು ವಿಹಾರಗಳನ್ನೂ, ಜೈತ್ಯಾಲಯಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಿದನು ಇಲ್ಲಿ ಬುಧ್ಧಭಿಕ್ಷುಗಳನ್ನು ತರಬೇತುಗೊಳಿಸಿ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ದೂರ ದೂರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಲಾಯಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬುಧ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಜೀಯರು ಶ್ರವೇರಸಾದಂದಿನಿಂದ ಬುಧ್ಧ ಧರ್ಮವು ಆಗಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿತೆನ್ನು ಬಹುದು. ಮೊದಮೊದಲು ಬುಧ್ಧನು ನಾಲಯರಿಗೆ (ಧರ್ಮಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನ) ಭಿಕ್ಷುಗಳೆಂಬವರು ಅವರೇ ಬೇರಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬುಧ್ಧನ ಶಾಖೆಯ ಭಿಕ್ಷುಗಳೆಂಬವರು ಒಲವಂತ ಮಾಡಿದರು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬುಧ್ಧ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೀನಂಜನ ಮಹಾಯಾನಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಪಂಥಗಳೆದವು. ಕೃ. ಪೂ. ೫೦೦ರಲ್ಲಿ ಬುಧ್ಧನು ಬಿರುವಾರ್ತನನ್ನು ಪದಯಲು ಆಗಿನ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅನೇಕ ಅರಸರು ಅಶಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಈತನ ಮೇಲಿದ್ದ ಜನರ ಪ್ರೇಮಾದರಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಮಹಾವೀರನು: (ಕೃ. ಪೂ. ೫೯೮- ೫೬೮)

ಮಹಾವೀರನು* ಬುಧ್ಧನ ಸಮಕಾಲೀನನು. ಇವನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮತಕ್ಕೆ ಜೈನಮತವೆಂಬ ಹೆಸರು. ಇವನು ಜೈನಮತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮೂರ್ತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗಿನ ಆಸಾಮವೆಂಬತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಕುಲ್ವುರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಮಹಾವೀರನು. ಕೃ. ಪೂ. ೫೯೯ರಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಪಟ್ಟನು. ತಂದೆ, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು. ತಾಯಿ, ತ್ರಿಶುಲಾ. ಹೆಂಡತಿ, ಯಶೋದಾ. ಕೆಲಕಾಲ ಬಾಲ್ಯವು ಹರಿದನು.

ಜೈನರು ದೊಡ್ಡವನಾದಂತೆ ಅ. ೯. ಒಳಗಣ್ಣಿನ ಮೂವೆ ಅವನು

* ಮಹಾವೀರನ ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಜನನವಾದ ಬುಧ್ಧ ಜೈನತೆ ಆತನ ಸತ್ತ್ವವನ್ನು ಪರಿವೃತವೆಂದು ಅತನಿಗೆ, ಸತ್ತ್ವವು ಮಹತ್ತ್ವವಾಗಿ ಗಳಿಯಾದೊಂದಿಗೆ ಅದನ್ನು ಮಹತ್ವವೆಂದು ಪರಿವೃತವೆಂದು ಅತನಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅತನು ಹತ್ತಿರ ಮೂರನನ್ನು ಅಡವಲು, ಮಕ್ಕಳು ಬಂದೊಡನೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಿಗೆ ನಿರ್ದೋಷವೆ ಪರ್ಥಮಾನನು. ಅದರ ಮಿಟ್ಟನ ಹೆಸರು ಮೂರು ಶಿಕ್ಷಣವೆಂದು ಅದರ ಮಹತ್ವವೆಂದು ಅಡವಲು.

ನಾಯ್ಕರು ಬಂದ ಶೂನ್ಯ ಜನಗಳಿಗೆ; ತಾಯ್ನಿ ಕೇಳಿದವಂಗೆ ಅಸಂಖ್ಯ ವಾದ ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು ತುಂಬಿ ನೋಡಲನ್ನು ಹೇಳುವುದು, ಸರ್ವಮಾನವಗೋಪಕಾರಸಕ್ತಿಯಿಂದಾಯಿತು. ಅತ್ಯದೀಶ; ವೇದ ಬೇರೆ. ಕರ್ಮನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೇ ಅತ್ಯದೀಶ ಚಿಂಥನದಲ್ಲ ಸಿಲುಕುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯವೇ ವಿನಾ ಬೇರೆ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮವನ್ನು ತೀರ ಸಿಡಿದೆದು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲದೆ, ಮೋಕ್ಷ ಲಭಿಸದು. ಎಂದು ಅವನು ತಿಳಿಯಹತ್ತಿದನು. ಆತನು ಹೀಗೆಯೇ ಆರೋಪನಾಸರನಾಗಿ-- ಸಂಸಾರವು ಅಸಿಕ್ಕ, ಅತ್ಯವೇ ಏಕಮಾತ್ರವಾದ ಸಂಶಯ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ಆದಿಯಿಲ್ಲ, ಇದರ ರೀತಿಯೇ ತೀರ ಕುಟಿಲ, ಸಮ್ಯಗ್‌ವರ್ತನ, ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಕ್ಪಾರಿತ್ಯಗಳೇ ಸದ್ಭರ್ಮ--ಎಂದು ಈತನು ಏಕಚಿತ್ತದಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸಿದನು. ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮನೆಯಿಟ್ಟು ಮೊರಮೊರಡಬೇಕೆಂದು ಇವನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನ ೩೦ನೆಯ ವರ್ಷ ಅಭಿನಿಷ್ಕರ್ಮಣಕ್ಕೆ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳಿಂದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದನು. ಮನೆಯಿಂದ ಮೊರಮೊರಟ ಮಹಾವೀರನು ತನ್ನ ಅಭರಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಕಳಚಿಬಿಟ್ಟು, ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು, ತೀರ ನಗ್ನವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು, ತಮ್ಮೋನಿರತನಾಗಿ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳನ್ನು ಕಳೆದನು. ನೆರೆಮೊರೆಯ ರಾಜರು ಇವನನ್ನು ಆದರಿಸಿ ಉಣಬಡಿಸಿದಾಗ ಮಹಾವೀರನು ಬಗಸೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಲಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಡಿಸಿದುದನ್ನು ಉಂಡನು. ಈ ರೀತಿ ನಾಡಿನಿಂದ ನಾಡಿಗೆ ಕಾಡಿನಿಂದ ಕಾಡಿಗೆ ತೊಳಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುಗಲೂ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮರೆಯಲೂ ಇಲ್ಲ, ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ತೊರೆಯಲೂ ಇಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ಸ್ವಶಾಸನದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ಮನಃಪರ್ಮಾಯಜ್ಞಾನ (ಪರರ ಇಂಗಿತವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಜ್ಞಾನ) ವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಮತಿಜ್ಞಾನ, ಶ್ರುತಜ್ಞಾನ, ಅವಧಿಜ್ಞಾನಗಳು ಮಹಾವೀರನಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಲಭಿಸಿದ್ದವು. ಈಗ ಮನಃಪರ್ಮಾಯಜ್ಞಾನ ಲಭಿಸಿತು. ಇನ್ನು ಲಭಿಸಬೇಕಾದ್ದು ಕೇವಲಜ್ಞಾನವೊಂದೇ. ಒಮ್ಮೆ ಭೃಂಭಕ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ

* ಮಹಾವೀರನು ಜನ್ಮಿಸಿದಾರಭ್ಯ ಕುಲದ ಸಂಪತ್ತು ಬೆಚ್ಚಾಗಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಮರ್ಧಮಾನನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು.

ಮಹಾವೀರ ಸ್ವಾಮಿಯು ತಂಗಿದಾಗ ಅನಂತಜ್ಞಾನ, ಅನಂತದರ್ಶನ, ಅನಂತ ವಿದ್ಯೆ, ಅನಂತ ಸುಖಗಳನ್ನು ಪಡೆದಾಗ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಮಹಾವೀರನು ಊರಿಂದ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತ, ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ನಡೆಸುತ್ತ ಕಾಲಕಳೆದನು. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಅಂಗದೇಶ, ವಿದೇಹ, ಮಗಧ, ಕೌಶಾಂಬಿ, ಶ್ರಾವಸ್ತಿ, ವೈಶಾಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿ ಆಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಆರಸರೆನಿಸಿದ ಬಿಂಬಿಸಾರ, (ಈತನ ಮಗ) ಅಜಾತಕತ್ರ, ಜೇಟಿಕ, ಶತಾನಿಕ, ವಾಸಿಷ್ಠೇಣ, ಜೀವಂಧರ, ಅಭಯ, ಕುಮಾರ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತ, ಮುಂದೆ ೩೦ ವರ್ಷ ಕಾಲಕಳೆದನು. ತನ್ನ ೬೦ ನೆಯ ವರ್ಷ ಮಹಾವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಪಾವಾಪುರಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ತಂಗಿದಾಗ ನಿರವಾಣಕ್ಕೆ ಸಂದನು.

ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಕೃತಿ, ಪುರುಷ ಎಂಬ ಎರಡು ತತ್ವಗಳು ಬೇಕು. ಜಗತ್ತು ದೇವದೊಬ್ಬನಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮಬಲದಿಂದ ಆತ್ಮವು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತವಾಗಿ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳನ್ನು ತಾಳುವದು. ಈ ಬಂಧನದಿಂದ ಪಾರಾಗುವದೇ ಮೋಕ್ಷ.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಮು, ಗಿಡ, ಮರ, ನೀರುಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಣವಿದೆ. ಕೈವಲ್ಯ ಸಾಧಕನು ಅಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಕರ್ಮ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಭಕ್ತಿ, ಸತ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡು, ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯಬೇಕು. ಅಂತಃಕರಣ ಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಮೋಕ್ಷ ಸಾಧಿಸದು. ತಪಸ್ಸು ನಡೆಸುತ್ತ ಅನ್ನನೀರುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೇಹ ಬಿಡುವದು ಯತಿಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ.--- ಮುಂತಾದವು ಜಿನ ಮೋಕ್ಷಯ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಬುಧ್ಧ, ಜೈನ ಮತಗಳ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಒಡೆದುಕಾಣು ಹಂತಹವಾಗಿವೆ. ಅವೆಂದರೆ:—

(೧) “ಸಂಘ”ಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ.

(೨) ಎರಡೂ ಮತಗಳೂ ತಮಗೆ ಸರಿಯಾದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಎರಡೂ ಮತಗಳು ಪ್ರರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ರೀತಿ ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಶಕ್ತಿ, ಮತ್ತು ಇತರ ವೈದಿಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೂ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ.

ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಮತಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಮತದಾರರ ಎಷ್ಟೇ ಸಂಖ್ಯೆಯಿರಬಹುದು. 'ಮಾತೃಲಿಂಗೋಪಲಂಘನಂ ಮುಂವಾಚುರಿತವೇತ್ಯುಕ್ತಂ' ಎಂಬ ಅಪವಿತ್ರವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ತನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಶಾಸ್ತ್ರವಾದಿಗಳೆಂಬ ಮತದಾರರ ತಂಡವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುಚಿಂತಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಪರವಾದಿಗಳೆಂಬ ಮತದಾರರ ಕಡೆಗೆ ಗುಣಮಟ್ಟವು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿರುತ್ತದೆ. 'ಮತೇನಾ' ವೈದಿಕ ಮತಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿ ಮತಗಳು ಅಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಮೇಲ್ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ!

ಅನೇಕ ಸಂಕಟಗಳ ತನ್ನೊಡನೆ ಬೇರೆ ಕಾಲದ ಭಾರತೀಯರು ಅಧ್ಯಾತ್ಮದತ್ತ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರೂ ಸುಖ ಸಂಪೂರ್ಣತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರು.

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಗಧದ ಅರಸನಾದ ಅಜಾತ ಶತ್ರುನು ಬೌದ್ಧ ಮತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನಷ್ಟೆ! ಅವನೇ ಪಾಟಲಿಪುತ್ರವೆಂಬ ಪಟ್ಟಣದ ನಿರಾಕರನು. ಇದು ಈ ಸಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಟ್ಟಣವಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲ ಮೆರೆಯಿತು. ಅಜಾತಶತ್ರುನು ತಂದೆ ಬಿಂಬಸಾರನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಗಧ ದೇಶದ ರಾಜಧಾನಿಯು ರಾಜಗೃಹವಾಗಿದ್ದಿತು. ಹೀಗೆ ಬೆಳೆದ ಮಗಧ ರಾಜ್ಯವು ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಂದ ಅರಸರಿಂದ ಅಳಿಬ್ಬಡಹತ್ತಿಕೊಂಡು ನೆನಪಿಡಬೇಕಾದ ಮಾತು.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:

೧. ಮೊದಲ ಕೂವರಿ:

- (ಅ) ಬಂಧನಂ ಧರ್ಮವಸ್ತು ಸ್ವಾಧೀನವು.
- (ಬಿ) ಮೌಲ್ಯ ಧರ್ಮವ ಮುಖ್ಯ ತತ್ವಗಳು ಅಗ್ರವಸ್ತು.
- (ಕಿ) ಬಂಧನ ತತ್ವಗಳು ಜನರಿಗೆ ಮೆಚಿಸಿದವು.
- (ಡಿ) ಮೌಲ್ಯ ತತ್ವಗಳ ಪ್ರಾಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಈಕಾಲವಲ್ಲದವು.

೨. ಎರಡನೆಯ ಕೂವರಿ:

- (ಅ) ಮೌಲ್ಯದ ಕಾಲದ ಜನರಿಗೆ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವೇಷರೂಪವು.
- (ಬಿ) ಮೌಲ್ಯದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಭಾವೀಯೋಗ್ಯ ಮೌಲ್ಯವು.
- (ಕಿ) ಮೂಲಜನ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವೈರಿಕ ಮತಗಳಿವೆ.
- (ಡಿ) ಅಗಿನ ಕಾಲದ ಅನೇಕ ಮತಪ್ರಚಾರಕರಲ್ಲಿ ಬುಧ್ಧಜನರು ಶ್ರೇಷ್ಠರು.

೪. ಮಗಧ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ.

೩. ಶ್ಲೋ. ೪ನೆಯ ಶತಕದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಮೂರನೆಯದು. ಗ್ರೀಸಿನ ದೇಶದ ಪುರಾಣಗಳ ಅನಂತ, ಮಧ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನು ನಡೆದ ಸರ್ವಜನ ರಾಜ್ಯದ ಅನಂತ, ಈ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಚಿಕ್ಕ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ದೀರ್ಘ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರ ಹೊಂದಿತ್ತು ನಡೆದದ್ದು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಸವಾದ ಒಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಈ ಘಟನೆಗಳು ಒಬ್ಬರಿಗೂ ಮಧ್ಯ ಕಾಲದ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಜರಗಿದರೂ ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ತ್ವರಿತವಾಗಿ ನಡೆದು ಹೋದವು.

ಶಿಕಂದರ ಅಥವಾ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರನೇಂಬ ಗ್ರೀಸಿನದೇಶದ 'ಅರಸನೊಬ್ಬನು

ಭಾರತಕ್ಕೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳುವ ಕಾಲವಾದರೂ ಇವೆ. ಭಾರತದ ಸಂಪತ್ತಿನ ಸುಧಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಿಕಂದರನು ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದರೂ, ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸೆದೆಬಡಿದು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ಮೈಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು, ಅವನು ಎಳಸಿದನೊ ಇಲ್ಲವೋ ಹೇಳಲಾಗದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಗ್ರೀಸದ ನೆರೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದ ಪರ್ಶಿಯಾ ಪೀಠವು ಅವನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಒತ್ತುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಗೆದ್ದ ನಂತರ, ಅದರ ಕಡೆಯ ಶೀಮೆಯಾದ ಸಂಜಾಬದ ವರೆಗೆ ತನ್ನ ಧ್ವಜವನ್ನು ಮೆರೆಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಅಲೆಬಟ್ಟನೇ

ಕಾಬೂಲದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಕೃ. ಪೂ. ೩ ನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲೂ ತಲೆಬಾರುಕೆಯ ಅಧಾರದ ಮೇಲಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದದ ಮುಖ.

ವಿನಾ ಭಾರತದ ವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನನ. ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದವನಲ್ಲ. ಪಂಜಾಬವು ಪರ್ಶಿಯಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಒಂದು ಸತ್ಯವಿದ್ಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸಿಕಂದರನು ಅಲೆಬಟ್ಟನು. ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಇವನು ದೊಡ್ಡ ದಂದದಾಸಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನೆಂದು ಇಷ್ಟೊಂದರೇ ಊಹಿಸಲಾಗದು. ಎನ್ನಿದ್ದರೂ ಇವನು ಬ್ಯಾಕ್ಟ್ರಿಯಾದ ವರೆಗೆ ಸಾಗಿ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ವೈಭವದ ಸುಧಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅದನ್ನು ಜಯಿಸಲು ಮುನ್ನುಗ್ಗಿದನೆಂದು ಹೇಳುವದುಂಟು. ಈಗಿನ ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯ ರಾಜನಾದ ಅಂಭಿಯಿಂದ ಔತನ ಮರ್ಯಾದೆ ಪಡೆದನು. ನಂತರ

ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಸುಗ್ಗಿ 'ಮೋದನ' ಅಥವಾ 'ಪುರು' ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಅರಸನನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದನು. ನಂತರ ಸಮ್ರಾಜ್ಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮತ್ತು ಭೂಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಇವನು ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿದನು. ಇವನ ಬಾ-ಮೋಗುಸಕಿಗಳಿಂದ ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೇಲ್ಮೈಯ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವುಗಳನ್ನು ಬದಲಾವಣೆಗೊಳಗಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಸ್ಥಿತ್ವವಿರುವ ಭಾರತದವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿದ ಇವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮೂವರು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಇವನ ಮರಣದ ನಂತರ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೂರ್ವ ದೇಶಗಳನ್ನು ಸೋಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇವನೇ ಸಲ್ಯುಕಸನಂಬವನನ್ನು ನೇಮಿಸಿದ್ದನು. ಸಲ್ಯುಕಸನೇ ಬಹುಕಾಲ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿದನು.

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಗಧದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಕ್ರಾಂತಿ ನಡೆಯಿತು, ಘನವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೊಂದು ತಲೆಯೆತ್ತಿತು. ಮಗಧದಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲೆ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ನಂದ ವಂಶದವರನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಗೊಳಿಸಿ, ಮೌರ್ಯ ವಂಶವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು.

ಮೌರ್ಯ ವಂಶದ ಮೂಲ ಪುರುಷನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನು ನಂದ ಅರಸನ ದಾಸಿ ಸ್ತುತ. ಜಲೆಕ್ಪಾಂಡರನ ಮರಣದ ನಂತರ ನಡೆದ ಕೆಲವು ಗೊಂದಲಗಳು. ದಂಪತಿಗಳು ಇವನಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡುವರು. ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷಿತರನ್ನು ಹೊರಗಟ್ಟುವದರಲ್ಲಿ ಇವನು ಸಾಹಸ ಮಾಡಿದನು. ಇವನು ಸಾಧಿಸಿದ ಒಳಿಕೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಮಗಧದ ಕಡೆಗೆ ಮರಳಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ನಂದರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ನಾನು ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದನು. ಚಾಣಕ್ಯನೇ ಇವನ ಗುರುವು ಇವನಿಗೆ ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದನು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಪಟ್ಟವೇರಿದ ನಂತರ ಇವನೇ ಬಹುಕಾಲ ಮಂತ್ರಿಸದವನನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜ್ಯವು ಹಿರಿಯಾದುದಿಂದ ಮಂಥ್ರಾಸ್ತ್ರಿಯ ವರೆಗೆ, ಸಿಂಧು ನದಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಾ ನದಿಯ ವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ಅರಸನಾದ ಬಳಿಕ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಕ್ರೈ. ಪೂ. ೩೦೦ರಲ್ಲಿ ಶಿಕಂದರನ ಪೂರ್ವ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಶಲ್ಯುಕಸನು ತನ್ನ ಗಡಿಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಈ ಸಮ

ಇವನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದವನು ಒಬ್ಬ ಪಂಚಾಯತ್ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸತ್ತವನು. ಅವರು ಯಾವುದೇ ದೇಶದಿಂದ ಭೇರಿಸುವ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ಬಂದವನು. ಇವನು ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಸೆಲ್ಯುಲಾರ್‌ನಿಗೆ ಎದುರಾದನು. ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ದ್ವೀಪರು ಸೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಬೇರೆಯಾದರು. ಸುಮಾರು ೧೦ ಸೆಲ್ಯುಲಾರ್‌ನು ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿತು. ಸಿಂಧು ಸುಲಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಾಬೂಲದ ವರಿಗಿದ್ದ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ೨೪ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿದನು. ಅವನು ಕೃ. ಪು. ೩೨೬ ರಲ್ಲಿ ಕಾಲ ವಾಸ ಬಳಿಕ ಇವನ ಮಗನಾದ ಬಿಂದುಸಾರನಿಗೆ ಸಜ್ಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ. ಇವನ ಕಾಲರವೃತ್ತಿಗೆ ಮಗಧ ರಾಜ್ಯವು ಸ್ವೇಚ್ಛವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಿತು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲದ ಸಮಾಜಸಿತಿ, ಆರ್ಥಿಕತೆ, ಮತಗಳು ಈತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅರ್ಥಲಾಭದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಿವೆ.

ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮಾಜವು ಸೇವಾತ್ಮಕವಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಸರಕಾರವು ಸಮಾಜದ ಯಾವುದೇ ಸಂಗಡ ಸಂಪರ್ಕವಿತ್ತು. ಕಂದಾಯ, ಗಣಿ, ಆಯುಧಶಾಲೆ, ಒಕ್ಕಲತನ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಸಮಸಮಾನತೆ, ಅಬಕಾರಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಿದ್ದವು. ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕೆಲವೊಂದು ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮಗ್ರಾಮಗಳ ಸುತ್ತಿಗೆ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ರಚಿಸಿದ ಒಂದು ಹೆದ್ದಾರಿಯು ಗುಂಟೆ ಮೆಗ್ಗಾಸ್ಕುಲೇಸನೆಯಲ್ಲಿ ಕರಾವಳಿಯು ಪ್ರವಾಹ ನಡೆಸಿದಾಗ ಗುಂಟೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಹೋದರು. ಇವರ ದುರಸ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಚಕ್ರ ಸ್ಥಳಿ ಹಾವಿ ಗಳನ್ನು ಸರಕಾರದ ಸೇವೆಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಸರಕಾರದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಕರ ಕೆತ್ತಬೇಕಿತ್ತು. ಭೂಕಂದಾಯ, ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಮೇಲಿನ ಕರ, ಸುಂಕ, ಅಬಕಾರಿ ಮುಂತಾದವು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು.

ಅದಾಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇಂದು ಕಾಣುವ ಕರ ಪದ್ಧತಿಯು ಅಂದಿನಿಂದ ಸಾಗಿ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು.

ಈ ಕಾಲದ ರಾಜ್ಯಭಾರದ ಮತ್ತೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ, ಬೇಹು-
ಗಾರ ಪದ್ಧತಿ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೇದಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಬಂದ ಈ
ಪದ್ಧತಿಯು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಮಹತ್ವದ ಅಂಗವಾಗಿ
ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಈ ಬೇಹುಗಾರರು ಶತಾಲಸಿ, ಷ್ಟಿರಾಗಿ, ಶಕುನ ಹೇಳು
ವವ, ವ್ಯಾಪಾರಿ, ಅಧವಾ ಒಕ್ಕಲಿಗನಂತೆ ವೇಷ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ದೇಶದಲ್ಲಿ
ಸುತ್ತುದಿದ್ದರು. ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಇವರು
ಅರಸನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಕಾಯ್ದರು. ರಾಜಧಾನಿಯಾದ
ಪಾಲಿಲೀಪುತ್ರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಡಿಸಲು ಒಂದು ಸಮಿತಿಯಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಮಗಧ
ಉಪಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಡಿಸಿ, ನಗರದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ, ಸ್ವಚ್ಛತೆ ಮುಂತಾದವು
ಗಳನ್ನು ಕಾಯಿತು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ೨೬ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಈ ರೀತಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಬಳಿಕ
ಅವನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಒಳಗಾಲ ತಲೆದೋರಿತು. ಅದರಿಂದ ಜೈನ
ಸಾಧುಗಳ ಸಂಗಡ, ಭದ್ರಬಾಹು ಎಂಬ ಜೈನ ಮುನಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ,
ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಮೈಸೂರ ಸೀಮೆಗೆ
ಸೇರಿದ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ ಎಂಬಲ್ಲಿ ೧೨ ವರ್ಷ ತಪಸ್ಸು ನಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ
ವೃತ್ತಿಪಟ್ಟನು. ಈ ರೀತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಹೊರ
ಹೊರಡುವಾಗ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಬಿಂದುಸಾರನಿಗೆ ಪಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿದನು. ಇವನು
ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿಸಿದನು. ಇವನ ಕಾಲಾವಧಿ
ಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಂಗ ದೇಶದ ಹೊರತಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಭಾರತವೇ ಮೌರ್ಯರ ಅಧಿ
ಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿತ್ತು. ಮೌರ್ಯ ಸೈನ್ಯಗಳು ತಮಿಳು ನಾಡನ್ನು ಸುತ್ತಾ
ಡಿದ ಸಂಗತಿಗಳು ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ
ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಕಾಂಚೀಜ ಪರ್ವತದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ
ವರೆಗೆ ಇವನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸಿದನು ಚಾಣಕ್ಯನು ಬಿಂದು-

ಸಾರಸ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲವರನಾದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮದ ಯವನ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಗಡ ರಾಜ್ಯಭಾರವು ನಡೆಯಿತು. ಮೆಗಾಸ್ಥಿನೀಸನ ಬದುಕು ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೆನುಯಿನ್ ಎಂಬಾತನು ರಾಜ್ಯಭಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ, ಇಬೆರ್ಟರ ರಾಜನಾದ ಡೊಲಮಿ ಫಿಲೆಗೆಲ್ಟಸ್ ಎಂಬಾತನು ಇನ್ನೊಬ್ಬಗೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಭಾರಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಸಿರಿಯದ ಅರಸ ನಾದ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡ್ರಸ್ ಎಂಬಾತನಿಂದ ಬಿಂದುಸಾರನು ಅಂಜೀರ ಹಣ್ಣಿಗೆ ಕನ್ನಡ ರಂಜಾ ಮಹಾ(ಮಧ್ಯ)ವನ್ನೂ ಮತ್ತೆ ಒಬ್ಬ ಗ್ರೀಕ ದಾರ್ಶನಿಕ ನನ್ನೂ ಆಜ್ಞಿಸಿದನಂತೆ. ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದನು. ಅದರ, ಗ್ರೀಕ ದಾರ್ಶನಿಕನನ್ನು ಕಳಿಸಲು ಬರಲಾರದೆಂದನಂತೆ.

ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾಪಥದ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ದಂಗೆ ಎದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಶಮನ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಬಿಂದುಸಾರನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಅಶೋಕನನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಅಶೋಕನು ಮೊದ್ಲೆ ದಂಡಿನೊಡನೆ ನಗರ ವನ್ನು ಸಿರಿಸಿದನಾಗಿ ಪುನಃ ಸಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡುಗೊಂಡು ಇವನ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕರು. ಅವು ಅಶೋಕನಿಗೆ, ಬಿಂದುಸಾರನಿಗೆ, ಮೌರ್ಯರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ದ್ರೋಹಿಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳೀ ಆಧಿಕಾರಿಗೆ ದ್ರೋಹಿಗಳಾಗಿದ್ದವೆಂದು ಹೇಳಲು ಆ ದಂಗೆಯನ್ನು ಅಶೋಕನು ರಕ್ತಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ಮುರಿದುಹಿಡಿದನು. ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ಇದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇವನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ್ಗೆ, ಇತ್ತ ಬಿಂದುಸಾರನು ತೀರಿಕೊಂಡನು.

ಮೌರ್ಯ ರಾಜ್ಯದ ಉತ್ಕರ್ಷ ಕಾಲ:—

ಅಶೋಕನು. (ಕ್ರೈ. ಪೂ. ೨೬೩—ಕ್ರೈ. ಪೂ. ೨೩೨)

ಬಿಂದುಸಾರನಿಗೆ ಸುಸೀಮ, ಅಶೋಕ, ವೀತಶೋಕರೆಂಬ ಮೂರು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನು ಬಿಂದುಸಾರನ ನಂತರ ಪಟ್ಟಿ ವೇರಿದನು. ಅಣ್ಣನಾದ ಸುಸೀಮನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನೋ, ಎನ್ನೋ ? ಅಥವಾ ಬಿಂದುಸಾರನು ಇವನನ್ನೇ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯೆಂದು

ಗೊತ್ತು ಪಡಿಸಿದ್ದನೋ ? ಅಶೋಕನು ಪಟ್ಟವೇರಿ ಭಾರತದ ಆದರ್ಶ ರಾಜನೆಂದೆನಿಸಿ, ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ಅನುಪಮ ಅರಸನೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದನು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಇವನು ಪುಷಂಡನೂ, ದರಿದ್ರ ಸ್ವಭಾವದವನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಂದೆಯಾದ ಬಿಂದುಸಾರನು ಇವನಿಗೆ ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಮತ್ತು ತಕ್ಷಶಿಲೆಯ ವ್ರಾತಾಧಿಕಾರಿಯ ಜಾಗೆಯಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಬಂದುಗಳನ್ನು ಒಕ್ಕೇ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಮುರಿದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಇವನಿಗೆ ಪಟ್ಟವು ಸಲ್ಲಿತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ರಾಜನೆನಿಸಿ ೪ ವರ್ಷಗಳನಂತರ ಇವನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ನಂತರ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಶಾಂತಮಯ ಆಡಳಿತೆಯು ಸಾಗಿತು.

ಕಲಿಂಗದ ಯುದ್ಧ (ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೫೦):—

ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಮೇಲೆ ಎಂಟನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನು ಕಲಿಂಗದೇಶದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಅಭಿಯೋಗದ ಕಾರಣಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರವು. ಆಗಿನ ಕಲಿಂಗದೇಶದಲ್ಲಿ (ಮಹಾನದಿ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಾ ನಡುವಿನ ಪ್ರದೇಶ) ಒಂದು ಪ್ರಬಲ ರಾಜ್ಯವಿದ್ದಿತು. ಅದರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಆನೆಗಳಿದ್ದವು. ಮತ್ತು ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವೈಷಮಪಹಡಗುಪಡೆಯು ಕಲಿಂಗದೇಶದ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಒಮ್ಮೆ ಮಗಧದ ನಂದರಿಂದ ಅಕ್ರಮಣವಾದ ಕಲಿಂಗವು ಅಶೋಕನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ದೂರ ದೂರದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಪಾದಾಕ್ರಾಂತ ಮಾಡುವ ಮೌರ್ಯ ಅಶೋಕನು ಕಲಿಂಗವು ಸ್ವತಂತ್ರವೆಂದು ಮೌರ್ಯವದನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಹಿಸ ಮಾಡಬೇಕು ? ಬಿಂದುಸಾರನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಬಂದಿದ್ದರೂ ಕಲಿಂಗವನ್ನು ಕೊಂದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ತಲುಪುವ ಮಾರ್ಗವೇ ಕಲಿಂಗದೇಶದೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದಿತ್ತು. ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿಂದಲೂ ಮೌರ್ಯ ಸೇನೆಗಳು ಕಲಿಂಗವನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದರೂ, ಕಲಿಂಗರು ಮೌರ್ಯರ ಬಲವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದವರು. ಈ ರೀತಿ ಗಂಭೀರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯುತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತ ನಡೆದು ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಯುದ್ಧವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಫಲಿತರ ಕಾಲಗಳನ್ನು ನಡೆದು ಒಂದೂವರೆ ಲಕ್ಷ ಕಲಿಂಗ ದಂಡಾಳುಗಳು ಯುದ್ಧ

ಕೈದಿಗಳಾದರು. ೧ ಲಕ್ಷ ಸೈನಿಕರು ಗಾಯಗೊಂಡರು. ಮುಂಬೆ ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಯಗೊಂಡವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಗಾಯಮುಗಲು ಮರಣ ಶೂಂದಿದರು.

ಕಲಿಂಗ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನದಿವ ಹದ್ದಿಕ್ಕಿಕೊಂಡದಿಂದ ಅಶೋಕನ ಮಠವು ಶೋಕ ಪೀಡಿತವಾಯಿತು. "ಸಂಹಾರದಿಂದ ಗೆಲುವೆಂಬುದು ಸಂಭವವಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ ಗೆಲುವು ಹೃದಯ ಸರಿವರ್ತನದಿಂದ" ಎಂದು ಇವನಿಗೆ ಎನಿಸುತ್ತಿತು. ಹತ್ಯಾಕಾಂಡದಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಾನು ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಅನನು ನಿಶ್ಚಯಗೊಳಿಸುತ್ತಿದನು. ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಶೂರರಾಗಿ ಅಭಿಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡತೊಡವೆಂದು ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ದಂಡಯಾತ್ರಿ ಮಾಡುವದೇ ಅವರೇ ಅದು ಅಲ್ಲದಾದದಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಂತನುರಬೇಕೆಂದಿ, ಫಲವಿಂನ ಸಾಧಿಸಿದ ವಿಷಯವೇ ಮೇಲಾದ ವಿಷಯವೆಂದು ಇವನು ಸಾರಿಹೇಳಿದನು.

ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವನ ರಾಜ್ಯದ ಪೂರ್ವಸಕ್ತಿಮಗಳಲ್ಲಿ ಸುದೂರದಲ್ಲಿಯವನ ಪಾರ್ಶ್ವ ಭೂತವ ಗುಪ್ತರಾಜ್ಯವು ತನುಳು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಇವನು ಮೊದಲ ರಾಯಸಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ತನ್ನಿಂದ ಇನ್ನುಮೇಲೆ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯ ಭೇದವನ್ನು ಆತನು ಕೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಅದೇಶಿಸಿದನು. ಮತ್ತೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಹೊರೆಯ ರಾಜರು ನೆಲೆಗಂಬಿ ವ್ಯವಹಾರ ಸಾಗಿಪಟುಡೆಂಬ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಅಶೋಕನು ಕೊಟ್ಟನು. ದೇವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದ ಅಶೋಕನು ಇನ್ನು ಕೇವಲ ಉಪಕಾರವನ್ನೇ ಮಾಡುವನು. ಕ್ಷಮಾಗಾಂಧಿಗಳು ಅವನ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಗಳಾಗುವವೆಂದು ಅವನು ಸಾರಿದನು. ಈ ಮಂತ್ರಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ಮೇಲ್ದರಗತಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ—ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ದೂರ ನಿಲ್ಲಿರಿ. ವೃಥಾ ಪ್ರಾಣಹಾನಿ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ದೇವರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಬ್ಬರಾಡನ ಸಲುವಾಗಿ ಎದ್ದೋ ಏನ ಗೃಹಸ್ಥರ ಜೀವಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಣೆ ಮಾಡುವದು ಸರ್ವಥಾ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ—ಇಂಥಮುಂತಾಗಿ ಅವನು ಬೋಧಿಸಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮೊದಲಿನ ಮೌಢ್ಯ ಆರಸರು ದಂಡನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನು ಕ್ಷಮಾ ನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ

ದನು. ಈ ರೀತಿ ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆಯ ಪ್ರಸಾರಮಾ-
ಹಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಜೋಡ್ಡಗಿಂತ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಸಾಮಾನ್ಯ
ಜನರಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆ, ಕ್ರೂರತನ, ಕರ್ಕಶತನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆದುಬಂದಿದ್ದವು.
ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರದವರು, ಅಂತಃಪುರದ ಅಡುಗೆಮನೆಯ ಜನರು,
ಸೇವಕರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಬಂದು ಮಾಡಿದನು.

ಈ ಮೊದಲು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಅರಸರು ವಿಚಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ
ಸಂಚಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅಶೋಕನು ಧರ್ಮಯಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.
ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ಪ್ರಜರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಬಹಳ ಆದರದಿಂದ
ಕಂಡನು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದರಿಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇತರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು
ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಲಾರದೆಂದು ಇವನು ನಂಬಿದನು.

ಅರಸನ ಸರ್ವಜನಪಿತೃತನೆಯೇ. ಆದ್ದು ನಂಬಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಜಾರಂಜ-
ನೆಯ ಕಾರ್ಯಗಾಗಿ ಅವನು ಕೊರೆಯಲಾರದಂತೆಂದು ಇವನು ಸಾರಿದನು.
ಸ್ವತಃ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರೂ ಅಶೋಕನು ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳ
ಆನಂದವನ್ನು ಗೊಪ್ಪಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನಾಳಿದನು. ಮತ್ತು ಸರ್ವರೂ ಪರ-
ಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯನ್ನು ಪರಿರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಇವನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ
ಕಾರಣವಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯ-
ವಾಗಿ ಪೋಷಿಸುವದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಮಹಾತ್ಮರೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ-
ದನು. ಕೈದಿ, ಭಾಸಿ, ಮತ್ತು ಇತರ ಉಗ್ರಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಇವನು ಅಲ್ಲಗಳೆದನು.
ಅಶೋಕನ ಅಧೀನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಮಹಾತ್ಮರು ನೇಮಕವೊಂದಿದರು.
ದಯಾ, ದಾನ, ಸತ್ಯ ಪಾಪಭೀರುತ್ವ ಮತ್ತು ಉಪಕಾರಗಳು
ಅಶೋಕನ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲ ಧರ್ಮದ ಮೂಲತತ್ವಗಳೆನಿಸಿದವು. ಮಧ್ಯಮಿಕಿಯದ
ವರೆಗೆ ಅಶೋಕನು ಹಾದಿಬೋಕರಿಗೆ ನೀರು ನೆಲೆಗಳುಗಳನ್ನೂ, ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗೂ
ಧರ್ಮಶಾಲೆಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಧರ್ಮವಿಜಯ:

ತನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾದ ಒಳಕೆ ಅಶೋಕನು ಇತರ ದೇಶಗಳ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯ ಹೊಂದನು. ಆಳಿಕೆಯ ೧೭ನೆಯ ವರ್ಷವ್ವ ಅಶೋಕನು ಖುಬಿಲೈಪುತ್ರನ (ಕೆರೊಸ್ತಸ್) ಅರಸರೊಡನೆ ಸಿಂಹದ ದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಸಂಘದ ಮೂರನೆಯ ಮೂಸಘೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಅಭ್ಯಕ್ಷಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮೊಗ್ಗಲಿಪುತ್ರ ಕೆಪ್ಪನೇಬ ಧರ್ಮಗುರುವಾ ಎರಿಸಿದನು. ಮಹಾಸಘೆಯ ಮುಗಿದ ಒಳಕೆ ದೂರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಬೌದ್ಧ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಲು ತಿಪ್ಪನು ಒಂದು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದನು.

ಇದರನ್ವಯ ಇಜಪ್ತ, ಸಿರಿಯಾ, ಗ್ರೀಸ, ಪ್ಯಾಲೆಸ್ಟೀನಿನ ಮೂ ಕಾದ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮದೂತರು ಕಯಾಣ ಬಿಳಿಸಿದರು. ಇಂಥವರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಳಕ್ಕೆ ಹೋದ ವಹೀಂದ್ರನೂ ಸಂಘಪಿಸ್ತಿಯೂ ಒಬ್ಬರೇ ಸುರು ಕಡೆ ದರು. ಸಂಘಪಿಸ್ತೆ ಭಾರತ ಬಿಳಿಸಿದರು. ವಹೀಂದ್ರ ಪುಷ್ಕರ ಒಂದು ಟೊಂಗೆಯನ್ನು ಒಯ್ದ ಸೀಮಳಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಳು. (ಅದು ಇಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವದಂತೆ.) ಸೀಮಳದ ರಾಜನು ಬೌದ್ಧತತ್ವ ಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಪ್ಪಾಂಗ ಸಾಧನಗಳಂತೆ ನಡೆಯಲು ಒಪ್ಪಿಗೆ

ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ವೈದಿಕ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲವೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ಅಶೋಕನು ನಡೆದುಕೊಂಡನು. ಇವನ ವಾಸಧರ್ಮಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಅರ್ಹತ, ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸಲ್ಲದವು "ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ:" ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳು ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಏಳುವದು. ವೈದಿಕ ಅಥವಾ ಅರ್ಯ ಮತದ ದೇವತೆ ಗಳನ್ನೇ ಅಶೋಕನು ನೆನೆಯುತ್ತಿರಲು ಸಾಕೆಂಬುದನ್ನು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಿಲ್ಲ. ಇಂದಿಗೂ ಬುದ್ಧನಾ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಒಂದು ಅವತಾರವೆಂದು ಒಂದುಗಳು ಬಲ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವರು. ಇವೆಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅಶೋಕನಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಮತ ವೈದಿಕ ಮತಗಳು ಹಿತಕರವಾಗಿ ಸಂಮಿಶ್ರವಾಗಿದ್ದವೆಂದು ಬೇರೆ

ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಸಂವರ್ಧನೆಗೆ ಅಶೋಕನು ನೀಡಿದ ನೆರವು ಅಸಾರವಾಗಿದೆ. ಇವನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಸ್ತೂಪ, ಸ್ತಂಭಲೇಖ, ಶಿಲಾಲೇಖಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಭಾರತೀಯಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಏಕತ್ವವನ್ನು ಸಾರಿದನು. ಇವನ ಲೇಖನಗಳು, ತತ್ವಜ್ಞೇಛೆ, ಉಪದೇಶಗಳು, ಸಿಂಹಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವು. ಅವುಗಳ ಭಾಷೆಯು ಮೃದುಮಧುರವಾಗಿದೆ. ಮೊಸಡೊಂದು ಬರಹದ ಸ್ಥಿಲಮಸ್ಸೇ ಇವು ವಾಡ್ಡಿಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿದವು. ವಿದೇಶೀಯ ಅರಸರು ಮತ್ತು ಏತರ್ಜೀತೀಯ ಅರಸರ ಕೂಡ ಗೆಳೆತನದಿಂದ ನಡೆದು ಭಾರತೀಯರ ಸ್ನೇಹದ ಗುರುತನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನಪ್ಪಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ಸಿಂಹಲವು ಭಾರತದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಯಿತೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಅಶೋಕನ ರಾಜ್ಯವು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಂತಗಳಾಗಿ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದಿತು. ಕಲಿಂಗ, ಆವಂತಿ, ಉತ್ತರಾಪಥ, ಮಧ್ಯದೇಶವೆಂಬವೇ ಆ ಭಾಗಗಳು. ತೋಸಾಲಿ, ಉಜ್ಜಯಿನಿ, ತಕ್ಷಶಿಲಾ, ಸುವರ್ಣಗಿರಿಗಳು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಾಂತಗಳ ರಾಜಧಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಮಗಧವೂ ಗಂಗಾನದೀ ಕೊಳ್ಳದ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಧಂಗವೂ ಕೇಂದ್ರಸರಕಾರದ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾಂತಗಳು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದವು. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಡಳಿತಯು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯಿಂದ ಸಾಗಿತು.

ಅಶೋಕನ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿ ಹೋದವು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇವನು ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಿಷ್ಠರಸ್ತೌತಾ ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಹೆಂಡತಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುವದು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಕುನಾಲನೆಂಬ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಇವನು ಓಡಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾಣಿವಧೆ ತೆಗೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡ ತಿಷ್ಠರಸ್ತೌತಿಯು ಅಶೋಕನು ನಟ್ಟ ಬೋಧಿವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಬುದ್ಧಭಿಕ್ಷುಗಳ ಹಿಂಸೆನಡೆಯಿತು. ಅಶೋಕನ ಮರಣಾನಂತರ ಇವನ

ಮಕ್ಕಳು ಪಟ್ಟವೇರಿದರು. ಆದರೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಹಬ್ಬಗಮಾದಂಗೆ
ತೋರುವದು. ಆದರೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಮುಂದೆ ೧೦೦ ವರುಗಳ ವರೆಗೆ
ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಸಾಗಿತು. ಮೌರ್ಯವಂಶದ ಕೊನೆಗೆ ಅರಸನಾದ
ಬೃಹದ್ರಥನನ್ನು ಅವನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾಭಿತ್ರನು ಕೊಲೆಮಾಡಿದನು
ಈ ವಂಶವು ಮುಗಿಯಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೈಭವದಿಂದ ಮೆರೆದ, ವೇದವೇ
ಶಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಂತಮಯ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯ ಸುಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು
ಬೀರಿದ ಮಗಧ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಮಾಯವಾಯಿತು.

ಮೌರ್ಯಕಾಲದ ಜನಜೀವನ:

ಆ ಕಾಲದ ಧರ್ಮಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಮುನಿಮುಂತರವರೂ, ಅರ್ದತಂತ್ರ
ಪ್ರಕಾರನಾದ ಜಾಣಕ್ಕನೂ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಚರ್ಮವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥ
ವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಾತ್ಸರ್ಯನನ ಕಾಮಸೂತ್ರಗಳು ಆಗಿನ ಕಾಲದ
ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಕೆಳಮೆಸವು. ಆಹಾರವು,
ರಾಜನಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದ್ದು ಯಾವ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯಾದರೂ ರಾಜನುಮಾಣವಿಲ್ಲ
ದರೆ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಜನರು ತಮ್ಮ ಉಡುಪುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು
ತ್ತಿದ್ದು, ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಸಬಿನವೊಂದು ಸಂಘವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿ
ರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಸಬುದಾರರಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತವಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿದ್ದವು.
ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಿಕ ಗುರಿಗಳನ್ನು ಕಸಬುದಾರರು ತಮ್ಮ ಸಂಘಗಳ
ಮೂಲಕ ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಹ ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಚೆಂಬರ
ಅಥವಾ ಕಾಮರ್ಸ್‌ಮನ್ ಹೋಲುವಂತಹ ಸಂಘವಿಜಿತವು ಯೇನಿತ್ತು.
ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿತದ ಮೊರೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವಾಗ ಚತುರವ್ಯವಸ್ಥೆ
ಅಷ್ಟೊಂದು ನಿಶ್ಚಯದ ಅಚರಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಬಣಕಾರ, ನೇಣಕಾರ, ಮಹಾ
ಯಂತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕ, ಗಣಿಯ ಕಲಸಗಾರ, ಉಪ್ಪುಕಾರ, ಬಡಗ, ಕುಚು
ಗಾರ, ನಾವಿಕ, ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಿ ಮುಂತಾದವರು ಆಗಿನ ಮುಖ್ಯ ಮೇಲೆಯವ
ರಾಗಿದ್ದರು. ಒಳನಾಡು ಹೊರನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರವು ಆಹಾರವಾಗಿ

ಜೇಡರು ಸಂಪತ್ತು ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಕೂಡಬಿದ್ದಿತು. ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಕೃಷಿ ಲಾಲಿಸ್ವ ಜನರನ್ನು ಹೋಲುವಂಥ ಶ್ರೀಮಂತ ವಾಪಾರಸ್ಥರು ಆಗಿನ ಕಾಲ ಪಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರು. ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಪಾಟಲಿಪುತ್ರವು ವಿದ್ಯಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಗಳ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇಂತಹ ಇನ್ನಿತರ ಪಟ್ಟಣಗಳ ವಾಸವನ್ನೇ ಶ್ರೀ ಮಂತ ಜನರು ಆಪೇಕ್ಷಿಸಿದರು. ವಾತ್ಸರ್ಯನನು ಆಗಿನ ನಾಗರಿಕನ ರೀತಿ, ನೀತಿ, ನಡಾವಳಿ, ವಿಲಾಸಗಳನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪಟ್ಟಣದ ವಾಸದಬಗ್ಗೆ ವಾತ್ಸರ್ಯನನೂ ಬೌದ್ಧಾಯನನೂ ಭಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ತಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆಗಿನ ನಾಗರಿಕರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳು ಕಂಡು ಬಂದವು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಂಗಸರಿಗಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಗಂಡಸರಿ ಗಾಗಿಯೂ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದವು. ಯುವಕ ಯುವತಿಯರ ಕೋಣೆಗಳು ಅಂದ ವಾಗಿ ಸಿಂಗರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಸಂಗೀತ, ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ತಗಲಿಸಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಿ ದಂತದ ಗೂಟಗಳಿದ್ದವು. ನೆಲವು ರತ್ನಗಂಬಳಿಗಳಿಂದಲೂ ಜಮಖಾನೆಗಳಂ ದಲೂ ಕೂಡಿರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕೋಣೆಯೆಲ್ಲ ಪುಷ್ಪಗಂಧ ಸುಗಂಧವಾದ ಎಣ್ಣೆ ಗಳ ಪರಿಮಳದಿಂದ ಸೂಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಜಗುಲಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಕು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು.

ನಾಗರಿಕನು ಪ್ರತಿದಿನ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಪುಸಿ ಜಳಕ ಮಾಡು ತ್ತಿದ್ದನು. ನಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಇವನು ದೇಹಕ್ಕೆ ಪರಿಮಳವನ್ನು ತೊಡೆದನು. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಡಿಗೆಯಿದ್ದಿತು. ಪುಟಗಳು ಬಂಧದಿಂದ ಅಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ವಸ್ತ್ರಗಳಾದರೂ ಮಂದವಾದ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಬೀರುತ್ತಿದ್ದವು. ಉತ್ತರೀಯ ವೆಂಬುದೊಂದು ವಸ್ತ್ರವು ಟೊಂಕದಿಂದ ಮೇಲಿನ ಭಾಗವನ್ನು ಮುಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ಬಹುಶಃ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ರೇಶ್ಮೆ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ತಯಾರಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ದಿನ ವೊಂದಕ್ಕೆ ನಾಗರಿಕನು ಎರಡು ಸಾರಿ ಊಟ ಮಾಡಿದನು. ಅಕ್ಕಿ, ಗೋದಿ, ಹೈನ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲದೆ ಮಾಂಸವೂ ಆಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಆಸನ ಮಧುಗಳೂ ಊಟದ ಅಂಶಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇದೆಲ್ಲ ಉಂಡುಟ್ಟು ಸುಖ ದಿಂದಿದ್ದ ಜನರ ಜೀವನವಾಗಿದ್ದರೂ, ಒಕ್ಕಲಿಗರೂ ಹಳ್ಳಿಗರೂ ಸುಖ ಶಾಂತಿ ಸಮಾಧಾನಗಳಿಂದ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿದ್ದರು. ವಸಂತೋತ್ಸವ, ಗಿರಿಪೂಜೆ

ಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ನಡಿಸಲೂ ಜನರು ಆನಂದದಿಂದ ಮೈಮರೆತರು. ದೀಪಾವಳಿಯೂ ಮೊದಲಿನಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ ಹೆಜ್ಜೆವಾಗಿದೆ.

ನಕ್ಷತ್ರವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬಹು ನಯನಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಜೂಜಾಟವೂ ಒಂದಿಲ್ಲಿಯೆಂದು ತರದಿಂದ ಹಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಕಂದುಕ ಕ್ರೀಡೆ (ಒಂದು ತರದ ಚಂಡಿನಾಟ) ಯೆಂಬ ಒಂದು ಆಟವು ಆಗಿನ ಜನರಿಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮೃಗಯಾ, ನೌಕಾ ಕ್ರೀಡೆ, ಈಜುವದು, ಗುರಿಹೊಡೆಯುವದು ಮುಂತಾದವುಗಳೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನ ಅನೇಕ್ಷೆಯ ಕೆಲಸಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಶಿಕ್ಷಣವು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದ್ದಿತು. ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ವಾರ್ತಾ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣವು ಅಷ್ಟೋದಮ ವಹುತ್ತ ಪಡೆದಂತೆ ಕೋರುವದಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಲಿಕ್ಕೂ ಪರಿವ್ರಜಕರಾಗಲಿಕ್ಕೂ ಅಪ್ಪದವಿವ್ವರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಸಾಕಷ್ಟಿತ್ತೆಂದು ಕಂಡುಬರುವದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸೀರೆಯನ್ನು ಎಂದಿನಿಂದ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದು ದೇವತೆ ಬಾರದಿದ್ದರೂ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸೀರೆಯನ್ನು ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ) ಧರಿಸುತ್ತ ಬಂದಳೆಂಬುವದಕ್ಕೆ ಆಧಾರಗಳಿವೆ. 'ಸ್ತುಂದ' 'ಶಿವ' ಮತ್ತಿತರ ಪುರಾಣೋಕ್ತ ದೇವತೆಗಳು ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗೊಂಡವು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪಾಲೀ ಭಾಷೆಗಳು ರಾಜಭಾಷೆಗಳಾಗಿದ್ದು, ವಾಲ್ಮೀಯವು ಬಹುಮುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು.

ಅಭ್ಯಾಸನಗಳು:

೧. ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಯಾವ ಮಹಾಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರೆಂಬುದನ್ನು ಹೆಸರುಗಳ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಗೆರೆಯ ಮೇಲೆ ಬರೆಯಿರಿ.

ಶಾಣಕ್ಯ

- ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ

ಅಶೋಕ

ಮೊಗ್ಗಲಿ ಪುತ್ರ ಶಿಷ್ಯ

ಮೆಗ್ಲಾಸ್ಥಾನೀಶ

ಸಂಘಮಿತ್ರ

೩. ಕೆಳಗೆ ಕೆಲವು ಅರ್ಪಣಾ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಅವು ಸರಿಹೋಗುವಂತೆ ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿರಿ.

ಅ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಮೌರ್ಯ ವಂಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ

ಬ. ಬಿಂಜುಸಾರನು ಕಲಿಂಗ ದೇಶವನ್ನು ಗೆ.....

ಕ. ಅಶೋಕನು ಜೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆ.....

ಡ. ಅಶೋಕನ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳು ಸುಖವಾಗಿ ಹೋ.....

೪. ಪುರು ಮುಕ್ತು ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ ಇವರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಬರೆಯಿರಿ.

೫. ಮಗಧ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ. (ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದ್ದು.)

ಮೌರ್ಯವಂಶದ ಕೊನೆಯ ಅರಸು ಬೃಹದ್ರಥನನ್ನು ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನೆಂಬ ಅವನ ಸೇನಾಪತಿಯು ಕೊಲೆಮಾಡಿದನಷ್ಟೆ ! ನಂತರ ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನೇ ರಾಜ್ಯದ ಒಡೆಯನೆಂದು ಸಾರಿದನು. ಆದರೆ ಇವನು ರಾಜಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಭರಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. 'ಸೇನಾಪತಿ ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನು' ಒಂದು ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಾಗವನ್ನುಮಾಡಿ ತನ್ನ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಇವನ ನಂತರ ಇವನ ಮಗನಾದ ಅಗ್ನಿಮಿತ್ರನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಕಪಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಇಾಲಿದಾಸನು ಇವನ ಓಲಗವನ್ನು ಆಲಂಕರಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವದುಂಟು. ಅಗ್ನಿಮಿತ್ರನ ನಂತರ ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಅರಸರು ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯ

ವನ್ನು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾನದಿಯ ದಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡರು. ಕೃ. ಪೂ. ೧೭೧ರಲ್ಲಿ ಕಲಿಂಗ ದೇಶದ ಅರಸು ಪಾಟಲಿಪುತ್ರಕ್ಕೆ ಸುಗ್ಗಿದನು. ಆಗ ಮಗಧದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಮಿತ್ರನ ಮಗ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವಾಮಿತ್ರನೆಂಬಾತನು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನು ವೈದಿಕಮತವನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಶಿವನು ಇವನಿಗೆ ಆರಾಧ್ಯದೇವತೆಯೆನಿಸಿದನು. ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನು ಬೌದ್ಧಮತದವರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಅನೇಕ ಬೌದ್ಧಮತಗಳನ್ನೂ ಬೌದ್ಧಭಿಕ್ಷುಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರುವದು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ನರ್ಮದೆಯವರೆಗೂ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬದವರೆಗೂ ಇವನ ರಾಜ್ಯವು ವಿಸ್ತರಿಸಿತು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೈಯಾಕರಣಿಯಾದ ಪಾತಂಜಲಿಯು ಇವನ ಸಮಕಾಲೀನನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವನು ಪಾತಂಜಲಿಯ ಯೋಗಸೂತ್ರಗಳೆಂಬ ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಗುಡಗಳು ರಚಿತವಾದವು. ಅಜಂತೆಯ ಗುಹೆಗಳ ರಚನೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಿಲಾಂಡರ ಎಂಬ ಬೌದ್ಧಮತೀಯ ರಾಜನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವಾದ ಪಂಜಾಬದಿಂದ (ರಾಜಧಾನಿ ಶಿಯಾಲಕೋಟದಿಂದ) ಸುಗ್ಗಿ ಬಂದು ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಯೋಧ್ಯೆಯ ಸರ್ಯಂತ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಾಳುಗಿಡುಹಿದನು. ಸಿಂಧ, ರಜಪುತಾನಾ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನಲ್ಲದೆ ಮಗಧದಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡುವ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುವಂತೆ ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನು ಅವನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಓಡಿಸಿದನು. ಮಿಲಾಂಡರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ನಂತರ ಸಾರ್ವಭೌಮಚಿನ್ನನೆಂದು ಅಶ್ವಮೇಧವನ್ನು ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನು ನಡೆಸಿದನು. ಇವನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ವಂಶಕ್ಕೆ ಶುಂಗವಂಶವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಶುಂಗವಂಶದ ಕೊನೆಯ ಅರಸನಾದ ರಾಜಾ ದೇವಭೂಮಿಯೆಂಬವನು ಬಹಳ ದುರ್ವ್ಯಸನಿಯಿದ್ದದರಿಂದ ವಾಸುದೇವನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸೇನಾಪತಿಯು ದೇವಭೂಮಿಯ ಕಿಲೆಮಾಡಿ ತಾನು ವಟ್ಟವೇರಿದನು. ವಾಸುದೇವನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ವಂಶಕ್ಕೆ ಕಣ್ವವಂಶವೆಂಬ ಹೆಸರು. ಈ ವಂಶದ ರಾಜರು

ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕುಶೈವರು ವರ್ಷಕಾಲ ರಾಜ್ಯ ನಡೆಸಿದರು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಗೊಂದಲಮಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಯಿತು.

ಮೌರ್ಯರಾಜ್ಯವು ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯ ದಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಗೊಂದಲಮಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗಿತ್ತು. ಯಾಕಂದರೆ ಚೀನಾಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಚೀನದೇಶದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಗೋಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧಾಗ ಮಂಗೋಲ ಕುಲಗಳು ಚೀನದ ಆಶೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ವಿಸ್ತರವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಮಂಗೋಲ ಕುಲಗಳು ಕೃ. ಪೂ. ೧೬೦ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಕಡಿದಾಡಿ ಹೊಣರು ಯೂ-ಚಿ ಜನರಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಒತ್ತಿಬಂದರು. ಯೂ ಚಿ ಜನರು ಶಕರಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ನುಗ್ಗಿಬಂದು ಅವರ ಹುಲ್ಲು ಗಾವಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರು. ಶಕರು ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಾಗಿ ಬ್ಯಾಕ್ಟ್ರಿಯಾ, ಅಫಗಾನಿಸ್ತಾನ, ಪಂಜಾಬಗಳನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಶಕರು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಆರ್ಯರಿಂದಲೂ ಗ್ರೀಕರಿಂದಲೂ ಸುಧಾರಣೆ ಪಡೆದರು. ಭಾರತದ ವಾಯವ್ಯಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಇವರು ರಾಜ್ಯಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು 'ಉತ್ತರ ಪತ್ರಪ'ರೆಂದು ಹೆಸರು ಗಡೆದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಳುವ ಶಕರು ಮೂಲ ಶಕಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಪಿ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಶಕರನ್ನು ಮೂಲಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಯೂ-ಚಿ ಜನರ ತಂಡವೊಂದಕ್ಕೆ ಕುರಿ ಅಥವಾ ಕುಶಾನ ಕುಲದವರೆಂಬ ಹೆಸರು. ಇವರು ಪುರುಷಪುರ(ನೇಶಾವರ)ವನ್ನು ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠನೆಂಬ ಅರಸು ಒಳ್ಳೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದನು.

ಕುಶಾನರೂ ಗ್ರೀಕರೂ ಭಾರತವನ್ನು ಗೆದ್ದು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬೀರಿದರೆಂದು ಹೇಳಲು ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲ. ಈ ಮೊದಲೆ ಅಫಗಾನಿಸ್ತಾನ ದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದ ಕುಶಾನರು ಪುರುಷಪುರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ನೆಲೆಸಿದರು. ಕನಿಷ್ಠನು ಭಾರತದ ಧರ್ಮ-ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ- ವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಶಕಂದರನ ಸಂತರ ಯಾವ ಗ್ರೀಕರಾಜನೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡಲು ಬಯಸಲಿಲ್ಲ. ಗ್ರೀಕಜನಾಂಗವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೌಢ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅಳಿದ ಬಳಿಕ ಗ್ರೀಕರು ೨೦೦ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಅಧಿಪತ್ಯ ನಡೆಸಿದರೆಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು ಆದರೆ ಅದು ನಿರಾಧಾರವೆನಿಸುವದು.

ಕುಶಾನ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಹಾವಿಷ್ಯ ಮತ್ತು ವಾಸುದೇವನೆಂಬ ಮೂವರು ರಾಜರು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದರು. ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಗಿನ ಅಲಖಾ-ಖಾದದ ವರೆಗೆ ಅವರ ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರವಾದರೂ, ಅದು ಕೂಡಲೆ ಮಾಯವಾಯಿತು. ಯಾಕಂದರೆ ಮಧ್ಯಭಾರತದ ಯೋಧೇಯ, ಆರ್ಜುನಾಯನ ಮತ್ತು ಮಾಳವರೆಂಬವರು ಕುಶಾನರನ್ನು ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿದರು. ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ಭಾರತವರೆಂಬ ರಾಜರು ಈಗಿನ ಬುಂಡೇಲಖಂಡದಲ್ಲೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದರು. ಇವರಲ್ಲ ಹಲವು ಅರಸರು ಅಶ್ವ ಮೇಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ವೀರಸೇನ ಸಂಬಾತನು ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದನು. ಕ್ರಿ. ಪ. ೨೮೪ರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ವಾಕಾಟಕ ರಾಜರ ಕೂಡ ಇವರು ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇವರು 'ಸಂದಿವರ್ಧನ' ವೆಂಬಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಧ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಳಿದು ಹೋಗಿಹತ್ತಿದ ಅರೈಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ ಸೇನನೆಂಬವನು ಬಹಳ ಹೆಸರಾದ ಅರಸು. ಇವನ ಮಗನಾದ ಸರ್ದಸೇನನು ಕರ್ನಾಟಕದ ವರೆಗೆ ತನ್ನ ಕಾಲು ಚಾಚಿದನು. ಈ ಕಾಲದ ರಾಜರೂ ಪ್ರಚಾರ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ನೆರವು ನೀಡಿದ್ದರಿಂದ ಈ ನಂತರ ಬಂದ ಗುಪ್ತ ಅರಸರ ಕಾಲವು 'ಸುವರ್ಣ ಯುಗ'ವೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು.

ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯಗಳು ಉದಯ ಹೊಂದಿದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರರ ರಾಜ್ಯವು 'ಜಹಳ ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು' ಅಶೋಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಾತವಾಹನ ಮನೆತನದ ಅರಸು ಆಂಧ್ರರಾಜ್ಯದ ಪಟ್ಟವೇರಿದ್ದನು. ಸೀಮೆಯ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಗ ಶಾತಕರ್ಣಿಯೆಂಬವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ವಂಶಜರಾದ ರಾಜರಿಗೆ ಶಾಲಿವಾಹನ, ಶಾತವಾಹನ ಅಥವಾ ಆಂಧ್ರಬೃಹದೇಯರೆಂದು ಕರೆದರು. ಇವರ ರಾಜ್ಯವು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ವೈಶಾಖ ನಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಬಂಗಾಲ ಉಪಸಾಗರದವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು.

ಜವರಲ್ಲಿ ನೇಮುಖನಂಬ ರಾಜನೇ ಕಣ್ವವಂಶವನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿ ಮಗಧರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾದಾಕ್ಷೃಂಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಹೊರ ಗಿನಿಂದ ದಾಳಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಕ, ಹೊಣ, ಯೂ-ಚಿ ಸಂಗಡ ಆಂಧ್ರಭೃತ್ಯರ ಗೌತಮಪುತ್ರ ಶಾಲಿವಾಹನ ಎಂಬಾತನು ದೊಡ್ಡ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. (ಕ್ರ. ಶ. ೧೦೬-೧೩೦) ಅವನು ಶಕರನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅವರನ್ನು ದುರ್ದಶೆಗೊಳಿಸಿದನು. ಗೌತಮ ಪುತ್ರ ಶಾಲಿವಾಹನನ ನಂತರ ಅವನ ಮಗನಾದ ರಾಜಾ ಪುಲಮಾಯಿ ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಆಗ ಶಕರ ಅರಸನು ರುದ್ರದಾಮನ್ ಎಂಬಾತನಿದ್ದನು. ಇವನ ಮಗಳನ್ನು ರಾಜಾ ಪುಲಮಾಯಿಯು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಶಕ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಭೃತ್ಯರಲ್ಲಿಯ ಜಗಳವು ನಿಲ್ಲಿಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಲ ರುದ್ರದಾಮನು ಸ್ವತಃ ಆಂಧ್ರಭೃತ್ಯರ ಮೇಲೆ ಏರಿಬಂದನು. ಪುಲಮಾಯಿಯು ಅವನನ್ನು ಹೊಡೆದೊಡಿಸಿ, ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದನು. ಇವನ ಮರಣದ ನಂತರ ಅಲ್ಲಿಂದ ಲಪ್ಸುರೀ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರರಾದರು.

ಗುಪ್ತ ವಂಶ:

ಮಗಧದ ಸರಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಫಸಿಯೆಂಬದೊಂದು ಗಣರಾಜ್ಯವು ಮೊದಲಿ ಸಿಂವಲೂ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದ್ದಿತು. ಮಗಧ ಮತ್ತು ಈ ಗಣರಾಜ್ಯವು ಸಮಯ ಸಾಧಿಸಿದಾಗ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಆಕ್ರಮಿಸುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿವೂ ಇತ್ತು. ಇಷ್ಟು ಬಲಾಢ್ಯವಾದ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಕೂಡ ಯಾವ ದೇಶವಾದರೂ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಬಹುದಲ್ಲವೆ ? ಓರ್ವ ಲಿಫವಿಯ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮಗಧ ರಾಜಮನೆತನಕ್ಕೆ ಮದುವೆಮಾಡಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಇವೆರಡು ಒಂದುಗೂಡುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕೊರತಾಗಿವೆ.

(ಗಣರಾಜ್ಯವೆಂದರೆ ಪ್ರಜಾಧಿಪತ್ಯದ ರಾಜ್ಯ. ಗಣರಾಜ್ಯವೆನಿಸಿದ ಲಿಫವಿಯು ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳವರೆಗೆ ಬಾಳಿತು. ಅದೇಕೆ ? ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಕಾಲದಿಂದಲೂ ಗಣರಾಜ್ಯಗಳು ನಡೆದುಬಂದಿವೆ. ಬರಬರುತ್ತವೆ.

ಇವು ಅಶ್ವಮೇಷಬಲೈವು.)

ಲಿಖಿತರಾಜನ ಅಳಿಯನಾಗುವ ಸಂದರ್ಭವು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೊಬ್ಬ ಆರಜನಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಇವನ ತಂದೆ ಘಟೋತ್ಕಚನೆಂಬಾತನು ಈಗಿನ ಬನಾರಸದ ಹತ್ತಿರ ಒಬ್ಬ ಜಹಗೀರದಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇವನು ಪಾಟಲೀಪುತ್ರವನ್ನು ಅಪಹಾರಮಾಡಿದನು. ಮತ್ತು ತಾನೇ ಮಗಧದ ರಾಜನೆಂದು ಸಾರಿದನು. ಪ್ರಜರಿಗೆ ಬೇಡಾದವನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಜನರು ದಂಗೆಯೆದ್ದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಅಯೋಗ್ಯನೆಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿದರು. ಅದ್ದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಮಗ ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ 'ಇನ್ನು ನೀನೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮಗನಾದ ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನು ಮಗಿಲಾದ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು. ಮತ್ತು ಮಗಧವನ್ನು ಮೊದಲಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಇವನು ದಕ್ಷಿಣವು ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಗೈದು, ಅದ್ವೈತ ಗೆದ್ದನು. ಈತನದ ಸಮಸ್ತ ರಾಜರಾಗಲೂ ಒಡೆಯನೆನಿಸಿದನು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೆ ತ್ರೈರಾಜ್ಯ (ಪಾಂಡ್ಯ, ಚೋಳ, ಕೇರಳ)ಗಳು, ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದ ಪಕ್ಷಿಮಕರಾವಳಿಗಳು ಇವನ ವಶವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇವನ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ವಿವರಗಳನ್ನೇ ಆಲಂಚಾರದ ಸ್ತಂಭಲೇಖದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡೆಯ ವಿಷ್ಣು ಗೋಪ, ಪೀಠಪುರದ ಮಹೇಂದ್ರ, ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳು ಬರುವುದರಿಂದ ಇವನ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಶಂಕೆಯೂ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಾಕಾಟಕರ ಮೂಲಪ್ರದೇಶವಾದ ವಿಂಧ್ಯದ ನೆರೆಯ ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನು ಇಯಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಗುಪ್ತಮನೆತನ ಮತ್ತು ವಾಕಾಟಕ ಮನೆತನಗಳ ನಡುವೆ ಶರೀರಸಂಬಂಧಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಇವೆರಡು ಮನೆತನಗಳು ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದಿದ್ದವೆಂದು ಬಗೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತಗಳೂ, ಮಾಂಡಲೀಕರೂ, ಗಡಿಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ಜಹಗೀರುದಾರರೂ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಅರಸರಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಾನು ಸರ್ವತ್ರೇಷನೆಂದು ತೋರಿಸಲು ಇವನು ಒಂಪು ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗವನ್ನು

ಮಾಡಿದನು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಚಲಾವಣೆಗೆ ಬಂದ ನಾಣ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಕುದುರೆಯ ಚಿತ್ರವಿದ್ದುದೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಮುಗಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನು ರೋಮಕ ಸಮ್ರಾಟರಿಂತೆ ಬಿರುದುಗಳನ್ನೂ ಘನತೆಯ ಚಿವ್ವುಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿದನು.

ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನು ಪರಾಕ್ರಮಿಯಿದ್ದಂಥ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳ ಪ್ರಿಯನೂ ಆತನು. ಅವನು ಸ್ವತಃ ಕಸಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಪಂಡಿತರನ್ನು ತುಂಬಾ ಸಂಶೋಧಿಸಿದ್ದರನ್ನು ಸಂಗೀತದ ಮೇಲಿದ್ದ ಮಮೆಯ ಕುರುಹೆಂದು ಇವನು ತನ್ನ ನಾಗ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ವೀಣೆಯ ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಸಿದನು. ತನ್ನ ಕೆಂಡದ ದತ್ತಾದೇವಿಯ ಚಿತ್ರವು ಬೇರೆ ಕೆಲವು ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲಿದೆ. ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೩೪೦ರಿಂದ ೩೭೫ರ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರವಹಿಸಿ ಮರಣವೊಂದಿದನು.

ತರುವಾಯ ರಾಮಗುಪ್ತನೆಂಬಾತನು ಸಟ್ಟಿವೇರಿದನು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಕರು ತೋರಿಕೊಂಡು ಅನಾಹ ತಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ದ್ರಸ್ತವಾತ ತೋರಿ ಅವರನ್ನು ತಡೆಯಲು ರಾಮಗುಪ್ತನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಈ ಹರದ ಧೈರ್ಯಗೇಡಿತನವು ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆದೀತೆ ? ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮಗುಪ್ತನು ಪಟ್ಟವನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡನು. ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗನಾದ (ದತ್ತಾದೇವಿಯಿಂದ ಜನಿಸಿದ) ಅನೆಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸಟ್ಟಿವೇರಿದನು. ಇವನಿಗೆ ಶಕಾರಿ ಏಕಮಾದಿತ್ಯನೆಂಬ ಕರೆಯ ಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನು ಶಕರನ್ನು ಹೊರಗಟ್ಟಿ ಶಕರಿ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇವನ ರಾಜ್ಯವು ಗುಜರಾಠ ರಾಜನಾದಾಗಲೆ ನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿತ್ತು.

ಇವನು ವಿಂಧ್ಯದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜರಿಸಿದ ವಾಲ್ಮೀಕಿರ ರಾಜಪುತ್ರಿಯನ್ನು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಪ್ರಭಾವತಿಯಂ ಬಾಕೆಯನ್ನು ರುದ್ರಸೇನನೆಂಬ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಈ ರೀತಿ ಬಲಗೊಂಡ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಶಕ ಮುಂತಾದ ದಾಳಿಗಾರರನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಸಮರ್ಥನಾದನು. ಇವನು ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನ ಕೊಟ್ಟನು.

ಲ್ಲದೆ ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತನಾಗಿ ಪರಮ ಭಾಗವತನಿಸಿದನು. ಪುರಾಣೋಕ್ತ ನೈದಿಕ ಮತವನ್ನು ಇವನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಗೊಳಿಸಿದನಲ್ಲದೆ ಮೌಢ್ಯ ಮತವನ್ನೂ ಕೂಡ ಹೊಸ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವು ತಲೆಯೆತ್ತುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಇವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನವರತ್ನಗಳೆನಿಸಿದ ಅಮರ ಕಾಲಿದಾಸ ಮುಂತಾದವರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಿಲ್ಪಿಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಇವನು ಉಜ್ಜಯಿನಿಯನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರ್ಶರಾಜನೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ರಿ. ಶ. ೪೧೩ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾದನು.

೨ನೇಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮಗ ೧ನೆಯ ಕುಮಾರಗುಪ್ತನು ಸಾಲ್ವತ್ವ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಈ ವೇಳೆಗೆ ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಣರು ಒತ್ತಿಬರಹತ್ತಿವೆಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆನ್ನದಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇವನ ಸಂತರ ಬಂದ ಸ್ಥಂದಗುಪ್ತನ ಕಾಲದಷ್ಟೆಯೂ ಹೊಣರು ಒಳನುಗ್ಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊಣರು (ಹನ್ನ) ರೋಮಕರನ್ನೂ ಮಧ್ಯಯೂರೋಪದ ಇತರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಸೂರೆಗೊಂಡರಕ್ಕೆ ! ಆದರೆ ಗುಪ್ತ ಅರಸರ ಸುಸಜ್ಜಿತ ರಾಜ್ಯಭಾರದ ಮುಂದೆ ಹೊಣರ ಆಟ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಂದಗುಪ್ತನು ಎಷ್ಟೋಸಲ ಮಲಗಲು ನೆಲಸಿದ ಹೋರಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಂದಗುಪ್ತನು ಯಶಸ್ಸು ಪಡೆದನು. ಅದ್ದರಿಂದ ಭಾರತದ ಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಳನುಗ್ಗಲಾರದ ಹೊಣ ಇನ್ನೂ ಯುರೋಪದ ಪೂರ್ವದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಉಸುಟೆ ನಡೆಸಿದರೋ ಏನೋ ? ಮುಂದೆ ನೂರಾರು ವರ್ಷ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿ ಭಾರತದ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯುವದರೊಳಗೆ ಹೊಣರ ರಭಸವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಿಂತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅದ್ದರಿಂದ ಗೋರಮಾನ ಮತ್ತು ಮಿಹಿರಗುಲರಂಥ ದುಷ್ಟ ಹೊಣರು ಮಾಡಿದ ಕೆಲವು ಅನಾಹುತಗಳು ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ವಾಹನವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲಾರವು.

ಯೋಗಿನ ದಾಳಿಗಳಿಂದ ಹೆಣ್ಣಾದ ಗುಪ್ತ ಅರಸರು ಸ್ಥಂದಗುಪ್ತನ ಸಂತರ ಪಟ್ಟದ ಕೆಲಹಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತರಾದರು. ಕೆಲಕಾಲ ಯಾದವರ ಕೆಲಹಗಳು ನಡೆದ ಬಳಿಕ ಬುದ್ಧ ಗುಪ್ತನೆಂಬ ಅರಸನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ

ಮತ್ತೆ ರೂಪಿಸಿತು. ನಂತರ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತರ ಮಾಂಡಲಿಕರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾದರು. ಇಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಅಂದರೆ ಕ್ರೈ. ಶ. ೫೪೪ ರ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ತೋರೆ ಮಾನಸಿಂಬ ಹೂಣಾಧಿಪನು ಮಾಳವ ಪ್ರಾಂತದವರಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದು ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಬರಬರುತ್ತ ಗುಪ್ತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮಾಯವಾಯಿತು.

ಗುಪ್ತ ಅರಸರ ಕಾಲದ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿವೇಚನೆ:

ಅಡಳಿತ:—

ಗುಪ್ತ ಸಮ್ರಾಟರ ಕಾಲವು ಒಂದೂ ವೈಭವದ ಶಿಖರ ಪ್ರಾಯವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಧರ್ಮ, ಕಲಾ, ಶಿಲ್ಪ, ವಾಣಿಜ್ಯ ವಸಾಹತುಗಳ ವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಈ ಕಾಲವು ಮಹದುನ್ನತಿಯ ಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಆಡಳಿತೀಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಗುಪ್ತ ಅರಸರು ಮೊದಲಿಂದಲೇ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಅನುವಂಶಿಕವಾಗಿ ಹರಿಣಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಮೊದಲಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಮಹಾಮಾತ್ರರೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿದರು. ಈ ಪದವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಿನ ಹುದ್ದೆಯು. ಕುವಾರಾಮಾತ್ಯರೆಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ತರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆಗ ಕೆಲಸ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗ್ರಾಮಿಕರೆಂಬವರು ಈಗಿನ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಪ್ರಾಂತಗಳ ಆಡಳಿತಿಯು ಉಪರಿಕರೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಶಕ್ಕೆದ್ದಿತು.

ಕೇಂದ್ರದ ಆಡಳಿತಿಯು ಅರಸನ ಸ್ವಂತ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಇವನಿಗೆ ಸಲಹೆ ಕೊಡಲು ಒಂದು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವಿದ್ದಿತು. ಈ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯು ಮುಂದಾಳುವೆನಿಸಿದನು.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ತರಗತಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳು ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೆಳಕಿಗೆ

ಬಂದವು. ಈ ಮೂಲಕ ೨೦೦೦ ರಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿರಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಿ
ಯಿಂದ ಸೇರಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ
ದ್ದಾಗಿರುವುದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ
ವಂದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವುದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ
ಯಾವುದರಿಂದ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ
ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ
ವೊಂದು ಭಾರತ, ಮಹಾ ಭಾರತಗಳೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು, ಅವಾರವಾದ
ವಾಚ್ಯವಾಗಿ ಬಿಡಲಾಯಿತು. ಇಂದು ಮಹಾಭಾರತವು ಕೇವಲ ಒಂದು
ಕಥೆಯ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಧಿಸ್ಥಿತಿವೇ
ಮಹಾ ಭಾರತ ಪ್ರಕಾಶನವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ತಪ್ಪಾಗದು. ನೀತಿ, ರೀತಿ,
ಧಾರ್ಮಿಕತೆ, ಮತ, ಆಚರಣೆಗಳು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಭಾರತೀಯವು ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ
ಕೂಲಂಘನವಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇವರೆಂದರೆ, ಭಾಗವತ, ಸ್ಕಂದ,
ಶಿವ, ಮತ್ಸ್ಯ, ನಾರಾಯಣ, ಒಂದೊಂದು ಪುರಾಣಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿ
ಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ
ಬಿಡಬೇಕೆಂದಿರುವುದೇ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದಿತು.
ಬುದ್ಧ ಜಾತಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ನೋಡಕ ಮತ್ತು ನೀತಿಬೋಧಕ ಕಥೆ
ಗಳು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ, ಎಂದು ತೋರಿಸುವುದು ಮತ್ತೊಂದು
ಕಾರಣವೆನಿಸಿತು. (ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಬಿಡಬಿದ್ದವು.) ನಿರೀಕ್ಷೆಯಂತೆ ಜನತೆ ಗುರಿಗಳು ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ
ಬೇರೊಂದರಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುವುದಾದರೂ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ
ಯುವ ಕಾರಣವೆನಿಸಿತು. ಗಣಿತ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ವೈದ್ಯ, ಧರ್ಮ
ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಾದರೂ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿವೆ.

ಭಾರತೀಯರು ಪುರಾಣೋಕ್ತ ವೀರತಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ದಶಾವತಾರ
ರಗಳನ್ನು ವಿಷ್ಣು ಪವೋಕ್ತವು ತತ್ವವನ್ನು ಮುನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತ್ರೀಶೃಷ್ಣನು
ಅನಾಥ್ಯನಂತನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಅವತಾರವೆಂಬ ರಚನೆಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧ನೆಯ

ಪತನವಾಗಿ ಕೊನೆ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಬೇರೂರಿತು. ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತ ಮತ್ತು
ಅವನು ಬೆಟ್ಟಗುಪ್ತರು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ.

[illegible]

ಭಾ-ಹಿಂಯೇನ(ಭಾ-ಶಿವನ್):-

ಇವನು ಎರಡನೆಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡನು. ಫಾಹಿಯೇನನು ಉತ್ತರ ಚೀನದವನು. ಚಿಕ್ಕತನದಲ್ಲಿಯೆ ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ಇವನನ್ನು ಒಂದು ಬೌದ್ಧ ಮಠಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ದೊಡ್ಡಗನಾದ ಮೇಲೆ ಭಿಕ್ಷುವಾದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚೀನದ ಮಠಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವನವು ಅಷ್ಟು ನಿಯಮಬದ್ಧವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಫಾಹಿಯೇನನು ಭಾರತೀಯ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿಂದ ಭಾರತದ ಬೌದ್ಧ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ 'ವಿನಯ'ವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಸೂಚಿಸಿದ ನಿಯಮ ಬದ್ಧ ಜೀವನದ ರೀತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದರೊಡನೆ ಚೀನದ ಮಠಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವನವನ್ನು ಹೋಲಿಸಿರಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಎದ್ದು ಕಂಡ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಫಾಹಿಯೇನನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ಮಠದ ಜೀವನದ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣಲ್ಪಡುವ ಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಉದ್ದೇಶವು ವಿನಯವನ್ನು ಅಂದರೆ ಬಿಕ್ಷುಗಳು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ನಿಯಮಾನುಸಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ಧ್ಯಾನಪಾರವನ್ನು (ಬಳಕೆ) ಕರಿಯುವದಿತ್ತು. ತನ್ನ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು ತಾನು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಕೂಡ ಲೆಕ್ಕಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರೈ. ಶ. ೩೯೯ರಲ್ಲಿ ನಡೆವಾಗ ಎರಡನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಾಲವು. ಯಾಕೆಂದರೆ, ವಿಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಚೀನದ ಯುವಕರ ತಂಡವೊಂದು ಹೊರಟಿತು. ಈ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ಮುಂದಾಳು ಫಾಹಿಯಾನ

ಸಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಕೃ. ಶ. ೩೯೯ರಲ್ಲಿ ಚೀನದಿಂದ ಹೊರಟು ೧೫ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಪರವೇಶಗಳ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿ ಕೃ. ಶ. ೪೧೪ರಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ಚೀನಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಚೀನದ ಈ ಮಹಾಯಾತ್ರಿಕನು ಮೇಳತೊಡವಷ್ಟು, ಸ್ವಗೃಹಸ್ಥನು. ಭವಿಸುತ್ತ ಗೋಬಿಯ ಉಸುರಿನ ಬಯಲನ್ನು ದಾಟಿ ತುರ್ವಾಸ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದನು. ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ತಂಡದ ಹಾದಿ ಕಾಯುತ್ತ ಅವನು ಕೆಲ ದಿನ ಅಲ್ಲಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ ೩೫ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಸಂಕಟಮಯವಾದ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿ ತಕ್ಕಾ ಮಕಾನದ ಉಸುರಿನ ಬಯಲನ್ನು ದಾಟಿ ಖೋತಾನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಫಾ-ಹಿಯೇನನು ಜಲಪಾಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭೂಮಾರ್ಗ ಪ್ರವಾಸವನ್ನೇ ಯಾಕೆ ಕೈಕೊಂಡನೆಂಬುದೊಂದೆ, ಸ್ವಶೈಗೆ ನಾವು ಉತ್ತರ ಕೊಡುಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಚೀನ ದೇಶಗಳ ನಡುವೆ ಸಮುದ್ರ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರವು ಸುಸಂಸ್ಥೆ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ, ಚೀನದ ಶಾಸನ-ಸೂತ್ರಾಂತರಿಂದ ಭಾರತದ ಉತ್ತರ ಸೀಮೆಯವರೆಗೆ ಭಾರತೀಯರ ಎಷ್ಟೋ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ಇದನ್ನು ನಾವು "ಮೇಲ್ಭಾರತ" (ಪಶ್ಚಿಮಭಾರತ) ಎಂಬ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಈ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಬಹಳವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಈ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ೫ ನೆಯ ಶತಕದವರೆಗೆ ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಸಸಿಹ್ಯನು ಖೋತಾನದ ರಾಜನಾದ ವಿಜಯಸಿಂಹನ ಮಗನಾದ ವಿಜಯ ಸಿಂಹಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಭಾರತ ವರ್ಷದ ಮೇಲೆ ದಂಪತಿ ಬಂದನು. ಅನುಕ್ರಮಿಕ ಮತದಂತೆ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲು ಸಾವಿರಾಟಿನಾದ ಅರೋಹಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರ ಒಂದೆ ಸಂಗಡವು. ಖೋತಾನದಲ್ಲ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿತು. ಅಂದರೆ ಕಸಿಷ್ಯವಸ್ಥಿತ ೩೭೫ ವರ್ಷ ಮೊದಲು ಈ ಸಂಗತಿ ನಡೆದು ಬೋಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಭಾರತ ಚೀನಗಳ ನಡುವೆ ಇವೇ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹೆದ್ದಾರಿಯಾಯಿತು. ಈ ದಾರಿ ಚೀನದ ನಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನ-ಸೂತ್ರಾಂತರಿಂದ ಕೂಡಾ ಖೋತಾನ ಮುಂತಾದ ಭಾರತೀಯ ವಸತಿಗಳ ಸೀಮೆಯವರೆಗೆ ಆಗ ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ಆ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇವೇ ದಾರಿಯು

ತೀನಕ್ಕೆ ಬೇಗನು ಭಾರತನ ಒಂದಾರಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ದೊಡ್ಡ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಕೂಚಾ ಪಟ್ಟಣವು ಫಾರ್ಸಿಯೇನಿನಿಗೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿತು. ಚೀನ ತುರ್ಕಿಸ್ತಾನದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ತರಿಮ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ತಪ್ಪಲಕ್ಕೆ ಕೂಚಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಕುಶದ್ವೀಪವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ತರಾಹಮಿರಾಚಾರ್ಯರು ಕುಶಿಕಜಾತಿಯ ಉಲ್ಲೇಖಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಶೋಕನ ಕಾಲದ ಚೀನಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಾದ ಅನುವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಚಾ ಪ್ರಾಂತವು ಅಶೋಕನ ರಾಜ್ಯದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಮೂರನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಕೂಚಾ ಪಟ್ಟಣವು ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಅಗ ೧೦೦೦ ಮಂದಿರಗಳೂ ಪುರಾಣಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗೆಂದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೂಚಾ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಗೀತ ಸದ್ಭೂತಿಯು ಭಾರತದಿಂದ ಬಂದಿತೆಂದು ಚೀನಿ ಲೇಖಕರ ಮತವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯವರು ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬಲ್ಲರೆಂದು ಫಾರ್ಸಿಯೇನಿಸು ಹೇಳುವನು. ಅಗ ಅಲ್ಲಿ ಹೀನಯಾನದ ೪೦೦೦ ಫಿಕ್ಸುಕರಿದ್ದರು. ಕೂಚಾ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಲಿಪಿಕೂಡ ಸರಾಸರಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಚೀನ ಹಾಗೂ ಭಾರತವೇಶಗಳ ನಡುವಿನ ವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಚೀನವೇಶದ ರೀತಿಯೆ ವ್ಯಾಪಾರದ ವೇಶಿಗಾಗಿತ್ತು. ನಿಜವಾಗಿ ಈ ವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಚೀನದ ರಾಜನೈತಿಕ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಬಂಧನಕ್ಕೋಸ್ಕರವೆಂದು ನೋಡಿದರೆ ಈ ವೇಶ ಭಾರ್ಸಿಯೇನಿನಿಗೆ ರಾಜನರ್ಪಣೆವೆನಿಸಿತು. ಇವನು ದೋಷಾನದಿಂದ ಕೆತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಿಂಧದ ಅಂಚಿನ ಗುಂಟ ತುಯ್ದು ಪಂಜಿ-ಬನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದನು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಗ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದ್ದ ಸ್ವಾಧೀನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿದ್ಯಾನೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಂದರೆ ಫಲಿತಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚರಿಸಿದನು. ಅವನ ಕಾಲದವರಿಗೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಅನೇಕ ನಿಕಾಯಗಳ (ಸಾಂಪ್ರದಾಯಗಳು) ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ವಿನಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ಫಿಕ್ಸು ನಿಯಮಗ್ರಂಥ) ಸಾಕಷ್ಟು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಪಂಥಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅದುದರಿಂದ ಅವನು ಅನೇಕ ವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ

ನಿಕಾಯ ವಿನಯಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದನು. ಅಭ್ಯಯನ ಹಾಗೂ ಮಂಡಲಿಯ ಜೀವನದ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಗಳ ಸಂಗಡ ಗ್ರಂಥಸಂಗ್ರಹವೂ ನಡೆಯಿತು.

ಹೀಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿದ್ದು ಫಾ-ಹಿಯೇನನು ಕಾನ್ಯಾಬಟ್ಟಿಯಂಬ ರೇವಿನಲ್ಲಿ ಹಡಗವನ್ನೇರಿ (ಸು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೪೨೨) ಲಂಕೆಗೆ ಹೋದನು. ಆಗ ಲಂಕೆಯು ಸ್ವವಿರವಾದಿ ಹಾಗೂ ವಃರಾಸಾಂಕ್ಷಿಕ ಪಂಥವವರ ತವರೂರಾಗಿತ್ತು. ನಿಜವಾಗಿ ಅವನ ಭಾರತಯಾತ್ರೆ, ಲಂಕಾಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯ ಹಡಗು ಈ ಕರ್ಮದ ಫಲವು ಅಷ್ಟೇಯನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತ ಗ್ರಂಥಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹವರ್ಗವನ್ನೇರಿ ಲಂಕೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಹತ್ತಿಮ ರೂಪ(ಬ-೨) ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮೀರಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಭಾರತೀಯರು ನಿಲಿಸಿದ್ದರು. ಪೂರ್ಣವರ ಸೇವೆಯ ಅರಸನು ಅಲ್ಲಿ ಆಗ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಫಾ-ಹಿಯೇನನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವು ಅಷ್ಟು ಪ್ರಸಾರವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕ್ರೈ. ಶ. ೪೨೩ರಲ್ಲಿ ಲಂಕೆ ಹಡಗದಿಂದ ಹೊರಟು ಕಾನ್ಯಾಬಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿವಹಿತು. ಇವನು ಪ್ರವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಡಗದಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿ ೨೦೦ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಿರಲಿಲ್ಲ.

ಎಷ್ಟೋ ಅಲಭ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕೆಗೆದುಕೊಂಡು ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಹಡಗದಲ್ಲಿ ಫಾ-ಹಿಯೇನನು ಲಂಕೆಯಿಂದ ಹೊರಟಾಗ ಒಂದುಬಿಡ ಬೋಡ ಮಂಚದಗಾಲ ಎದ್ದಿತು. ಫಾ-ಹಿಯೇನನು ಗುರು ಪರ್ವ ರಣಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಅವಶ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳೇ ಈ ಮಂಚದಗಾಲಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿದು ಹಡಗದಲ್ಲಿಯ ಜನರೂ ಅಲ್ಲಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುಮಾರು ೨೦೦ ಜನರೂ ಬೀಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸುಳ್ಳೆಬಿಡಿದು ಅಪ್ಪರಾಧಿಯ ಮುಂದಿರಲಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಆಗ ಫಾ-ಹಿಯೇನನು ಮನಸ್ಸಿಗಿಷ್ಟು ಹುಟ್ಟಿದ ಭಾವನೆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಈಗ ನೆನೆಯಬಹುದೇ ? ಅನನು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಇದನು. ಆ ಪ್ರದೇಶದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಹವರ್ಗ ಆದರ್ಶ ೧ ನೂಡಿಬಿಟ್ಟನು. " ಮೊದಲು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಜನವಸತಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಾಹ್ಯವಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಬೀರಿ ಬೀರಿ ದೇಶಗಳು ಜನರು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ

ಬರಹತ್ತಿವ ಮೇಲೆ ಜನರು ಬಂದು ನೆಲೆಸಹತ್ತಿದರು" ಎಂದು ಫಾ-ಹಿಯಾನನು ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಮಹಾನಾಮನಂಬವನು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅಭಯಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಭಗವಾನ್ ಬುದ್ಧಜೀವನ ದಂತ ಘಾತುಸಿನ್ ಜಾತ್ರೆಯನ್ನು ಫಾ-ಹಿಯಾನನು ನೋಡಿರಬೇಕು. ಬಹಳ ಮಾಡಿ ಭಾರತೀಯ ಉಪದೇಶಕನಾದ ಕುಮಾರ ಕಾಶ್ಯಪನು ಆಗ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದರಬೇಕು. ಫಾ-ಹಿಯಾನನು ಅಭಯಗಿರಿ ಪಿಪಾರದಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತಗಮ, ಮತ್ಸ್ಯ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಪ್ರಸಂಗವಾದ ಇವುಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಯನ್ನು ನೆಗೆದುಕೊಂಡು ಯೋದನು.

ಫಾ ಹಿಯಾನನ ಲಂಕೆಯಾತ್ಮಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಷ್ಟೆ ಮಹತ್ವ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚೀನದ ಕೂಡ ರಾಜಕೀಯ ಸಂವಂಧವು ನೆಲೆಯೂರಿತು. ಮಹಾನಾಮನು ಹಾಗೂ ಲಂಕೆಯ ಉಳಿದ ಅರಸರೂ ಚೀನದ ಸಮ್ರಾಟನ ಓಲಗಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರಾಜ-ದೂತರನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದರು. ಚೀನದವರು ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲ ಭಕ್ಷುಡಿ ಸಂಘ ವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವ ಉಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಲಂಕೆಯ ಧರ್ಮಗುಪ್ತಸಿಕಾಯದ ಭಿಕ್ಷುನಿಯರು ಚೀನಕ್ಕೆ ಯೋಗಿ ಅವರಿಗೆ ನೆರವಾದರು.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:

೧. ಈ ವರಿಗೆ ಮಗಧದಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ರಾಜವಂಶಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಬರೆಯಿರಿ.
೨. ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನು ಗೃಹ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಭಾರತದ ಬಾಹ್ಯರೇಷೆಯ ಸಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿರಿ.
೩. ಗುಪ್ತ ವಂಶದ ಕಾಲವು ಸುವರ್ಣಕಾಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಹಾರಣ ನಿವರಿಸಿರಿ.
೪. ಶಕರನ್ನು ಓಡಿಸಿದ ಶಾಲಿವಾಹನನು ತನ್ನ ಜನರನ್ನು ಮರುಪ್ರಗೊಳಿಸಲು ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಬರೆಯಿರಿ.

೬. ಶ್ರೀಹರ್ಷ ಪುಲಕೇಶಿಯರು.

ಗುಪ್ತವಂಶದ ಕೊನೆಯ ಆರಸರು ದುರ್ಬಲರಾಗಿದ್ದರಷ್ಟೆ ? ಅದ್ವೈತದ ರೂಪ ಕುಲಗಳು ಭಾರತದೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಹೊಣೆ ತೋರಮಾಣ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಗ ಮಹಿರಗುಲ ಎಂಬವರು ಮಾಳವದ ವರೆಗೂ ನುಗ್ಗಿ ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರೆಂಬದನ್ನೂ ಬಲ್ಲೆವು. ಇವರೂ ಮಹಾ ಕ್ರೂರ ಸ್ವಭಾವದವರಾಗಿದ್ದರು. ಬೌದ್ಧ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳ ಬೇಟೆಯಾಡುವದೂ, ಅನೆಗಳನ್ನು ಕೋಡಗಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಂದರದಲ್ಲಿ ತಳ್ಳುವದೂ ಇವರ ಅಟಗಲಾಗಿದ್ದವು. ಇವರು ಶಾಲನಗರ ಅಥವಾ ಈಗಿನ ತಿಯಾಲಕೋಟೆ ವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇವರಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಬಾಲಾ ದಿತ್ಯ ಗುಪ್ತನೂ, ಮಗಧದ ಯಶೋಧರ್ಮನೂ ಯುದ್ಧ ಹೂಡಿ ಮಹಿರಗುಲ ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಮಹಿರಗುಲನು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಅಸುನೀಗಿದನು. ಮಹಿರಗುಲನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದು ಹಿಂದುಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದರು. ಇವರು ಕಂಟಕರಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದ ಅಸಾಮಾನ್ಯಗಳೇ ಸಂಭವಿಸಿದವು.

ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟದಲ್ಲಿ ಮೌಖರಿ ಕುಲದವರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೂ ತಲೆದೋರಿ ಹೋಯಿತು. ಇದು ಮಗಧದ ಗುಪ್ತ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಾನನಾದ ವೈಭವವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಮುಂದೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸ್ನಾನೇಶ್ವರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ವರ್ಧನ ಮನೆತನವೆಂಬ ರಾಜ್ಯಪದವಿಯು ಉದಯ ಹೊಂದುವದರಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಹರ್ಷನು ಜನ್ಮನೇತ್ತಿದನು. ವಿಂಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟಕರು ರಾಜ್ಯ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಕರ್ಣಸುವರ್ಣನೆಂಬವನು ಮಗಧದ ಫೆರಿಯ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು.

ಈ ರೀತಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೬ನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಅವು ತಮ್ಮತೇ ಆದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಶೀವಿಯನ್ನು

ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದವು. ಮಗಧದ ರಾಜ್ಯವು ಇಳಿಮುಖವಾದ್ದರಿಂದ, ಒಂದು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ, ಮಧ್ಯವರ್ತಿ, ಬಲವಾದ ಸರಕಾರದ ಅಭಾವವು ಕಂಡು ಬಂದಿತೆ ವಿಸ್ತಾರ, ಆರಾಜಕತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖ ಶಾಂತಿ ಸಮಾಧಾನಗಳು ಬೇರೂರಿ ಪ್ರಗತಿಯು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಗುಡಿ ಗುಂಡಾರಗಳ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಯೂ, ಸಾಲಿಂದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಗತಿಯೂ, ಭಾರವಿ, ದಂಡಿ ವಿಶಾಖದತ್ತ ಮುಂತಾದವರ ಬರವಣಿಗೆಗಳೂ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಗಣಿತ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವರಾಹಮಿರ ಮತ್ತು ಆರ್ಯಭಟ್ಟ ಮುಂತಾದವರ ಕೃತಿಗಳು ಈ ರತಮಾನವು ಕೊಟ್ಟ ಫಲಗಳು.

ಶ್ರೀ ಹರ್ಮನು ಕ್ರ. ಶ. ೬೦೬ರಿಂದ ೬೪೬ ರ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿದನು. ಇವನ ಕಾಲದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬಾಣ ಕವಿಯ ಹರ್ಮ ಚರಿತೆಯಿಂದಲೂ ಹುವೆನ್ ಸ್ಕಾಂಗನೆಂಬ ಚೀನಿ ಪ್ರವಾಸಿಯ ಬರಹಗಳಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಹರ್ಮನ ಅಜ್ಜ ಆದಿತ್ಯವರ್ಮನನೆಂಬವನು ರಾಣೀಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಜಿಕ್ಕ ಜಡಗೀಯಿರಾರನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರನಡೆಸಿದ್ದನು. ಆದಿತ್ಯವರ್ಮನ ಮಗ ಪ್ರಭಾಕರವರ್ಮನನೆಂಬವನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿ ಆಗ ದಾಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹೊಣರನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ, ಅದರೊಡನೆ. ಪ್ರಭಾಕರ ವರ್ಮನನ ಮರಣದ ನಂತರ ಅವನ ಹಿರಿಯ ಮಗ ರಾಜ್ಯವರ್ಮನನೆಂಬವನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಇವನು ಗೌಡದೇವರ ಶರಾಂಕನೆಂಬವನ ಕೂಡ ಹೋರಾಡುವಾಗ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ರಾಜ್ಯವರ್ಮನನ ತಮ್ಮನಾದ ಹರ್ಮವರ್ಮನನು ರಾಣೀಶ್ವರದ ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ತದನಂತರ ಇಡೀ ಉತ್ತರ ಭಾರತವನ್ನು ಶಕ್ತಿ ಯುಕ್ತಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಅಧೀನ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಹರ್ಮವರ್ಮನನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಕಾಲುಜಾಚಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಎರಡನೆಯ ಪುಲಕೇಶಿಯೆಂಬ ಚಲಾಡ್ಯ ಅರಸನು ನರ್ಮಾಪೆಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸೋಲಿಸಿದನು * ನಂತರ ಹರ್ಮನು

* ಈ ಯುದ್ಧದ ಫಲಿತಾಂಶದ ಬಗ್ಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ.

ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣವೈದ್ಯರು ಇದಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಿತವಂತೆ
ಮೋರುತ್ತದೆ. ಇತ್ತ ಪುಲಿಕೇಶಿಯು ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸೇನಾ ಪಡೆ
ಮೋದ್ವರನೆಯ ಮರಗನು, ಭೂಮಿಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪಮನೆ
ಕೊಟ್ಟನು. ಅವನ ಮರಗನಿಗೆ ಬಾಣ, ಮುಖ್ಯವಾದ ಸೇನಾಧ್ಯಕ್ಷ, ಇವನೊಬ್ಬನ
ಸಿಂಹ ಕುಮಾರರು ಮರಗನೊಬ್ಬನಿಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಕಲ್ಯಾಣ ಕಡೆಗೆ
ಸ್ಥಂಗನು ಇವನ ರಾಜ್ಯವಲ್ಲದೆ ಉಳಿದವನಿಗೆ ಸೇರಿತು.

ಹರ್ಷನು ಮೊದಲು ನೈದಿಕ್ ಮತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಇಟ್ಟನು. ಅವರೆ,
ಅವನ ಬಲವು ಮೂರು ಚಂದ್ರಭಕ್ತರ ಸೇನೆಯಿಂದ. ಮೊದಲನೆಯ ತಂಗಿ
ಮೂವರ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಿಯವರಾದವರು ಹುಡುಗರು. ಇವರು ಸ್ವಲ್ಪ ದಕ್ಷಿಣದ
ಮಿಷಾಣ್ ಮರಗನೊಬ್ಬನು. ಅವರು ಫಿಲ್ಮಿನ ಇವನಿಗೆ ಬೇಕು ಸೇರಿಸಿದ್ದನು.
ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಿಯರು ಮರಗನೊಬ್ಬನು ಇವನಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದ. ಸೇನಾಪತಿಯೊಬ್ಬ
ಭಕ್ತರು ಬಾಣ ಸೇನೆಯಾಗದು. ಇವರು ಇವನು ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು
ಮುಖ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು. ಬಾಣ ಇವರು ಫಿಲ್ಮಿನ ಇವನೊಬ್ಬನಿಗಿದ್ದ
ಭಕ್ತಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟರು. ಇವನು ಸರಭರ ಸೇನೆಯಾಗಿದ್ದನು. ನೈವ
ಮುಖ್ಯವಾದ ಭಕ್ತರ ದಕ್ಷಿಣದವನ್ನು ಇವನು ಎತ್ತರ ಭಕ್ತಿಯಂತೆ ಇಟ್ಟವ
ದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವಲ್ಲದೆ ಹೀರಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿದನು. ಮೊದಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು
ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದನು. ಸೇನಾಪತಿಯೊಬ್ಬ
ಭಕ್ತ ಪರಿಣತನನ್ನು ಸೇರಿಸಿದನು. ಮೊದಲ ಇವರು ಮರಗನೊಬ್ಬನು ಇಂಥ
ಪರಿಣತನನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲೆಯು ಸರಭರ ಸೇನೆಯನ್ನು ದಾನ
ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವರು ಭಿಕ್ಷುಸಾಯಿವಲ್ಲದಿರುವ ಸೇನಾಪತಿಯೊಬ್ಬನು
ಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಬೆಳೆದು ಬರಲು ಅವುಗಳೊಟ್ಟಿಲು

ಶ್ರೀ ಹರ್ಷನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೬೪೭ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವರಣವನು. ಇವನಕ್ಕೇ
ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಅರಸರು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಆಳಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಬಾದಾಮಿಯ
ಪ್ರಾಂತ್ಯವು ಬಹಳ ಹೆಸರು ಪಡೆದರು.

ಚಾಲುಕ್ಯರು: —

ಆರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಜಯಸಿಂಹನೆಂಬ ಚಾಲುಕ್ಯ ಕುಲ ಸ್ಥಾನು ರಸ್ತೆರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ರಾಜ್ಯಕಟ್ಟಿಕೊಂಡನು. ಇವನ ತರುವಾಯ ಹಿರೇ ಗ್ರಲಿಕೇಶಿಯು ಬಾವಾಮಿ(ವಾತಾಪಿಪುರ)ಯಲ್ಲಿ ಆಳಿದನು. ಅವನು ಸನ್ಯಾಸ್ರಯ, ಸೃಧಿವೀವಲ್ಲಭ, ಪರಮೇಶ್ವರಮುಂತಾದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ಈ ರಾಜವಂಶದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕನೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದ ೨ನೆಯ ಪುಲಕೇಶಿಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೬೦೯ ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಇವನು ಸರಸ್ವತಿಯಿಂದ ಕಾವೇರಿಯವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಗೆದ್ದು, ವಸ್ತುನ ದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಒಡೆತನವನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಅದ್ದರಿಂದ ಇವನನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಾಸಥೇ ವೈರಣೀಂದ್ರನೆಂದು ಕರೆದಾಗಿದೆ. ಇವನೇ ಮರ್ಹನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದವನು. ಚಾಲುಕ್ಯರು ಇತರ ಹಿಂದೂ ಆರಸರಂತೆ ನೈದಿಕ ಮತದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಟ್ಟರು. ಆದರೆ, ಇತರ ಮತಗಳಾದ ಜೈನ ಬೌದ್ಧ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸಡಿಗಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಚಾಲುಕ್ಯರು ದಕ್ಷಿಣಾಸಥಕ್ಕೆಲ್ಲ ಒದಮರಾಗಿದ್ದರು. ಸವಿಮ ಸರಾವಳಿಯ ಬಂದರಗಳೆಲ್ಲ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಗ ನಡೆಯುವ ಎಲ್ಲ ಪರವೇದದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಇವರ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಅದ್ದರಿಂದ ಇವರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಧನ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿತ್ತು ಹೆರಳವಾಗಿ ಸೇರಿಯಿತು.

ಈ ಆರಸರು ಚಿತ್ರಕೂಟದ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಗೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಬೌದ್ಧ ಮತದ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೂ, ಅನಂತಿಯ ಚಿತ್ರಗಳೂ, ಎಲಿಫಂಟಿನ ಗುಹೆಗಳೂ ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಒದಮೂಡಿದವು. ಪುಲಕೇಶಿಯು ಅಸ್ಸಮದಲ್ಲಿ ರಕ್ತ (ಶಿವನುಂಬ ಕವಿಯಿಟ್ಟನು. ಚಾಲುಕ್ಯರು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಯನ್ನೇ ಬಳಸಿದರು. ಇವರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳೂ ಇದೇ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿವೆ.

ಮರ್ಹವರ್ಗವನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ನಂತರ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಕ್ರೈಸ್ತವಾದ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ವಸಾಹತಾಯಿತು. ಕೆನೋಜವು ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ತಲೆಯೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಅಳಿದ ಯತೋ-

ವರ್ಮನೆಂಬ ಅರಸನು ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನ ಬಟ್ಟು ಇದರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಯ-
ನು. ಯಶೋವರ್ಮನು ಭವಭೂತಿಯೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗೂ ವಾಕ್ಯಕರನು
ನೆಂಬ ಪ್ರಾಕೃತ ಕವಿಗೂ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಯಶೋವರ್ಮನ ಮಗನು
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರಲ್ಲಿ ಧೃವನೆಂಬ ಅರಸನು
ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ಭಾಗಕ್ಕೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು.
ಇತ್ತ ಸಿಂಧ ಪ್ರಾಂತದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಒಳನುಗ್ಗಿ ಮೂಳವದ
ವರೆಗೆ ತಲುಪಿದರು. ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಗುಜರಾಥದ
ವೆಂಚೆಗೆ ದಾಳಿಯಿಡತೊಡಗಿದರೊಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಾಗಭಟ್ಟನೆಂಬ ಶೂರನು ದಂಡು
ಕೊಡಿಸಿ ಇವರನ್ನು ಎದುರಿಸತೊಡಗಿದನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಾಗಭಟ್ಟನ
ಅಧಿಕಾರವು ಗುಜರಾಥದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ಗ್ವಾಲೇರದ ವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿತು. ಕಾಲ
ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಭಟ್ಟನ ವಂಶಜರಿಗೆ ಪ್ರತಿಹಾರಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.
ಇತ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರೂ ಒಲಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಸುಗಿದರು. ಆದರೆ ಇವರು ಶ್ವೇತ
ಹಾರಿಗಳನ್ನು ಸೆವೆಯೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿಯ
ವತ್ಸರಾಜನೆಂಬಾತನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೭೦೦ರಲ್ಲಿ ಕನೋಜದ ಅರಸರನ್ನು ಜಯಿಸಿ,
ಬಂಗಾಲದ ವರೆಗೆ ತನ್ನ ಆಮಲನ್ನು ಕೊಬಿಸಿದನು. ಇವನು ಗುರ್ಜರಾಪ್ರದೇಶ
ನೆಂದು ಹೆಸರುಪಡಿಸಿದನು.

೧ನೆಯ ಸಾಗಭಟ್ಟನ ನಂತರ ೨ನೆಯ ಸಾಗಭಟ್ಟನು ವಟ್ಟವೇರಿದನು.
ಇವನು ಬಂಗಾಲದ ಪಾಲ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಧರ್ಮಪಾಲನೆಂಬಾತನೊಡನೆ ಮೂ-
ತಾಡಿಕೊಂಡ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಪಾಲುವುದಕ್ಕೊಂದಂಗೆ
ಮಾಡಿದರು ಅದರ ಕನೋಜವನ್ನು ೨ನೆಯ ಸಾಗಭಟ್ಟನು ನುಂಗುವೆ-
ತ್ತೊಡಗಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಪಾಲನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಯುದ್ಧ
ವೆಸಗಿ, ಉತ್ತರ ಭಾರತವು ಇಬ್ಭಾಗವಾಯಿತು. ಈಗ ಶ್ವೇತಹಾರಿ ಅರಸರು
ಕನೋಜದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ, ಪಂಜಾಬ, ರಜಪೂತಾನಾ, ಮಾಳವಾ, ಗುಜರಾಥ
ಮತ್ತು ಮಗಧದ ವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಡೆಯರಾದರು.

ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲದ ದೇವಪಾಲನೂ, ಗುಜರಾಥದ ಜಹಗೀರ
ಪಾಲರೂ ಇವನ್ನು ವರ್ಧೋದಿಸತೊಡಗಿದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೭೫೦ರಲ್ಲಿ ಕನೋಜ

ದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರತಿಹಾರಿ ಮನೆತನದ ಮಹಿರಭೋಜನೆಂಬಾತನು ಇದ್ದ
ನೆಲ್ಲ ಎದುರಿಸಿ ತಡೆದುಕೊಂಡನು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಭಾರತದಲ್ಲಿ
ಮೂರು ದೊಡ್ಡ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಮೆರೆದವು. ಅವೆಂದರೆ—ಬಂಗಾ-
ಲವು ಪಾಲ ಅರಸರ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪದವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಇದರ
ಮೇರೆಗಳು ಮಗಧವನ್ನೊಳಗೊಂಡು, ಪೂರ್ವಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿ-
ದ್ದವು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಕಸೋಜವು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗ
ವನ್ನು ವಂಛದ ವರೆಗೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ವಂಛದ
ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮಗಧ ಬೇಟೆ ಆಧವಾ ಮಳಖೇಡದಲ್ಲಿ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ-
ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಅವೋಘವರ್ಷನೆಂಬವನು ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿದನು.
ಗಜ ತುರಗ ಸೇನಾಬಲದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಇವನು, ದೂರ ದೂರದ
ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಂಗಡ ರಾಯಧಾರ ನಡೆಸಿದನು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೆ
ಕಸೋಜದ ಪ್ರತಿಹಾರಿ ಮನೆತನದವರೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆನಿಸಿದರು. ಈ ಮನೆ-
ತನದ ಕಡೆಯ ಅರಸು ಮಹೇಂದ್ರಪಾಲನೆಂಬವನ ನಂತರ ರಾಜ್ಯವು ಇಳಿ-
ಮುಖವಾಯಿತು.

ಗುರ್ಜರ ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮನೆತನಗಳು
ಸಂಘ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಅವೆಂದರೆ—ಪ್ರತಿಹಾರಿಗಳು, ಪಾಡಮಾರರು,
ಹವ್ವಾಣರು, ಜಾಲಾಕರು, ಗಹಡವಾಲರು. ಇವರಿಂದಲೇ ಇಂದಿನ ರಜ-
ಪೂತರು ಬದ್ಧಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಇದೇ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಮೆರೆದ ರಾಜ್ಯಗಳ
ಅಪರೋಕ್ಷವೂ ಉತ್ತರದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅವಲೋಕನದಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವದ್ದಾ-
ಗಿದೆ. ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ದೊನ್ನೆಮೊನ್ನೆಯವರೆಗೆ ನಡೆದು ಬಂದ
ತೀರ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವು, ಪಾಂಡ್ಯಮಂಡಲ ಮತ್ತು ಕೇರಳಗಳು
ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಮೆರೆದವು. ತೊಂಡಮಂಡಲವೆಂಬುದು ಪಲ್ಲವರ ರಾಜ್ಯ. ಕಂಚಿ-
ಯಲ್ಲಿ ರಾಜಧಾನಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪಲ್ಲವರು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು
ಜಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಕಂಚಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾಕೇಂದ್ರಗಳಿದ್ದವರಿಂ-
ಕು

ಒನೆಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಭಾರತೀಯರು ಮೂರನೆಯ ವಲಸೆಗಳ
ಮರೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಅಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗೋಷ್ಠಿ ಕಟ್ಟಿದರು. ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲ ಕಂಬುಡಿ
(ಕಾಂಬೋಡಿಯಾ) ಜಂಪಾ (ಸಿಯಾಮ್), ಪ್ರೇಮಚಯ (ಸುಮಾತ್ರಾ)ಗಳೆಂ
ಬವು ಹೊಸರು ಹೊಸವು.

[illegible]

ಚಂಪು ಎಂಬುದು ತ್ವರತಃ ವ್ಯಕ್ತವಾದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ತ್ವರತಃ ಎಂಬ
ಪದವು ವ್ಯಕ್ತವಾದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ತ್ವರತಃ ಎಂಬ ಪದವು ವ್ಯಕ್ತವಾದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ
ತ್ವರತಃ ಎಂಬ ಪದವು ವ್ಯಕ್ತವಾದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ತ್ವರತಃ ಎಂಬ ಪದವು ವ್ಯಕ್ತವಾದುದು.

ಅಗ್ರವರ್ಗದವರಾದ ಸರ್ವಾ ಶ್ರೀ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ತಪೋವಿಷಯ ಪಂಡಿತರಾದ
ರಾಜ್ಯ. ಇವರ ಅನೇಕ ಪ್ರಶಂಸೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅತಿಸಮಗೃಹೀತರ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು
ಸೂಚಿಸಿ, ಇವರ ಅನುಮೋದನೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ, ಇವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ
ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು, ಇವರ ದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದು, ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ
ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಂಶಗಳು:—

ಹರ್ಷಾರ್ಥನನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ನಾಲಿಂಗ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಉನ್ನತಿಯ ತಿರುಗಿ ಮುಟ್ಟಿತು. ಅಭ್ಯಾಸದ ಮಟ್ಟ, ಅಂತರಂಗದ ವಿಕಾಶಕ್ಕದಿಂದ, ಇದು ಅಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿದ್ಯಾಲಯವಾಗಿರುವುದು ಹೇಳಬಹುದು. ಬೌದ್ಧ ಸಂಘಾಧ್ಯಾಪನೆಯ ಮೊದಲು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ನಾಲಿಂಗ ವಿದ್ಯಾಲಯವು, ಭಾರತದ ಅರಸರೊಂದಿಗೂ ಭಾರತೀಯ ವಸು ಮತಗಳ ಅರಸರೊಂದಿಗೂ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ತನ್ನ ಅಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಎಕ್ಸಮೆರಿಲಾ, ಹಕ್ಸರಿಲಾ, ಉಜ್ಜಯಿನಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಿದ್ದವು. ಈಗಿನ ಶಾಕೇವಾದದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿದ್ಯವಿದ್ಯಾಲಯವು

ಮತ್ತು ಪಲ್ಲವರ ಅಧಿಕಾರವು ನೆರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆದಂತೆ ಕಂಚಿಯ ಸರಸ್ವತೀಷ್ಠನಗರವಾಗಿ ವರಿಣಮಿಸಿತು. ಕೃ. ಶ. ೫೫೦ರಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಕಂಚಿಯ ಪಲ್ಲವರು ಬದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕೂಡ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದರು. ಕೃ. ಶ. ೬೪೨ರಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವರ ರಾಜನಾದ ನರಸಿಂಹವರ್ಮನು ಚಾಲುಕ್ಯರ ಮೇಲೆ ಏರಿಯೋಗಿ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಬಾದಾಮಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹರ್ಷಜೇತಾ ೨ನೆಯ ಪುಲಿಕೇಶಿಯು ಸೋತು ಮಡಿದನು. ಈ ಮೇರೆಗೆ ವೈಭವದ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ಪಲ್ಲವ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕೃಷ್ಣನೆಂಬ ರಾಜನು ಕಾಳುಗಡೆಹಿಡಿದನು.

ಚಾಲುಕ್ಯರ ಅಧಿಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಈ ಮೊದಲೇ ಹೀಗೆ ತಿಳಿದೆವು.

ಪಲ್ಲವ ಮತ್ತು ಚಾಲುಕ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳೆರಡೂ ನಾಸಿ= ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದವು.

ಇದಲ್ಲದೆ ಮಳಬೇಡದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ತಲೆಯೆತ್ತು ಕೊಡಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ದಂತಿದುರ್ಗನ ಮಗನಾದ ಕೃಷ್ಣರಾಜನು ಚಾಲುಕ್ಯರನ್ನು ಸೆದೆಬಡೆದನು. ಇವನು ಎಲ್ಲೋರದ ಕೈಲಾಸ ಗುಹೆಯನ್ನು ಕೊರೆಯಿಸಿದನು. ಕೃಷ್ಣನ ನಂತರ ಬಂದ ರಾಜರೂ ಇನೆಯ ಗೋವಿಂದ ಮತ್ತು ಅಮೋಘ ಪದ್ಮರೆಂಬ ರಾಜರೂ ಶೂರತನದಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದರು. ನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರನ್ನು ಸೆದೆಬಡೆದು ಚಾಲುಕ್ಯರು ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಕೇರಳವೆಂಬುದು ತೀರ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮಲಬಾರ ಕರಾವಳಿಯಿಂದ ಕನ್ಯಾ ಕುಮಾರಿಯ ವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಭೂಭಾಗವು ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪರದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಕ್ರೈಸ್ತನ ಅನುಯಾಯಿಯಾದ ಸೆಂಟ ಥಾಮಸ್ ಎಂಬವನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಇನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಸಿರಿಯಾ ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರಿಯೊಬ್ಬನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು.

ఓసేయ తతమానదశ్చిత్తిగే భారతీయరు చూరచూర దేశిగళ
వరిగే మలబిద్ద, అల్లి రాజ్యగళన్న కట్టిచరు. అవుగళల్ల కంబుజ
(కాంబూడియా) జంపా (సియామ), త్రివిజయ (సుమత్రా)గళం
బవు దేసరు దడదేవు.

శంఖజన్య నలునామ రుంజు దురలభం లక్ష్మీపుంగవం సేవ
త్తియ నన్ను సంగే తే నీ ప్రసాదమును పొందునది. అది అహింస
ప్రకారముగా నుండును. అందుచేత మునుపటి కంటె ఇప్పుడు
మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె
ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి

జంపా మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి

త్రివిజయమంబును సుమత్రా ద్వీపము, కంబుజ ద్వీపము
రాజ్య. ఇట్టి అంద పుష్పకోశములను అనునది రుంజు నన్ను సుమత్రా
సుమత్రా ద్వీపము అనునది. ఇది మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి
కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి కంటె ఇప్పుడు మునుపటి

విత్తవిద్యాలయములు:—

వర్ణవర్ణనన కాలదక్ష సాలించ విత్తవిద్యాలయము లున్నందు
తిమిరకే ముట్టతు. అభ్యాసవ ముట్ట, అంతరంగవ విశాలప్రదించ,
ఇదు అంతర రాజ్యీయ విద్యాలయముగిప్పించు. దేశముమదు.
బోధ సంతారామవేందు మేదలు స్థాపనేయద నలించ విత్తవిద్య
లయవు, భారతవ అరసరించలు భారతీయ వస వతుగళ అరసరిం
చలు దత్తయన్న పడదా తన్న అంతర రాజ్యీయత్వనన్న బేళసి
గొందితు. ఇదల్లదే విక్రమశిలా, తక్షశిలా, లుణ్ణయసిగళల్లి విత్తవి
ద్యాలయగళిద్దవు. ఈగన శాతవాహదల్లి ఒందు విత్తవిద్యాలయవు

ಕಲೆದೋರಿ ಅದು ವಲ್ಲಭಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು.

ದಕ್ಷಿಣದ ಕಂಚಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಸರಾದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವಿತ್ತಿತು.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:

೧. ತ್ರೀಹರ್ಷನು ಮೇಲಾದ ಕವಿ, ಆದಳಿತೆಗಾರನೆಂದು ಹೇಗೆ ಅನ್ನುವಿರಿ ?
೨. ೨ನೆಯ ಪುಲಕೇಶಿಯು ಹರ್ದನಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಬರೆಯಿರಿ
೩. ಹರ್ಷನ ನಂತರ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಾಜ್ಯಗಳು ಬೆಳಗಿದವು ?
೪. ಹರ್ಷನ ನಂತರ ವಿಶಾಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಾಜ್ಯಗಳು ಕಲೆಯುತ್ತಿದವು ?

೭. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ.

ತೀಮಹ ಶಂಕರ ಭಗವತ್ಪಾದರು

ತೀಮಹ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು:—

ಗುಪ್ತ ಆರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಗಳೆಲ್ಲ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಿಂದುವಿಗೆ ಶೌರ್ಯದಿಂದ

ಕೂಡಿದ ಕಥೆಗಳು ವ್ಯವಹಾರಿಕ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುವದೇ ಆಗಿದ್ದಿತೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ತೆರನಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಹಿಂದೂ ಮತ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸರಫ್‌ದ್ವೀಯರ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಪರಿಪಾಠವೂ ನಡೆದು ಬಂದಿತು. ಪುರಾಣೋಕ್ತ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನೂ ಸಹ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವೆಂದು ಬರೆಯುವ ಇಂಗಿತವಾದರೂ ಇದೇ ಆಗಿದೆ. ಮತ್ಸ್ಯ ಭಾಗವತ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಪುರಾಣಗಳು ಬುದ್ಧನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪರೋತ್ತಮನ ಅವತಾರವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವವು. ದೇವದೇವ ಅವತಾರವೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಹಿಂದುವಿನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ತರದ ಭಯ ಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಈ ಅವತಾರಿಕ ಪುರುಷನು ಜನರ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನು ನೀಗಿಸಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಒಡ್ಡುವನೆಂದು ಅವನು ನಂಬಿದನು. ಅವತಾರಗಳು ಭಕ್ತರ ಅಥವಾ ಜನರ ಚಿತ್ತ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಅವರ ಜೀವಿತದ ಗುರಿಗೆ ಒಂದು ರೂಪವನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಗುರಿಸಾಧನೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು, ಅವತಾರಿಕ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿಯಾಗಲೀ, ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡಾಗಲಿ, ಭಕ್ತನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. 'ನೇತಿ' 'ನೇತಿ' ಎಂದು ಉಸುರೆಳೆಯುವ ಶುಷ್ಕ ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ವಾನ್ವೇಷಣೆಗಿಂತ, ಸಾಕಾರನಾಗಿ ವೈಭವದಿಂದ ಭಕ್ತರ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ದೇವನಾಗಲಿ ದೇವನ ಅವತಾರವಾಗಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯವನಾದನು.

ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೂ ಮನ್ನಣೆ ಯೊಂದಹತ್ತಿತು. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯ ತತ್ವಗಳೆಲ್ಲ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನ ಕರ್ಮಗಳ ವಿವೇಚನೆಯು ಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಗೀತೆಗೆ ಅಸಂಖ್ಯ ಜನರು ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದೊಂದು ಸಂಗತಿಯೆಂದಲೇ ಗೀತೆಯ ಮಹತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬಹುದು. ಇದೇವೇಳೆಗೆ ಮನುಸಂಹಾರರೂ ತಲೆಯೆತ್ತಿದರು. ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟ ಪ್ರಭಾಕರರೆಂಬವರು ಕರ್ಮಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಹತಿಯನ್ನು ತೋರಿದರು.

ಕೇವಲ ಕರ್ಮಕಾಂಡದ ಅಂಥಾನುಕರಣವನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ ಭಗವದ್ಗೀ

ತೆಯಿಂದಲೂ ಇತರ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಂದಲೂ ಬರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ
ಯಥಾರ್ಥ ಕಲ್ಪನೆಮಾಡಿಕೊಡಲು ಶ್ರೀಮತ್ ಕಂಠ ಭಗವಾನ್ ಪಾದರು
ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದರು. ಈಗಿನ ಕಾಲಪೀಠಾಧ್ಯಾಪಕರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವು
ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಇವರು ಜನ್ಮಪಡಿದರು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಿದ್ಧಾಂತಾಧ್ಯಾಪ
ಕನಾಗಿರುವ ಭಗವಾನ್ ಪಾದರು ಕಾವಿಗಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ 'ಶ್ರೀಶಿ
ಖ್ಯಾ' ಎಂಬವರು ಅವರವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಪರವಾದಿಗಳು 'ಶ್ರೀ
ಶಿಖ್ಯಾ' ಎಂಬವರು 'ಶ್ರೀಶಿಖ್ಯಾ' ಎಂಬವರು ಇವರ ಶಿಷ್ಯರು. 'ಶ್ರೀಶಿ
ಖ್ಯಾ' ಎಂಬವರು 'ಶ್ರೀಶಿಖ್ಯಾ' ಎಂಬವರು 'ಶ್ರೀಶಿಖ್ಯಾ' ಎಂಬವರು. ಇತರ
ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಇತರ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ನಂದದಲ್ಲಿ
ಗಿಡ್ಡಗಿ. 'ಶ್ರೀಶಿಖ್ಯಾ' ಎಂಬವರು 'ಶ್ರೀಶಿಖ್ಯಾ' ಎಂಬವರು. 'ಶ್ರೀಶಿಖ್ಯಾ'
ಸಕಾರಣಿ 'ಶ್ರೀಶಿಖ್ಯಾ' ಎಂಬವರು. 'ಶ್ರೀಶಿಖ್ಯಾ' ಎಂಬವರು. 'ಶ್ರೀಶಿಖ್ಯಾ'
ಸಿದ್ಧಾಂತಾಧ್ಯಾಪಕರು. 'ಶ್ರೀಶಿಖ್ಯಾ' ಎಂಬವರು. 'ಶ್ರೀಶಿಖ್ಯಾ' ಎಂಬವರು.
ಬೌದ್ಧ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬೌದ್ಧ ಸಂಪ್ರದಾಯ. 'ಶ್ರೀಶಿಖ್ಯಾ' ಎಂಬವರು. 'ಶ್ರೀಶಿಖ್ಯಾ'
ಸಾಧನಗಳಿಗೆ ಈ ವಿಧಿ ಅಚಾರ್ಯರು ಕೈಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಬೌದ್ಧ ಸಂಪ್ರದಾಯ
ಪ್ರಭಾವವು ಮಾಯವಾಗಿದೆ.

ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಬೋಧಿಸಿದ ತತ್ವಗಳು ಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಮೂಲವಾ
ಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದು ಮೇಲೆ, ಅವರು ಸ್ವತಃ ರಚಿಸಿದ ಸಂಸ್ಕೃತ
ಸೋತ್ರಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಅಲ್ಲಾರಂಬ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತರು ಅಚಾರ್ಯರಂತೆ
ತುಸು ಮುಂಚೆ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದ್ದರು.

ತಾವು ಬೋಧಿಸಿದ ಹಿಂದುಮತದ ಮೊಸ ತತ್ವಗಳ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ
ಅಚಾರ್ಯರು ಭಾರತದ ನಾಲ್ಕೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ, ಬದರಿ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರಂಗೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಠಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾ
ದವು. ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮಗಳಲ್ಲಿ, ದ್ವಾರಕಾ ಮತ್ತು ಜಗನ್ನಾಥಪುರಗಳು
ಮಠಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಳಗಳೆನಿಸಿದವು. ಇವುಗಳ ಹೊರತಾಗಿ
ದಾಸನಾಮಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳೆಂಬ ಧರ್ಮಬೋಧಕರು ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಾಡಿ
ಅಚಾರ್ಯರ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಹೇಳಿದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ದೇವ-

ಸ್ವಾರ ಮಾಡಿದರು. ಯಾದವ ಪ್ರಕಾಶರೆಂಬವರು ಇವರ ಗುರುವೆನಿಸಿದರು. ಪಾಠಪ್ರವಚನ ನಡೆದಾಗ ಶಿಷ್ಯನಾದ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯನಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ, ಅರ್ಥನಿರೂಪಣೆಯ ಲೋಕೋತ್ತರ ಕೌಶಲ್ಯ, ಮುಂತಾದವುಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು. ಇವರು ಅತುಲ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆಹುದು.

ಮುಂದೆ ಇವರು ಸಂನ್ಯಾಸ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ತತ್ವದ ಬೋಧೆ ಮಾಡಿದರು. ಇವರಿಗೆ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ನಾಯಾ ವಾದವು ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪರಮೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಪರಮ ಭಕ್ತಿಯಿಡುವದ ರಿಂದಲೇ ಮಾನವನಿಗೆ ಪರಮಪದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದೆಂದು ಇವರು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಇವರು ೧೨೦ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಬಾಳಿ, ಕೃ. ಶ. ೧೨೪೭ ರಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಟ್ಟರೆಂದು ಹೇಳಿಕೆಯಿದೆ. ಇವರ ಪಂಥವು ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಪಂಥ ವೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ವಾಚಾರ್ಯರು:

ಕೃ. ಶ. ೧೨೩೮ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮದ್ವಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಮಹನೀಯರು ಜನ್ಮವೆತ್ತಿ, ದ್ವೈತಮತವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಗೊಳಿಸಿದರು. ಭಕ್ತಿಯ ಮುಕ್ತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವೆಂದು ಇವರು ಬೋಧಿಸಿದರು. ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮ ತತ್ವವನ್ನು ಇವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ದೇವನು ಸೇವಕ, ದೇವನು ಸೇವ್ಯ, ಎಂಬುದು ಇವರ ಬೋಧೆಯ ತಿರುಳು. ಈ ಪಂಥದ ಜನರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪ ಮುದ್ರಾಧಾರಣ, ಗೋಪೀಚಂದನ ಧಾರಣಗಳ ರೂಢಿಯು ಬಳಿಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇವರು ೭೯ ವರ್ಷದವರಿದ್ದಾಗ ಬದರಿಕಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ದೇಹ ವಿಟ್ಟರು.

ಅಭ್ಯಾಸಗಳು:

೫೧. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರಣ ಕೊಡಿರಿ:

(ಅ) ಕೃ. ಶ. ೮ನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಮತದತ್ತ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನಸ್ಸು ಒಲಿಯ ಹತ್ತಿತು.

(ಬ) ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಭಾರತ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಸಂಚರಿಸಿದರು.

- (ಕ) ಆಚಾರ್ಯರ ಬೋಧೆಯಿಂದ ಬೌದ್ಧಮತವು ಮಾಯವಾಗುತ್ತಿತು.
(ಡ) ಭಾರತದ ಸ್ವರ್ವ, ಪಶ್ಚಿಮ, ಪರ್ವತ, ಉತ್ತರಗಳಿಗೆ ಮರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

೨. ಬಿಡುವು ತುಂಬಿ:

- (ಅ) ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ಮತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
(ಬಿ) ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಮತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
(ಕ) ಶಂಕರ, ಮಧ್ವ, ರಾಮಾನುಜರು ದೇವರಲ್ಲಿ ಇಡಲು ಬೋಧಿಸಿದರು.
(ಡ) ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವ ಮತ ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

೮. ಇಸ್ಲಾಂ ಮತದ ಉದಯ.

ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆರುವ ಅರಬ್ ಸ್ಥಾನವು ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೫೭೦ರಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಮಹಮ್ಮದನು ಅರಬ್ ಸ್ಥಾನದ ಜನರಿಗೆ ಧರ್ಮಭೋಧೆ ಮಾಡಿದನು. ಅಗಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರಬಿ ಜನರಲ್ಲಿ ನುಸಾಬಗಿಯ ಮತಗಳು ಲೆಕ್ಕಪಿಲ್ಲದಂತೆ ಹಬ್ಬಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಅನೈಕ್ಯತೆ, ದೌರ್ಬಲ್ಯ, ದುರವಸ್ಥೆಗಳು ಒಡಮೂಡಿದ್ದವು.

ಅಸಂಖ್ಯದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಹಮ್ಮದನು ನಿಷೇಧಿಸಿ ಅರಬಿ ಯರಿಗೆ ಏಕೇಶ್ವರಿ ಪಂಥವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದನು ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಸರ್ವಶಕ್ತನೂ ಅಸದ್ಭರನೂ ಆದ ದೇವನು ಒಬ್ಬನೇ ಎಂಬುದು ಇವನ ಬೋಧೆಯೆತರುಳು. ಈ ಬೋಧೆಯನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿದೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಶಾಹು ದೇವನಿಂದ ಕಳುಹಲ್ಪಟ್ಟ ದೇವದೂತನೆಂದೂ ಇವನು ಸಾರಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯುಟ್ಟು ಸಡೆವರಿಗೆ ಮರಣಾನಂತರ ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಶಾಶ್ವತ ಸುಖ ಸಿಗುವದೆಂದು ಇವನು ಹೇಳಿದನು. ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನರೆಲ್ಲರೂ ಸಹೋದರರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದರೆಂಬ ಭೇದ

ಮುಂತಾದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡೆದವು. ಮುಂದೆ ಬಗೆ
ಕಾದವೆ ಪೈಗಂಬರರಿಂದ ಸಡೆದುಬಂದ ಧರ್ಮಗುರುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಪೀಠೆ
ವಾಯಿತು.

ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಲ್ಲಿ ಶಿಯಾ, ಮತ್ತು ಸುನ್ನಿ ಎಂಬ
ಪಂಥಗಳು ಒಡಮೂಡಿದವು.

ಇತ್ತ ಇಸ್ಲಾಂ ಮತಾನ್ವಯಾಯಿಗಳು ಚೀನ ದೇಶದ ಪರೆಗೂ ಹೊ
ಬಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಕೈ-ತ್ಸಂಗ ಎಂಬ ದೊರೆಯು ಅವರನ್ನು ಬರೆ
ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ವ್ಯಾಪಾರಿ ಅರಬರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಇವನು ಒಂದು
ಮಸೀದಿಯನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಈ ವೇಳೆಯು ಚೀನದ
ಉನ್ನತಿಯ ಕಾಲ; ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಕಾಗದದ ಬೋಧ, ಅಚ್ಚು ಹಾಕುವದು,
ಚಹದ ಬಳಕೆ, ಚೀನಕ್ಕೆ ಬೌದ್ಧ ಪಂಡಿತರ ಆಗಮನಗಳು ನಡೆದಿದ್ದವು.

ಇತ್ತ ಮಧ್ಯ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಜಾರ್ಲಮೇಸ ಎಂಬ ದೊರೆಯು
ತನ್ನದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಈಗಿನ ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಜರ್ಮನಿ
ಸ್ವಿಡ್ಜರ್ಲಂಡ, ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನು
ಪೋಪನಿಂದ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದು, ಕ್ರೈಸ್ತಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದನು.
ಅಂದಿನಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ “ಪವಿತ್ರ ರೋಮಕ ರಾಜ್ಯ” ತಲೆ
ಮೋರಿತು. ಆದರೂ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಸಭ್ಯ ಜನಾಂಗಗಳ ದಾಳಿಗಳು ನಿಲ್ಲ
ಲಿಲ್ಲ. ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ರಷ್ಯ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿರುವುದುಗಳ ಕಡೆ
ಯಿಂದ ನಾರ್ಥಮೆನ್ ಎಂಬವರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸುಗ್ಗಿ ಬಂದು ಕೊಳ್ಳೆಬೊಡೆಯು
ತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಐಸಲಂಡ ಗ್ರೀನಲಂಡಗಳಲ್ಲಿದ್ದ, ಇಂಗ್ಲಂಡ ಫ್ರಾನ್ಸ್
ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಟಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿ ಕಾಯಲು, ಘೂಡಲ ಪದ್ಧತಿ (ಜಮೀನುದಾರಿ
ಪದ್ಧತಿ) ಯು ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತು. ರಾಜನಾದವನಿಗೆ ಘೂಡಲ ಪಾಲೆಗಾರರೆ
ವಿನಾ ಕೆಲಸಗಳೇ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ರಾಜನು ದೇಶಕ್ಕೆಲ್ಲ ಒಡೆಯನೆನಿಸಿ, ಬೇರೆ

ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆ ಆಸ್ತೇಷ್ಟರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತ, ಅವರಿಂದ ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಸಾಮಂತರು ತಮ್ಮ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಜಮೀನುದಾರರಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಭೂಮಿಯೊಂದೆ ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವದ ಸಂಪತ್ತು ಆಗಿತ್ತು. ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮುಂತಾದವು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಈ ಕಾಲದ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಫ್ಯೂಡಲ ಪದ್ಧತಿಯು ದೇಶದ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ಕಾಯಿತು. ಈ ವೇಳೆಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಅರಬರೂ ಯುರೋಪದ ಕ್ರಿಸ್ತರೂಪರಸ್ವರ ಸ್ನೇಹಭಾವದಿಂದ ಇದ್ದರು. ಅರಬೀ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಜೆರುಸಲೆಂ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಯಾತ್ರಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ರಿಸ್ತ ಮತಸ್ಥರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, ಯುರೋಪ ಏಶಿಯಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಬೆಳೆದು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಬಾ-ಹೋಗು ಮಾಡಹತ್ತಿದರು.

ಆದರೆ ಇದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಮತವನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯದ ತುರುಷ್ಕರು ತಂಡತಂಡವಾಗಿ ನುಗ್ಗಿ ಪ್ರಬಲರಾದರು. ಮಧ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತುರುಷ್ಕರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೊಂದು ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ತುರುಷ್ಕರು ಪ್ರಬಲರಾದಂತೆ, ಯುರೋಪ ಏಶಿಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೂ, ಕ್ರಿಸ್ತರ ಯಾತ್ರಾ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನೂ ತಡೆಯಹತ್ತಿದರು. ವ್ಯಾಪಾರಮಾರ್ಗಗಳು ಮುಚ್ಚಿಹೋದವು. ಯಾತ್ರಿಗಳು ಬಂದಾದವು. ಅಲ್ಲದೆ, ಕಾನ್‌ಸ್ಟಾಂಟಿನೋಪಲ್‌ನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಕ್ರಿಸ್ತ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಹವಣಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಗಾಬರಿಗೊಂಡ ಕ್ರಿಸ್ತಪ್ರಭುವು ದಿಕ್ಕುಗಾಣದೆ, ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೦೯೪ರಲ್ಲಿ ಪೋಪನ ಮತ್ತು ಇತರರ ಸಹಾಯ ಬೇಡಿದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಕ್ರೈಸೇಡುಗಳು ಸಾರಂಭವಾದವು. ಕ್ರೈಸೇಡುಗಳೆಂದರೆ ಕ್ರೈಸ್ತರು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಸಿದ ಧರ್ಮಯುದ್ಧಗಳು. ಇವು ೨೦೦ ವರ್ಷ ಕಾಲ ನಡೆದರೂ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವ್ಯಾವಾಛಾಭಿವೃದ್ಧಿ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ವ್ಯಾಸಂಗಗಳು ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮಗಳ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ತಲೆದೋರಿದವು. ಜನಜ್ಞಯವೂ ಧನಜ್ಞಯವೂ ಈ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಆದದ್ದರಿಂದ ಫ್ಯೂಡಲ ಪದ್ಧತಿಯು ಮಾಯವಾಗಹತ್ತಿತು. ಇವುಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದವು.

ಬರಬರುತ್ತ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶ ಪ್ರೇಮವು ತೋರಿಕೊಂಡಿತು. ಕ್ರೂರತೆಗಳು ಸೇರಿದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದವರು ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಧರ್ಮವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಹೇಸಿಗೆಯನ್ನಂಟು ಮಾಡಿತು. ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಗೌರವ ಭಕ್ತಿಗಳು ಮಾಯವಾದವು.

ಭಾರತದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ:

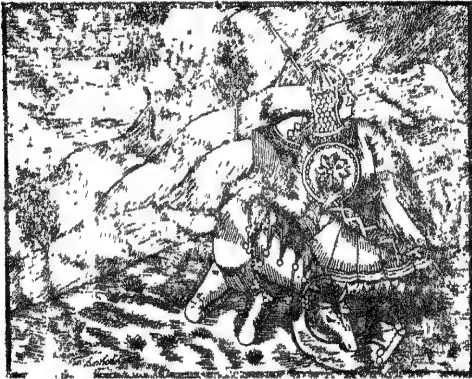
ಕ್ರೈ. ಪ. ೨ನೆಯ ಶತಕದಿಂದ ಈಚೆಗೆ ರಜಪೂತರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಇವರ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ಪಂಡಿತರಲ್ಲಿ ವಾದವಿದೆ. ಇವರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಗುರ್ಜರು, ಹೂಣರು, ಶಕರು, ಮುಂತಾದವರ ವಂಶಸ್ಥರೇ ರಜಪೂತರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವ-ಶಾಲದಿಂದಲೂ ನಡೆದು ಬಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲಗಳೇ ರಜಪೂತರ ಮೂಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ವಾದ. ಏನಿದ್ದರೂ ಭಾರತದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿಯೂ ೬೦೦-೮೦೦ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿದರು.

ರಜಪೂತರು:—

ರಜಪೂತರ ಚರಿತ್ರೆಯು ಮನೋರಂಜಕವಾಗಿದೆ. ಶೌರ್ಯ ಸಾಹಸಗಳಿಗೂ, ಪರಂಪರಾಗತ ವೀರ್ಯ ಔದಾರ್ಯಗಳಿಗೂ, ಮಾನ ಸಂಚಯಕ್ಕೂ ರಾಜಪುತ್ರರು ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು. ಇವರ ಸ್ವದೇಶ ಸ್ವಕುಲಾಭಿಮಾನಗಳು ಅನುಪಮವಾದವುಗಳು. ಇಂಥ ಅಭಿಮಾನವೇ ಇವರಲ್ಲಿ ಆಕಾಲಿಕ ಕದನಗಳಿಗೂ ಮಹಾಯುದ್ಧಗಳಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗಿ ರಕ್ತದ ಕಾಲುನೆಗಳು ಹರಿದವು. ರಾಜಪುತ್ರರ ಕುಲಗಳು ಜಗತ್ತನ್ನು ಬೆರಗು ಸೊಡಿಸುವ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಜೋಹರ ಮತ್ತು ಕೇಸರಿಯಾಗಳು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದವು.

ಜೋರಾರ:—

ವೈರಿಗಳ ಕೂಡ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವಾಗ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಪಟ್ಟಣದ ಎಲ್ಲ ಯುದ್ಧಾಳುಗಳು ಹೊರಡಲು ಅನುವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಟ್ಟಣದ ವನಿತೆಯರೆಲ್ಲ ಗಂಡಸರಿಗೆ ಜಯವನ್ನು ಕೋರಿ ಯುದ್ಧದಂಗೆಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾವು ವೈರಿಗಳ ಕೈಗೆ ಬೀಳಬಾರದೆಂದು ಊರ

ಒಬ್ಬ ರಜಪೂತ ವೀರನು.

ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತೆಯನ್ನು ಎರ್ದಡಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಪತಂಗಗಳಂತೆ ಸುಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕೇಸರಿಯಾ:—

ಇತ್ತ ವೀರಾಳುಗಳೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಮೋಹವನ್ನು ತೊರೆದು ಕದನ ಕೂಗಿನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಅಸಮ ಆವೇಶದಿಂದ ವೈರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಎರ

ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರಾಜಪುತ್ರನು ಕಾಲಭೈರವನಂತೆ ಕಂಡು ವೈರಿಗಳನ್ನು ನುಚ್ಚುನೂರಾಗಿ ಕಡಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವರು ಕೇಸರಿ ಬಣ್ಣದ ಅರಿವೆಗಳನ್ನು ತೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಉಡುಗೆಯ ಬಂಡಾದಿಂದ ಈ ಸಂಗತಿಗೆ ಕೇಸರಿಯಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಯುದ್ಧದ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕಾಗಿ ವೀರಾಂಗನೆಯರು ಜೋಹರವನ್ನೂ ಪೇರರು ಕೇಸರಿಯ ವನ್ನೂ ಮಾಡಿದರು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ರಜಪೂತರು, ಮುಂದೆ ಮೊಗಲರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವವರೆಗೂ, ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊಗಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರು ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸಾಮಂತರಾದರು.

ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದ ಸಂಗತಿಗಳು:

೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದಲ್ಲಿ ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಗುಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಂಗೋಲ ಕುಲಗಳೆಲ್ಲ ಒಬ್ಬತನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದವು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೧೫೪ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ನಾಯಕನು ತನ್ನ ಐವತ್ತೊಂದನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕುಲಸ್ಥರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ನಾಯಕನಾಗಿ ಜೆಂಗೀಜಖಾನನೆಂದು ಹೆಸರಾದನು.

ಮಂಗೋಲ ಕುಲಗಳ ನಾಡು ಮಧ್ಯಏಶಿಯದ ಬೈಬೇಲ ಸರೋವರದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ನೆಲೆಸಿದೆ. ಜೆಂಗೀಜಖಾನನು ನಾಯಕನಾದ ಕೂಡಲೆ ಆತನು ಅಲ್ತಾಯಿ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ತಾರ್ತರ ಗುಂಪಿನವರ ಗೆಳೆತನ ಬೆಳೆಸಿದನು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೨೦೪ರಲ್ಲಿ ಚೀನವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಪೇಕಿಂಗ ನಗರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡನು. ಮಧ್ಯಏಶಿಯದ ತುರ್ಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಅರಸು ಇವನನ್ನು ಮನ್ನಿಸದಾದ್ದರಿಂದ ಜೆಂಗೀಜಖಾನನು, ಆ ಕಡೆ ಹೊರಳಿ ಬೊಖಾರಾ ಮತ್ತು ಸಮರಕಂದ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದನು. ನಂತರ ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸನನ್ನು ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಸಿಂಧೂ ನದಿಯ ವರೆಗೂ ಬಂದನು. ಆದರೆ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಫಘಾಣಿಸ್ತಾನ, ಪರ್ಶಿಯಾಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಋರೋಪದ ಪೂರ್ವಭಾಗಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿದನು. ಮತ್ತು ಈಗಿನ ರಷ್ಯದ ದಕ್ಷಿಣ-ತಾರ್ತರವನ್ನೆಲ್ಲ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಪ್ಯಾಸಿಫಿಕ್ ಮಹಾಸಾಗರದಿಂದ

ಯುರೋಪದ ನೀವರ ನದಿಯ ವರೆಗೆ ಇವನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಹಬ್ಬಿತು.

ಜೆಂಗಿಜ್ ಖಾನನು ಅತಿಕ್ರೂರನೆಂದು ಹೇಳುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಆತನು ವೈರಿಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಷ್ಕರುಣೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಸೈನ್ಯದ ಆಡಳಿತ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಆಯ್ಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವನು ಬಹು ಬಲ್ಲಿದನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನಿಗೂ ಈತನ ವಂಶ ಸ್ಥರಿಗೂ ಖಾಕರ್ ಎಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದರೂ, ಇವನು ಮುಸಲ್ಮಾನನಲ್ಲ. ಪರಮ ಎಂಬುದು ಇವನ ಮತದ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಮತದವರಿಗೆ ಆಕಾಶವೇ ದೇವರು. ಅನ್ಯಮತ ದ್ವೇಷವು ಇವನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ೭೨ನೆಯ ವರ್ಷ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೨೭) ಜೆಂಗಿಜ್ ಖಾನನು ತೀರಿಕೊಂಡನು.

ಇವನ ಮಗನಾದ ಉರಗಯಿಖಾನನು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿದನಲ್ಲದೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ವಿವೇಕದಿಂದಲೂ ಆಳಿದನು. ಇವನ ತರುವಾಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮಂಗೂಖಾನನು ೧೨೨೯ರವರೆಗೆ ಆಳಿದನು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಿಬೇಟ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಪರ್ಶಿಯಾದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಹುಲಗುಖಾನನು ಬಗದಾವದ ಖಲೀಫರನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿಬಿಟ್ಟನು.

ಈಗ ಮಂಗೋಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಏಶಿಯಾ ಮತ್ತು ಯುರೋಪ ಇವೆರಡೂ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರಪಡೆಯಿತು.

ಮಂಗೂಖಾನನ ತರುವಾಯ ಕುಬ್ಲಾಯಿಖಾನನು ವಿಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದನು. ಚೀನಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇವನು ಚೀನಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಮೆಚ್ಚಿದನು. ಹಳೆ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕುಬ್ಲಾಯಿಖಾನನು ಪೆಕಿಂಗ್ ನಗರವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೯೪ ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ, ವಇನು ಅನ್ನಂ, ಬ್ರಹ್ಮದೇಶಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು. ಇವನು ಬಹಳ ವಿಶಾಲ ಹೃದಯಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅನ್ಯ ಮತಸ್ಥರನ್ನು ಇವನು ಪರಮಾದರದಿಂದ ಕಂಡನು.

ಕುಚ್ಚಾಯಿಖಾನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪುಸಮುದ್ರದ ನೆಲೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆಂದು ಇಟಲಿಯ ಪೋಲೋಬಂಧುಗಳೆಂಬ ಕ್ರೈಸ್ತ ಸಹೋದರರು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಖಾನನ ಕಡೆಯವರು ಅವರನ್ನು ಅದರಿಸಿ ಚೀನಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಮಂಗೋಲ ಅರಸರು ಕ್ರೈಸ್ತಮತಕ್ಕೆ ಮನ ಸೋತರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೋಲೋ ಬಂಧುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಯುರೋಪದ ಲ್ಲಿಯ ಪೋಷಣೆಗೆ ಒಂದು ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕಳಿಸಿ ೧೦೦ ಜನ ಕ್ರೈಸ್ತಮತದೋ ಧಕರನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿದರು. ಅದರೆ ಪೋಪನ ಹತ್ತರ ಇಷ್ಟು ದೂರ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವವರಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಂಗತಿಯು ಜರುಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪೋಲೋ ಸಹೋದರರು ಮಾರ್ಕೋ ಪೋಲೊ ಎಂಬ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಪುನಃ ಹೊರಟರು. ಖಾನನು ಎಂದಿನಂತೆ ಅವರನ್ನು ಅದರಿಸಿ ಮಾರ್ಕೋನಿಗೆ ಒಂದು ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಮಾರ್ಕೋನು ಇವರ್ವರೊಡನೆ ಯಾಂಗಚಾಂಗನಗರದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಮಾರ್ಕೋನು ಜೀನ ಜಪಾನ ಬ್ರಹ್ಮದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಅವುಗಳ ಪೂಜೆಯ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡನು. ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಹೊರಟಾಗ ಕುಬ್ಲಾಯಿಖಾನನು ಇವರನ್ನು ಪರ್ಶಿಯಾದಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ತಮ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಕಳುಹಿದನು. ಅಗ ಇವರು ಸಮುದ್ರ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ದ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿ ಮೆಸಪೊಟೇಮಿಯಾ ಮತ್ತು ಇರಾಣದ ಅನಂತಗಳೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಇರಾಣ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸುಮಾತ್ರಾ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ತಂಗಿದರು. ಮುಂದೆ, ಇರಾಣದಿಂದ ಕಾನ್ಸ್ಟಂಟಿನೋಪಲ್‌ನ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಇವರು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು. ತಲುಪಿದಾಗ ಜನರ ಶ್ರಾದ್ಧದ ಪೂಜಾಕೆನಲ್ಲಿದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಜನರು ಇವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇವರು ವಿವರಿಸಿದ ದೇಶಕೋಶಗಳ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಅವರು ನಂಬದಾದರು. ಯುರೋಪದವರು ಅಷ್ಟು ಅಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಒಂದು ಔತಣಮಾಡಿಸಿ ಇವರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಮಂತ್ರಣ ಕೊಟ್ಟರು. ಸರ್ವ ಜನರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಹಳೆಯ ಪೋಷಾಕುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದರು. ಕಡೆಗೆ ಇವರು ವಿವರಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳ ನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಹೊತ್ತಿಗೆಯು ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. “ಮಾರ್ಕೋ ಪೋಲೋನ ಪ್ರವಾಸಗಳು” ಎಂದು ಅವರ ಹೆಸರು. ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿಯ ಸಂಗತಿಗಳು ಕೃತ್ರಿಮ

ವೆಂದು ಯುದ್ಧೋಪದ ಜನರೆಲ್ಲ ತಿಳಿದರು.

ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಹುರುಪುಗೊಂಡು ವಿಸ್ತಾರ ಹೊಂದಿದ್ದನ್ನು ನಾವು ಕಂಡೆವು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅರಬರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಗದಾದ ಖಲೀಫರಿಂದ ಆಣ್ಣೆ ಪಡೆದ ಅರಬರ ಗುಂಪು ಪರ್ಶಿಯಾದ ಮೇಲೆ ದೌಡು ಮಾಡಿದಾಗ ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದ ವರೆಗೆ ನುಗ್ಗಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸನು ಅವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತ ನುಡಿದನು. ಮುಂದೆ ಕ್ರೈ. ಶ. ೬೬೪ ರಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಿಜ್ ಎಂಬ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸರದಾರನು ಮುಲ್ತಾನದ ವರೆಗೂ ಬಂದು ಪುನಃ ತಿರುಗಿ ಹೋದನು. ಕ್ರೈ. ಶ ೭೧೨ರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅರಬ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರನ್ನು ಸುಲಿದುದಕ್ಕೆ ಬಗದಾದದ ಖಲೀಫನು ಸಿಂಧ ಪ್ರಾಂತದ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಬಂದನು. ಘೋರ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಖಲೀಫನು ಗೆದ್ದನು. ಆರಾರ ಚಿತ್ತೂರುಗಳೆಂಬ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಖಲೀಫನ ವಶವಾದವು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೭೧೩ರಲ್ಲಿ ಮುಲ್ತಾನ ನಗರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಮರಳಿದನು. ಖಲೀಫನ ವತಿಯಿಂದ 'ಮಹಮ್ಮದ ಬಿನ್ ಕಾಶೀಮ್' ಎಂಬವನು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಜನರಿಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಮತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಂದು ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಬಗದಾದ ಖಲೀಫರ ಅಧಿಕಾರವು ಕ್ರೈ. ಶ. ೮೭೧ರ ವರೆಗೆ ಸಿಂಧ ಪ್ರಾಂತದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಸಿಂಧ ಪ್ರಾಂತವು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ವರ್ಚಸ್ಸಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದೆ

ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿನ ಭಾರತ:

ತೋರಮಾನಸಿಂದ ಗಝನಿ ಮಹಮೂದನ ದಾಳಿಗಳ ವರೆಗೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪರದೇಶದವರ ದಾಳಿಗಳೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕಹಿ ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಭಾರತವು ತನ್ನ ಜಾಗೃತಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶೌರ್ಯ, ಸ್ವವೇಶಾಭಿಮಾನ, ಮುಂತಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಕೆಲ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಯವಾಗ

ಹತ್ತಿದವು. ಮೇಲಾಗಿ ಭಾರತೀಯರು ತಾವೇ ಮೇಲು ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದರ. ತಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಧರ್ಮ, ಕಲೆ, ಆಡಳಿತಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇತರ ದೇಶಗಳವರ ಕೂಡ ಚರ್ಚಿಸದಾದರೂ ಈ ರೀತಿ ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯದವು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನ, ನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಃಪತನವು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗುಹ್ಯ ಸಮಾಜದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. ಇವರು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಬುದಿಗೊತ್ತಿ ಅನೀತಿಸಂತರಾಗಿ ನಡೆದರು. ಹಿಂದೂ ಗುಡಿ ಗುಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೇವವಾಸಿಯರು ಇದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಇದರಂತೆ ಆಗಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪಾಶುಪತರೂ, ಕಾಪಾಲಿಕರೂ ಭೇಕರ ಮತ್ತು ಬೇಭತ್ಯವಾದ ಆಚಾರವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಭಾರತೀಯರು ಸ್ವಾಭಿಮಾನರಹಿತರೂ, ಹಟವಾದಿಗಳೂ, ದುರಾಗ್ರಹಿಗಳೂ, ಒಳ್ಳೆಟ್ಟಿಲ್ಲದವರೂ ಆಗಿದ್ದರು.

ಆದರೆ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ತಳಹದಿಯು ಭದ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ತರದ ದಾರ್ಢ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಕೂಡಿಬಿದ್ದುದರಿಂದ, ಎಂಥ ಸಾಹಸಶಕ್ತಿಯರೂ ಸಮಾಜವು ಅಣಿಯಾಗುವಂತಾಯಿತು. ಮುಂಬರುವ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ದಾಳಿಗಳನ್ನು ಈ ಸೀರಣಾಗಿ ಸಮಾಜವು ತಡೆಯಲ; ಅಡೆಯಾಗಿಟ್ಟಿತು.

ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಸಂಪರ್ಕ:

ಕ್ರೈ. ಶ. ೬೨೨ರಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದ ಬಿನ ಕಾಶೀಮನೆಂಬಾತನು ಬಗದಾದದ ಖಲೀಫನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ಸಿಂಧ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಾಲುಜಾಚಿದನಷ್ಟೆ ? ಇದನ್ನೇ ಆಧಾರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮುಸ್ಲಿಮರು ಮುಲ್ತಾನವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡದ್ದಾಯಿತು. ನಂತರ ಬಂಡ ಸಿಂಧದ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಆಡಳಿತಗಾರರು ತಮ್ಮ ವಿಜಯದ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು

ಮುಂದಿಡಲು ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಯಶಸ್ಸು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ವಾಯವ್ಯಕ್ಕೆ ಕೆಲ ಹೊಸ ಸಂಗತಿಗಳು ನಡೆದು, ಮುಂಬರುವ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ದಾಳಿಗಳ ನವ ಸಂವಿಧಾನವು ನಡೆಯಿತು.

ಈಗಿನ ಅಫಘಾಣಿಸ್ತಾನವೆಂಬ ಭಾಗವೆಲ್ಲ ಖಲೀಫರಿಗೆ ಅಧೀನವಾದ ದೇಶದ ಕೊನೆಯ ಪ್ರದೇಶವೆನಿಸಿತು. ಖಲೀಫರು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಲಪ್ಪಗೀನನೆಂಬ ಸುಭೇದಾರನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದು, ಅದನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜನಂತೆ ಆಳಿದನು. ಇವನ ನಂತರ ಸಬಕ್ತಗೀನನೆಂಬವನು ರಾಜನಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಬಲವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಬೆಳೆಸಿದನು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಫಘಾಣಿಸ್ತಾನದ ಕೆಲವು ಭಾಗವೂ, ಸಂಜಾಬದ ಕೆಲವು ಭಾಗವೂ ಕೂಡ, ಶಹಾ ಜಯಪಾಲನೆಂಬ ಅರಸನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಸಬಕ್ತಗೀನನು ಅಫಘಾಣಿಸ್ತಾನವನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ, ಶಹಾ ಜಯಪಾಲನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರೂ, ಕೊನೆಗೆ ಸಬಕ್ತಗೀನನ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಕೊರಾಸಾನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಇವನ ರಾಜ್ಯವು ಭಾರತದ ನೆಮ್ಮದಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನೊಡ್ಡುತ್ತಲಿತ್ತೆಂಬುದು ಆಗಿನವರ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಸಂಕುಚಿತ ಭಾವನೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕಡಿಗೇಣಿಸಿರಲಾಗಿರಬಹುದು.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:

೧. ಜಿಂಗಿಸ್‌ಖಾನನು ಹೌಡು ಮಾಡಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ನಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರಿ.
೨. ಐಡುವು ತುಂಬಿರಿ:
 - (ಅ) ರಜಪೂತರ ಹುಟ್ಟುಗೂಡುಗಳೆಂದರೆ (೧) (೨) (೩) ಆಗಿದ್ದವು.
 - (ಬ) ಕ್ರಿಶ್ಚನರು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಕೂಡ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿದರು.
 - (ಕ) ಮಧ್ಯ ಯುಗದ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ... ಪದ್ಧತಿಯು ಇತ್ತು.
೩. ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಆಯಾ ಚಾಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಶತಮಾನಗಳೊಳಗೆ ಜರುಗಿದ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಬರೆಯಿರಿ. (ಉದಾಹರಣೆಯೊಂದು ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತ	ಶತಮಾನಗಳು	ವಿವರಗಳು
(೧) ಹರ್ಷಪುಲಕೇಶಿಯರು, ಸಲ್ಲವರ ನರಸಿಂಹವರ್ಮನು, ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನಾಳಿದರು.	೭ನೆಯ ಶತಕ	(೧) ಇಂಜೋನೇಶಿಯರು, ಅಸ್ತಂ ಮುಂತಾದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರು ನೆಲೆಸಿದರು.
	೮ನೆಯ ಶತಕ	
	೯ನೆಯ ಶತಕ	
	೧೦ನೆಯ ಶತಕ	
	೧೧ನೆಯ ಶತಕ	
	೧೨ನೆಯ ಶತಕ	

೯. ದಿಲ್ಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರು

ಪಂಜಾಬದ ಜಯಪಾಲನು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಗಂಡಾಂತರದ ಅರಿವು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ನೆರೆಯ ರಾಜರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೋರಿದನು. ಅಜಮೀರದ ಚವ್ವಾಣರೂ, ಕನೋಜದ ನಾರಮಾರರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಆದರಂತೆ ದೊಡ್ಡ ದಂಡನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ಕೃ. ಶ. ೯೯೦ರಲ್ಲಿ ಜಯಪಾಲನು ಗಿರ್ಯಾನೀ ಮಹಮ್ಮದನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಈ ಕಾಳಗವು ಜಯಪಾಲನಿಗೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಅಪಜಯವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿತು. ಈ ರೀತಿ ವೇಶಾವರವು ಮಹಮ್ಮದನ ವಶವಾಗಿ, ಭಾರತದೊಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗುವ ಮಾರ್ಗಗಳು ಅತನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕವು. ಅನಂತರ ಮಹಮ್ಮದನು ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯಲು, ಭಾರತಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದನು. ಪ್ರತಿ ಸಲವೂ ಸಿಕ್ಕ ಲೂಟಿಯ ಪ್ರವೃದ್ಧಿಂದ ಮಹಮ್ಮದನ ದ್ರವ್ಯಲಾಲಸೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಪುನಃ ಸಂಚಯವು ಬಹುತರ ಕೋಶಾಗಾರದಲ್ಲಿಯೂ, ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವದೆಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿದು, ಇವನು ಅರಸರ ಕೂಡ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿಗಳ ಭಂಗಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾದನು.

ಮಹಮ್ಮದನು ಮೊದಲು ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿ ನಿಂತು, ಮುಂದಿನ ದಾಳಿಗಳ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಗಂಗಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಗುಂಟೆ ಮತ್ತು ಕಾಶೀವಾಡದಲ್ಲಿಯೆ ಸೋಮನಾಥ ದೇವಾಲಯದ ವರೆಗೂ ಇವನ ದಾಳಿಗಳು ಮುಟ್ಟಿದವು. ರಾಣೀಶ್ವರ, ಕನೋಜ, ನುಥುರಾ ಮುಂತಾದ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟು, ಇವನು ಅಪಾರ ಧನವನ್ನು ಸುಲಿಮೆಕೊಂಡನು. ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯುವದು, ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುವದು, ಇವೆರಡನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಹಮ್ಮದನು ಮಾಡಿದನಲ್ಲವೆ, ಪಂಜಾಬದ ಮೊರತು ಇನ್ನಾವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ಮಹಮ್ಮದನು ಅಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಶೆಕಡಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದುಗಳು ಈ ದಾಳಿಗಳನ್ನು, ಒಂದು ದೇವತಾ ಕ್ಷೋಭೆ ಅಥವಾ ಪಿಡುಗು ಎಂದು ಎಣಿಸಿದರಲ್ಲವೇ, ಇವುಗಳನ್ನು ತಡೆದು, ದಾಳಿಗಾರರನ್ನು ಮಡಿಸುವ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಸೋಮನಾಥದ ದಾಳಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ

ಮಾತ್ರ, ಮಹಮ್ಮದನು ಮರಳಿ ಹೋಗುವಾಗ, ಹಿಂದುಗಳು ಅವನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಭೀತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದರು. ಕಾರಣವಾಡದ ಭೋಜನಂಬ ಅರಸನು ಇವನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿದನು. ಮತ್ತು ಮಹಮ್ಮದನ ಹಿನ್ನಡೆಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದನು. ಅದರಿಂದ ಮಹಮ್ಮದನು ಅವಸರದಿಂದ ಸಮೀಪದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು.

ಮಹಮ್ಮದನ ಮಗನಾದ ಮಸೂದನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಿಲಸಂಬ ಹಿಂದು ಸರದಾರನೊಬ್ಬನು ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ದೊಂಬಿಗಳನ್ನು ಕಾಂತಗೊಳಿಸುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಕ ಹೊಂದಿದನು.

ಫೋರಿ ಮಹಮ್ಮದ:

ಗಝನಿ ಮಹಮ್ಮದನಿಂದ ಫೋರಿ ಮಹಮ್ಮದನ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ - ಅಂದರೆ ೧೬೦ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ— ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ದಾಳಿಗಳು ಆಗಿಲ್ಲ. ಗಝನಿ ಮಹಮ್ಮದನ ನಂತರ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಆ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆಲ್ಲ ಒಡೆಯನಾದ ಫೋರಿ ಮಹಮ್ಮದನು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೂರರಾದ ರಜಪೂತ ಅರಸರು ರಾಜ್ಯ ಸುಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟು ಅನಂಗಪಾಲ, ಅಜಮೀರದ ಫೋರೋದ್ಧರ, ಕೋಟೀದ ಜಯಚಂದ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವ ಸಾಮಂತಸಿಂಹ ಮುಂತಾದವರು ಒಳ್ಳೆ ವೇಸರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ನಡೆದರೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ತಮಗೆ ಬೇಡವವರನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಯಾರ ಗಿನ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರಾಗಿದ್ದರು.

ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ಚವ್ದಾಣಿ ಎಂಬವನು ಅಜಮೀರ ಒಲ್ಲಿ ಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೧೧ರಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿರಾಜನಿಗೂ ಮಹಮ್ಮದ ಫೋರಿಗೂ ಪಾಣಿಪತ್ತಿನ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕದನವೆಸಗಿ ಫೋರಿಯು ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಕೋಟೀದ ಜಯಚಂದನು ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ಮೇಲಿನ ವೈರದಿಂದ, ಮುಂದೆ ಎರಡೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದನನ್ನು

ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಸಾರೆ ಪಾಣೀಶ್ವರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕದನವೆಸಗಿ ಸೃಷ್ಟಿರಾಜನು ಸೋತು ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ಮುಂದೆ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜಯಚಂದನನ್ನೂ ಘೋರಿಯು ಹಣ್ಣಿಗೆ ತಂದನು. ಮತ್ತು ಅವನ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸೂರೆಗೈದನು. ಮುಂದೆ ಇವನು ಕಾಶಿಯನ್ನೂ ಮುತ್ತಿದನು. ಬಳಿಕ ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿದನು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಾನು ಗೆದ್ದ ಭಾರತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕುತುಬುದ್ದೀನ ಐಬಕ ಎಂಬ ತನ್ನ ಗುಲಾಮನನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಹೋದನು. ಕೃ. ಶ. ೧೨೦೬ರಲ್ಲಿ ಘೋರಿ ಮಹಮ್ಮದನ ಕೊಲೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಕುತುಬುದ್ದೀನ ಐಬಕನು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದನು. ಈ ರೀತಿ ದಿಲ್ಲಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಆಳಿಕೆ ಮೊದಲಾಯಿತು.

ಕುತುಬುದ್ದೀನ ಐಬಕ:

ಇವನು ಕೃ. ಶ. ೧೨೦೬ರಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಇತರ ಅರಸರ ಕೂಡ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ, ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಕುತುಬುದ್ದೀನನು ಹವಣಿಸಿದನು. ಇವನ ವಂಶವು ದಿಲ್ಲ ಪಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಗುಲಾಮ ವಂಶವೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇವನು ೪ ವರ್ಷ ಶಾಹ್ಯವಾಳಿದ ಬಳಿಕ ಆಟದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಗಾಯಗೊಂಡ ನೆನದಿಂದ ಮೃತಿ ಪಟ್ಟನು. ಆ ಮೇಲೆ ಇವನ ಪುಗನಾದ ಅರಮ್ ಎಂಬವನು ಪಟ್ಟವೇರಿದ ನೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಇವನು ಹೇಡಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಕುತುಬುದ್ದೀನನ ಅಳಿಯನಾದ ಅಲ್ತಮಾಶಹನೆಂಬವನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಅರಸನಾದನು. ಇವನು ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಬಳಿಕ ಶ್ಯಾಮಸುಧ್ದೀನನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಅಲ್ತಮಾಶಹನು ಕೃ. ಶ. ೧೨೩೬ರಲ್ಲಿ ಮೃತಿಪಟ್ಟನು. ಇವನು ಕೃ. ಶ. ೧೨೩೨ರಲ್ಲಿ ಕುತುಬ ಮಿನಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಸುಲ್ತಾನ ರೇಝಿಯಾ:

ಅಲ್ತಮಾಶಹನು ತನ್ನ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳ ಹೇಡಿತನವನ್ನು ಕಂಡು, ಮಗ

ಇದರ ರೇಖೆಯುಳ್ಳ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಾಧ್ಯರೆಂದು ಮೊದಲೇ ಸಾರಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವಳು ಹೆಂಗಸೆಂಬ ವಾದವನ್ನು ಮುಂದೆಮಾಡಿ, ಪಟ್ಟವನ್ನು ರುಕ್ಮ-ಉ-ದ್ದೀನ ಎಂಬವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟದ್ದಾಯಿತು. ಕೆಲವೇ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಇವನು ಆಳಲು ಅಸಮರ್ಥನೆಂದು ಕಂಡುಬಂದದ್ದರಿಂದ, ರೇಖೆಯುಳ್ಳ ಪಟ್ಟವನ್ನೇ ರಿದಳು. ೩ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ನಾನಾಂಕಿತ ಗಂಡಸರಂತೆ ಆಡಳಿತ ಸಾಗಿ ಸಿದಳು. ಹಿಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಅರಸರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವು ನಡೆಸಿದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥೆಯಿಂದ ಭಾಗ ವಹಿಸಿದಳು. ಪುರುಷರ ಪ್ರೇಷಣಿಕೆ ನಲ್ಲಿ ಇವಳು ಅನೇಕ ಮೇಲಿನ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅವಳು ಹೆಂಗಸಾದ್ದರಿಂದ, ಅವಳ ಸ್ಥೈರ್ಯ, ಧೈರ್ಯ, ಸಾಹಸಗಳು ಬೇರೆ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟವು. ಒಂದು ಸಾರೆ ಎದುರಾಳಿಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಂದಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕಳೆಯಲಾಗಿ, ಅವಳ ಸರದಾರರೇ ಅವಳ ಕೊಲೆಮಾಡಿದರು.

ಇವಳ ನಂತರ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಲ್ಕನ್ ಎಂಬವನು ಬಂದನು. ಇವನು ಒಂಗಾಲದಲ್ಲಿಯ ದಂಗೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಪುಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಇವನ ನಂತರ ಬಂದ ಸುಲ್ತಾನರು ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾರದವರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಹಿಂದೂ ಪ್ರಾಂತ ಪುರೋಗಗಳು ಹೊಂಚಿಯೆಬ್ಬಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಕೂಗನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದವು.

ಖಿಲಜಿ ಮನೆತನ- ಅಲ್ಲಾ-ವು-ದೀನ ಖಿಲಜಿ:

ಇಸ್ಲಾಮ್‌ಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮೊಸ ರಾಜವಂಶವೇ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿತು. ಇದೊಂದರೆ, ಖಿಲಜಿ ಮನೆತನ. ಈ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪಡೆದವನೆಂದರೆ, ಅಲ್ಲಾ-ವು-ದೀನ ಖಿಲಜಿ ಎಂಬವನು. ಇವನು ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವರನ್ನೂ, ಗುಜರಾಠದ ಜಾಲುಕ್ಯರನ್ನೂ ಹಣೆದನು. ರಾಣಾ ಹಮೀರನೆಂಬ ರಜಪೂತ ವೀರನು ಅಲ್ಲಾ-ವು-ದೀನ ಖಿಲಜಿಗೆ ಕಡುನೈರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ಇವನೂ ಕೈಯೂರಿ, ಸೋಲ

ನೋಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ, ಬೇಡುವ ಅಲ್ಲಾವು-ವೀನನ ಪರವಾಯಿತು.

ಅಲ್ಲಾವು-ವೀನನ ಸೇನಾಸತಿಯಾದ ಮಲಿಕ ಕಾಫಿರ ಎಂಬವನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ರಾಮೇಶ್ವರದ ವರೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಇವನ ದಾಳಿಯು ಮಂಚಿನ ವೇಗದಿಂದಲೂ, ರಭಸದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ್ದರಿಂದ, ದಕ್ಷಿಣದ ರಾಜ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಕಂಗೆಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಅಲ್ಲಾವು-ವೀನನ ಮರಣದ ನಂತರ ಪಟ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಜಗಳಗಳಿದ್ದವು. ಈ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ದೂರದ ರಾಜ್ಯಗಳು ದಿಲ್ಲಿಯ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದವು. ರಾಜಪುತ್ರರೂ ಅರಸರೂ ಬಹಳ ಹೀನ ದೆಸೆಗಳಿದ್ದರು. ಇವರ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಬಹಳ ವಿಚಿತ್ರ ದೂಷ ತಾಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಕುತುಬುದ್ದೀನ ಮುಬಾರಕ ಎಂಬ ಅರಸನು ಹೆಂಗಸರಂತೆ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸೂಳೆಯರ ಸಂಗಡ ಸರದಾರರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಣಿತ ನಡೆಸಿದನಂತೆ ! ಇವನ ಮರಣದ ನಂತರ ಖಲಜಿ ಮನೆತನದಲ್ಲೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಅರಸನು ಸಿಗದ್ದರಿಂದ ಸರದಾರರೆಲ್ಲ ಕಲೆತು, ಗಿಯಾಸ-ಉ-ದೀನ ತಗಲಖ ಎಂಬವನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದರು. ಇವನ ಮರಕ್ಕೆ ತಗಲಖ ಮನೆತನವೆಂಬ ಹೆಸರು.

ತಗಲಖ ಮನೆತನ— ಮಹಮ್ಮದ ತಗಲಖ:

ಗಿಯಾಸ-ಉ-ದೀನನು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೦ರಿಂದ ೧೨೨೫) ಕೆಲ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯನ್ನು ನೆಲೆಸಿದನು. ಇವನ ನಂತರ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದ ಮಹಮ್ಮದ ತಗಲಖ ಎಂಬವನು “ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರಾಣಿ” ಎಂದು ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಯೋಜನೆಗಳೆಲ್ಲ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸಮಂಜಸವಾಗಿದ್ದರೂ, ಕಾರ್ಯರಂಗಕ್ಕೆಳೆದಾಗ ಕಡಿ ಫಲಗಳನ್ನಿತ್ತವು. ತೊಗಲಿನ ಸಾಣ್ಣಿಗಳ ಚಲಾವಣೆ, ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ದೇವಗಿರಿ(ದೊಲತ್ತಾಬಾದ್) ಗೆ ಒಯ್ಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದು, ಮುಂತಾದವುಗಳು ಅವನ ಹುಚ್ಚುತನವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಮಹಮ್ಮದನ ಅಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ

ಹಿಂದುಗಳ ಒಕ್ಕಟ್ಟು, ಬಲ ಮುಂತಾದವು ಬೆಳೆಯಹತ್ತಿದವು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರು ಒಂದುಗೂಡಿದರು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜ್ಯವು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿತು (ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೩೩೮) ಈಗಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲೂ ಬಹುಮಾನಿ ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದೊಂದು ಹೊಸ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ರಚಿತವಾಯಿತು. ಮಹಮ್ಮದನ ನಂತರ ಬಂದ ಫಿರೋಜ ತಗಲದಿನಂಬಾತನು ಮರಘಲನೂ ಧೈರ್ಯಹೀನನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಕಲಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಅರಸರಲ್ಲ, ಇವನು ಅಗ್ರಗಣ್ಯನೆಂಬ ಹೇಳಬಹುದು. ಇವನು ಗೋಗ್ರಾ ನದಿಗೆ ಗಾಲುದೆಗಳನ್ನು ಹೊಡೆಸಿ, ನಿರಾವರಿಯಿಂದ ಹಲಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನಿಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಇವನ ಅಡ್ಡನೆಯು ಸಡಿಲುಳ್ಳದ್ದರಿಂದ ಗುಜರಾತ, ಮಲಾಖಾ, ಬಹಾರಗಳ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದವು. ಈ ರೀತಿ ೧೪೦೦ ಇಸ್ವಿಯ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ದಿಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವು ಪಂಚಾಬ ಮತ್ತು ಅದರ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮರ್ಯಾದಿತವಾಯಿತು. ಫಿರೋಜ ಶಹನ ನಂತರ ಅವನ ಮೊಮ್ಮಗ ಮತ್ತು ಬೇರೊಬ್ಬ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾಗೆ ಜಗಳಗಳೆದವು. ಇವು ಹತ್ತುವರುಷ ನಡೆಯುವದರಲ್ಲಿ ತೃಮೂರನೆಯ ಸಮರಕಂಡದ ತುದಿ ರಾಜನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಯಿಟ್ಟನು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೩೯೮ರಲ್ಲಿ ಇವನು ಸಿಂಧು ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಬಂದು ಮುಲ್ತಾನದ ನದಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡನು. ಮುಂದೆ, ಪಾನಿಪತ್ತದ ಹತ್ತರ ತಗಲದಿನಂಬಾತನ ಅರಸರೂ ಇವನಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಗಿ ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪ ಬೇಕಾಯಿತು. ನಂತರ ತೃಮೂಲನು ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ತಾನೇ ದಿಲ್ಲಿಯ ಅರಸನೆಂದು ಅಭಿಷಿಕ್ತನಾದನು. ಅಸಂಖ್ಯ ಜನ ನಿರಪರಾಧಿ ನಾಗರಿಕರ ಕೊಲೆಗೈದು ತೃಮೂಲನು ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳಲು ಆಪ್ತನೆಯಿತ್ತನು. ಈ ನಂತರ ದಿಲ್ಲಿಯ ಆಡಳಿತವು ಸಯ್ಯದ ವಂಶಜರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು.

ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೪೫೦ಕ್ಕೆ ದಿಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವು ಲೋಡಿ ಅರಸರ ಕೈಸೇರಿತು. ಇವರಲ್ಲಿ ಶಿಂಕದರನೆಂಬಾತನು ಅಗ್ರಾ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೃಮೂಲನ ವಂಶಜನಾದ ಬಾಬರನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಯಿಟ್ಟನು. (೧೫೨೫) ಈ ವೇಳೆಗೆ ಪಾನಿಪತ್ತದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವೆಸಗಿ ಶಿಂಕದರನ ಮಗನಾದ

ಇಬ್ರಾಹಿಮ ಲೋಡಿಯು ಸೋತು ಮಡಿದನು. ಬಾಬರನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಣವನ್ನೇರಿ ಮೊಗಲ ವಂಶಜರ ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

ದಿಲ್ಲಿಯ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇಳಿಮುಖವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಭಾರತದ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ದೊರೆತನಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವೆಂದರೆ—ಬಂಗಾಲ, ಜಾನಪುರ, ಗುಜರಾಥ, ಮತ್ತು ಮಾಳವಾಗಳಲ್ಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರ ಮನೆತನಗಳು. ಈ ರಾಜವಂಶಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತುಕೊಂಡು ಹಿಂದೂ ಇಸ್ಲಾಂ ಮತಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟವು.

ಗುಜರಾಥದ ಸುಲ್ತಾನರು:

ಗುಜರಾಥದ ಸುಲ್ತಾನನು ಕೃ. ಶ. ೧೪೦೧ ರಲ್ಲಿ ತಾನು ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ಸಾರಿದನು. ಮತ್ತು “ರಹ” ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ಮುಂದೆ ಒಂದೂವರೆ ಶತಕದ ವರೆಗೆ ಗುಜರಾಥವು ವಿದ್ಯಾ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಕೇಂದ್ರವೆನಿಸಿತು. ಅಹಮದ್‌ಶಹ (ಕ್ರ. ಶ. ೧೪೧೧—೧೪೪೧) ಎಂಬವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಹಮದಾಬಾದವು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇವನ ನಂತರ ಬಂದ ಮಹಮ್ಮದ್‌ಶಹನೂ ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನ ಕೊಟ್ಟನು. ಗುಜರಾಥ ಮತ್ತು ಮಾಳವಾಗಳ ಸುಲ್ತಾನರು ಒಂದುಗೂಡದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಇವೆರಡು ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಡುವೆ ನೆಲೆಸಿದ ರಜಪೂತರು ಇವರಿಗೆ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು.

ಮಾಳವದ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು:

ಮಾಳವದ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ಬಿಲಜಿ ವಂಶಜರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಕೃ. ಶ. ೧೪೦೧ರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯನ್ನು ಸಾರಿತು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇದರ ರಾಜಧಾನಿಯು ‘ಮಾಂಡು’ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿತು. ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ರಜಪೂತ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೂ ಛಾಳಗಗಳೂ ಸತತವಾಗಿ ನಡೆದಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನ

ಸರು ಒಳ್ಳೆ ಬಂಧುಭಾವದಿಂದಿದ್ದರು. ಒಂದು ಸಲ ಈ ರಾಜ್ಯವ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಪ್ರಜರು ದಂಗೆಯೆದ್ದಾಗ ಒಂದುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅದು ಶಮನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯು ಮೇದಿನಿರಾರ್-ಸೇಬ ಹಿಂದು ಇದ್ದನು.

ಜಾನಪುರದ ರಾಜ್ಯವು.

ಜಾನಪುರದ ರಾಜ್ಯವು ಕೆಲಕಾಲ ಮಾತ್ರ ಬಾಳಿದರೂ ಮಿಗಿಲಾದ ಒದ್ದಾಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇಲ್ಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರು ಹಿಂದು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ತಂತ್ರಗಳ ಬೆರಿಕೆಗೆ ಬಲವಾದ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು.

ಬಂಗಾಲ ರಾಜ್ಯವು:—

ಬಂಗಾಲ ರಾಜ್ಯವು, ಇದರ ಸ್ಥಾಪಕನಾದ ಬಕ್ತವರ್ತುನ ಒಲಜಿಯ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ದಿಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಲಿಲ್ಲ. ದಿಲ್ಲಿಯ ದೊರೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬಂಗಾಲದತ್ತ ಗಮನ ಕೊಟ್ಟರು. ಕೊನೆಗೆ ಫಿರೋಜ ತಗಲಖನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು. ಮುಸ್ಲೀಮರ ಸಂಬಂಧವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದರ ವೈಭವವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಅಕಬರನ ಕಾಲದವರೆಗೂ ವೈಭವದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯಿತು.

ಈ ತೀರನಾಗಿ, ಮೊದಮೊದಲು ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದವರು ಕೇವಲ ಖೂಟಿಕಾರ ಘೋರಣಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹಣ ಸೇಳೆದು ಬೊಕ್ಕಸವನ್ನು ತುಂಬಿ ಕೊಂಡರು. ಕೊನೆಗೆ ಬಂದವರು ದಿಲ್ಲಿಯ ಗದ್ದುಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ತತ್ತರಿಸಹತ್ತಿದರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ದಿಲ್ಲಿಗಿಂತ, ನಂತರ ತಲೆದೋರಿದ ಅಹಮದಾಬಾದ, ಮಾಂಡು, ಜಾನಪುರ, ಲಕ್ನೌ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಹೆಜ್ಜೆಗಳಿಗೆ ಕಾಣುವಾದವು. ಇಲ್ಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರು ಹಿಂದು ಇಸ್ಲಾಂ ಮಿಶ್ರಿತ ಶಿಲ್ಪದ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಆದರೆ, ಇನ್ನಿತರ ಕಡೆಗೆ ಕೇವಲ ಹಿಂದೂ ಶಿಲ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕಟ್ಟಡಗಳೇ ತಲೆದೋರುವವು.

ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ:

ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ ಖಿಲಜಿಯ ಸರದಾರನಾದ ಮಲೀಕಕಾಫರ ಎಂಬಾತನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ದೌಡು ಮಾಡಿದನಷ್ಟೇ ! ಅವನು ಮಧ್ಯಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಕತಿ ಅರಸರನ್ನು ಸೆದಿಬಡೆದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಕೋಶದ ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ (ಹೊಯ್ಸಳರ ನೌಕರರಲ್ಲಿದ್ದರು ಎಂದು ಫಾದರ ಹೆರಾಸರು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ) ಹುಕ್ಕ ಬುಕ್ಕರೆಂಬ ಬಂಧುಗಳು ಈಗಿನ ಹಂಪೆಯ ಪತ್ತಿರ ಶ್ರೀಮಾಧವಾಚಾರ್ಯ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ

ರಾಜವೈಭವದಿಂದ ಓಲಗಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು.

ಹೊಸದೊಂದು ಹಿಂದೂ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. (ಕ್ರ. ಶ. ೧೩೩೬). ಇದಕ್ಕೆ ವಿಜಯನಗರವೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಅದರ ಪಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ತುಳು ಸಾಕ್ಷಿ ಅರವೀಡು ಮನೆತನಗಳು ಕ್ರ. ಶ. ೧೫೬೫ ರವರೆಗೆ ಬಹು ವೈಭವದಿಂದ ರಾಜ್ಯ ನಡೆಸಿದವು. ಆ ಅರಸರು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಿಲ್ಪ, ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೀವಣಿಗೆಗೆ ಬಲವಾದ ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅಳವಡ

ಅರಸರಲ್ಲಿ ೨ನೆಯ ಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನೆಂಬ ಅರಸನು ಬಹಳ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು. (ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೫೦೯-೧೫೩೨) ಇವನು ವಿಜಯಪುರದ ಅರಸನ ಕೂಡ ರಾಯಚೂರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕದನ ನಡೆಸಿ ಮಿಗಿಲಾದ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದನು. ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪರದೇಶಗಳ ಪ್ರವಾಸಿಕರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಇದರ ನೈಫವವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡರು. ಪೀಜ, ಮ್ಯಾರಿಸಿ, ಅಬ್ದುರ್ ರಝಾಕ ಎಂಬವರು ತಾವು ಕಂಡ ವಿಜಯನಗರದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಬರೆದಿಟ್ಟಿರುವರು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದು ಬಹು ಬಲಾಘ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರವೆನಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿಯ ಕೊನೆಯ ಅರಸು ಸದಾಶಿವ ರಾಯನೆಂಬವನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಬಂದು ಇದನ್ನು ಮುತ್ತಿದವು. ರಕ್ತಸ ತಂಗಡಿಗಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸದಾಶಿವರಾಯನು ಸೋತು ಓದಿಹೋಗಲು ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡರು.

ಬಹಮನಿ ರಾಜ್ಯವು:—

ಮಹಮ್ಮದ ತಗಲಖನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯಗಳಾದವು ಆದ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೫೦೭ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಬಂಡನ್ನಡಗಿಸಲು ಜಾಫರ ಖಾನಸೇಂಗೋರ, ಸರದಾರನನ್ನು ಇವನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಜಾಫರಖಾನನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಾನು ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ಸಾರಿ ಗುಲಬರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದೊಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇದರ ಹೆಸರು ಬಹಮನಿ ರಾಜ್ಯ. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ “ಬಹಮನಿ” ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಇದರ ಸ್ಥಾಪಕನಾದ ಹಸನ ಗಂಗೂ(ಜಾಫರಖಾನ)ಇವನು ೧೫೫೨ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಲು ಹಲಕೆಲವು ನೇಲಾದ ರಾಜರು ಇಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಭಾರ ನಡೆಸಿದರು. ಮಹಮ್ಮದ ಗವಾನ ಎಂಬ ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯೊಬ್ಬನು ಒಂದು ವಿದ್ಯಾಪೀಠವನ್ನೂ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರವನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಹಿಂದುಗಳು ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸಹಾಯವನ್ನೊದರಿಸಿದರಲ್ಲದೆ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಉಚ್ಚ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿದವು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೫೨೭ರಲ್ಲಿ ಈ ರಾಜ್ಯವು ಒಡೆದು ಐದು ಭಾಗಗಳಾದವು.

ಇಮಾನಶಾಹಿ, ಕುತುಬಶಾಹಿ, ಬರೀದಶಾಹಿ, ನಿಜಾಮಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಆದಿಲ ಶಾಹಿಗಳೇ ಆ ಭಾಗಗಳ ಅರಸರ ಹೆಸರುಗಳಾದವು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರು ಒಳ್ಳೆ ಭರಭರಾಟೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದರು.

ದಿಲ್ಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀಯರ ಸ್ಥಿತಿ:

ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೫೦೬ರಿಂದ ೧೫೨೫ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲವು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಕಲ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನೋವು ಮಾಡಿರಲೇನೋ, ಸಿಜ ! ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಯಾವಲಾಭವೂ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಹಿಂದೂ ಜನರನ್ನೂ ಅವರ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಕಡೆಗೆಡೆಸಿ, ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಅಳರಸರು ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾಜಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಮೂಲೆಗೊಂಪು ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಆದರೆ, ದೃಷ್ಟಿಗರ ಜೀವನವು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಆರ್ಥವಿಹಿಂದೆಯಾದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆ ಉರುಗುವರೆಲ್ಲ ಹಿಂದುಗಳಾಗಿಯೇ ಉಳಿದರು. ಇಷ್ಟೊಂದು ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸಿದವೆಂದು ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ, ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಯಾದ ಗಂಗಾ ನದಿಯ ಕೊಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಇಂಬಿಗೆ ನೂರಕ್ಕೆ ೧೫ ಜನರು ಮಾತ್ರ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಿದ್ದಾರೆ.

ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರವು ಹಿಂದುಗಳ ಕೈಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಕಾಣುವ ಸೇತ, ಸೂತಕಾರ, ಬಸಿಯಾಗಳು ಅಂದಿನಿಂದ ಸಾಗಿ ಬಂದವರು. ಒಳ್ಳೆ ಧರ್ಮಾಂಧರೆಂದೆನಿಸಿದ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ ಖಿಲಜಿ, ಫಿರೋಜ ತಗಲಖರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೈನರೂ, ಹಿಂದುಗಳೂ ಇವರ ಹತ್ತರ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದರು. ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ ಖಿಲಜಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಆಚಾರ್ಯ ಮಹಾಸೇನನೆಂಬವನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವನೊಡನೆ ಧರ್ಮ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಿದನು. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಮಚಂದ್ರರೆಂಬ ದಿಗಂಬರ ಮತ್ತು ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಯತಿಗಳು ಖಿಲಜಿಯ ಹತ್ತರ ಇದ್ದರೆಂದು ಜೈನ ಉಪಪತ್ತಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುತ್ವದ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು

ಕಾಯುದಕ್ಕೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ನೌಕರರೊಳಗೆ ಅತ್ಯುಚ್ಚ ವರ್ಜೆಯವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಹಿಂದುಗಳೇ ಇದ್ದರೆಂಬದು ನೆನಪಿಡತಕ್ಕ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಮಹಮ್ಮದಿಯ ಅಳರಸರು ಎತ್ತಿಬಂದವರಾದ್ದರಿಂದ ಅಡಳಿತೆಯ ಸರ್ವನೌಕರ ರೊಂದಿಗೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಈ ರೀತಿ ನೌಕರರಲ್ಲಿ ಬಹುಜನರು ಹಿಂದುಗಳಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಆಗಾಗ ಎದ್ದ ದಂಗೆ ಗಳು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾಜದರಬಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಅಲ್ಲಿಯ ಸರದಾರ ಅಮೀರ ಉಮರಾವನಗಳಿಗೆ ಮೊದಲು ಸಂಬಂಧಿಸುವ ದಿಲ್ಲವೆ ? ಆದ್ದರಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಅರಸರ ಕ್ರೂರತನ ಕೊಲೆ ಮತ್ತು ರಕ್ತಪಾತದ ನಾಟಕಗಳು ಸರದಾರರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿರುತ್ತಿದ್ದವಲ್ಲದೆ, ದೇಶದಲ್ಲಿ ಯ ಸಾಮಾನ್ಯಮನುಷ್ಯನನ್ನಾಗಲಿ ರೈತನನ್ನಾಗಲಿ ಬಾಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ತುರ್ದ ಮತ್ತು ಅಫಗಾನ ದಾಳಿಗಾರರನ್ನಾಗಲಿ ರಾಜರನ್ನಾಗಲಿ ನಾವು ಇಸ್ಲಾಂ ಮತತತ್ವಗಳನ್ನು ಹರಡುವ ಭರ್ಮ ದೂತರಲ್ಲಿ ಗಣಿಸಬಹುದೇ ? ಇವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಮಹಮ್ಮದೀಯರೆಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡರೂ, ಇವರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ಮಹಮ್ಮದ ಫೈಗಂಬರರ ತತ್ವಗಳು ತಿಳಿದಿದ್ದವೋ, ಹೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಏನಾದರೂ ಇವರ ಅಳಿಕೆಗೆ ರಜಪೂತರಿಂದಲೂ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯ ವಿಜಯನಗರದಿಂದಲೂ ಬಲವಾದ ವಿರೋಧ ನೋಡಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಉಪಟಳವನ್ನು ಅವಗಣಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಸಿದ್ಧಿತು. ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮವೇನೆಂದು ಪ್ರತಿ ಹಿಂದುವಿಗೂ ತಿಳಿದಿರುವಾಗ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವ ದೆಂದು ಮೊದಮೊದಲು ಭಾರತೀಯರು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭಾರತೀಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಹಿಂದುತ್ವದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೆಣಗಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸಂಪದ್ಯದಿಂದ ಬಂದ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಪರಿಣಾಮವೇನೆಂದು ಕೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಿದ ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಅನುಯಾಯಿಗಳು, ಒಂದು ಧರ್ಮ ಮರ್ನುವು ಜನತೆಯ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ತಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ದೇವರು ಮೊದ್ದನನು; ದೇವರು ಒಬ್ಬನೇ ಇರುವನು; ದೇವರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡುವನೆಂಬ ಸ್ಥಾನಗಳು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಪಂಥವೂ ಸಹ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಸಂಪದ್ಯದ ಫಲವಾಗಿರಬಹುದೇ ?

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎತದ್ದೇಶೀಯ ಭಾಷೆಗಳು ಬೆಳೆಯ ಹತ್ತಿವವು. ಅದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನ ಸೊತ್ತಾದವು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೇಮಚಂದ್ರನಂಬ ಜೈನಯತಿಯು ಜೈನಮತವನ್ನು ಮೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಲು ಹೇಣಗಿದನು. ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸುವ ಕೆಲಸವು ನಡೆದಂತ ತುದ್ಧೀಕರಣವೂ ತಲೆಯೆತ್ತ ಹತ್ತಿತು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜರುಗುವ ಕೆಲ ಸಂಗತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸೂತ್ರಗಳು ರಚಿತವಾಗುತ್ತವೆಯಷ್ಟೆ ? ಈ ಕಾಲದ ವಿಚ್ಛಾನೇಶ್ವರನ 'ಮಿತಾಕ್ಷರ' ವಿಚಾರ ಸರಣಿಯು ೨ನೆಯ ರತಕದಲ್ಲಿಯೆ ನೂತನ ಸಮಾಜ ರಚನೆಯ ಕುಯ್ದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಬೀಳಿತು. ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಸೋದಿದಾಗ ಒಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು ಅದೊಂದೇ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಹಿಂದುಗಳ ಮನಸ್ಸುಬುಟ್ಟುಬೀವಿತಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ನಡೆಸಲಿಕ್ಕೆ ವೆಂಬುದು.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:

೧. ಬಿಡುವು ತುಂಬು.

1

- (ಅ) ಒಂದು ಅರಸಾಸ್ಥಿಯು ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ (೧) .
(೨) (೩) . . . (೪) . ಸುಂತಾ
ದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸ್ವರಾತ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳೆದವು.
- (ಬಿ) ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯ ಅರಸರು ಬಿಂದುಗಳಿಗೆ . .
ಕೊಟ್ಟರು.
- (ಕ) ಮಹಮ್ಮದಿಯರ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿಯ . .
ಬೆಳೆಯಿತು.
- (ಡ) ಒಲ್ಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರ ವಿಲಾಸಗಳು . . . ನನ್ನು ಬಾಧಿಸಲಿಲ್ಲ.

೨. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟರ ವರೆಗೆ ಹಬ್ಬತೆಂಬುದನ್ನು ಸಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿರಿ.

೧೦. ಹೆಳೆ-ಹೊಸ ಸಾರಿಗೆ ಮಾರ್ಗಗಳು.

ಕ್ರೈಸ್ತ ಶಕದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ, ಮುಂಚೆಯೂ ಯುರೋಪದ ಪಟ್ಟಣಗಳಾದ ರೋಮ್ ವೈನಿಸಗಲೊಂದಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ. ಈ ವ್ಯಾಪಾರವು ಸಮುದ್ರಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೂ ಭೂಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೂ ಸಾಗಿತು. ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸುರತ ಗೋವೆಗಳು ವಿಜಯ ನಗರ ಮತ್ತು ಬಹಮನಿ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊರನಾಡುಗಳ ಕುಡ ದ್ಯಾವಾ ರವನ್ನು ನಡೆಸಿದವು. ಪೂರ್ವಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸು ಮತ್ತು ತಾಮ್ರಲಿಪ್ಪಿ (ಕಲಕತ್ತೆ)ಗಳು ಹೆಸರಾದ ಬಂದರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಿಂದ ಹೊರಟ ವ್ಯಾಪಾರಿ ನಾವೆಗಳು ಕೆಂಪು ಸಮುದ್ರ ಸೈಲ ನದಿಯ ಮುಖ ಮತ್ತು ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರಗಳೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಏಸಿಪಾ ಓಕನಾ ದೀಪ ಪಟ್ಟಣ ವನ್ನು ತಲುಪಿದವು. ಜಲಮಾರ್ಗದ ಇನ್ನೊಂದು ಹಾದಿಯೆಂದರೆ, ಸುರತ ದಿಂದ ಪರ್ಶಿಯಾದ ಆಖಾತದವರೆಗೆ. ನಂತರ ಬಗದಾದ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ತಲುಪಿ, ಅಲೆಪ್ಪೆ ಬಂದರವನ್ನು ನಾವಿಕರು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕ್ರಿಸ್ತದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದು ರೋಮ್, ವೈನಿಸ ಪಟ್ಟಣಗಳ ನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಇದರಂತೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನಾವಿಕರು ಪೂರ್ವಕರಾವಳಿಯ ಬಂದರಗಳಿಂದ ಹೊರಟು ಮಲಕ್ಕಾ ನಡುಗಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು ಚೀನದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ವೆಕೆನ್ ಪಟ್ಟಣದವರೆಗೂ ತಲುಪಿದರು.

ಯುರೋಪ ಏಶಿಯಗಳ ನಡುವೆಯಾದದ್ದೂ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭೂಮಾರ್ಗ ದಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರವು ವಿಫಲವಾಗಿ ನಡೆದಿತು. ವೈನಿಸದಿಂದ ಹೊರಟ ಭೂ ಮಾರ್ಗದ ಸಾರಿಗೆಗಾರರು ಕಾನ್‌ಸ್ಟಂಟಿನೋಪಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದು ಅಲೆಪ್ಪೆ ಬಗದಾದಗಳಿಗೆ ತಲುಪಿದರು. ನಂತರ ನೇರವಾಗಿ ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದ ಸಮರ ಕೆಂದ ಖಾಸಗರ ಯಾರಕಂದಗಳ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಚೀನದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿದರು. ನಂತರ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟು ಪೇಕಿಂಗ್ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದರು.

ಮಹಮ್ಮದೀಯರ. ಪುನಃ ರಾಜಾಂತ್ರಿ, ಯುರೋಪದ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯಾನಿಟಿ
 ನುಗ್ಗು ಯುರೋಪ ವಿಶ್ವಯುಗದ ಬೊಂಬತ್ತು ಸುರಿಗೆಗೆ ತಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಮಾಡಿ
 ಗೆರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯುರೋಪದ ವ್ಯಾಪಾರ ದೇಶಗಳಾದ ಸ್ಪೇನ್ ಪೋರ್ಚು
 ಗಾಲ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳ ಸಾವಿಕರು ಪೂರ್ವದೇಶಗಳಾದ ಭಾರತ
 ಚೀನ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಮುದ್ರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ತನಕ
 ಬಟ್ಟರು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜಿನಿವಾ ಪಟ್ಟಣ, ಸ್ಪೇನ್ ಪೋರ್ಚುಗಾಲ ದೇಶಗಳು
 ಈ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದವು. ಹಾಲೆಂಡ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮರು
 ಇವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಈ ಸಾಹಸದ ಸಮುದ್ರಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ
 ಭೂಭಾಗಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದು ಜಗತ್ತಿನ ಇತಿಹಾಸ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಆಗೊ
 ಹೋಗುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಪರಿಣಾಮಗಳುಂಟಾದವು. ಈ
 ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾವಿಕರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಕೆಲವು ಶೋಧಗಳು ಬೋ
 ಸಿಗೆ ಬಂದವು. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಗೋಲಾಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಬಲವಾದ ಅನುಮಾನ,
 ಸಾವಿಕರ ಒಳ-ಸೂಚಿಯ ಶೋಧ, ಆಕ್ವಾಂಶ ರೇಖಾಂಶಗಳ ಯಥಾರ್ಥ
 ಕಲ್ಪನೆಯು— ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು. ಮೊದಲು ಪೋರ್ಚುಗಾಲ ದೇಶದ
 ಬಾರ್ಥಲೋಮ್ಯು ಹಾಯಸ್ ಎಂಬಾತನು ಆಫ್ರಿಕೆಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕಿದ್ದ ಕೇವ
 ಆಫ್ ಗುಡ್ ಹೋವನ್ನು ತಲುಪಿದನು. ನಂತರ ಜಿನಿವಾ ಪಟ್ಟಣದವ
 ನಾದ ಕ್ರಿಸ್ಟೋಫರ್ ಕೋಲಂಬಸ್ ಎಂಬಾತನು ಸ್ಪೇನದ ಅರಸನಿಂದ
 ಸಹಾಯ ಪಡೆದು ಕಡಲ ಪಯಣಕ್ಕೆ ಹೊರಹೊರಟನು. ಇವನು ಅಟ್ಲಾಂ-
 ಟಿಕ್‌ನನ್ನು ದಾಟಿ, ವೆಸ್ಟ್ ಇಂಡೀಜ್ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿದನು. ಇವುಗಳ
 ಸರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಮೆರಿಕೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿದಾತನು ಇಟಲಿಯ ಒಬ್ಬ ವರ್ತಕ
 ನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸ್ಕೋ-ಡಾ-ಗಾಮಾ ಎಂಬ
 ಪೋರ್ಚುಗೀಜ ಕಪ್ಪಾಟನು ಆಫ್ರಿಕೆಯ ಪೂರ್ವ ದಂಡೆಯನ್ನು ತಲುಪಿದನು.
 ಅವನು ಹಾಗೇ ಮುಂದೆಸಾಗಿ ಭಾರತದ ಪಶ್ಚಿಮದ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿಯ ಕಾಲಿ
 ಕತ್ತ ಎಂಬ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ತಲುಪಿದನು. ಬಳಿಕ ಮತ್ತಿತರ ಕೆಲವು ಯುರೋ
 ಪೀಯ ಸಾವಿಕರು ಮುಂದುವರೆದು ಶಾಂತಿಸಾಗರದಲ್ಲಿಯ ಜಾವಾನ್ದೀಪ
 ವನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದರು. ಇಡೀ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿ
 ದವನೆಂದರೆ ಮೆಗಲಿನ್ ಎಂಬ ಇಟಲಿಯ ಬೈಜೆಂತಾರಿ ಸಾವಿಕನು.

ಇವನು ಅಟಿಲಾಂಟಿಗ ಮಹಾಸಾಗರದೂರಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಬ್ರಹ್ಮೀಪರ್ವತದ
ಯನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದನು. ನಂತರ ಶಾಂತಿಸಾಗರದೊಳಗಿನ ಭಿಲಿಪಾಯಿನ್ನು
ನಡುಗಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಂಗುಲಿ ಮಾರಾಸಾಗರವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಇಳಿ
ವಕ್ಷಣ ಧಾರತ, ರಕ್ಷಣ ಆಶ್ರಯಗಳನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು ಸ್ವಯಂವನ್ನು ಸೇರಿ
ದನು. ಈ ಸಾಹಸದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಭಿವೃದ್ಧಿಯೂ, ಆ ಮೂಲಕ
ಪಿಪುಲ ಸಂಪತ್ತಿನ ಮಹದಾಶೆಯೂ ಮುದ್ರಾಪದ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಒಡೆದು
ಕಂಡಿತು. ಈ ಮೂಲಕ ಸಂಕರಗಿಂದ ಸಮಾಪಯಣ ಕೃತಿಯಿಂದ ಸುತ್ತು
ರಾಕ್ಷಾಗಳೆಂದರೆ- ಹಾಲಿಗರು, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮುಂತಾದವು. ಸ್ಪೇನ್,
ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ಗಳು (ಇವರು ದಕ್ಷಿಣ) ಸೇರಿ ಮಲ್ಲಿ ಣೋರಿ, ದ್ರವ್ಯದಾತೆ
ಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ನೋಟಗಾರ, ಗೋರಾಳ, ಸುಲಿಗೆ, ಕೋರಾಟ
ಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳು ವೈದ್ಯ ಮಹತ್ವರಲ್ಲದ್ದ
ರಿಂದ ಸ್ಪೇನಿನೇರಿತವರು ಅವರನ್ನು ಒರಿಸಿದರು. ಮತ್ತೆ ಅವರ ಸಂಪ
ತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ತಂದೊಸ್ಕರಿದರು. ಮುಂದೆ ಮುದ್ರಾಪದ ರಾಷ್ಟ್ರ-
ರಾಕ್ಷಾಗಳಲ್ಲಿ ಹಗೆತನವುಂಟಾಗಿ, ದ್ರವ್ಯದಾತೆಯೇ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪೋರ್ತುಗೀಸರು, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳ ವ್ಯಾಪಾ
ರಸ್ಥರು ಇಲ್ಲಿಯ ರಾಜ, ಮಹಾರಾಜ, ನವಾಬ, ಜುದರಿಹ ಮುಂತಾದವರ
ಯಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಕಲತತ್ವಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಮೊದಮೊದಲು ಕೇವಲ
ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೇ ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಡೆದರು.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:

೧. ಸಾಂಖ್ಯದ ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯವನ್ನು ಆಯ್ದು ಅದರ ಸಾಧನಗಳಾವವು ?
೨. ಪಶ್ಚಿಮ ಯುರೋಪದವರು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಹುಡು
ಕಲೇ ಬೇಕಾಯಿತು. ಏಕೆ ?
೩. ಕೆಳಗೆ ಒಂದು ರೇಷೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅದರ ಒಂದು ಬದಿಗೆ ಕೆಲವು
ಮೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅವರ ಯಾವ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದ
ರೆಂಬುದನ್ನು ರೇಷೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಬರೆಯಿರಿ.

ಪುರಾತನಕಾಲದ ದಕ್ಷಿಣಭಾರತೀಯರು	
ಬಾರ್ಬರೀಯರೊಡನೆ ಜಾಯ್ಸ್	
ಕ್ರಿಸ್ತಾಫರ್ ಕೋಲಂಬಸ್	
ಪ್ಲಾಸಿಡೊ-ಡಾ-ಗಾಮಾ	
ಮೆಗಲಿನ್	
ಪಾಲಂಚದವರು	
ಇಂಗ್ಲೆಂಡದವರು	
ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನವರು	

೧೧. ಭಾಗವತ ಪಂಥದ ಉದಯ.

ಈ ಮೊದಲಿನ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ:— ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲಿಗೆ ಗುಪ್ತಾಸುರಸರು ಆಳುವ ದೊಡ್ಡನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸುಧಾರಣೆಯೆಂಬುದು, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಅಥವಾ ಪಾಪುಂಡಿಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ನೂತನ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು, ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಮರ್ಯಾದಿತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಯೋಸದಾಗಿ ಇಂತು ಸಿಂಹಿಸಿದ ಆರೈರಲ್ಲದವರನ್ನು ಆರೈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಿಕೊಂಡದುದು, ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಮತ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಮೊದಲ ಪಂಡಿತರನ್ನೂ ಮೀರಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಪಾದದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ವೈದಿಕ ಮತದ ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದ್ದು, ಇವರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ೧೩ನೆಯ ಶತಕದಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಈ ಬುಸ್ಥಿತಿಯು ಬದಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಈಗ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ವಿದೇಶೀಯ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಎದುರು ಬಿಡುವು ಸಿಂತು ತನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಧರ್ಮವು ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ತುಲನೆಯ ತತ್ವಗಳಿಗೆನೇ ವಿರೋಧ ತಳೆದು ಸತ್ತದೊಂಬುವನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಹಿಂದು ಧರ್ಮದ ಮೂಲ ತತ್ವಗಳಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಪುರುಷ, ಕರ್ಮ, ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ, ಏಕೇಶ್ವರಿ ಪಂಥದ ಪುರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಧರ್ಮವು ವೈದಿಕ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ತರದ ಅವಮಾನವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿತು.

೧೨. ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ, ಏಕೇಶ್ವರಿ ಪಂಥದ ಪುರಸ್ಕಾರ, ಜಾತಿಗಳ ಐಕ್ಯವು ಮಹತ್ವದವಾಗಿವೆ. ಇಷ್ಟ ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಭಜಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿ ಮಾಡುವವನು ತನ್ನ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೆಂದಿನಾ, ಇತರ ಸಾಧನಗಳಿಂದಲ್ಲ! ಎಂಬುದು ಈ ಕಾಲದ ಧರ್ಮ

ಭಾವನೆಗಳ ತಿರುಳಾಗಿದ್ದಿತು. ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಂಡಲದ ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸದೇದ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವು ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಮತ, ಪಂಥಗಳ ಭೇದಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಚಂಪಲ್ಯದ ಹೊತ್ತಿತ್ತು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಗುಜರಾತ್, ತಮಿಳು ನಾಡು, ಅಂಧ್ರವೇಡ, ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಬಂಗಾಲ ಮತ್ತು ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತ ಸ್ವರೂಪ ಪುರಸ್ಕರರು ತಲೆದೋರಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಚಾರ್ಯಪ್ರಯೋಗವು ಹೆಸರು. ಪದೇದ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ, ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯ, ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಹೆಸರು. ಕಲ್ಯಾಣಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವು ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಚಂಪಲ್ಯರು ಮಾಡಿದ ಸುದ್ದಿಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಂಡಲದ ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸದೇದ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವು ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಮತ, ಪಂಥಗಳ ಭೇದಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಚಂಪಲ್ಯದ ಹೊತ್ತಿತ್ತು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಗುಜರಾತ್, ತಮಿಳು ನಾಡು, ಅಂಧ್ರವೇಡ, ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಬಂಗಾಲ ಮತ್ತು ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತ ಸ್ವರೂಪ ಪುರಸ್ಕರರು ತಲೆದೋರಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಚಾರ್ಯಪ್ರಯೋಗವು ಹೆಸರು. ಪದೇದ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ, ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯ, ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಹೆಸರು. ಕಲ್ಯಾಣಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವು ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಚಂಪಲ್ಯರು ಮಾಡಿದ ಸುದ್ದಿಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಂಡಲದ ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸದೇದ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವು ಉಂಟಾಗಿತ್ತು.

ರಮಾನಂದ:

ಈ ಮತವನ್ನೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದು, ಅಲಹಾಬಾದದ ರಮಾನಂದನಂಬ ಸನ್ಯಾಸಿಯೊಬ್ಬನು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಪಂಥವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದನು. ಮುಕ್ತಿಯ ಸಾಧನೆ, ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಗಳ ಕಲ್ಪನೆ, ಸಂಸಾರ ಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟುವ ಸುಲಭೋಪಾಯಗಳ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಇವನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿ ಜನರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದನು. ಇಂತಹ ಬೋಧೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ರೀತರನು ಕಡುಗಾಮನಾಗಿದ್ದು

ನೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಆಗಿನ ಜನರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿತು. ರಮಾನಂದನು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ಬೋಧೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಅವನಿಗೆ ಅನೇಕ ಜನರು ಶಿಷ್ಯರಾದರು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಕಬೀರನೂ ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು.

ಮಹಾತ್ಮಾ ಕಬೀರ:

ಇವನು ಜನ್ಮತಃ ಹಿಂದುವೋ ಮುಸಲ್ಮಾನನೋ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಮನವಿದೆ. ರಮಾನಂದನ ಶಿಷ್ಯೋತ್ತಮರಲ್ಲೊಬ್ಬನೆನಿಸಿ ಅವನ ತತ್ತ್ವ

ಮಹಾತ್ಮಾ ಕಬೀರ

ಗಳನ್ನೇ ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಗೊಳಿಸಿದನು. ರಾಮ ರಹೀಮ ಇವೆರಡೂ ಒಬ್ಬ ದೇವನ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಪ್ರತೀಪಾದಿಸಿದನು. ಇವನು ಬೋಧೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಹಿಂದೂ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಎರಡೂ ಮತಗಳವರೂ ಇವನ ಶಿಷ್ಯ ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿತರು. ಇವನು ಮೂರ್ತಿಪೂಜೆ, ಅವಹಾರ ಕಲ್ಪನೆ, ಧರ್ಮವಿಧಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದನು. ಇವನು “ಶುಕನಿಧಾನ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದನು. ಕೃತಗೋಪಾಲ, ಮತ್ತು ಧರ್ಮದಾಸ.

ಜಂಬ ತಿವ್ಯರು ಇವನಿಂದ ಹೆಸರಾದರು.

ಗುರು ನಾನಕ:

ಮಹಾತ್ಮಾ ಕಬೀರನ ನಂತರ ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಐಕ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗಿದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಹಾನ್ಮುಖವನೆಂದರೆ, ಗುರು ನಾನಕ ಎಂಬವನು ಇವನು ಲಾಹೋರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಕೌಲು ಎಂಬೋರ್ವ ಚಿಕ್ಕ ಛಾನ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರಿಯ ಮಗನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೬೯ರಂದು ೧೫೭೫ ರ ವರೆಗೆ ಇವನು ಜೀವಿಸಿದನು. ಚಿಕ್ಕವನಿದ್ದಾಗ ಹಿಂದು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿದನು. ಮಕ್ಕಳು ಯಾತ್ರೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮೊದಲು ಮರಾಠೆಗಳಿದ್ದು, ಬಹು ದಿವಸದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಕ್ರಮಶಃ ಹೊಡೆದನು. ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಿದಾಸ ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದನು. ಇವನೂ ದೂರ ಹಿಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಒಂದುಗೂಡಿಸಲು ಹಣಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟನು. — ಶೀಖ ಧರ್ಮ—ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಈ ಧರ್ಮವು ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಳವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದೆ. ತತ್ವ ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲದೆ, ಇತರರೂ ಈ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದರು.

ಮಠಿಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಪತಿಯು ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಜೋರಿಸುವ ಪ್ರಥಮ ಕವಿಯೆನಿಸಿದನು. ಚಿತ್ತೂರಿನ ರಾಜ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಮಿರಾಜಾಯಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಗಿಲಾದವಳೆನಿಸಿದಳು. ಅವಳು ರಚಿಸಿದ ಭಕ್ತಿ ಕವನಗಳು ಹಿಂದಿಗೂ ಹಿಂದಿಯರ ಬಾಯಲ್ಲಿವೆ.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯ ಸಂತರಿಗೆ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದೇ ಅವನತಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ಮತ್ತೆ ಹಿಂದುಗಳ ಗುಡುಗುಂಡಾರಗಳೆಲ್ಲ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಿಂದ ಉದ್ವಸ್ತವಾಗುವದನ್ನು ಕಂಡು, ಅತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಕಳವಳವುಂಟಾಯಿತು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದವರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಭಿಮಾನ ಕುಲಾಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಇವರು ಮಿಗಿಲಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ

ಚ್ಛಾನದೇವ, ನಾಮದೇವ, ಏಕನಾಥ, ತುಕಾರಾಮ ಮುಂತಾದವರು ಹೆಸರಾದರು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಧರ್ಮಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಇವರು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅವರ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಾದ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಚೇತರಿಸಿದರು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಜಾತಿಭೇದದ ನಿರ್ಮೂಲನದ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಇವರಿಂದ ಘಟಿಸಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಸಿಂಪಿ, ತೋಟಿಗ ಕುಂಬಾರ, ಮಹಾರ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಸಮಾಜಗಳ ಸಂತರು ಆಗಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಪರಮಪದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ದರ್ಮೇಶ್ವರನ ಭಕ್ತಿಯ ಕಾರಣವೆಂದು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಭಕ್ತನಿಗೆ ಜಾತಿಭೇದವಿಲ್ಲ; ಜನ ತಪ ವ್ಯತೋಪವಾಸಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆಂದು ಇವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಭಕ್ತಮಾರ್ಗದ ಈ ಹೊಸ ವಿಚಾರ ಸರಣಿಯಿಂದ ಜನರಲ್ಲಿ ನವ ಜೈತನ್ಯವು ಹುಟ್ಟಿತು.

ರಾಮದಾಸ:

ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮದಾಸರೆಂಬ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದುತಿಗಳು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಈ ಹೊಸ ಜೈತನ್ಯದ ಉಳಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನ, ಸ್ವಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಜನರ ಒಲವನ್ನು ಹೊರಳಿಸಿದರು. ಇವರು ಭಕ್ತಿಪಂಥಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು, ರಾಷ್ಟ್ರಧರ್ಮನು ಬೋಧಿಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀ ಬಸವಣ್ಣನವರು:

ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿದ, ವಿಶ್ವಪ್ರೇಮಿಯಾದ ಮತ್ತು ಮಹಾ ಅನುಭಾವಿಯಾದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಹೆಸರನ್ನು ಒಲಿಯದ ಕನ್ನಡಿಗ ನಿಲ್ಲ. ಬಿಜ್ಜಳನೆಂಬ ಅರಸನಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಪದಕ್ಕೆೇರಿ, ಸಮಾಜದ ತಿದ್ದುಪಾಟಿಗೆ ಕೈ ಹಾಕಿದರು. ಉಚ್ಚ ನೀಚರೆಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ, ಇವರು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ವಾಡಿಸಿದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಜನರು ಧುಮುಕಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಯನಾದ ಹರಳಯ್ಯ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ಮಾಚದೇವ, ಇವರ ಬೀಗತನ

ವನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಬಸವಣ್ಣನವರು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬೊಡ್ಡ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿದರು. ಶಿವಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಿಟ್ಟು, ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ನಡೆದರೆ ಅತನೊಲಿಸಲೆಂದು, ಇವರು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದರು. ಈ ರೀತಿ ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲ ಭಕ್ತರನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿರಲು, ಕಷ್ಟದ ಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ತಿವೈ ಕೈರಾದರು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪುರಂವರದಾಸ ಕನಕದಾಸರೆಂಬ ಭಕ್ತಶ್ರೀವರು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರು. ವಿಜಯನಗರದ ಘನಶೇಖರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪುರಂವರದಾಸರು ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ವಾಸಿಸಿದರು. ದಿನಾಲು ನಗರಸಂಕೀರ್ತನೆ ನಡೆಸಿ, ಘನವಾದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಸರ್ವಜನದ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದರು. ಇಂದಿಗೂ ಎಂದರೆ ಗುರುರ ಪದಗಳು ಕನ್ನಡದ ಮನೆಯ ಗೀತೆಗಳಾಗಿವೆ. ವ್ಯಾಸರಾಯರೆಂಬ ಸೈನ್ಯದ ಯತಿಗಳು ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟು, ವಿಘ್ನಸರ್ವೋತ್ತಮ ಶತ್ರುವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದರು. ಲಿಂಗವಂತ ಯತಿಗಳೆನಿಸಿದ ಗಿಜಗುಣ ವಿವರ್ಯೋಗಿಗಳ ಕಾಲವಾದರೂ ಇದೇ ಆಗಿದೆ. ಇವರು ವಿಜಯನಗರದಲ್ಲಿದ್ದು ತತ್ವಬೋಧೆ ನಡೆಸಿದರು.

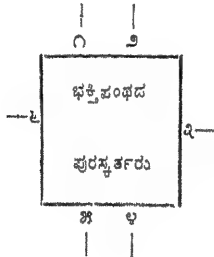
ಭಕ್ತಿ ಸಂಧವು ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆರಿಸಿದ ತತ್ವಗಳ ಸಂಕಲನವಿದ್ದದರಿಂದ, ಎರಡೂ ಧರ್ಮಗಳ ಜನರಿಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸೆ ಹುಟ್ಟುಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ವೈದಿಕ ವೇದಾಂತ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಏಕೇಶ್ವರೀಪಂಥವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಮತದ ತಿರುಳಿನ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಇಸ್ಲಾಂ ಮತ ಬೋಧೆಯಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಂಡರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ?

ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಗುಣವೆಂದರೆ, ಇದರಲ್ಲಿದ್ದ ಇಹಲೋಕದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಮರೆಯಿಸುವ ಗುಣ. ಬಂದದ್ದೆಲ್ಲ ಬರಲಿ, ಗೋವಿಂದನ ದಯೆಯೊಂದಿರಲಿ, ಎಂದು ಮೊರೆಹೋಗುವಾಗ ದಾಸರ ಮನಸ್ಸಿಗಾದ ಗಾಯ ನೋವು ದುಃಖಗಳನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಇದೇ

ರಂತಿ ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು, ತಮ್ಮ ಸಂಸಾರದ ತಾವತ್ರಯಗಳನ್ನೂ, ಇಹಲೋಕದ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನೂ ಮರೆಯಲು ಭಾಗವತ ಅಥವಾ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥವು ತಾರಣೋವಾಯವೆನಿಸಿತು. ಕೆಲ ಅನುಭವಿಗಳು ಇದರಿಂದ ದೇವರನ್ನು ಕಂಡರೆಂಟಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಸಮುದಾಯ ಮರೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ತುಸಿದಾಸನು ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಗಳಿಗೂ ಕರ್ತವ್ಯವಿದೆ, ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟನು. ಅವನ “ರಾಮಾಯಣ”ವು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕರ್ತವ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯಿತು.

ಅಭ್ಯಾಸಗಳು:

೧. ಕೆಳಗೆ ಕಾಗಿಸಿದ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಸುತ್ತಲಿರುವ ರೇಷುಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿ ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಪುರಸ್ಕರ್ತರನ್ನು ಮೇಲ್ಮೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಬರೆಯಿರಿ.

೨. ಬಿಡುವು ತುಂಬಿರಿ.

(ಅ) ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಪುರಸ್ಕರ್ತರು ನೇಮದನ್ನು
..... ಒಲಿಸಿಕೊಂಡರು.

(ಬ) ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಏಕೇಶ್ವರಿ ವಾದವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಲದಿಂದ ಬಂದಿದೆ.

- (ಕೆ) ಪುರಂದರ ಕನಕದಾಸರು ಪ್ರಾಂತದವರು.
 (ಢ) ಗೂರು ನಾನಕ ಪಂಥವು ಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆ.
 (ಇ) ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ
 ಇವರು ಭಕ್ತಿಪಂಥವನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದರು.

೧೨. ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರು.

ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿ ಭಾರತದ ಬಾದಶಹನೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡ ಮಹಮ್ಮದೀಯನು, ಈ ಮೊದಲೆ ನಾವು ಓದಿದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಆರ ಸರಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವನು. ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಬಾದ ಶಾಹಿ ವಂಶಗಳಿಗೆ ರಕ್ತಾನುಗತವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಬಾಬರನು, ತಂದೆಯಿಂದ ಶೈಮೂರನ ವಂಶಜನೂ ತಾಯಿಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಜಂಗಿಜ ಖಾನನ ವಂಶಜನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಶೈಮೂರನು ಮೊದಲೊಮ್ಮೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮೋದವನಾದ್ದರಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟವೂ ಅದರ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಅವನಿಗೆ ಆಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಬಾಬರನು ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದಲ್ಲಿಯ ಸಮರಕಂದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೃ. ಶ. ೧೫೦೦ ರಲ್ಲಿ ಒಡೆಯನಾದನು. ಮರುವರುಷವೇ ಉಸುಬೆಗಾರು ಇವನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಗಟ್ಟಿದರು. ನಂತರ ಮೂರು ವರುಷಗಳು ಕಳೆಯಲಾಗಿ ಕಾಬೂಲವು ಬಾಬರನ ಪತನವಾಯಿತು.

ಕೃ. ಶ. ೧೫೨೬ರಲ್ಲಿ ಬಾಬರನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ಆಗ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಇಬ್ರಾಹಿಮ ಲೋಡಿ ಎಂಬ ಆರಸನನ್ನು ಪಾಣಿಪತ್ತದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದನೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ತಿಳಿದೆವು. ನಂತರ ತಾನೇ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿ ಬಾದಶಹನೆಂದು ಸಾರಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರನ ಆಳಿಕೆ ನೆಲೆಸಿದ್ದು, ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಭೂಮಿಯ ಒಡೆತನವನ್ನು ಇವನು ಯುದ್ಧದಿಂದಲೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಗ್ವಾಲೇರದ

ವಿಕ್ರಮಜಿತು ಎಂಬ ಹಿಂದು ಅರಸನು ಬಾಬರನಿಗೆ ಬಲವಾದ ವಿರೋಧ ತೋರಿದನು. ಇವನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಗಟ್ಟಿಗತನದಿಂದ ವಿರೋಧತೋರಿದವರೆಂದರೆ ರಜಪೂತರು. ಮೇವಾಡದ ರಾಜಾಸಂಗನೇಂಬ ನೀರನು ವಿರೋಧಕರ ಮುಂದಾಳಾದನು. ಇವನಿಗೆ ಸಂಗ್ರಾಮಸಿಂಹನೆಂಬ ಹೆಸರಿದ್ದಿತು. ಅವನ ಮೈ ಮೇಲೆ ಲಂ ಖತಿಗಳ ಕಲೆಗಳು ಇದ್ದವು. ಒಂದು ಕಣ್ಣೆಲ್ಲ. ಒಂದು ಕೈ ಕಡಿದು ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ಇವನು ಒಂದು ನೂರು ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದನಂತೆ ಇವನು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಿಕ್ರಿಯ ಹತ್ತರ ಬಾಬರನಿಗೆ ಎದುರಾದನು. ಬಾಬರನಿಗೆ ಜಯಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ, ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟವು ಅವನಿಗೆ ಸುಲಭವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಬಾಬರನು ಗ್ವಾಲೇರದ ಅರಸರನ್ನೂ, ಬಿಹಾರ ಬಂಗಾಲಗಳ ಅಮೀರರನ್ನೂ ಸೆದೆಬಡೆದು ತನ್ನ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಭದ್ರಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಬಾಬರನು ೧೫೩೦ ಡಿಸೆಂಬರ ೨೬ಕ್ಕೆ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ಇವನ ಮಗ ಹುಮಾಯೂನನು ಒಮ್ಮೆ ಬೇನೆ ಬಿದ್ದಾಗ ಬಾಬರನು ದೇವರಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಅವನ ಬೇನೆಯನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕೊನೆಗೆ ಮೃತಿ ಪಟ್ಟನೆಂದು ರಂತ ಕಥೆಯಿದೆ. ಇವನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಮೃತ ದೇಹವು ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಇವನ ಗೋರಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಬಾಬರನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ತುರ್ಕಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಂಡ ಪರು ಪಕ್ಷಿ ಪ್ರಾಣಿ ವನಸ್ಪತಿ ಮನುಷ್ಯರ ವರ್ಣನೆ ಬಂದಿದೆ.

ಬಾಬರನು ಒಬ್ಬ ದೈವಬಲವಿದ್ದ ಪುಂಡನಾಗಿದ್ದನು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪಕನಾಗುವೆನೆಂದು ಅವನು ಎಂದೂ ಬಗಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕವಿಯೂ ಬರಹಗಾರನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಪಾರ್ಶ್ವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯ ಇವನ ಕವಿತೆಗಳು ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾಗಿವೆ. ತುರ್ಕಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಇವನ ಕೆಲವು ಬರಹಗಳೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳಿಂದಲೂ ಅಕೃತ್ರಿಮತೆಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿವೆ. ಇವನಿಗೆ ಸಂಗೀತವೂ ಇತರ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳೂ ಸೇಡಿ

ದವು. ಇವನ ಕುಟುಂಬದವರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅವನ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರನ್ನು ಮಾತ್ರವೂ ಇವನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಇವನು ಬಹು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಅವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿತ್ತೊಂದು ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅವನು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿತ್ತೊಂದು ನಂಬಿ. ಜಂಗೀಜಿಯಾನ, ಸೈಯದ್‌ನಿಗೆ ಇವನು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿತ್ತೊಂದು ರಿಂದ ಇವನಲ್ಲಿ ಸಾಹಸ, ಚಾತುರ್ಯ, ಧೈರ್ಯ, ಶೌರ್ಯವು ಇವನು ತನ್ನ ಮೋರಿದ್ದವು.

ಹುಮಾಯೂನನು:—

ಬಾಬರನು ಕಾಲವಾದ ನಂತರ ಹುಮಾಯೂನನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಒಳಕಡತರ ದೂರದಿಂದ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದದ್ದರಿಂದ, ಅವನು ಹೆಸರಾಂತನಾದನು. ಇವನು ಮೊದಲು ಕಲಿಂಜರದ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋದನು, ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸನ ಕೂಡ ಒಪ್ಪಂದವಾಗಿ, ಕಲಿಂಜರದ ಅರಸನು ಹುಮಾಯೂನನ ಸರದಾರನಾದನು. ಇಂತಹ ಸಂಗತಿಗಳು ಈ ನಂತರದ ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಡಿಗಲ್ಲಾದವೆಂದು ಬೇರೆ ವೇಳೆಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಏತದ್ದೇಶೀಯ ಅರಸರನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸಿ ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸರದಾರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸದ್ಭಾವೆಯ ಮಂಗೋಲರದು. ಜಂಗೀಸಿಯಾನನ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯು ಒಬ್ಬ ಚೀನಿಯನಾಗಿದ್ದು, ಇದೊಂದು ಮಹತ್ವದ ರಾಜಕಾರಣವಷ್ಟೆ ! ಮಂಗೋಲ ಕುಲದ ರಕ್ತದವನಾದ ಹುಮಾಯೂನನಿಗೆ ಇದು ಹೊಸದೆನಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಶೇರಿಯಾನನೆಂಬ ಅಫಗಾನ ಸರದಾರನು ದಂಗೆ ಎದ್ದು ಹುಮಾಯೂನನನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾಯಿದನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹುಮಾಯೂನನು ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಬೇಕಾಯಿತು. ಈಗ ಪದಬ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಸಿಂಧ ರಜಪುತಾನಾಗಳ ಮರುಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ, ಬೇರೆ

ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಲು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ ಇವನ ಬಂಧುಗಳು ಇವನಿಗೆ ಯಾವ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ನೀಡದೆ ಹೋದರು. ಅನುರತೋಟದಲ್ಲಿ ಇವನು ಕೆಲಕಾಲ ತಂಗಿದಾಗ ಕುಲಸೇವೆ ಮಾಡುವವನು ಇವನಿಗೆ ಮುಂದೆ ಘನವಂತನಾಗ ಅಕಬರನಿಂಬೆ ವಿಸರಿಸುವ ಮೊಗಲ ಬಾಡಶಹರಲ್ಲಿ ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಹುಮಾಯೂನನು ೧೫೫೬ನೇ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಪದ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿ ಸಂಚರಿಸ ಬೇಕಾಯಿತು. ಈಸಿಗೆ ಇವನು ಮರಿಯಾದ ಅರಸನಾದ ಶಹಾ ಶಾಹಾ ನಾಸ್ತ ಎಂಬವನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದನು. ಇವನ ಕೆಲವು ಕರುಡುಗಳಿಗೊಪ್ಪಿ ಕೊಂದು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಎಂದುನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಪಡೆದನು. ವಾದಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ನೆರೆಯದವರು ದಿಲ್ಲಯಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಈಸಿಗೆ ೧೫೫೭ ರಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲ ಬಗ್ಗುಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು. ನಂತರ ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಮರಿಯಾದವನು ದಿಲ್ಲಯಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ಲೈಲಿಯ ಸೋಪಾನಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಲು ಸರಿದು ಕೆಳಗುಳಿದನು. ಇದೇ ಮುಂದೆ ಇವನ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಾಯಿತು. ಆಗ ಎರಡನೆಯ ಸಾರಿ ದಿಲ್ಲಯ ಪಟ್ಟಿ ಗಳಿಸಿ ಏಳು ತಿಂಗಳು ಗಳು ಮಾತ್ರ ಸಂದಿದ್ದವು.

ಈ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ—ಹುಮಾಯೂನನು ದೇಶತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದಾಗ— ದಿಲ್ಲಯ ಪಟ್ಟವನು ಬಂಗಾಲದ ಶೇರಖಾನನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ, 'ಶೇರಶಹ' ಎಂಬ ದೆಸಂಪ್ರದೇಶ ಎಂದು ತಾನೇ ಅಡಳಿತ ನಡೆಸಿದನು. ೧೫೫೮ ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿ ಕೊಂದು ರಜಪುತ್ರಸ್ತಾನ, ಮೂಲನಾ, ಬುಂದೇಲಿಯಿಂದಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಕಲಿಂಜರದ ರಣ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಯಗೊಂಡು ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.

ಶೇರಶಹನ ಆಡಳಿತ:—

ಅರಸೋತ್ತಿಗೆಯ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಶೇರಶಹನು ಮೊರೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತೋರಿದನು. ಅರೋಪ ಅಧವಾ ಹರ್ಷ ನಂತೆ ಇವನಾದರೂ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳ್ಳೆ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಸಾಗಿಸಿದನು. ಇವನಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ಒಳ್ಳೆ ಅಭಿರುಚಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ

ಅದ್ವೈತಪಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನಲ್ಲದೆ, ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆಗೆ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದನು. ರಾಜ್ಯದ ಶಾಂತತೆಗೆ ಸೈನ್ಯಬಲವು ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ೧ ಲಕ್ಷ ೫೦ ಸಾವಿರ ಸ್ವಾರರು, ೨೫ ಸಾವಿರ ಕಾಲಾಳುಗಳು, ೫೦ ಸಾವಿರ ಅನೆಗಳನ್ನು ಇವನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮಾಪನ ಮಾಡಿ ಕಂದಾಯ ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ೧೫೦೦ ಜನರು ಮಾಡಿದನು. ನ್ಯಾಯದಾನವನ್ನು ಸ್ವತಃ ನೋಡಿದನು, ೧೫೦೦ ಸಂಚಾರಿ ಯತಿಗಳು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವವೆಂಬುದನ್ನು ವಿಧಿಯಿಲ್ಲ, ಕೆಲವು ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ದ್ರಾವಿಡರ ಅನುಕೂಲತೆಗೆ ವೇದ್ಯ ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಇಬ್ಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಲುಗಿಡುಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟನು. “ಪರಾಯಿ”ಗಳೆಂಬ ಧರ್ಮವಾಲೆಗಳು ಅಲ್ಲಿಲ್ಲ ಬಹುವೇಷ. ಜೈನ, ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದನು. ಇಷ್ಟನ್ನೆಲ್ಲ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಲ್ಪಡಿಸಿ ಮದು ಸೋಜಿಗವಲ್ಲವೆ ?

ಇವನ ನಂತರ ಇವನ ಮಗನಾದ ಜಲಾಲಖಾನನು ಸೇರಾಪುರ ಹು ನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಇವನು ಹೇಡಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ದರಹು ರದಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ಅದಿಲಾ ರಹನೆಂಬವನು ಪಟ್ಟವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇವನು ಹೀಮು ಎಂಬೊಬ್ಬ ಹಿಂದುವಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಹೀಮೂನ ಸಂಗಡ ಅಕಬರನು ೨ನೆಯ ಪಾಣಿಪತ್ತಿನ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಹುಮಾಯೂನನ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಅಕಬರನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು.

ಅಕಬರನು:—

ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೬ ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಹುಮಾಯೂನನ ಮರಣದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವನು ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ದಂಗೆಯನ್ನು ಶಾಂತಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದನು. ಇವನ ಸಂಗಡ ಆಗ ಭೈರಾಮಖಾನನೆಂಬ ಒಬ್ಬ

ಸೋದರಮಾವನಿದ್ದನು. ಕುಮಾಯೂನನ ಮರಣದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಬೈರಾಮಖಾನನು ವಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ೧೩ ವರ್ಷದ ಅಕಬರನಿಗೆ ಪಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿ ಹೊಸ ರಾಜನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು. ಅಕಬರನು ಪಟ್ಟವೇರಿದ ನಂತರ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ತನಕ ಬೈರಾಮಖಾನನ ಅಧಿಕಾರವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಕಬರನು ಹೀಮೂನನ್ನು ಹಣಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಮೂನ ಕಡೆಯವರಿಗೂ, ಅಕಬರನ ಕಡೆಯವರಿಗೂ ಪಾನಿಪತ್ತಿನ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವೆಸಗಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೀಮೂನು ಸೋತು ಸೆರೆಯಾಳಾದನು. ನೆರೆದ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಎಕೆತರ ಲ್ಪಟ್ಟ ಹೀಮೂನನ್ನು ಹೇಗೆ ನಡೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದ್ದು ಚರ್ಚೆ ನಡೆದಾಗ ಬೈರಾಮಖಾನನು “ಕಾಸೀರನನ್ನು ಹೀಗೆ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ”ನು ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಚಂಡಾಡಿದನು. ಸರದಾರರೆಲ್ಲರು ಬಿಸುಸುಯ್ಯಲು ಅಕಬರನಿಗೆ ಬೈರಾಮನ ಕ್ರೂರತನವು ಮನವಟ್ಟಾಯಿತು. ಬೈರಾಮಖಾನನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಯುವಾಗ ಜಾನಪುರ, ಗ್ವಾಲೀರಗಳನ್ನು ಮೊಗಲರ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ತಂದಿದ್ದನು. ಅಕಬರನು ದೊಡ್ಡವನಾದ ಮೇಲೆ ಪಂಜಾಬ, ಬಂಗಾಲಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ದೀರ್ಘ ಕಾಲ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿ ಮಗಳನ ಸ್ವದೇಶವನ್ನೂ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ತಂದದ್ದಾಯಿತು. ಗೊಂಡವನ, ರಣಶಾಂಭೂರ ಮತ್ತು ಚಿತ್ತೂರಗಳು ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ವಶವಾದವು. ಚಿತ್ತೂರದ ರಾಣಿ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಕಡುವೈರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಈ ರೀತಿ, ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಬಳಿಕ ೨೦ ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಕಬರನು ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದಿಂದ ಆಸಾಮದ ವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿದ ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನೆನಿಸಿದನು.

ಇಷ್ಟು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನೆನಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅಕಬರನು ರಾಜಕಾರಣದ ಹೊಸ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ತನ್ನ ೨೩ ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಕಬರನು ಅಂಬರದ ರಾಣಿ ಬಿಹಾರಿಮಲ್ಲನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅದರಿಂದ ದಿಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಮತ್ತು ರಜಪೂತರ ನಡುವೆ ಬೀಗತನದ ಒಕ್ಕಟ್ಟು ಸೇರಿಸುತ್ತಿತು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮಾನ

ಸಿಂಗನಂಧವರು ಬೊಡ್ಡ ಹುಡ್ಡೆಗೇರಿವರು. ತನ್ನ ಹಿಂದೂ ಬೆಂಡಂದಿರು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ತುಲಸೀಪೂಜೆ, ಗೋಪೂಜೆ, ಸಾಧ್ಯನ ಆರಾಧನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬಹುದಿತ್ತಂತೆ. ಹಿಂದುಗಳ ಸ್ತ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗೌರವಿಸಲು ಹಿಂದೂ ಯಾತ್ರಿಕರ ಮೇಲಿನ ಕರಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದನು. ಇದರ ಹಿಂದೆಯೇ ಜೀವಿಯಾ ಕರವು ಕಿತ್ತೊಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು.

ಅಕಬರ ಮತ್ತು ಅಂಬರಡ ರಾಜನ ನಡುವಿನ ಬೀಗತನವು ರಜಪೂತ ರಲ್ಲಿ ಸಡಿಲವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಮರವಾಡ, ದಿಕಾನೇರ, ಮುಂದಿಗಳ ಅರೆ ಸರು ಅಂಬರಾಧೀಶನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆದರು. ಈ ಕೀತಿ ಅಕಬರನ ರಕ್ತಿ ಜೆಳೆಜೆಳೆದಂತೆ ರಜಪೂತರು ಇಳಿ ಮುಖರಾದರು. ಆದರೆ, ರಾಜಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗನು ಎಂತಹ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದರೂ ಅಕಬರನಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಅಕಬರನ ನವರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ೪ ಜನರು ಹಿಂದುಗಳು ೫ ಜನ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿದ್ದರು. ಅವರೆಂದರೆ, ರಾಜಾ ಮಾನಸಿಂಗ, ರಾಜಾ ತೋಡರಮಲ್, ರಾಜಾ ಬೀರಬಲ್, ತಾನಸೇನ, ಎಂಬ ಹಿಂದುಗಳು. ಫಜಲ್, ಫೈಜಿ, ಮುಲ್ಲಾದೊಪ್ಪಾಜಾ, ಹಸೂಮಹಸೇನ, ಶೇಕಮುಬಾರಕ್ ಎಂಬ ಮಹಮ್ಮದೀಯರು. ಅಕಬರನು ಪರಧರ್ಮವಿಷ್ಣುವಾಗಿದ್ದನು. ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವನ ಸಂಪದಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪಾರ್ಸಿ, ಕ್ರೈಸ್ತ, ಮುಸಲ್ಮಾನ, ಜೈನ, ಜೌಧ್, ಜಪಹ್ಮಣಿ ಪಂಡಿತರ ಸಭೆನೇರಿಸಿ ಆಯಾ ಧರ್ಮಗಳ ತತ್ವಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವುಗಳನ್ನು ತಾನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ದಿನಗಳು = ಕೀಯು ತ್ತಿರಲಾಗಿ ಅಕಬರನು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸದತ್ತಿದ್ದನು. ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಧರ್ಮ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಕೆಲವು ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಬರಬರುತ್ತ ಅಕಬರನು ತನ್ನವೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛರಗೊಳಿಸಿದನು. ದಿನ್-ಇ-ಲಾಹಿ ಎಂಬುದು ಅದರ ಹೆಸರು. ಇದು ಅಕಬರನ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಸಾರಗೊಂಡಿತು.

ಕಾಬೂಲದಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದ ಹಕೀಮ ಎಂಬವನು ಮೊಂಜಿಯಿದ್ದನು.

ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಲು ಹೆವಡೆಸಿದಾಗ ಹಿಂದುಗಳ ಗೆಲಿತನದ ಉಪಯೋಗ ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಯಿತು. ಅಕಬರನ ಔಪಾಧ್ಯವು ಹಿಂದೂ ಜನರ ಮನಸ್ಸೆಳೆಯಿತು. ತಾನು ಗೆದ್ದ ರಾಜ ಮನೆತನಗಳನ್ನು ಅವನು ಎಂದೂ ನಾರಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ನೋಂದಲೇಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯರಕ್ಷಣೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಆಧಾರಸ್ತಂಭರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಅಕಬರನು ಚಿಕ್ಕವನಿದ್ದಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಿತ್ರಕಾರರಿಬ್ಬರಿಂದ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಕಲಿತನು. ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಎಲ್ಲ ಮಾದರಿಗಳೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸೆಳೆದವು. ಮೇವಾಡದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅತುಲ ಪರಾಕ್ರಮ ತೋರಿದ ಜೈಮಲ್ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಾ ಎಂಬವರ ಪುತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಅಕಬರನು ತನ್ನ ದರಬಾರದ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಇಡಿಸಿದನು. ಹಿಂದೂ ಚಿತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಪರ್ಷಿಯಾದ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಹೇಳಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಮಾದರಿಯನ್ನು ತೋರಿದನು. ಮೊದಮೊದಲು ಇದು ಶೋಭಿಸದಿದ್ದರೂ ಬರಬರುತ್ತ ಹಿಂದೀ ಪಾರ್ಶ್ವ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ನೂತನ ಚಿತ್ರಕಲೆಯೊಂದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣದ ಬೋಧನೆ ಬಹಳ. ಅಕಬರನ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಪರಂಪರೆಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡದ್ದೂ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುತನವಿದ್ದದ್ದೂ ಆಗಿತ್ತು.

ಗಾಯನ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಕಬರನಿಗೆ ಆಸೆ ಬಹಳ. ಇವನ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ತಾನೇನಿಸೆಂಬ ಜಗಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗಾಯಕನಿದ್ದನು. ಅವನು ದೀಪರಾಗವನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಆಗ್ರಾದ ಆರಮನೆಯೊಳಗಿನ ದೀಪಗಳು ತಾವೇ ಹತ್ತಿದವಂತೆ.

ಅಕಬರನ ಕಾಲದ ವಿಶ್ವಕಲೆಯೂ ಸಹ ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನ ರೀತಿಗಳ ಸಂಕಲನವೇ ಆಗಿದೆ. ಅತನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಆಗ್ರಾ ಕೋಟೆ, ಸ್ತಂಭಪ್ರಸಾದಿ ಸಿಕ್ರಿಯ ಆರಮನೆಗಳು ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿವೆ.

ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿಸಿದಾಸನೆಂಬ ಹಿಂದೀ ಕವಿಯು ಜೀವಿಸಿದನು. ಇವನು ಬರೆದ ಹಿಂದೀ ರಾಮಾಯಣವು ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಗ್ರಂಥವು.

ಪಾರ್ಥಿಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯಾವ ನೈಜಗೂ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆಯಿಲ್ಲತು.

ಅಕಬರನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ೧೫ ಸುಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದ್ದನು. ದಂಡಿನಲ್ಲಿಯ ಮನಸಬದಾರದೇಬ ಸ್ವಾರಸ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಇವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರು.

ಭಾರತದ ಬಾದಶಹನೆನಿಸಿ ಮೂರು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇವನು ಎತ್ತಿ ಹೊರಿದಂತೆ ಕಾಣುವನು. ಅವೆಂದರೆ - (೧) ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆ. (೨) ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದನಿಗೊಂದನು ಬಂಧುಭಾವವಿರಿಸಿದನು. (೩) ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಭಾರತದ ಏಕೀಕರಣ. ಇವನ ನಂತರ ಬಂದ ಇಬ್ಬರು ಬಾದಶಹರು ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದರು. ಭಾರತದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಹೆಣಗಿದ ಕೊನೆಯ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟನು.

ಅಕಬರನು ೧೬೦೫ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ನಂತರ ಅವನ ಮಗನಾದ ಸೇಲೀಮನು ಜಾಹಂಗೀರನೆಂಬ ಬಿರುದಿನಿಂದ ಪಟ್ಟವೇರಿದನು.

ಜಹಾಂಗೀರ (೧೬೦೫—೧೬೨೭) ಮತ್ತು ಶಹಜಹಾನ
(೧೬೨೭—೧೬೫೯)

ಅಕಬರನ ನಂತರ ಜಹಾಂಗೀರನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಜಹಾಂಗೀರನು ೧೬೨೭ರಲ್ಲಿ ಮಡಿಯಲು ಅವರ ಮಗನಾದ ಶಹಜಹಾನನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು.

ಮೊಗಲ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಅರಸರಿಗಿಂತಲೂ ಜಹಾಂಗೀರ ಶಹಾಜಹಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯು ನೆಲೆಸಿದ್ದಿತು. ಈ ಅರಸರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನಿಂದ ದಾಳಿಗಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಜರಿಂದ ಅರಸರ ಅಧಿಕಾರವು ಎಂದೂ ಧಿಕ್ಕರಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ಸೋಲುಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಅವು ಮೊಗಲ ಸಿಂಹಾಸನದ ಅಡ್ಡಿಗೆಲ್ಲವನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು ಎದ್ದು, ಬಲಗೊಂಡು, ಮೊಗಲ ಅರಸರ ಹುಳುಕು ಹುಡುಕು

ಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿ ಮೊಗಲ ಅಧಿಕಾರದ ತಲವು ಸಡಿಲಾಗಿದ್ದರೂ ಕಟ್ಟಿ
ಡಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರಲಿಕ್ಕಿ.

ಶಹಜಹಾನನು ಅವನಾದ ಕೂಡಲೆ ಗೂವೇಕೋಂಡ್ರೆ ವರವಾ
ಯಿತು.

ಕಲೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಈ ಕಾಲವು ಬಹು ಮಹತ್ವದ್ದು. ಶಿಲ್ಪಕಲೆ

ಓಗವಲ್ಲಿ ಕೂತ ಶಹಜಹಾನನು.

ಮತ್ತಿತರ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂ
ದವು. ಈ ಕಾಲದ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಮಾರ್ಗ ಮೀರಿತ ಸ್ವರೂಪವು ಕಂಡು
ಬಂದಿತು. ಶಹಜಹಾನನ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ವಿವರವೆಂದರೆ ತಾಜಮಹಾಲ.
ಇದನ್ನು ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಇಸ್ಲಾಮ್ ವರ್ಷಗಳು ತಗಲಿದವು. ಇದನ್ನು ಶಹಜಹಾ
ನನು ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಹಿಡಿ ಮತಾಜ್ ನೆನಸಿಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಇದ

ರಷ್ಟೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಗಳಾದ ಇನ್ನುತರ ಕಟ್ಟಡಗಳೆಂದರೆ, ಆಗ್ರಾದ ಮೋತೀ ಮಸೀದಿ ಮತ್ತು ಹಿಲ್ಲಿಯ ಜುಮ್ಹಾ ಮಸೀದಿಗಳು.

ಶಹಾಜಹಾನನ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಿಯಾದ ವರ್ಚಸ್ಸಿಗಿಂತ ಹಿಂದೂ ವರ್ಣಚಿತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವರು ಇಣ ಚಿತ್ರ ಬಾಲದ ಒಂದೇ ಕುದಲಿನ ಕುಂಚದಿಂದ ಬಣ್ಣ ಬೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಚಿತ್ರಗಳು ಜೀವಗಳೆಯಿಂದ ತುಂಬಿ ಚಂದಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು.

ಇವನು ಮಾಡಿಸಿದ ಮಯೂರಾಸನವು ಅದ್ಭುತೀಯವಾಗಿತ್ತು.

ಶಹಾಜಹಾನನೂ ಇವನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ದಾರಾಶಿಕೋಹನೂ ಹಿಂದೂ ಪಂಡಿತ ರಾಸ್ತ್ರಿ ಪುರಾಣಿಕರಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಮಾಡಿದರು. ದಾರಾಶಿಕೋಹನು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳನ್ನೂ ಪಾರ್ಶ್ವ ಅರಬಿಕ್ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದರು.

ಹಿಂದೂ ಜನರಿಗೆ ಗುಡಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೂ ವಿಧವಿಧವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಅಪ್ಪಣೆಯಿತ್ತು.

ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಇವನು ಹಿಂದುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ ನಡೆಯುವದೇ ಮಿಗಿಲೆಂದು ತಿಳಿದನು. ಇವನಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳು ಉಚ್ಚ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದನಿದ್ದರು.

ಔರಂಗಜೇಬ: —

ಶಹಾಜಹಾನನ ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಔರಂಗಜೇಬನೇ ಮೊದಲಾದ ಬಂಧುಗಳು ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಹೂಡಿದ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆದರೆ, ಇವನು ಮಾತ್ರ ಮೊದಲಿನ ಮೊಗಲರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಹೋಲಿಲ್ಲ. ಸಮರ್ಥತೆಯಿಂದ ಮೊಗಲರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಸ್ವರೂಪ ಕೊಡಲು ಶಸಕಬಟ್ಟನು. ಉಪಾಯಶಾಲದಿಂದ ಕಟ್ಟು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಧರ್ಮವನ್ನು

ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದು ಹಿಂದುಗಳಾದರೂ ಅದನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವಂತೆ ಆಗ್ರಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಜ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯತ ಆಡಂಬರಗಳು ಆಡಗಿದವು. ಸಂಗೀತಾದಿ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳು ಮಾಯವಾದವು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೯ರಲ್ಲಿ ನೈದಿಕ ವಾಠ ಶಾಲೆಗಳನ್ನೂ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನೂ ಔರಂಗಜೇಬನು ಹಾಳುಗಡಹಿದನು. ಬಳಿಕ ಕಾಶಿ ವಿಶ್ವನಾಥನ ದೇವಾಲಯ, ಮಧುರಯ ಕೇರವ ದೇವಾಲಯ, ಕಾರ್ವಾಡದ ಸೋಮನಾಥ ದೇವಾಲಯಗಳು ಬಲಿಬಿಡ್ಡವು.

ಬರಬರುತ್ತ ಜಜಿಯಾ ಕರ ಹಿಂದಿ ಯಾತ್ರಿಕರ ಕರಗಳು ಮತ್ತು ಹೇರ ಲ್ಪಟ್ಟವು. ಮಹಮ್ಮದೀಯೇತರರು ಹೇಳಿಕೊಡದಷ್ಟು ಇತರ ಕರಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿಸುಗ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ನವಕರರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಮ್ಮದೀಯರೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಅತಿ ಒತ್ತಿಟ್ಟನು. ಯೇಸ ಮಹಮ್ಮದೀಯರನ್ನು ನೇಮಕಮಾಡಿ, ಇಲ್ಲವೆ, ಇದ್ದ ಹಿಂದುಗಳನ್ನೇ ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸಿಯಾಗಲೀ ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಂಡದ್ದಾಯಿತು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಹಿಂದುಗಳು ಬಲವಾದ ನಿರೋಧ ನೀಡಿದರು. ರಾಜಾ ಜಸವಂತಸಿಂಗನೊಬ್ಬ ರಾಜೋಡ ಸರದಾರನ ಮರಣದ ನಂತರ, ಅದರ ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬನು ಹಿಡಿಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಬಂದಿಸಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ರಜಪೂತರ ಐಕ್ಯವು ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಹೆಂಡತಿಯು ಮೇವಾಡದ ರಾಜಾಸಿಂಗನ ಮೊರೆಬಿಟ್ಟಳು. ಅದರಿಂದ ಮೇವಾಡ ಮಾರವಾರಗಳ ರಜಪೂತ ಮನೆತನಗಳ ಮತ್ತು ದಿಲ್ಲಿಯ ಸರಕಾರದ ನಡುವೆ ಯುದ್ಧವೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿದನು. ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಮೊಗಲ ಮನೆತನವು ಚುಕ್ಕಾಣಿಯಿಲ್ಲದ ಹಡಗದಂತಾಯಿತು.

ಔರಂಗಜೇಬನು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ರಾಜಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯೆಂದು ಕೆಲಸ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಶಿವಾಜಿಯು ಬೆಳೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟ

ವೇರಿದ ನೋಲೆ ಶಿವಾಜಿಯ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ವಾಯಿಪ್ಪೆ ಯಾನೆಂಬ ಸರಕಾರದ ನನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಇವನ ಪಾಡುರತ್ನವಾಗಿ ಚನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಹಿನ್ನೆಯಾನನ ಜೀರ್ಣಗೊಮ್ಮಿತ್ತಲಾಗಿ, ಕೃಷ್ಣ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಓಡಿಸಿದನು. (ಕ್ರ. ಶ. ೧೬೬೬) ಮುಂಬ ರಾಯ ಜಯ. ಚಂದನಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. * ಆದರೆ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಪಾರಾಗಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಶಿವಾಜಿಯು ಹಿಂದೆ, ಇತ್ತೀಚೆಯಂತೆ, ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ನಂತರ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮೊಗಲರನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹಾಯ್ದು ಹೋದನು. ನಂತರ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ, ಆದರೆ ಕ್ರ. ಶ. ೧೬೮೦ರಲ್ಲಿ ಇವನು ಕಾಲವರಿಸಿದನು.

ಈ ನಂತರ ಔರಂಗಜೇಬನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಆದರಲ್ಲಿ ಮರಾಠರನ್ನು ಹಣೆಯುವದೂ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಎರಡು ಸಲ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ, ವಿಜಾಪುರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದಾಯಿತು. ಕ್ರ. ಶ. ೧೬೮೪ರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಮಗನಾದ ಸಂಭಾಜಿಯು ಸಂಸಿಕ್ತ ಸೇನ್ಯರೊಡನೆ, ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಇದೇ ದೇಶವೇ ಮೊಗಲರಿಗೆ ವಿರೋಧ ತೋರಿ ಯುದ್ಧ ಹೂಡಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಅಂದಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಹಣ್ಣಾಗಿ ೧೭೦೬ಕ್ಕೆ ಅಹಮದನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವನಿಗೆ ದೋಷವು ತಗಲಿತು. ಮೊಗಲರ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದಾಗ ಇವನು ದರಬಾರ ಕೂಡಿಸಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಜ್ವರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹತ್ತಿತು. ಸಮಾಜವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಂದೂ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರ. ಶ. ೧೭೦೭ ಫೆಬ್ರವರಿ ೨ನೆಯ ದಿನಾಂಕ ರಾತ್ರಿಯ ಸಂಜೆಗೆ ಸಮಾಜ ಮಾಡಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಇಹಲೋಕದ ಯಾತ್ರಿಕನಾದ ಮುಗಿಸಿದನು. ಮರಾಠ ಕಾಲಕ್ಕೆ “ಸನ್ನ ಸಾಸಕ್ತಾಗಿ ದೇವರು ನನಗೆ ಎಂಥ ಸರಕವನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿದನು ರುನೋ ಎನೋ !” ಎಂದು ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟನು.

ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಶಿಖರು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಗುರು ಗೋಷ್ಠಿಯ ಸಂಗನೆಯವನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಖಾಲಿಸಾ ಸೈನ್ಯವೆಂಬ ಮೊಂಡು ಸೇನೆಯೊ

ವೈಷ್ಣವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ರೀತಿ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಶೀಖರು, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರಲು ರಜಪೂತರನ್ನು ರಾಜ್ಯಭತ್ತದಿಂದ ಹೊರದೂಡುವ ಆದೂರದರ್ಶಿಯಾದ ಧೋರಣವನ್ನು ತಳೆದು ಔರಂಗಜೇಬನು ಮೊಗಲ ರಾಜ್ಯದ ಗೋರಿ ಕಟ್ಟಿದನು.

ಮೊಗಲ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀಯರ ಸ್ಥಿತಿ:

ಮೊಗಲ ಮನೆತನದ ಎಲ್ಲ ಅರಸರ ರಾಜಕೀಯ ಧೋರಣೆಯ ತಳಹದಿಯು ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರ ಮತ್ತು ಸುಖಕರವಾದ ಆಡಳಿತಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ನಡೆಸುವದಕ್ಕೆ ಮೊಗಲ ದರಬಾರವು ಬಹು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಪರ್ಶಿಯಾ, ಅಫಘಾಣಿಸ್ತಾನ, ಮತ್ತು ಹಿಂದುಸ್ತಾನಗಳ ಸಂಗಡ ಹಿತವಾದ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಮೊಗಲ ಬಾಡಶಹನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಆಡಳಿತ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲ ಆಜ್ಞೆಗಳೂ ಆಡಳಿತೀಯ ನಿಯಮಗಳೂ ಬಾಡಶಹನ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದವು. ತಮ್ಮ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿಯ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ 'ಒಂದುತನ'ವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡಲು ಮೊಗಲ ಸಮ್ರಾಟರು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಇಡಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದರಬಾರಿ ಭಾಷೆಯು—ಅದು ಪಾರ್ಶಿ ಆಗಲೊಲ್ಲದೇಕೆ— ಒಂದೇ ಆಗುವಂತೆ ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಪಾರ್ಶಿ ಭಾಷೆಯ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಮನ್ನಣೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಆಡಳಿತೀಯ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರದ ಸ್ಥಳಗಳು ಪಾರ್ಶಿ ಜನರಿಗೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಬಗೆಯಿಂದ ಪಾರ್ಶಿ ಭಾಷೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಪಕ್ಷಪಾತವಿದ್ದಿತೆಂದರೂ ನಡೆದೀತು. ಪಾರ್ಶಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ, ಅದ್ವಿತೀಯ ಪಂಡಿತರಾದ ಹಿಂದುಗಳಿದ್ದರು. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಓದಿದ ಪಾರ್ಶಿ ಜನರೂ ಇದ್ದರು.

ಮೊಗಲ ಅರಸರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು, ಅದನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಗೆದ್ದು, ಶಾವು ಆಳರಸರಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯೆ ನೆಲೆಸಿದರು. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಜಾತಿ, ಮತ, ಪಂಥಗಳ ಸಂಗಡ ಒಡಗೂಡಿ ನಡೆದರು. ಅದರಿಂದ ಮೊಗಲರ ಆಳಿಕೆಯು 'ಹಿಂದೀ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ'ಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಯಿತೇ ವಿನಾ ವಿಘಾತುಕೆ

ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪಾರ್ಥೀ ಜನರಿಗೆ ನೌಕರಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಒಂದು ಗಳು—ರಜಪೂತರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು—ಮೊಣಗಿರ ಬಾಕಿರಿಯನ್ನು ಕೂಡಿ ಕೊಂಡು, ಎಸದಿನದ ಬದಿ 'ಯುದ್ಧಭೂಮಿ' ಎಂದು, ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕಟ್ಟಿಲ್ಲ. ವಾಸ ಭೂಮಿಗಳು, ಒಂದು ಏನುಗಳೂ, ಭೋಜನ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತ. ಮೇಲೆಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ತದ ಕೊಟ್ಟಿರಿ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ತಕೂಲಿ ವಿದ್ವಿತು.

ಮೊಗಲ ಚರಸರಲ್ಲಿ ಓದು ಬರಹ ಬಲ್ಲವರೂ, ಮೇಧಾವಿರಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದವರೂ ಅಗಿದ್ದರು. ಆಕಬರನಿಗೆ ಓದು ಬರಹ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಕೆಯಿದೆ. ಯುದ್ಧಕಲೆ, ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ನಿಪುಣರಿದ್ದರು. ಪೀಠಂಗಜೇಬನು ರಾಜಪೂತ್ರನ ರಿಕ್ಷಣ ಭೋರನೆಯನ್ನು ಬರೆಬಿಟ್ಟಿರುವನು.

ಭಾರತದ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧಗಳು ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದಿದ್ದರೂ ಮೊಗಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಪುಟ್ಟ ದೊರೆ ಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಇಂದು ಕಾಣುವ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಯು ಸಾಧ್ಯ ವಾಯಿತು. ಪರ್ಷಿಯಾ, ಬಸರಾ, ಮೊಂಬಾಸಾ, ಸುಮಾತ್ರಾಗಳಿಗೆ ಕಡಲ ವಯಣ ಬೆಳೆದು ವ್ಯಾಪಾರವು ಸುಗಮ.

ಬೇನಾದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಈಗಿನಂತೆಯೇ ಮೊಗಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತು. ಅಂದಿನ ವಾಹನಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಸೋದಲು ಸಿಗುವವು. ಭಾರತದ ಹಿರಿಯ ಹೋರೆಯಾದ ಸಾಗುವಳಿಯು ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿ ಸಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಅಳಿ ತೋಕಗಳು ಮಾರಾಟವು ಹೊಂದಿದರೂ, ಈಗಿನ ಅಳಿ ತೋಕಗಳಿಗೆ ತಳಹದಿಯಾಗಿವೆ. ಈಗಿನ ನಾಣ್ಯಗಳು ಅಗಸವುಗಳನ್ನು ಹೋಲುವವು.

ಸೆಲ್ಯೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಡಾಕಾದ 'ಮಲ್ಲು'ಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಪ್ಪೀರದ ಜಮೀನುಗಳು ಬಹಳ ಹೆಸರು ಪಡೆದವು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ

ಬಟ್ಟೆಯು ವಿಲಾಯತಿಗೆ ರವಾಯಿತು.

ಮೊಗಲ ಅರಸರು ಆಗಿ ಹೋಗಿ ಬಂದು ದಿನಗಳಾದವು. ಅದರೂ ಅವರ ಕಾಲದ ನೆನಪು ಹೆಚ್ಚೆಚ್ಚೆಗೂ ಆಗುತ್ತವೆ. ಆದೇನು ! ಅಂದಿನ ಜೀವನವನ್ನೇ ನಾವು ಇಂದಿಗೂ ನಡೆಸುತ್ತೇವೆ. ಶೋಷಣೆ, ಮಾತು, ನಡತೆಗಳು, ವಿಚಾರಗಳು, ವಾಚ್ಛೆಯ, ಗಾಯನ, ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ, ಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಸ್ವರೂಪವೇ ದಿನದಿನವೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವು ಹಿಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮಿಶ್ರಣದ ಪರಿಣಾಮ ಅಥವಾ ದ್ವೈತಕವಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿಯ ಗಂಭೀರ ರೀತಿ, ಪೂರ್ವಾಂಶದ ವಿವಿಧತೆ, ನಡತೆಯ ನಯ, ಇವೆಲ್ಲ ಮೊಗಲ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವವರವು.

ದಿನದಿನದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಕೂಡಿ ನಡೆದರು. ಆಹಾರ, ವಿನೋದ, ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಳು ಕೂಡಿಯೆ ಸಾಗಿದವು. ಏತರ್ಥವೇಯಾ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮೊಗಲ ಅರಸರು ಬಹಳ ಸಹಾಯವಿತ್ತರು. ಇವೆರಡು ವಿರೋಧಿ ಯೆನಿಸಿದ ಮತಗಳು ಕೂಡಿ ನಡೆಯುವದೆಂದರೆ ಎಂತಹ ಮಾನೋ ಎನಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ, ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಇವೆರಡು ಮತಗಳು ಚೊತಚೊರೆಗೆ ನಡೆದಿರಲು ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವವು. ಈ ಹೊಂದಿಕೆಯನ್ನು ದೃಢ ಪಡಿಸಲು ಕಬೀರ, ನಾಸಕ, ಅಮೀರ ಖುಸ್ರೋ, ಅಕಬರ, ದಾರಾ ಶಿಕೋ, ಮುಂತಾದವರು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು.

ಅಭ್ಯಾಸಗಳು:

೧. ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟ ರೇಖೆಯ ಒಂದು ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಕೆಲವು ಇಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅದೂ ಇಸ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಕಬರನ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತುಂಬಿರಿ.

೧೫೪೨	೧೫೫೬	೧೫೬೪	೧೫೭೫	೧೬೦೦	೧೬೦೬

೨. ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟ ರೇಷೆಗಳಲ್ಲಿ, ಒಂದರ ಗುಂಟೆ ಮೊಗಲ ಅರಸರ ಹೆಸರುಗಳೆ
ನ್ನೂ, ಮತ್ತೊಂದರ ಗುಂಟೆ ಕೆಲವು ಇಸ್ಲಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇವುಗಳ
ಸಹಾಯದಿಂದ ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಉನ್ನತಿ ಅವನತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ
ಸುವ ರೇಖಾಚಿತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿರಿ.

ಮೊಗಲ ಕೊನೆಯ ಅರಸರು					
ಔರಂಗಜೇಬ					
ಶಹಾಜಹಾನ					
ಜಹಾಂಗೀರ					
ಅಕಬರ					
ಹುಮಾಯೂನ					
ಬಾಬರ					
	೧೫೨೬	೧೫೫೦	೧೬೦೦	೧೬೫೦	೧೭೦೦

೩. ಕೆಳಗೆ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಇಸ್ಲಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಸರಿಹೋಗುವಂತೆ
ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿರಿ.

ಅಕಬರನ ಜನ್ಮ
ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗನ ಸಂಗಡ ಸೇಲೀಮನ ಯುದ್ಧ
ಅಹಮ್ಮದನ ಗೆಲುವು ಅಕಬರನಿಗೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ್ದು
ಜಹಾಂಗೀರನಿಗೆ ಪಟ್ಟ
ಶಹಾಜಹಾನನು ರಾಜನಾದದ್ದು
ಪಟ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಹೋರಾಟ
ಔರಂಗಜೇಬನು ಹಕ್ಮೀಕ್ಸ್ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದದ್ದು
ಔರಂಗಜೇಬನ ಮರಣ

೧೫೪೨ ೧೬೦೬ ೧೬೨೭ ೧೬೫೯ ೧೬೮೦ ೧೬೮೬ ೧೬೮೭

೧೩. ಮರಾಠರ ಆಳಿಕೆ.

ವಂಶಾವಳಿ:

ಮುಖ್ಯ ಅರಸರು

೧.	ಭತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ	ಕ್ರೈ. ಶ.	೧೬೪೬--೧೬೮೦
೨.	,, ಸಂಭಾಜಿ	,,	೧೬೮೦--೧೬೮೯
೩.	,, ರಾಜಾರಾಮ	,,	೧೬೮೯--೧೭೦೦
೪.	,, ಏನೇಯ ಶಿವಾಜಿ	,,	೧೭೦೦--೧೭೦೮
೫.	,, ಶಾಹು	,,	೧೭೦೮--೧೭೪೯
೬.	,, ರಾಜಾರಾಮ	,,	೧೭೪೯--೧೭೭೭
೭.	,, ಏನೇಯ ಶಾಹು	,,	೧೭೭೭--೧೮೦೮
೮.	,, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗ	,,	೧೮೦೮--೧೮೩೯
೯.	,, ಶಹಾಜಿ	,,	೧೮೩೯--೧೮೪೮

ಪೇಶ್ವೆಯರು

೧.	ಬಾಳಾಜಿ ವಿಶ್ವನಾಥ	,,	೧೭೧೩--೧೭೨೦
೨.	ಬಾಜೀರಾವ	,,	೧೭೨೦--೧೭೪೦
೩.	ನಾನಾಸಾಹೇಬ	,,	೧೭೪೦--೧೭೬೧
೪.	ಮಾಧವರಾವ	,,	೧೭೬೧--೧೭೭೨
೫.	ನಾರಾಯಣರಾವ	,,	೧೭೭೨--೧೭೭೩
೬.	ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾವ	,,	೧೭೭೪--೧೭೯೫
೭.	ಏನೇಯ ಬಾಜೀರಾವ	,,	೧೭೯೬--೧೮೧೮

ಶಿವಾಜಿಗಿಂತ ಮೊದಲಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವು:

ಇಂದು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯು ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ದೇಶವು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ.

ದೇಶವೆಂದು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ದೇಶಬಹುಮಾನ. ಸಮುದ್ರದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಗುಂಟೆ, ಗೋವೆಯ ಬಂದರಕ್ಕೆ ಹೊರಟೊಂದು ಕಂಡುಬರುವ ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲ ಸದ್ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಓರೆಯಿಂದ ಸೇವಿಸುವ ಸರಗಿ ಇವು ಭಾಗ್ಯ ಕೊಂಕಣವೆಂಬ ಅಸ್ತಿ ಮಂತ ಭೂಮಿಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ವಿವರ ಕಾರಣ ಅದು ಸುಖ ರಾಜ್ಯವೆಂತಲೂ ಸಮಸ್ತ ಸಮೃದ್ಧಿಯೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಗುದ್ದುಗಳ ತುದಿಗಲು ಗಟ್ಟಿ ಸ್ಥಿರವಾದುದು. ಅಕ್ಕಿಗನ್ನ ಕೆಲವು ಕಡೆಗೆ ಕೊಡು ಕೊತ್ತು ಗಣಿಸುವುದುಮಾಡು. ಎಷ್ಟು ಕಡೆಗೆ ಗುದ್ದುಗಳ ಸತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ನೀರಿನ ಸಾಗರವು ಬಿತ್ತುವುದು. ಕೊಂಕಣ ಪಶ್ಚಿಮ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ದವಣಿ ಟ್ಟಿರುವ ಸಾಗರವೆಂಬುದು ಮುಂಚೆ ಇದರ ಮರ್ದವೆಂದು ಗುರುತು ತೆಗೆಯುವುದು. ಸಾಗರವೆಂದ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಬಂದರವಾದ ದಕ್ಷಿಣ ಕರಾವಳಿ ಸರಮೇಲೆಯ ಸ್ವದೇಶದ ವರೆಗೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಮೂಲಸೆಯ ಗುಡಿಯ ತಗಲುವುದು. ಈ ಸ್ವದೇಶ ದಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಾಟ, ಗೋದಾವರಿ, ಕೃಷ್ಣಾ, ಭೀಮಾ, ಮುಂತಾದ ಸೂಗು ಭೂಮಿಯನ್ನು ತೋಯಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ದೇಶದ ವರಿ ಕಂದರಗಳಲ್ಲೆಯೂ ಬೆಳಗೊಂಡು, ರೈಸದ ಸಾಮಾನ್ಯವೂ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಭೂಮಿಯು ಅಷ್ಟೊಂದು ಭಲವಾದ್ದದ ಸ್ವದೇಶವೆಂದು ಹೇಳಿ ಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಿದ್ದರೂ, ಜನರ ಸುಖದ ಬಾಳ್ವೆಗೆ ಯಾವ ಕೊರತೆಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮೌರ್ಯ ಅರಸರು, ಶಾಲಿವಾಹನ, ಚಾಲುಕ್ಯ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ, ಯಾದವರೆಂಬ ಹೆಸರಾದ ಅರಸರು ಆಳಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವಂಶಜರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದೇಶದ ಮೂಲಸಾಸಿಗಳ ಕೂಡ ಇವರ ಸಂಪರ್ಕವಾದದ್ದರಿಂದ, ಇಂದು ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನರಲ್ಲಿ ಕುಣಬಿ ಮರಾಠಾ ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮರಾಠಾ ಎಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವರು ಮೊದಲು ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿಯೂ, ನಂತರ ದೇಶಮುಖಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಯೂ, ಉದರ ನಿರ್ವಾಹಿ ಮೂಡಿದರು. ಯಾದವರು ಆಳಿ ಹೋದ ಬಳಿಕ, ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಮಹಾ ಸಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಚಾಚಿದರು. ಮರಾಠರು, ತಮ್ಮ ಈ ಹಕ್ಕು ಬಾಧ್ಯತೆ

ಗಳನ್ನು ಬಿಡದೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಇವರಿಗೆ ಭರ್ಷೆಬೋಧೆಯನ್ನೂ ರಾನಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತ ಕಥಾರ್ಪಣವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗವು ತಲೆದೋರಿತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಅದರಲ್ಲೂ ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಚಿತ್ ವಾಸನೆಯೆಂಬ ದೇವರು. ಮೊದಲೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಸೇವ್ತಿಯೆಂಬ ದೇವರಿಂದ ಆಳಿದವರು ಚಿತ್ ವಾಸನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗದವರೇ.

ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರ, ವೇಶಮುದ್ರವದ, ಮತ್ತು ಜಹಗೀರದಾರ ಪದಗಳನ್ನು ಇತರ ಮರಾಠಾ ವರ್ಗದವರು ನಡೆಸಿದರಷ್ಟೆ ? ಜಹಗೀರುಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವು ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಇಲ್ಲಿಯ ವರಗೆ ವಿಚಾರವುರ ಅಥವಾ ಇಸ್ತಿತರ ಆರಸರಿಂದ ಸಿಕ್ಕವು. ಅವು ತಂದೆಯಿಂದ ಮಗನಿಗೆ ಸಾಗಿದವು. ಈ ವಧ್ಯ ತಿಯಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯು ಅಡಿತಡೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸಾಗಿತು.

ಗುರುಗುಡು ಸೀಸೆಯಲ್ಲಿ ಹೊದ್ದವಾಡಿಗಾಗಿ ಬೆಚ್ಚು ರಾಮ ಮುಸ ಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಮರಾಠಾ ಜನರು ಸ್ವಸಮಾಜಗಳೂ, ಸತತೋದ್ಯೋಗಿಗಳೂ ಆಗುವರು. ಇವರು ರೀರದಿಂದ ಚಲರಾಗಿದ್ದು, ವ್ಯವಹಾರ ಚತುರರಯು ಇವರಲ್ಲಿ ದೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವದು. ಹೋರೆಗೆಲ್ಲ ಉಚ್ಚ ಸೀಚ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಈ ತರದಿಂದ ಸಾಗಿರಲು ಇವರಿಗೆ ಆಡಳಿತಯ ಕ್ರಮವೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಂದ ದೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲ ತೀದು ಬಂದಿತು.

ಬಹುಸಿ ರಾಜ್ಯದ ಅಂಗಗಳಾದ ಐದು ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮತಮ್ಮಕ್ಕಿಗೆ ಸ್ವರಭಾವ ಪೋರಿದ್ದರಿಂದ, ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮರಾಠಾ ಜನರ ಪ್ರವೇರವಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಿರ್ಕೇ, ಘಾಟಗೇ, ಘೋರಪಡೇ, ಮೋಹಿತೇ, ಮಹಾಡಿಕ, ಮೋರೇ, ಜಾಫವ, ನಿಂಬಾಳಕರ, ಮಾಸೇ, ಭೋಸಲೇ, ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಲೆದೋರಿದರು. ಬರಬರುತ್ತ ಇವರು ಮುಲಕಿ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಕೈಹಾಕಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರು. ಪರ

ದೇಶದ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಬಾದಶಹರಿಗೆ ಮರಾಠಾ ಜನರ ಅನುಕೂಲತೆಯೂ ಇದ್ದಿತು. ಆದರೆ, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಾ ಜನರಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾತ್ರ ಮೂಡಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕಾಲವು ಕಳೆಯುತ್ತಿರಲು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಉಪಟವು ವೇರವಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಹಿಂದೂ ರಾಜ್ಯವೆನಿಸಿದ ವಿಜಯ ನಗರವು ನಾಶವಾಯಿತು. ಆದರೂ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಮಕ ಹಿಂದೂ ಬುದ್ಧಿಯು ಮಾತ್ರ ಅಳಿದು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಸಲ್ಮಾನ ಆಳರಸರ ಕದೆಯಿಂದ ಹಿಂದು ಭರ್ತುಕಾಗುವ ಫಲನೆಯು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಬರಹತ್ತಿತು. ಹಿಂದುಗಳು ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಧೈರ್ಯಗುಂದಿದ್ದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಹಿಂದುಗಳ ಅಸಮಾನವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬಂದವು. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾವು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಏರತೊಡಗಿದ್ದಿತು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಧು ಸಂತರೂ ಸ್ವಧರ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೆ, ಸ್ವವೇರ ಸೇವೆಗೆ ಜನರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸರದಾರ ವಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಫೋಸಲೇ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಕೃ. ಶ. ೧೬೩೦ರಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದನು. ಇವನ ತಂದೆಯಾದ ಶಿವಾಜಿಯು ಮೊದಲು ಅಹಮ್ಮದನಗರದ ಆಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಜಹಗೀರದಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಅಹಮದ ನಗರಕ್ಕೂ, ಮೊಗಲ ಬಾದಶಾಹಿಗೂ, ವೈರಭಾವ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ಅಹಮ್ಮದನಗರವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ, ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸರ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ನಂತರ ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸರ ವತಿಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಮಾಡಿ ಪರಾಕ್ರಮ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನ ಪುಣೆ ಮತ್ತು ಸುಪಾ ವೇಲೆಗಳಲ್ಲದೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜಹಗೀರು ಸಿಕ್ಕಿತು.

ಶಿವಾಜಿಯು ಬಾಲ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ:

ಶಿವಾಜಿಯು ಕೃ. ಶ. ೧೬೩೦ರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜೀ ಸರದಾರನ ಮಡದಿಯಾದ

ಜಿಜಾಬಾಯಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವನೇರಿ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದನು. ತಂದೆಯಾದ ಶಹಾಜಿಯು ಈ ವೇಳೆಗೆ ವಿಜಾಪುರ ಆರಸರ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ದ್ದರಿಂದ ಬಾಲಕ ಶಿವಾಜಿಯು ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದನು. ನಂತರ ಕೃ. ಶ. ೧೬೪೧ರ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿಯು ತಾಯಿಯಾದ ಜಿಜಾ ಬಾಯಿಯೊಂದಿಗೆ ಪುಣೆ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಪುಣೆ ಭಾಗದ ಶಹಾಜಿಯ ಜಹಗೀರವು ದಾದಾಜಿ ಕೊಂಡದೇವ ಮಲನಣ ಕರೆ ಎಂಬ ಕಾರಭಾರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ಜೋಸಾನ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣಗಳ ಯೋಜನೆಯು ದಾದಾಜಿ ಮತ್ತು ತಾಯಿಯಾದ ಜಿಜಾಬಾಯಿಯ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಜಿಜಾಬಾಯಿಯು ಶಿವಾಜಿಗೆ ರಾಮಾ ಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳಲ್ಲಿಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಆರಸರ ಔರ್ಯ ಧೈರ್ಯಗಳ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಪುರಾಣಕಾಲದ ವೈಭವದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊ ಟ್ಟಳು. ಪುರಾಣದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಹುರುಪುಗೊಂಡವನು ವನು. ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯ ಭಾರತ ದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ದಾದಾಜಿಯು ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ವ್ಯವ ಸ್ಥಾಪಕನಾದ್ದರಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಶತ್ಕೃಂತೆ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಕುದುರೆ ಹತ್ತುವದು, ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ಕಲೆಯ ಇನ್ನಿತರ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿದನು. ಓದು ಬರಹ, ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶಿವಾಜಿಯು ಜಹಗೀರದ ಆಡಳಿತವು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ದಾದಾಜಿಯು ಜಹಗೀರದ ಹಳ್ಳಿ ಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡುವಾಗ ಸಂಗಡ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಸಾಗುವಳಿ, ಹಳ್ಳಿಯ ನ್ಯಾಯದಾನ, ಸೇವಾಳಿಗಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಶಿವಾ ಜಿಯು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಮೂಲಕ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಆಡಳಿತವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವವಾಯಿತಲ್ಲದೆ, ನಂತರ, ಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ಜಹಗೀರಿನ ಆಡ ಳಿತವನ್ನು ತಾನೆ ಸಾಗಿಸುವಂತಾಯಿತು.

ದಿನಗಳು ಕಳೆದಂತೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಶ್ರಮಸಾಧ್ಯವಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳ ಹತ್ತಿದನು. ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಾಡುವದು, ಗುಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ಏಡೆದು ತಲುಪುವದು, ಇವನ ದಿನದ ಕೆಲಸಗಳಾದವು. ತನ್ನ ಜಹಗೀರಿನ

ಲ್ಲಿಯ "ಮಾವಳಿ ಪ್ರಾಂತ"ವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಆರಳಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಕೆಲವು ಜೀವದ ಗೆಳೆಯರು ಬಳಸಿದರು. ಇವನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಇವನು ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಸಹಾಯಾಧ್ಯಕ್ಷರಲ್ಲಿಯ ಕೋಟಿಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಮೊದಲ ಕೋಟಿ ಎಂಬುದು ಇವನು ಸವಕುಳಿಕೊಂಡ ಮೊದಲನೆಯ ಕೋಟಿಯು. ನಂತರ ಕೊಂಡಾಣಾ(ಸಿಂಹಗದ), ಚಾಕಣ, ಪುರಂಧರ, ರೋವಿದೆ ಮುಂತಾದ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡನು. ರೋವಾ ಕೋಟೆಯ ಆರಿಯ ಕೆಲಸ ನಡೆದಾಗ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಭಾಗತ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಸಿದ್ಧಿಯಾದಂತಾಯಿತು. ಇದರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಇವನು ಬೊಸೆ ಸ್ವಸ್ಥ ಕೂಟಗಳು ಆನುಗಾಹನು. ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ಕಲ್ಯಾಣದ ಸುಫೇದಾರ್ ನಾನ ಮುಲ್ತಾನಾ ಅವನು ದ ಎಂಬವನು ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸನಿಗೆ ಹಣ ವನ್ನು ಕಳಿಸುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು, ಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ರಕ್ಷಕರನ್ನು ಬಿಡೆದು ಹಣವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ನಂತರ ಸ್ವತಃ ರಾಜಾಪುರದ ವರೆಗೆ ದೊಡ್ಡಮಾಡಿ ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಲಿದನು. ಜಿಂಜೀರಾದ ಸಿದ್ಧಿಯಂಥ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಹಡಗುಗಳಾದ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಉಪಟವು ಹೆಚ್ಚಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಿ ಅವನ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಕೋಟಿಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದಾಯಿತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳು ಕಳೆಯುತ್ತಿರಲು ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ರಾಜಾಪುರದ ವರೆಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯೆಂಬೆನಿಸಿದನು.

ಶಿವಾಜಿಯ ತಂದೆಯಾದ ರಹಾಜಿಯು ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸನ ದರ ಬಾರದಲ್ಲಿನಲ್ಲ ? ಶಿವಾಜಿಯ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸನು, ಇವನನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಹೆವಣಿಸಿ, ರಹಾಜಿಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಕೆಲ ಕಾಲದ ನಂತರ, ದರಬಾರದವರ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯಿಂದ ಕೆಲವು ಕಾರುಗಳ ಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದನು. ಬಳಿಕ ಶಿವಾಜಿಯು ಚಂದ್ರರಾವ ಮೋರೇರಂಬ ಜಾವಳಿಯ ಜಹಗೀರದಾರನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗಿ ಅವನ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇದರ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರತಾಪಗಡ ಎಂಬ ಕೋಟೆಯ ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ

ಕುಲಸ್ವಾಮಿನಿಯಾದ ಭವಾನಿಯ ಸ್ಥಾನನೆಯಾಯಿತು.

ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾಳಿ ಮಾಡಹತ್ತಿದನು. ಇವನ್ನು ತಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಫಘಾನ್ ಖಾನನೊಬ್ಬ ಶೂರ ಸರದಾರನು ದೊಡ್ಡ ದಂದಿನೊಡನೆ ಬಂದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಸಂಧಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಭಿನಯಿಸಿ, ಭಟ್ಟಿಯ ಆಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅಫಘಾನ್ ಖಾನನು ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿ ಭಟ್ಟಿಯ ದಿನವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು. ವ್ರತಾಸಗಡದ ಬುದ್ಧಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಈ ವಿಶೇಷವುಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಮಂಡಿಸಿದನು. ಮಂಟಪದ ಹೊರಗೆ ಇವನ ಮೇಲೆಯ ಭೋಯಿಗಳೂ, ಅಂಗರಕ್ಷಕರೂ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಖಾನನು ತುಳು ಮುಂಗಡ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ಬರುವನ್ನು ಎದುರು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಬರಲಾಗಿ, ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಸಂದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಕೆಲ ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಖಾನನು ಸತ್ತಿ ಸತ್ತಿನೆಂದೊರಲಹತ್ತಿದನು. ಭೋಯಿಗಳೂ, ಅಂಗರಕ್ಷಕರೂ ಒಳನುಗ್ಗಿ, ಖಾನನನ್ನು ಮೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಓಡಹತ್ತಿದರು. ಆಗ ಶಿವಾಜಿಯ ಕಡೆಯವರು ಅವರ ಜೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಅವರನ್ನು ನುಚ್ಚುನುರಾಗಿ ಕಡಿದರು. ಇದರಿಂದ ಖಾನನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಕಾಕಾರವೆದ್ದು ಕಾಲ್ಚೆಗೆಯು ವಂತಾಯಿತು ಬಳಿಕ ಖಾನನ ವರದಲ್ಲಿದ್ದ ಪನ್ದಾಳಗಡವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಶತ್ರುವರೆದಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡಿ, ಪಿಶಾಲಗಡಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಅವನ ಕಡೆಯ ಯುವರೂ ತಲುಪಿದರು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿಯ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠನಾದ ಬಾಜಿ ಪ್ರಭು ಎಂಬವನು ನಿಕರದಿಂದ ಕಾದಿದನಲ್ಲದೆ, ಸಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಶಹಾಜಿಯು ೧೬೬೪ರಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ನಂತರ ಶಿವಾಜಿಯು ರಾಜಾ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಹೆಸರಿನ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದನು.

ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸರ ಸಂಗಡ ಶಿವಾಜಿಯ ಯುದ್ಧವು ಸಾಗಿದ್ದ ಕಾಲ

ದಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ನಡೆಯಿಂದ ಶಾಹಿಸ್ತಾನದ ನೆಂಬವನು ಶಿವಾಜಿಯ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಬಂದನು. ಶಾಹನು ಸ್ವಲ್ಪದಿನ ಸುಖವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಮನೆಯೇ - ಗೆ ಸುಗ್ಗಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಇರಹತ್ತಿದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಶಾಹಿಸ್ತಾನದ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಬರಲು, ಅವನ ಮಗನು ಬಲಿ ಬಿಡನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಶಾಹನನ್ನು ಪಾರುಸತ್ಯ ಮಾಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನು ಪಾಡಿಯ ಕಿಡಕಿಯೊಳಗಿಂದ ತಲೆಯುಳಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾರಾದನು. ಈ ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿ ಅವನ ಜಿರಳಗಳು ಮಾತ್ರ ಕತ್ತರಿಸಿದವು. ಮುಂದೆ ಶಾಹಿ ಸ್ತಾನನು ಭೀತನಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ವಾರಿ ಹಿಡಿದನು. ಶಾಹಿಸ್ತಾನನನ್ನು ಹಿಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯ ಮಹತ್ವವು ದಿನೇ ದಿನೇ ಬೆಳೆಯಹತ್ತಿತು.

ಮುಂದೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೪ರಲ್ಲಿ ಸುರತವನ್ನು ಸುಲಿದನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಒಂದು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಲಾಭವಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಕಿಡಕಿಯಾದನು. ಶಿವಾಜಿಯ ಪಾರುಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೫ರಲ್ಲಿ ಜಯ ಸಿಂಗನೊಬ್ಬ ರಜಪೂತ ಸರವಾರನನ್ನು ದಿಲೇರಖಾನನೊಬ್ಬ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ನನ್ನು ಮೊದಲ ಸೈನ್ಯವೊಂದಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿದನು. ಇವರಿಬ್ಬರು ಸರ ಪಾರರು ಒಳ್ಳೇ ರೂರರೂ, ಅನುಭವವುಳ್ಳವರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಜಯಸಿಂಹನು ಸಿಂಹಗಡಕ್ಕೂ, ದಿಲೇರಖಾನನು ಪುರಂದರಗಡಕ್ಕೂ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತರು. ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಅಟ್ಟ ಸಾಗವೆಂದ, ತಿಳಿದು ಒಪ್ಪುವಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧ ನಾದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಮೊಗಲರ ಮಾಂಡಲಿಕನಾಗಿ ಆಳಬೇಕೆಂದೂ, ಅದ್ದ ರಿಂದ ಕೇವಲ ೧೨ ಕೋಟಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಉಳಿದವು ಗಳನ್ನು ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಶಿವಾಜಿಯ ಮಗನಾದ ಸಂಭಾಜಿಯು ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾಕರಿಗೆ ಸೇರಬೇಕೆಂದೂ, ಮೊಗಲರು ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸನ ಸಂಗಡ ನಡೆಸುವ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಮೊಗಲ ರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಕರಾರುಗಳಾದವು. ಇದೇ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪುರಂದರದ ಒಪ್ಪಂದವು (೧೬೬೫).

ಸಂತರ ವಿಜಾಪುರದ ಕೂಡ ಮೊಗಲರು ನಡೆಸಿದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ

ಶಿವಾಜಿಯು ಮಿಗಿಲಾದ ಪರಾಕ್ರಮ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ, ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಲು ಆಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ತನ್ನ ಆನೇಕ್ಷೆಯು ಶಿವಾಜಿಗೆ ತಲುಪುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಜಯಸಿಂಹನು ಒಳ್ಳೆ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಲು ಶಿವಾಜಿಯ ಮನವೊಲಿಸಿದನು. ಅದರಂತೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೬ರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಆಗ್ರಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದಾಯಿತು. ಸಂಗಡ ಮಗನಾದ ಸಂಭಾಜಿಯೂ ಇದ್ದನು. ಔರಂಗಜೇಬನು ತನ್ನ ೫೦ನೆಯ ವರ್ಷಾತ್ಮತ್ವವದ ದಿನಸೆ ಶಿವಾಜಿಯ ಭೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡನು. ಆಗ ಇವನಿಗೆ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಅಪಮಾನವಾಯಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಇವನನ್ನು ಆಗ್ರಾ ಕಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನೆಜರಬಂದಿಯನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟನು. ಮುಂದೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಒಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೂಡಿ, ಬಂಡಿವಾಸದಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಬಂದನು. ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಸರ್ಯಂತ ಭೈರಾಗಳ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಾ ನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದರು.

ಪಾರಾಗಿ ಬಂದನಂತರ ಶಿವಾಜಿಯು ಮೊಗಲರ ಕೂಡ ಮತ್ತೆ ಯುದ್ಧ ಹೂಡಿದನು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಯಸಿಂಹನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಮೊಗಲರಿಗೆ ಯುದ್ಧವು ಬೇಡಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಶಿವಾಜಿಯ ಕೂಡ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶಿವಾಜಿಗೆ 'ರಾಜ್ತ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ನಂತರ ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸರೂ ಶಿವಾಜಿಯ ಕೂಡ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ, ಈ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಗಡವು ಶಿವಾಜಿಗೆ ಸಿಗದೇ ಹೋಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ಈ ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತಾನಾಜಿ ಮಾಲಸುರಿಯೆಂಬ ವೀರ ಸರದಾರನಿಗೆ ಆವ್ವಣಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತಾನಾಜಿಯು ಮರಣ ಹೊಂದಿದರೂ ಸಿಂಹಗಡವು ಮಾತ್ರ ಶಿವಾಜಿಯ ವಶವಾಯಿತು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರ ವಶಿಯಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ಸರದಾರರ ವರಾಭವವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊಗಲರು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಅರಸನೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಮತ್ತು ಸಂಭಾಜಿಯು

ಶಿವಾಜಿಯು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ದೌಡು ಮಾಡಲು ಆಸುವಾದನು. ಮೊದಲು ಗೋವಳಕೊಂಡದ ಅರಸನಿಂದ ಕಪ್ಪನ್ನೆತ್ತಿ, ಜಿಂಜಿ ಮತ್ತು ವೆಲ್ಲೋರ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ಸಂಗತಿಗಳು ಸದೇದು ಹೋದ ಬಳಿಕ, ತನಗೆ ತನ್ನ ಪಿತೃತ್ವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾದ ಅರ್ಧ ಭಾಗವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಶಿವಾಜಿಯು ಮಲತಮ್ಮನಾದ ವೆಂಕೋಜಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹತ್ತಿದನು. ಸಂತರ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದವಾಗಲು, ಶಿವಾಜಿಯು ೧೬೭೮ರಲ್ಲಿ ರಾಯಗದಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬಂದನು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಮೊಗಲರು ವಿಜಾಪುರವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಎಲ್ಲ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಕೆಡದತ್ತಿತು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೮೦ರಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಗೆ ಮಂದಿಯಾದ ನೆನವಾಗಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಇಹಲೋಕ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದನು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಅವನು ೫೦ ವರ್ಷದವನಿದ್ದನು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಆಡಳಿತದ ಕ್ರಮ:

ಇವನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾರೆ ೧೨ ಸುಭೆಗಳಿದ್ದವು. ನೆರೆಹೊರೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಮೊಗಲ ಮುಂತಾದವರು ಇವನಿಗೆ ಕಪ್ಪು ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುಭೆಗಳು ಮಹಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದವು. ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿದ್ದು, ನ್ಯಾಯದಾಸನು ಅವುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವಾಗಿದ್ದಿತು. ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯು ಸಂಬಳದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಶ್ರೇಣಿಯೊಂದರಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ಆಡಳಿತದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೂ ಉಚ್ಚ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಪ್ರಧಾನರಿದ್ದರು. ಇವರು ಅರಸನಿಂದ ನೇಮಕ ಹೊಂದಿದರು. ಇವರಲ್ಲರೂ ಸಂಬಳದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೇ ಇದ್ದರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಮುತಾಲಿಕರಿದ್ದರು. ಮುತಾಲಿಕರು ಮಂತ್ರಿಯ ಗೃಹ ವಾಜರಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತಾವೇ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ರಾಜನಿಗೆ ಹೊಣೆಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿ, ಶಿವಾಜಿಯು ಒಂದು ಬಗೆಯ ನಿಯಂತ್ರಿತ ರಾಜಸತ್ತೆಯನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪಂತ ಪ್ರಧಾನ(ಪೇಶ್ವೆ)

ಪಂತ ಅಮಾತ್ಯ, ಪಂತ ಸಚಿವ, ಮಂತ್ರಿ, ಸೇನಾಪತಿ, ದರ್ಬಾರ. ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ, ಪಂಡಿತ ಮುಂತಾದವರು ಅಪ್ಪಪ್ರಧಾನ ಮಂಡಲವೆನಿಸಿದರು. ಶಿವಾಜಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪದಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ, ಮೋದೀನೀ ತ್ರಿಯಂಬಕ ಪಿಂಗಲೇ, ಸೀಲೋ ಸೋನದೇವ, ಅಣ್ಣಾಜಿ ದತ್ತೋ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರಾದ ಬೋರಲಿ, ಹಂಬೀರರಾವ ಮೋಹಿತೇ, ಸುಮಂತರಾವ, ಸುರಾಜರಾವಜಿ, ಮತ್ತು ರಘುನಾಥಪಂತ, ಎಂಬ ಮಹನೀಯರು ಆಲಂಕರಿಸಿದರು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾಳುಗಳು, ಕುದುರೆಯ ಸ್ವಾರಥಿಗಳು ಭೇದಗಳಿದ್ದವು. ಕಾಲಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಯಕ, ಹದಾಲದಾರ, ಜುಮಲಿದಾರ ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದರು. ಸೇನಾಪತಿ ಅಧಿಕಾರ ಸರಣಿಬಿಡದೆ ಎಂಬ ತನು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಬೋಧಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾರಥರಲ್ಲ ಬಾರಗಾರಪಿಂದೂ, ಶಿರಗದಾರಿಂವೂ ಭೇದಗಳಿದ್ದವು. ಬಾರಗಾರರು ಸಂಬಳದ ಮೇಲೆ ದಂಡಿಯಾಗುವರು. ಇವರು ಸುಕಾರದ ಕುದುರೆ ಮತ್ತು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರು. ಶಿರಗದಾರರು ಸರಕಾರದಿಂದ ನೇಮಣೂಕವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಂತ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಇವರು ಉಪಯೋಗಿಸುವವರು. ಶಿವಾಜಿಯ ಹತ್ತರ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಕಾಲಾಳುಗಳು, ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಕುದುರೆಯ ಸ್ವಾರಥರೂ ಇದ್ದರು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಹಡಗುಪಡೆ:

ಪ್ರತಿಮ ಕರಾವಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ಸಮುದ್ರ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಮತ್ಸ್ಯ ಯಾತ್ರಿಕರನ್ನು ಸುಲಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಹಡಗುಪಡೆಯು ಒಡಮೂಟಿಕೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈಗಿನ ಮುಂಬಯಿ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಂಡರಾಜಪುರಿ, ಜಿಂಬೀರು ಎಂಬ ಮಿಗಿಲಾದ ಬಂದರಗಳಿದ್ದವು. ಶಿವಾಜಿಯ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಪುನಃದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯಾಕೂಬಖಾನನೊಬ್ಬನು ಮೊಗಲರಿಂದ ನೇಮಕ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಅವನು ಮತ್ಸ್ಯ ಯಾತ್ರಿಕರ ಅನುಕೂಲಿ,

ಪರದೇಶ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗಳಿಗಾಗಿ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಹಡಗುಗಳ ಗುಂಪನ್ನು ರೂಪಿಸಿದನು. ಶಿವಾಜಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಫರ್ತೀಖಾನನೊಬ್ಬನು ಇದರ ಮೇಲಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಮರಾಠರ ವೈರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನನ್ನು ಹಣಿಯುವ ಉಪಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ನೌಕಾಬಲದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದನು. ೫೦೦ ಹೊಸ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕುಲಾಬಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ, ಹೊಸತಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಪೋರ್ತುಗೀಜರಿಗೂ ಶಿವಾಜಿಯ ಅಂಜಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ದಾಖೋಳ, ಜಿಂಜೀರಾ ಮುಂತಾದ ಬಂದರಗಳನ್ನು ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿ ಹಡಗುಗಳನ್ನಿಟ್ಟನು. ಹಡಗುಪಡೆಯಲ್ಲಿ ಐದು ಸಾವಿರಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ನೌಕರರಿದ್ದರು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆ:

ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಗಿಡ್ಡನೂ, ತೆಳ್ಳನ್ನ ಗಟ್ಟಿ ದೇಹವುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಮುಖಲಕ್ಷಣವು ಎರಡನೆಯವರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸದೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇವನು ಬಹು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬಹು ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಶಿವಾಜಿಯ ದಿನಚರಿಯು ಬಹು ಸಾಧಾ ತರಹದ್ದಿದ್ದಿತು. ಎಷ್ಟೋ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಇವನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಅನುಭವವು ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದಿತು. ತಾನು ಮಾಡಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ನಿಯಮವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟಾದರೂ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಇತರರು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ನಿಯಮವನ್ನು ಮುರಿದವರಿಗೆ ಉಗ್ರ ಶಾಸನ ಮಾಡಲೂ ಇವನು ಒಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಇವನಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವು ತುಂಬಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಪರಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯೂ ಇವನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಿತು. ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಇವನು ನೌಕರಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಕಾಡ್ಕಿ ಹೈದರನೊಬ್ಬ ಹೆಸರಿನ ಮುಸಲ್ಮಾನನು ಇವನ ಖಾಸಗಿ ಚಿಟೀಟೆಸನಾಗಿದ್ದನು. ಬಾವಾ ಯಾಕೂಬ ಎಂಬ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಫಕೀರನಿಗೆ ಇವನು

ಇನಾಮು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದುಂಟು. ಶಿವಾಜಿಯ ಆಚರಣೆಯು ಎನಿತ್ತುವಾಗಿ ಧ್ವನು. ಅವನಿಗೆ ಓದಲೂ ಬರೆಯಲೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ವಿದ್ವಾಂಸರ ವಾದ ವಿವಾದಗಳು ಇವನ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯ ವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಮುತ್ಸದ್ಗತನದಲ್ಲಿ ಇವನು ಯಾರಿಗೂ ಸೋಲಲಿಲ್ಲ. ಸಂಕಟದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಒದಗಿದಾಗ ಇವನು ಬಹಳ ಕುರಲತೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದುಗಳಲ್ಲಿ ನನಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಹಿಂದೂ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡಿದ್ದು ಇವನ ಮಹತ್ತರ ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಯಿ ಜೀಜಾಬಾಯಿಯೂ ಗುರು ರಾಮದಾಸಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಇವನಿಗೆ ನೆರವಾದರು. ಎಲ್ಲ ಧೈರ್ಯಿಯರೂ ಪಲೂ ಭ್ರಮೆ ಶ್ರೀಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ಒಬ್ಬ ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಸಂಭಾಜಿಯು:

ಶಿವಾಜಿಯನಂತರ ಸಂಭಾಜಿಯು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಶಿವಾಜಿಯ ಮರಣಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಭಾಜಿಯು ತಂದೆಯಾದ ಶಿವಾಜಿಯಿಂದ ಪನ್ನಾಳಗಡದಲ್ಲಿ ನಡೆರಬಂದಿಯಲ್ಲಿದ್ದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ತಂದೆ ತೀರಿದ ನಂತರ ಮಲತಪ್ಪುನಾದ ರಾಜಾರಾಮನಿಗೆ ದಟ್ಟಗಟ್ಟುವ ಹೊಂಚು ಸಡೆದಿದೆಯೆಂದು ಕೇಳಿ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಹೊಂಚುಗಾರರನ್ನು ಬಂದಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಸ್ವತಃ ಶಾನೇ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ತಂದೆಯಂತೆ ಇವನು ಶೂರನೂ ಸಾಹಸಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಅದರ ದುರ್ಯವದಿಂದ ವ್ಯಸನಾಫೀನನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ಓದು ಬರಹವೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ತನ್ನನ್ನು ಪದಭ್ರಷ್ಟಮಾಡಲು ಹೊಂಚುಹಾಕಿದವರ ಮೇಲೆ ಸಂಭಾಜಿಯು ಕಿಡಿಕಡಿಯಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಮನಬಂದಂತೆ ಮರಣ ದಂಡನೆಗೆ ಈಡುಮಾಡಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಕಲುಷ ಎಂಬೋರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಹಾಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಹತ್ತಿದನು.

ಈ ವೇಳೆಗೆ ಮೊಗಲ ಬಾಧಕಹನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದಿದ್ದನು. ದಕ್ಷಿಣದ ರಾಜರನ್ನು—ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮರಾಠರನ್ನು—ಸದೆಬಡೆ

ಯುವನು ಅವನ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರಂತೆ, ಅವನು ವಿಜಾಪುರ, ಗೋವಳಕೊಂಡಗಳನ್ನು ಮುರಿದು, ಮರಾರರ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದನು. ಇತ್ತ ಸಂಭಾಜಿಯು ಏನನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ಸಂಗಮೇಶ್ವರರ ಹತ್ತರ ಸಂಭಾಜಿಯು, ಕಲುಷಣೂ ಮೊಗಲರಿಂದ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟರು. ನಂತರ ಇಬ್ಬರೂ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಡೆಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಲ್ಪಟ್ಟರು. ಮುಸಲ್ಮಾನನಾದರೆ ಕ್ಷಮೆ ತೋರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆನೆಂದು ಮರಗಜೇಬನು ಹೇಳಲಾಗಿ, “ನಿನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡುವೆನಿನ್ನ ಮುಸಲ್ಮಾನನಾಗುವೆನೆ”ಂದು ಸಂಭಾಜಿಯು ಉತ್ತರವಿತ್ತನು. ಇವನ್ನು ಕೇಳಿ ಕ್ರೌಢನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಸಂಭಾಜಿಗೆ ಮರಣ ದಂಡನೆಯನ್ನು ತೂಗಿದ್ದನು. ನಂತರ ತುಳಜಾಪುರದ ಹತ್ತಿರ ಇವನ ತಲೆ ಹೊಯ್ದಲಾಯಿತು (೧೬೮೯) ಕಲುಷಣಿಗೂ ಇದೇ ಹಾದಾಯಿತು. ಸಂಭಾಜಿಯ ಕೊಲೆಯಿಂದ ಮನನೊಂದ ಮರಾಠಾ ವೀರರು ಇದರ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಉದ್ಯುಕ್ತರಾದರು. ಈ ನಂತರ ಮರಾಠರು ಮೊಗಲರ ಸಂಗಡ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು.

ಸಂಭಾಜಿಯ ಕೊಲೆಯ ವಾರ್ತೆ ತಿಳಿದಾಗ ರಾಯಗಡದಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಜಿಯ ಹೆಂಡತಿ ಏಸೂಬಾಯಿ; ಮಗ, ಶಾಹೂ, ಮಲತಮ್ಮನಾದ ರಾಜಾರಾಮ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಇನ್ನು ಮೊಗಲ ಸರದಾರರು ಸಂಭಾಜಿಯ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ರಾಜಾರಾಮನು ರಾಯಗಡದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಜಿಂಜಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಆಡಳಿತಯ ಕ್ರಮವನ್ನೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿ ತಾನು ರಾಜ್ಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಹತ್ತಿದನು. ಇತ್ತ ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ಮರಾಠರ ಕಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದರು. ಬಲಾಢ್ಯ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದಿದುರು ಮರಾಠರಿಗೆ ಕೈಗೆ ಕೈ ಹತ್ತಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದು ರಕ್ತನಿಲ್ಲಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಗತ್ತಿನ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು. ಚಪಲರಾದ ಮಾವಳ ಸೈನಿಕರು ಗಿಡ್ಡ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಏರಿಕೊಂಡು ಮೊಗಲಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆ ದೊಮ್ಮೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ನುಚ್ಚು ನೂರಾಗಿ ಕಡಿಯುತ್ತ

ದ್ವರು. ಕಡೆಗೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಬೇಸತ್ತು ಕೃ. ಶ. ೧೬೯೧ರಲ್ಲಿ ಝಲ್ಮಿ ಫರೀ ರಖಾನಸೆಂಬ ಸರದಾರನನ್ನು ಹೊಡೆದೊಡಿಸುವನೆಂಬ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಮುತ್ತುಲು ಕಳುಹಿದನು. ಮುತ್ತುಲನು ಏಳು ವರ್ಷ ನಡೆದು, ಕಡೆಗೆ ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ವಿಜಯಶಾಲಿಯಾದನು.

ಬಹುಕ ರಾಜಾರಾಮನು ಸಾರಾಸೆಗೆ ಬಂದು, ಹೊಸ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಭಾರ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದನು. ಜೊತೆಗೆ ವರರಾಯರ ರಾಜ್ಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೌಧಾಯಿ ಸರಕೀಶಮುಖಗಳ ನಸೂಲಿಯು ಸಾಗಿತು. ಈ ರೀತಿ ಉತ್ತರದಲ್ಲೆಯ ಜತಾಲ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ಎಲ್ಲ ಉಪಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ರೀರಾಯನಾವು ದೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಮರಳಿ ಸಿಂಹ ಗಡಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ಕೃ. ಶ. ೧೭೦೦ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಮಹಾಸಂಕಟ ಬಂದಾಗ, ರಾಜಾರಾಮನು ಒಳ್ಳೆ ಚಾಣಾಕ್ಷ ತನದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದನು. ಇವನಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡಿರೂ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳೂ ಇದ್ದರು. ಹಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ತಾರಾಬಾಯಿಯು ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಾಲ್ಪರದಲ್ಲಿ ಬೀರೊಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಳು.

ರಾಜಾರಾಮನ ಮರಣದ ನಂತರ ಅವನ ಮಗನಾದ ಎನೆಯ ತಿವಾ ಜಿಯು ಸಾತಾರೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಬೇರಿದನು. ಇದು ರಾಜಾರಾಮನ ಹಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ತಾರಾಬಾಯಿಯ ಅರೇಕ್ಷೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಮೊಗಲರ ಕೂಡ ಮರಾಠರ ಹೋರಾಟವು ಸತತವಾಗಿ ಸಾಗಿತ್ತು. ಮೊಗಲರು ಒಂದು ಕೋಟಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಲೂರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು ಅದನ್ನು ಮರಳಿ ಗೆದ್ದು ಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಮರಾಠರು ಏಳು ಕಿರಿಯ ನೀರು ಕುಡಿಸಿಡೆ ರೆಂದರೂ ಸಾಗುವದು. ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಬಟ್ಟರೂ ಕೈಸಾಗದೆ, ಔರಂಗಜೇಬನು ಅಹಮದನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕೃ. ಶ. ೧೭೦೭ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡ ಸೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಅರಿತಿದ್ದೇವೆ.

ಔರಂಗಜೇಬನ ಮರಣದ ನಂತರ ಸಂಭಾಜಿಯ ಮಗನಾದ ಶಾಹಾನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ನಂತರ ಅವನು ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ತನ್ನ

ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಅಪೇಕ್ಷೆಬಟ್ಟನು. ಅದರಂತೆ ತಾ
ರಾಬಾಯಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದನು. ಈ ಮಾತು ತಾರಾಬಾಯಿಯ
ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿ ಶಾಹೂನ ಬರು
ವಿಕೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ಆದರೆ, ತಾರಾಬಾಯಿಯ ಸೈನ್ಯವು
ಸೋತದ್ದರಿಂದ ಶಾಹೂನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತನು (ಕ್ರೈ. ಶ.
೧೭೦೮). ಆದರೆ, ತಾರಾಬಾಯಿಯ ಕಡೆಯವರು ತೀವ್ರವಾಗಿ ನಿರ್ದೋಷ
ಕೃತ್ರಿಮದಿಂದ, ಜೀವರೋಗಿಗೆ ಯಾದವೀ ಕಲಹವೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆನ್ನಬಿ
ಡು. ಕಡೆಗೆ ತಾರಾಬಾಯಿಯು ಕೊಲ್ಲಾಪುರವನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿ
ಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಈ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಹೂನಿಗೆ ಬಾಹ್ಯ
ನಿರ್ದನಾಧ ಭಟ್ಟ ಎಂಬವನಿಂದ ಬಹಳ ಸಹಾಯ ಸಿಕ್ಕಿತು.

ಬಾಳಾಜಿ ವಿಶ್ವನಾಥ ಭಟ್ಟ:

ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿಯೆ ಪ್ರೀತರ್ದನ ಗ್ರಾಮದ ದೇವಮುಖ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ
ಇವನು ಜನ್ಮಿಸಿದನು. ಕೆಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ದೇವಮುಖಿಯ ಹಕ್ಕು ನಿಂತು
ಮೋದಮೇಲೆ ಬಾಳಾಜಿ ವಿಶ್ವನಾಥ ಭಟ್ಟನು ಘಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ನೌಕರಿ
ಪಡೆಕೊಂಡನು. ಸ್ವಂತ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೇರುತ್ತ ಸಾಗಿ, ಪುನಃ ಮತ್ತು
ಪಾಲತ್ತಾಬಾದ್‌ಗಳ ನಡುವಿನ ಪ್ರದೇಶದ ದೇಶಮುಖಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ
ದನು. ಬರಬರುತ್ತ ಅವನಿಗೆ ಮೇಲ್ದರಗತಿಯ ಸರದಾರರ ಪರಿಚಯವಾ
ಯಿತು.

ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೭೦೮ರಲ್ಲಿ ಧನಾಜಿ ಜಾಧವ ಎಂಬ ಸರದಾರನು ಮರಣ
ಹೊಂದಲು ಅವನ ಜಹಗೀರಿನ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
ವಾಜನಾದ ಶಾಹೂನು, ಬಾಳಾಜಿ ವಿಶ್ವನಾಥ ಭಟ್ಟನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಇದೂ
ಧನಾಜಿಯ ಮಗನಿಗೆ ಸರಿಬರದ್ದರಿಂದ ಅವನು, ತಾರಾಬಾಯಿಯನ್ನು ಕೂಡಿ
ಕೊಂಡನು. ಈ ತರನಾಗಿ ಒಂದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ಚತುರೋಪಾಯಗಳಿಂದ
ದೂರ ಮಾಡಿ ಶಾಹೂನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಕಾನ್ಹೋಜಿ
ಆಂಗ್ರಿ ಎಂಬ ಹಡಗುಸಡೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು ಹೊಡೆದ ಬಂಡನ್ನು ಮುರಿದದ್ದು

ಲಿಂವ ಶಾಹುನು ಇವನನ್ನು ಪೇಶ್ವೆ ಚಢ್ವಾ ನಂತ ಕೃಪಾಕೂಲವಾಗಿ ಮನ್ನ
ದನು. (೧೭೧೩)

ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೊಲ್ಹಾಪುರವು ಎರಡು ರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿತವಾಗಿ
ನಾದ ವಿಜಯನನ್ನು ರಾಜಕುಲ ಮೀರಿಸಿ ಎರಡು ರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿ
ಪೆಂಡಿಯ ದಸ್ತಗೀರ ನಡೆಸಿದ. ಹುತ್ತ್ ಆಗಲೂ ಕೊಲ್ಹಾಪುರ ಗವರ್ನರ್
ಲೆನುಗೀದು ನಡೆಸಿದ. ಆಗ ರಾಜ್ಯ ವಿಭಜನೆಯಾದುದರಿಂದ
ಬಾಯಿಗೆ ನದಿಯು ಮುಖ್ಯವಾದುದಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಇದರಿಂದ
ಮರಾಠೆ ಮೊದಲನೆಯ ಮಹಾಸಮರವು ನಡೆಯಿತು. ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ
ಯು ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ ಮುಖ್ಯವಾದುದಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ
ಯನರನದನು ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ ಮುಖ್ಯವಾದುದಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ
ಯನರನದನು ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ ಮುಖ್ಯವಾದುದಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ

ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೭೧೪ರಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ ಪಶ್ಚಿಮಾಘ ಭಾಗವು ದಿಲ್ಲಿಯ ಪರಗೆ
ಮೋಗಿ, ಮೊಗಲ ದರಬಾರವಲ್ಲ ಮರಾಠರ ವಶವಾದ ಕೆಲವು ಪಕ್ಕಬಾಬು
ಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಆಗ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರು ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯದ
ಬಂಧುಗಳೆಂಬವರಲ್ಲಿ ತಂಟೆಗಳಿದ್ದು, ಮೊಗಲ ಪಟ್ಟಿಪು ತತ್ತರಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ
ದ್ದಿತು. ಆಗ ಬಾಹ್ಯಜಿಯು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವೊಂದಿಗೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಮೋಗಿ ಸಂಯುಕ್ತ
ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದನು. ಪುತ್ಯಪಕಾರವೆಂದು ಸ್ವರಾಜ್ಯ,
ಸರದೇರಮುಖಿ ಮತ್ತು ಚೌಧಾಯಿಗಳ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸಂಯುಕ್ತ ಬಂಧುಗಳು
ಕೊಡಮಾಡಿದರು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಬಾಹ್ಯಜಿಯು ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯ
ದಲ್ಲಿ ಆಳನಾಗಿ ಬೇರಾದಿಟ್ಟನು. ರಾಜಾರಾಮನು ಕೆಲ ವರ್ಷಗಳಿಗಾಗಿ
ತಂದದ್ದಲ್ಲ ತಂದ ಮರಾಠರ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬಾಹ್ಯಜಿಯು
ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದನು. ಎಷ್ಟೇ ಜನರು ಜಹಗೀರುಗಳನ್ನು ಪಡೆದು.
ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಕಂಕಣಬದ್ಧರಾಗಲು ಬಾಹ್ಯಜಿಯು ವ್ಯವಸ್ಥೆ
ಯನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಬಾಹ್ಯಜಿಯು ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ ಉತ್ತಮ
ಪೋಷಕತಿಯೂ ಆತನು.

ಮೊದಲನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನು: (೧೭೨೦—೧೭೪೦)

ತಂದೆ ತೀರಿದಾಗ ಇವನು ಕೇವಲ ೨೦ ವರ್ಷದ ವ್ರಾಯದವನಿದ್ದರೂ ಇವನಿಗೆ ದೇವ್ವಿವದವಿಯು ಸಲ್ಲಿತು. ಇವನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಚನ್ನಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದಿದ್ದನಾದ್ದರಿಂದ, ರೂರನೂ, ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯೂ, ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ದೇವದಲ್ಲಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ನೆರೆಯ ರಾಜರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಚನ್ನಾಗಿ ಅರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಮೊಗಲರು ಕ್ಷೀಣವಾಗಹತ್ತಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರನ್ನು ಸಮೂಲ ನಾಶಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದನು. ಮೇಲಾಗಿ, ಒಳನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹೊರನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಇವನ ಶತ್ರುಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ದಕ್ಷಿಣ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಅರಸನಾದ ನಿಜಾಮ-ಉಲ್-ಮುಲ್ಕನು ಇವನ ಕಡುವೈರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವರೊಬ್ಬರನ್ನು ಹಣಿಯುವದು ಇವನ ಅದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ನಿಜಾಮ-ಉಲ್-ಮುಲ್ಕ ಎಂಬವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೧೩ರಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದ ಸುಭಯ ಸುಭೇದಾರನಾಗಿ ಬಂದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೨೪ರಲ್ಲಿ ಔರಂಗಾಬಾದವನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಾನು ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ಸಾರಿದನು ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರಿಂದ ಬಾಕಿ ಜಿಯು ಜೌಧಾಯಿ ಮತ್ತು ಸರದೇಶಮುಖಿಗಳ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಡೆದನೆಂಬ ಮಾತು ಇವನಿಗೆ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನು ಮರಾಠರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಹತ್ತಿದನು. ಔರಂಗಾಬಾದದಲ್ಲಿ ತಾನು ಕಾಲೂರುವ ತನಕ ನೇಶ್ವರರ ಕೂಡ ಗೆಲಿತನದಿಂದ ನಡೆದು ಸಂತರ ಮರಾಠರ ಹಕ್ಕುಬಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನೊಡ್ಡಹತ್ತಿದನು. ಮರಾಠರಲ್ಲಿಯ—ಕೊಲ್ಹಾಪುರ, ಸಾತಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯ—ತಂಟೆಗಳು ಸಂದದ ವಿನಾ ಜೌಧಾಯಿಯನ್ನು ವಸೂಲ ಮಾಡಲು ಬರಲಾರದೆಂದು ಸಾರಿದನು,

ಈ ರೀತಿ ಪೇಶ್ವೆ ಮತ್ತು ನಿಜಾಮರ ನಡುವೆ ಕಿಡಿಗಳೇಹತ್ತಿದವು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲಪೇಡ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೨೮ರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವೆಸಗಿ

ನಿಜಾಮನು ನೂತನ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಜಯ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಜೀರಾಯನ ಸೇವೆಯು ೨೫ ಲಕ್ಷದಿಂದ ಜಿಗಿದಿತ್ತು.

ಮುಂದೆ ಕೆಲಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಬಾಜೀರಾಯನು ಗುಜರಾತ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಏಕೀಕರಣ ಚೌಧಾಯಿಯನ್ನು ವಸೂಲಿಮಾಡಿದನು. ಬಂದೋಬಿಷ್ಠದ ಅರಸನಾದ ಭತ್ತಸಾಲನ ಮೇಲೆ ಅಲಹಾಬಾದದ ಸುಭೇದಾರನು ಸಾಗ ಬರಲು, ಭತ್ತಸಾಲನು ಬಾಜೀರಾಯನ ಸೇವೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿಸಿ ಮಾಡಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಬಾಜೀರಾಯನು ಧಾರವಾಡ ಭತ್ತಸಾಲನ ವಶಿಯಿಂದ ಸುಭೇದಾರ ಮಹಮ್ಮದಖಾನನ ಕೂಡ ಹೊರಾಟ ಅವನನ್ನು ಹೆದರಿಸಿ, ಇದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಭತ್ತಸಾಲನು ಒಟ್ಟಾರೆ ೫೨ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಆದಾಯದ ಜಮೀನಿನನ್ನು ಬಾಜೀರಾಯನಿಗೆ ಕೊಡಮಾಡಿದನು. ಇವೇ ಮೇಲೆಗೆ ಬಂದೋಬಿಷ್ಠದ ಸಿದ್ಧಿಯು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೋತ್ರ ಮಾರಾರ ವಗಾದಲಿ ಕಟ್ಟುವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೩ರಲ್ಲಿ ಬಾಜೀರಾಯನು ಮರಾಠರ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಚೌಧಾಯಿಯಾದ ನಸರುಂಗನಿಗೆ ಹೋದಾಗ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನು ಎದುರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಇವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ತಾನೇ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮೇಲೆ ಏಕೀಕರಣದನು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನು ಎಲ್ಲ ಮೊಗಲ ಸರದಾರರನ್ನು ಬರ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಬಾಜೀರಾಯನು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿದನು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಗೋವೆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದ ಪೋರ್ತುಗೀಜರು ಬಾಜೀರಾಯನ ಧರ್ಮಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಅಲ್ಲಿ ಆಳರಸರಾದ ಪೋರ್ತುಗೀಜರು ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪೀಡಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅವರು ಮುತಾಂತರ ಹೊಂದುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಬಾಜೀರಾಯನು ಚಿಮಣಾಜಿಯನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಪೋರ್ತುಗೀಜರ ಮೇಲೆ ಕಳುಹಿದನು. ಚಿಮಣಾಜಿಯು ಗೋವೆ ಪ್ರಾಂತದ ಡುರಾಣಿ ಸಾರಾಪೂರ, ಮತ್ತು ನಸಯಿ ಮುಂತಾದ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು.

ಶ್ರೀ. ಶ. ೧೭೩೯ರಲ್ಲಿ ನಾದಿರಶಹನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟಾಗ ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ
ಆ ರಕ್ಷಣೆಗೊಂದು ಬಾಜೀರಾಯನು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದನು. ಒಂದು ದಿನ
ನರ್ಮದಾ ನದಿ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬೇನೆ ಬಿದ್ದು ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ಇವನ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಂಧೆ, ಹೋಳಕರ, ವವಾರ, ಗಾಯಕವಾಡ, ಮುಂತಾದ ರೂರ
ಮನೆತನಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದವು.

ಬಾಳಾಜಿ ಬಾಜೀರಾವ(ನಾನಾಸಾಹೇಬ)

೧ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನ ಮರಣದ ನಂತರ ಶಾಹು ಮಾಹಾರಾಜನು,
ಇವನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಬಾಳಾಜಿ ಉರ್ಫ ನಾನಾಸಾಹೇಬ ಎಂಬವನಿಗೆ
ವೇಶ್ಠಿ ಉಡುಗರೆಗಳನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದನು. ಆಗ ನಾನಾಸಾಹೇಬನ
ವಯಸ್ಸು ೧೯ ಮಾತ್ರ. ಇವನು ಕುಶಲನೂ, ಮುಂಘೀರಣೆಯವನೂ,
ಧೈರ್ಯವಂತನೂ, ವರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ
ಮನೆತನವು ಕಳೆಗುಂದ ಹತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ರಾಜರೂ ಇವ
ನಾದರೂ ಹಿಂದೂ ವದ ಬಾದಶಾಹಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲೆತ್ತಿಸಿದನು. ಇವನ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಗಪುರದ ರಘೂಜಿ ಭೋಸಲೇ ಎಂಬ ಸರದಾರನು ಬೆಳಕಿಗೆ
ಬಂದು, ಅಲಹಾಬಾದ, ಬಂಗಾಲ, ಉತ್ತರ, ಕರ್ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾ
ವವನ್ನು ಬೀರಿದನು. ಇವನು ಒಮ್ಮೆ ತ್ರಿಜನುವಳಿಗೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟು, ಆಗಿನ
ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶದ ಸಮಾಜನಾದ
ಮೋಸ್ತ ಮಹಮ್ಮದ ಎಂಬವನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಂದನು. ಇವನ ಅಳಿ
ಯನಾದ ಚಂದಾಸಾಹೇಬನು ಕೆಲವು ಕಾಲ ನಾನಾಸಾಹೇಬನ ಕೈದಿಯಾ
ಗಿರಬೇಕಾಯಿತು. ರಘೂಜಿ ಭೋಸಲೆಯು ಮರಾಠಾ ಸರದಾರನಾಗಿದ್ದರೂ
ಸಾತಾರೆಯ ಶಾಹೂನನ್ನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ನಡೆದನು. ಆದ್ದರಿಂದ,
ಇವನನ್ನು ಮರಿಸುವುದೂ ನಾನಾಸಾಹೇಬನ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು.
ಸಂಧಿ ಸಾಧಿಸಿ, ನಾನಾಸಾಹೇಬನು ರಘೂಜಿಯ ಜೈನ್ನು ಹತ್ತಿದನು. ಇವನು
ಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಇಬ್ಬಣವಿರಬಾರದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನ ಹೇಡಿ, ಶಾಹೂನಿಗೂ ಇವ
ನಿಗೂ ನಡುವೆ ಒಮ್ಮತ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಇವರ ಕಪ್ಪುಕಾಣಿ

ನಂತರ ವೇಶ್ವೆಯು ನಿಜಾಮನ ಕಡೆಗೆ ಧೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊರಳಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಉದಗಿರಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೃ. ಶ. ೧೭೬೦ರಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ತುಮುಲ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋತು, ಬೇರೈಯರಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ, ಕೋಟಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಕೃ. ಶ. ೧೭೫೬ ರಲ್ಲಿ ವೇಶ್ವೆಯರು ಕರ್ನಾಟಕದತ್ತ ಹೊರಳಿ ಸವಣೂರ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ನುಗ್ಗಿದರು. ಮುಂದೆ, ತುಂಗಭದ್ರೆಯವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲದೆ, ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರಿಪ್ರೀಡಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಮುತ್ತಿದ್ದಾಯಿತು. ಆಗ, ಮೈಸೂರನ್ನಲ್ಲಿ ಆಂತ್ರಿವ್ಯಳಂದರಾಜನೊಬ್ಬನು ರೆರಣು ಬಂದು ಕೃಷ್ಣಸ್ವರೂಪರೊಡನೆ ಸೇರಿದನು. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ದಡೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದ ಆಂಗ್ರೆ ಮನೆತನದವನು ಒಳ್ಳೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದು, ನಾನಾಸಾಹೇಬನನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನಾಸಾಹೇಬನು ಪೂರ್ವಕರಾವಳಿಯ ಮದ್ರಾಸ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಆಂಗ್ರೆಸನ್ನು ಮುರಿದಿದನು. ಆಂಗ್ರೆಯನು ಹೆಚ್ಚು ದಡೆಯನ್ನು ಸಪ್ತಮಾಣವಾದಿಯತು. ಒಂದು ಧೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಹೆಚ್ಚು ದಡೆಯ ನಾಶವಾದ ಕಾರಣ, ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಬೇಕವರಿಗೆಗೆ ಪಕ್ಕ ಕೊಟ್ಟಿಂದ ಆಯಿತು. ಮೇಲಾಗಿ ಮೂರರ ಬಲವು ಇಳಿಯಿತು. ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತದ ಅಲಿವರ್ದಿಯಾನೊಬ್ಬನು ವೇಶ್ವೆಯರ ಸಂಗಡ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಬೌಧಾಯಿಯ ಬಡಲು ಹಕ್ಕು ರದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಭಾರತದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ವೇಶ್ವೆಯರು ಬಾಳುವುದು ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕೈ ಹಾಕಿದರಷ್ಟೆ ! ಆ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರೆ, ಕೃ. ಶ. ೧೭೫೦ ರ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಒಪ್ಪಂದವಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನನ್ನು ತಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯ ಕೆಳಗೆ ವೇಶ್ವೆಯರು ತಕ್ಕೊಂಡರು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಅಹಮ್ಮದಶಹ ಅಬ್ದಾಲಿಯು ಉತ್ತರದ ಕೆಲವು ರಾಜರಿಗೆ ಮುಳುವಾಗಿದ್ದನು.

ಅವನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕೃ. ಶ. ೧೭೫೬ ರಲ್ಲಿ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟು ಮುಲ್ತಾನ, ಲಾಹೋರ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಕೈಸಲಹೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಬಲ್ಲಿರು ೧೭ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೊಗಲರನ್ನು ಕೊಂದ ನೇತೃಯದಿಂದ ಇದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಲ್ಲಿಯ ಶಕ್ತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನಾನಾಸಾಹೇಬನು ರಘುನಾಥರಾಯನೊಬ್ಬ ತನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಅವನು ಅಹಮದಾಬಾದವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡು, ಜಾಟರನ್ನು ಸೆದಬಡೆದನು. ಜಾಟರ ಆರಸನಾದ ಸುರಜಮಲ್ಲ ಎಂಬಾತನು ರಘುನಾಥರಾಯನ ಸಂಗಡ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಮುಂದೆ, ಮಥುರಾ, ವೃಂದಾವನ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ರೋಹಿಲಿ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ಪಡುವಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ವೇಲ್ವಿಯರ ಸತ್ತೆಯನ್ನು ನೆಲೆಸಿದನು. ಬಳಿಕ ರಘುನಾಥರಾಯನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮರಳಿದನು.

ಇತ್ತ ಅಹಮದರಹಾ ಅಬ್ದಾಲಿಯು, ಕೃ. ಶ. ೧೭೫೬ ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮೂರನೆಯ ಸಾರೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟನು. ಈ ಸಾರೆ ಅವನು ಸೇರಸಾಗರಿ ಬಲ್ಲಿಯ ಬಳಿ ನಿಂತನು. ಸುರಜ ಮಥುರಾ ವೃಂದಾವನಗಳನ್ನು ಸುಲಿದು, ವಸ್ತು ದೋಚಿ ನೆಲೆಸಿದನು. ಮುಲ್ತಾನದ ತನ್ನ ಮಗ ಸುರಜರಹೆಸನ್ನು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕೊಂದನು. ಇದನ್ನು ಸೇರಜೊಡನೆ ರಘುನಾಥರಾಯನು ಸುಸ್ತು ಶುಕ್ರರಕ್ತ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಸಾರೆ ಬಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಸುಗ್ಗಿ ಸ್ವಾಧೀನವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಂತರ ಮರಾಠಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ, ಸುರಜರಹೆಸನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಆಟಲ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿಸಿ, ಪಂಜಾಬ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ದತ್ತಾತ್ರ ಸಿಂಧಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ನಾನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮರಳಿದನು.

ರೋಹಿಲರ ಆಮಂತ್ರಣದ ಮೇರೆಗೆ ಅಹಮದ ಶಹ ಅಬ್ದಾಲಿಯು ಸಾಲ್ವನೆಯ ಸಲ ಭಾರತಕ್ಕೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟನು (೧೭೫೯). ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ರಘುನಾಥರಾಯನ ವತಿಯಿಂದ ಕಾರಭಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ದತ್ತಾತ್ರ ಸಿಂಧಿಯು ಇವನಿಗೆ ಮೊದಲಿನ ತುತ್ತಾದನು. (೧೭೬೦) ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ

ಅಕ್ಕತ್ತಿಟ್ಟ ನಾನಾಸಾಹೇಬನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೆ, ಸದಾಶಿವರಾಯನೆಂಬ ನಾನಾಂಕಿತ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ತಿಂ ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಅಬ್ಬಾಲಿಯ ಕೋಡು ಮುರಿಯಲು ಕಳುಹಿದನು. ಸದಾಶಿವ ರಾಯನು, ಒಳ್ಳೆ ಪೈವಹಾರ ಚತುರನೂ, ನಿರ್ದಯಾತ್ಮಕ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ, ಧೈರ್ಯವಂತನೂ ಗಂಭೀರನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಇವನ ಸಂಗಡ, ವಿಶ್ವಾರಾವ, ಇಬ್ರಾಹಿಮಖಾನ ಗಾರ್ದಿ, ಬಳೆ ವಂತರಾವ ಮೆಹಂದಳಿ, ವಿಠಲ ಸದಾಶಿವ ವಿಂಚೂರಕರ, ಸಮಶೀರ ಬಹೆ ಧೂರ, ಬಾಮಾಜಿ ಗಾಯಕವಾಡ, ಯಶವಂತರಾವ ಪವಾರ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರು ಪಡೆದ ಸರದಾರರಿದ್ದರು.

ಪಾನಿಪತದ ಮೂರನೆಯ ಯುದ್ಧ:—

ಸದಾಶಿವರಾಯನು ಪುಣೆಯಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಹೋಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಅಬ್ಬಾಲಿಯು ದಿಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ದ್ದ ಕುಂಜಪುರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ತೆಳವೂರಿದ್ದನು. ಸದಾಶಿವರಾಯನು ಅತ್ತಲೂ ಹೊರಡಲದ್ದಕ್ಕೂ ನಾದದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಅಬ್ಬಾಲಿಯು ನೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾಗವತ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬಿಡು ಬಿಟ್ಟನು. ನಂತರ ಕೆಲವು ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ನಡೆದು ಹೋಗಲಾಗಿ ಇನ್ನು ಮತ್ತೆ ಅಬ್ಬಾಲಿಯ ಸೈನ್ಯವು ಪಾನಿಪತ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ತುಸು ವೈಲುಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಈ ಗಾಲಿಬಲ್ಲ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಸರದಾರರ - ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒರೋಧಿಯ ಸಮಾನ ಮುಂದಾಗವರ— ನೆರೆಯನ್ನು ಸದಾಶಿವರಾಯನು ಲವಲವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವರು ನೆರವು ನೀಡುವದರ ಬದಲು, ಅಬ್ದಾಲಿಗೆ ಸದಾಶಿವ ರಾಯನ ಹುಳುಕುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊದಮೊದಲು ಮಹದಾಜ ಸಿಂಧಿಯ ದಂಡಿನವರು, ಅಬ್ದಾಲಿಯ ದಂಡಿನ ಮೇಲೆ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಹಣ್ಣಿಗೆ ತಂದರು. ಯುದ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮರಾರಾ ಸರದಾರರಾರು, ಹೋರಕರ ಶಿಂಧೆ ಗಾಯಕವಾಡ ಮುಂತಾದವರು ಒಂದು ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು—ಪೇಶ್ವೆಯರನ್ನು ಮುನ್ನಿ ಸದೆ ಇದ್ದದ್ದು, ಒಂದು ಪೇದವಾಯಕ ಸಂಗವಿಯು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಯುದ್ಧ ನೀತಿಯನ್ನೂ, ಯುದ್ಧ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿಸಿ, ಅದೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮತ್ತು ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ತಿರುಗಿತು. ಅಬ್ಬಾಲಿಯ ಗ್ರಹಗಳೂ ತಿರುಗಿದವು. ಉನ್ನತವಾದ ಕುದುರೆಗೆ
ಇನ್ನು ಏರಿದ ಸ್ವಾರರ ವಡೆಯೊಂದನ್ನು ಅಬ್ಬಾಲಿಯು ಕಾಯ್ದಿಟ್ಟಿದ್ದನು.
ಸುಮಾರು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೧-೨ ಗಂಟೆಗಳ ನಡುವೆ ಅಬ್ಬಾಲಿಯು ಕಾಯ್ದಿಟ್ಟ ಸೈನ್ಯ
ವನ್ನು ಬಹು ರಭಸದಿಂದ ಏರಮೋಗುವಂತೆ ಮರಾಠರ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟನು.
ಕೆಲಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಯ ಮೇಲಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾಸನಾದ ವಿಶ್ವಾಸರಾ
ಯನು ಗುಂಡುತಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದನು.

ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಸಹಾಯವರಾಯನು ಆವೇಶದಿಂದ ಕೃತವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮು
ನ್ನುಗ್ಗಿ ಕಾಣದಾಡನು. ಸುಮಾರು ೧೦ ಚೌ. ಮೈಲುಗಳ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ
ಇಡೀ ದಿನ ನಡೆದ ಕಾ'ಗದ ಸಂಗ್ರಾಮವಾಗಿ ಎದ್ದ ಕಂಠೋಯು ಬೆಳ್ಳಿಬಾಗಿ
ಬಿಳಿದು ಬಾರು ಎಲ್ಲ ಏನು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವರೆಯವನ್ನು ಕೇಳಿಗೊಡದಾ
ಯಿತು. ಈ ರೀತಿ ಮುಚ್ಚಿದೆಯವಾಗಿ ನಡೆದ ಕುದುರೆಯ ಸಂತರ ರಕ್ಷಾಂ
ತರ ಬೆಣಗಲು ಆ ಬಯಲಲ್ಲಿ ಮೂರಲೊಂದವು. ರಕ್ತದ ಕುಲಸೆಯು ಹು
ಯಿತು. ಮರಾಠರ ಭಾಗ್ಯಪ್ರಾಯ ಮುಗ್ಗಲಿಸಿ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದರು. ಅಬ್ಬಾ
ಲಿಯು ಮರಾಠರ ಮಡನ್ನು ಮಗ್ಗಿ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿ ದೇರಳ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ದೋ
ಚಿಸೊಂದನು.

ಈ ಯುದ್ಧದ ಸಂಸಾರವೊಂದ ಮರಾಠರ ಕೀರ್ತಿ ಕಳೆಸವು ಮಲಿನವಾ
ಯಿತು. ಹುಮ್ಮಸದ ಕಾರ್ಯಕ್ಷರರ ಒಂದು ನೀಳಿಗೆಯು ಕತ್ತರಿಸಿ ಮೋ
ಯಿತು. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಮರಾಠರ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಬಾಧ ಬಂದಿತು.
ಈ ಸರಾಭವದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ ರೈದರ, ನಿಜಾಮ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಏಳೆ
ಹೊಂದಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು.

ಸಾನಾಸಾಹೇಬನು ಸಹಾಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮೊರಬಾಗ ದಾರಿ
ಯಲ್ಲಿ ಈ ಸರಾಭವದ ಸುದ್ದಿ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ಚಿತ್ತ ಭ್ರಮಣ
ವಾದಂರಾಗಿ, ಪುನಃ ಮರಳಿದನು. ಮುಂಜೆ(ಕ್ರೈ. ೮. ೧೭೬೧ರಲ್ಲಿಯೆ)
ಕೆಲ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಇವನು ಗುಪ್ತಿ ಮೋದನು. ಇವನು ಒಳ್ಳೆ ಕರ್ತೃತ್ವಶಾ
ಲಿಯೂ, ವಿಚಾರಿಯೂ, ಶಾಂತವೃತ್ತಿಯವನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ನ್ಯಾಯದಾಣ.

ಕಂದಾಯ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಇವನು ಮೊಸ ರೀತಿಗೊಳ್ಳುವ ಮಾದಿ ದನು. ಇವನಿಗೆ ಮೂರು ಜನ ಗೌರವವುಳ್ಳವರು ಸುರಪವಾಯ, ಮಾಧವ ರಾಯ, ನಾರಾಯಣರಾಯ. ಇವರಲ್ಲಿ ಸುರಪವಾಯನು ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪಲ್ಲಿ ಮಡಿದವರಾದ, ಇವನ ನಂತರ ಮಾಧವರಾಯನಿಗೆ ತೀರವ ಪದವು ಸಿಕ್ಕಿತು.

ಮಾಧವರಾಯನು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೧--೧೭೭೭):—

ಮಾಧವರಾಯನು ಪೇಶ್ವಪದವನ್ನು ಪಡೆದೊಡನೆ ಮರಾಠಾ ಪಟ್ಟ ದ ರಾಜಕೀಯ ಪುಸ್ತಕವೂ ಬಹು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟವನಾದನು. ದಿಲ್ಲಿದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆಯರ ವರ್ತಿಸುವ ನಾಯಕನಾಗಿ ಈತ ಸಮಗೃಹದ ರೋಗವಿರೋಧ ವನು, ಸಕಲ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ತೊತ್ತೊತ್ತಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದನು. ಇದೇ ಪೇಶ್ವೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ತಂದು ಮೃಗಾಲಿಗೆ ಹಾಕುವಂತೆ ಆದೇಶವಾಯಿ ದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಏಕಾಏಕಿ ದಿ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಮರಾಠಾ ಸೇನೆ ಸಂಧಿಸಿದಾಗ ಮರಾಠರ ಪೇಶ್ವೆಗೆ ಇವನು. ಪೈಸಾವಾಸದಿಂದ ರಾಜ ವನ್ನು ಮೂಲೆಗೊತ್ತಾದನು. ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಅವನು ಮರಾಠರಾದ್ಯರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ಕೂಗಿ ಸುಗಮವಾದನು. ಸಾಗೆ ಪುರವು ಪೈಶಂಗಿ-ಪಕ್ಷ ಬಿಡಬಾರತ್ತೆಂದು, ಈತನ ಮರಾಠಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಲೂರುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ವ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ವಾಂಜಿವಾರ ಈತನಿಗೆ ಸ್ವುಗೇಷ ದರಿಂದ ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು (ಅಗಸ ಕಾಲದ) ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರ ಹತ್ತಿದ್ದರು.

ಪೇಶ್ವಪದವನ್ನು ಪಡೆದೊಡನೆ ಮಾಧವರಾಯನು ತೀರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ರಿಂದ(೧೭ ವರ್ಷದವ) ಸುರಾಯ ರಾಜನಾದ ರಾಮರಾಯ ರಾಘೋದಾ ಇವನನ್ನು ಕಾರಭಾರ ಸದಸ್ಯನು ನೇಮಿಸಿದನು. ದಿಲ್ಲಿದರ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ನಡೆಸಿದಾತನು ರಾಘೋದಾ ಇವನೇ ಆದನು. ೧೭೭೨ ವರು ಸ್ಥಿನಿಂದ ಹಿರಿಯನಾದ್ದರಿಂದ ತನಗೇ ಪೇಶ್ವಪದವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಮರಾಜನೆದುರು ರಾಘೋದನು ತುಸು ಹಟವಿಡಿದದ್ದೂ ಆತನು.

ಮಾಧವರಾಯನ ಅಲ್ಪವಯಿ ಸಂರಕ್ಷಣದಾರನೆಂದು ರಾಘೋಬನು ಕೆಲಸ ನಡೆಸುತ್ತಿರಲು, ಇವನು ಅಷ್ಟೊಂದು ಯೋಗ್ಯತೆಯವನಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿತು. ತುಸು ಮರುಳು ಸ್ವಭಾವದವನೂ, ಚಂಚಲ ಮತ್ತು ಲಹರ ವ ನಸ್ಸಿನವನಿದ್ದುದರಿಂದ ಇವನ ಆಡಳಿತೆಯು ಆತ್ಯಂತ ಸಡಿಲೆನಿಸಿತು. ಸಖಾರಾಮಬಾಪೂ ಮತ್ತು ಬೋರಲಿ ಎಂಬ ಸಲ್ಲಾಗಾರರು ಇವನಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಅಸ್ಥಿರ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮನು ಮರಾಠರ ಮೇಲೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನೋಲಿನಿಂದ ಹುಣ್ಣುಹಣ್ಣಾದ ಮರಾಠರನ್ನು ತಾನು ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಸೋಲಿಸಬಲ್ಲೆನೆಂದು ಜಂಭಕೊಂಡ ನಿಜಾಮನು ಪುಣೆಯ ಹತ್ತರ ಬಂದು ರಾಣಿ ಹಾಕಿದನು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾಧವರಾಯನೂ, ರಾಘೋಬನೂ ಮರಾಠಾ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ನಿಜಾಮನನ್ನು ಎದುರಾದರು. ಮರಾಠರ ಆವೇಶಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ, ನಿಜಾಮನು ಸೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಒಪ್ಪಂದದ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ರಾಘೋಬನು ನಿಜಾಮನನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದದ್ದರಿಂದ, ಮರಾಠರು ರಾಘೋಬನ ಮೇಲೆ ತುಸು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬರಬರುತ್ತ ಮರಾಠಾ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ರಾಘೋಬನ ವಕ್ಷ, ಮತ್ತು ಪೇಶ್ವೆಯರ ವಕ್ಷ, ಎಂದು ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳು ತಲೆದೋರಿದವು. ಈ ಪಕ್ಷಗಳ ವಾದವು ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ದ್ವೇಷದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗಂಡಿತು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಘೋಬನೂ, ಅವನ ಸಂಗಡಿಗರೂ, ಪುಣೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಅಹಮದನಗರದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ಕೂಡಿಸಹತ್ತಿದರು. ಈ ರೀತಿ ಪುಣೆಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋಗಿ, ತನ್ನ ಮತ್ತು ಪೇಶ್ವೆಯರ ನಡುವಿನ ವಾದವನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ರಾಘೋಬನು ಅಶಿಸಿದನು. ಇತ್ತ ಮಾಧವರಾಯನೂ ರಾಘೋಬನನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಸಾಹಸ ನಡೆಸಿದನು. ಎರಡೂ ಸೈನ್ಯಗಳು ಎದುರಾಗಿ ಕೆಲವು ಚಿಕ್ಕ ಕದನಗಳು ಎಸಗಿದುದೂ ಆಹುದು. ಈ ತಿಕ್ಕಾಟೆ ದಲ್ಲಿ ರಾಘೋಬನಿಗೆ ಗೆಲುವು ಬಂದದ್ದರಿಂದ, ಅವನು ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ, ಮಾಧವರಾಯನಿಂದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆ ಪನು. ಇದರಿಂದ ಸಂತೋಷಬಟ್ಟ ರಾಘೋಬನು ತನ್ನ ಸಕ್ಷದವರಿಗೆ ಮೊದ್ಲೆ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಆಸಂತುಷ್ಟ

ತಾದ್ರ ಎಷ್ಟೋ ಮರಾಠರು ಸರದಾರರು ಸಿಂಹಾಸನ ಪದವಿಗೆ ಬಿದ್ದರು. ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಿಂಹಾಸನವು ಸ್ಥಿರವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಸೆವೆಬಹುಳು ದೃಢವಾಯಿತು. ಆದರೆ, ಮಾಧವರಾಯನು ಒಳ್ಳೆ ಧೋರಣೆ ಮುಂದು ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರನ್ನು ಒರಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಮುಂದೆ ಬಹು ಸಾಧು ಸೈನ್ಯವೊಂದಿಗೆ ಸುಗಂಧಿಗಿ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಎದುರಿಸಿದನು. ಮರಾಠರು ಗತ್ತಿನ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ತಂದರು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೮೮೨ರಲ್ಲಿ ಗೋವಾವಿಯ ರೆವೆನು ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರಸಭಾವನವಂಬಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ವಸೂಲಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಿಂಹಾಸನವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದದ್ದು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಉತ್ಪನ್ನದ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಮರಾಠರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಮಾಧವರಾಯನ ಪ್ರಭಾವವು ಈಗ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ, ಈ ಸಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ನಡೆಸಹತ್ತಿದನು.

ವೈದಿಕರ ವೈದಿಕರಲ್ಲಿಯೂ ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಲಿಗೆ ನಡೆಸಿದ್ದ ಸೆಂಬದನ್ನು ನಾವು ಹಿಡಿದೆವಷ್ಟೆ ? ಇವನ ಪಾರುಪತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಧವರಾಯನು ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ಇವನ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋದನು. ಕೈಗೆ ಕೈಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತಾನು ಮರಾಠರ ಎದುರು ತಡೆಯಲಾರಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದದ್ದರಿಂದ, ವೈದಿಕನು ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಅವನನ್ನು ಬಿನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋಗಿ ಮಾಧವರಾಯನು, ಅವನನ್ನು ಮತ್ತು ರೆಬ್ಬರವರಿಗೆ : ಅಡವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಸೆವೆಬಹಿಡಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸುಗಂಧಿಗಿ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇದರ ಕಾರಣವನ್ನು ವೈದಿಕನೇ ಸುಲಿಗೆಯೆತ್ತಿದದ್ದರಿಂದ ಮಾಧವರಾಯನು ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಅವನ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋದನು. ಆಗ ವೈದಿಕನು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನೂ, ಎಷ್ಟೋ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ರಾಘೋಬಾ ಇವನು ತನಗೂ ವೇಶ್ವರಯದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸಿಗಬೇಕೆಂಬ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಿಡಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು ಅವನನ್ನು ಮಾಧವರಾಯನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಪುಣೆಯು.

ಶನಿವಾರವಾಡೆಯಲ್ಲಿ ತಂದು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಬಳಿಕ ಮಾಧವರಾಯನ ಆಡಳಿತಯು ಅಡೆತಡೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸಾಗಹತ್ತಿತು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮರಾಠಾ ಸರ ದಾರರಾದ ಜಾನೋಜಿ ಭೋಸಲೆಯೆಂಬವನೂ ಗೋವಿಂದರಾವ್ ಗಾಯಕ್ ವಾಡ ಎಂಬವನೂ ಮಾಧವರಾಯನ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಬಂದರು. ನಂತರ, ಮೈಸೂರಿನ ಎರಡನೆಯ ದಾಳಿ ನಡೆಯಿತು. ಯಾಕಂದರೆ, ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಈ ಮೊದಲೆ ಆದ ಒಪ್ಪಂದದ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ಮುರಿದಿದ್ದನಲ್ಲದೆ, ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಲಿಗೆ ನಡೆಸಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾಧವರಾಯನು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಹೈದರನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋದನು. ಅದರ, ಅವನು ಎದುರಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡದಾದನು. ಆದರೂ, ಹೈದರನ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವೇಶ್ವರಿಯರು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರು. ಈ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ವೇದವ್ಯಯದಿಂದ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಮಾಧವರಾಯನ ದೇಹವು ದಿನಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಕೆಡಹತ್ತಿತು. ಹೈದರನನ್ನು ಒಳ್ಳೆ ಆವತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಂದು, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಅವನು ಕರಣು ಬರುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಬಳಿಕ ಉತ್ತರದ ದಿಲ್ಲಿ ಮಂತಾದ ರಾಜಧಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಮರಾಠರ ವೈಭವವನ್ನು ಪುನಃ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಮೊಗಲ ಅರಸರು ಮತ್ತು ಜನರ ಸರದಾರರಿಂದ ಮೊದಲಿನ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತರುವ ಮಾಧವರಾಯನು ಇಚ್ಛಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಲವು ಸರವಂಶರು ಮುಂದುವರೆದರು. ಮೊದಲು ರಜಪೂತರನ್ನು ನಂತರ ಚಾಹವರನ್ನು ಸೆವೆಬದ್ಧಮಾಡಿದರು. ನಂತರ ಮರಾಠರು ನಜೀಬಖಾನನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋದರು. ಅವನ ಸಂಕಾಂತಿಯ ನಂತರ ಮರಾಠರು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಬಂಧನವನ್ನುಗೆ ಗಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿ ಪಡೆದರು(೧೭೩೧). ಅವನು ಮರಾಠರಿಗೆ ಮೊದಲಿನ ಎಲ್ಲ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟನು. ನಂತರ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಜೀಬಖಾನನ ಸಾವು ಲಾಗಿ. ಅವನ ಮಗ ಜಾಹೀತಖಾನನೆಂಬವನು ಮರಾಠರ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಬಂದನು. ಆಗ ಮಹದಾಜಿ ಸಿಂಧಿಯು ಅವನನ್ನು ಎದುರಿಸಿ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಪರಾಜಯಗೊಳಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಸ್ಥಾನಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರಿಗಾದ ಅವಜಯದ ಕಲಂಕವು ತೊಳೆದು ಹೋಯಿತು. ಈ ವಿಜಯದ ನಂತರ ಮರಾಠರು ಫತ್ತೆಗಡವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಆದ

ಅಪಾರ ಲೂಟಿಯ ಸಂಪತ್ತಿ ಸಂಗ್ರಹವಿದ್ದಿತು. ಅದು ಮರಾಠರ ನೈವೇದ್ಯವಾಯಿತು. ಇದೆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮರಾಠರು ರೋಹಿಲ ಖಂಡವನ್ನು ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಪಾಸಿಪತಾದ ಪರಾಧವರಿಂದ ಬಂದ ಕಲಂಕವನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಮರಾಠರು ಈ ರೀತಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡುವಾಗ ಮಾಧವರಾಯನ ದೇಹಕ್ಕೆ ಶ್ರಮವಾಗಿ, ಕ್ಷಯದ ಬಾಧೆಯಾಯಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೭೨ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನ ೭೮ ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾಧವರಾಯನ ಅಂತ್ಯನಾಯಿತು. ಇವನು ದೂರನೂ, ನ್ಯಾಯಿಯೂ ಸಿಂಹಪ್ರವಾತಿಯೂ ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ ಸೇವಸ್ವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಅಕಾಲ ಮೃತ್ಯುವಾದದ್ದರಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಬಾರದ ರಾಸಿಯಾಯಿತು. ಇವನ ಕಾಲದ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಮಾರಕಗಳೆಂದರೆ ರಾಮ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಪ್ರಭು, ಸಬಾರಾಮ ಬಾಪೂ, ವಿಸಾಜಿ ಕೃಷ್ಣ ಬಿನಿವಾಲೆ, ಪಟವರ್ಧನ, ರಾಮಚಂದ್ರ ಗಣೇಶ ಕಾನಡೆ, ಹರಿಪಂತ ಫಡಕೆ ಮುಂತಾದವರಾಗಿದ್ದರು.

ನಾರಾಯಣರಾಯನು:— (೧೭೭೨-೧೭೭೩)

ಮಾಧವರಾಯನ ನಂತರ, ಅವನ ಚಿಕ್ಕ ತಮ್ಮನಾದ ನಾರಾಯಣರಾಯನಿಗೆ ಪೇಶ್ವಪದವು ಸಿಕ್ಕಿತು. ರಾಘೋಬನು ಸ್ವತಃ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣರಾಯನಿಗೂ ರಾಘೋಬನಿಗೂ ಸರಿಮೋಗದ್ದರಿಂದ ನಾರಾಯಣರಾಯನು ರಾಘೋಬನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಇವನು ತನ್ನ ಕೈಗೆ ಪೇಶ್ವಪದ ಬರುವ ಹೆಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವಾರದ ಒಳಸಂಚಿಸಿದ ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಳಸಂಚಿನಲ್ಲಿ ರಾಘೋಬನು ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಅರಮನೆಯನ್ನಿರಿಸಿದ ಶನಿವಾರವಾಡೆದಲ್ಲಿ ಜಾಕರಿಗಿದ್ದ ಅರಬ, ಗಾರದಿ ಮುಂತಾದ ಜನರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಖರಗಸಿಂಗ, ಸುಮೇರಸಿಂಗ, ಮಹಮ್ಮದ ಯುಸುಫ, ಮುಂತಾದವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಕೊಲೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಡೆಯಿತು. ೧೭೭೩ನೆಯ ಅಗಸ್ಟ ೩೦ನೆಯ ಶಾರೀಖಿನ ದಿನ ನಾರಾಯಣ

ರಾಯನು ಮೇಜವಾನಿಯ ಉಟವನ್ನುಂಡು, ಪವಡಿಸಿದ್ದನು. ಆಗ ನೂರಾರು ಜನ ಗಾರ್ದೀಜನರು ಒಳಮೊಕ್ಕು ತಮ್ಮ ಪಗಾರ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬಲವಂತ ಪಡಿಸಹತ್ತಿದರು. ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಬೆಳೆದು, ಕೈಗೆ ಕೈಹತ್ತಿ ನಾರಾಯಣರಾಯನ ವಧೆಯಾಯಿತು. ಈ ಕೆಲಸ ಪೂರೈಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ರಾಘೋಬನು ಗಾರ್ದಿಗೆ ೫ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಬಕ್ಷೀಸಕೊಟ್ಟನು. ಬಳಿಕ ರಘುನಾಥರಾಯನಿಗೆ ವೇಶ್ವಪದವು ಸಿಕ್ಕಿತು. ೬-೭ ತಿಂಗಳುಗಳ ವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿಲು, ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಕೊಲೆಯ ತೀರ್ಮಾನಲ್ಲಿ ರಾಘೋಬನಿಗೆ ದೇಹಾಂತ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು, ಆಗಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾದ ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ ಪ್ರಭುಣೆ ಎಂಬವನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಈ ಒಳಗಾಗಿ ತನ್ನ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ಹರಡಲು ರಾಘೋಬನು ಸರೆಯ ರಾಜರ ಕೂಡ ಯುದ್ಧ ಹೂಡಿದನು. ಹೈದರನ ಕೂಡ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ, ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಮನದಂದು, ಪುಣೆಗೆ ಮರಳಿದನು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ “ಬಾರಾ ಭಾಯಿ ಕಾರಸ್ಥಾನ”ವು ನಡೆದಿತ್ತು. ಸಖಾರಾಮ ಬಾಪೂ, ನಾನಾ ಘಡಣ ವೀಸ, ಹರಿಸಂತ ಘಡಕೇ, ಮುಂತಾದ ಪೇಶ್ವೆಯರ ಪಕ್ಷದ ಹೆನ್ನೆರಡು ಜನ ಮುತ್ಸದ್ವಿಗಳು ಈ ಸಂಚಿನಲ್ಲಿದ್ದರು. ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯು, ರಾಘೋಬನನ್ನು ವೇಶ್ವಪದವಿಂದ ರೆತ್ತೊಗೆಯುವದಾಗಿದ್ದಿತು. ಮತ್ತು ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಮಡದಿ ಗಂಗಾಬಾಯಿಯು (ಆಗ ಒಸರಿದ್ದಳು.) ಹೆತ್ತ ಗಂಡು ಮಗುವಿನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಾರಾಭಾಯಿಗಳು ನೆನಿದ ಎರಡನೆಯ ಮಾತು.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದು ರಾಘೋಬನು ಪುಣೆಗೆ ತೀವ್ರ ಗತಿಯಿಂದ ಮರಳಿದನು. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ, ಪುಣೆಯ ಬಾರಾಭಾಯಿಗಳು ಇವನ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಿ ಇವನನ್ನು ಹಣಿದರು. ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ರಾಘೋಬನು ಕೊನೆಗೆ ಸುರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ನೆರವಿಗೆ ಹೋದನು. ಅವರು ಅವನನ್ನು ಒಳ್ಳೆ ಆದರದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವನೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಭಾನವಾಗಹತ್ತಿತು. ಇದನ್ನು ನಾನಾಫಡದೇಸನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೋಗಿ ಲಾಡಿಸಿದನು. ಸದಾಶಿವರಾಯನ ಐವನು ಅಭರಣಗಳನ್ನು ಸೋಗುಗಾರನಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಾಗ ಇವನ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ರಂಧ್ರಗಳಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಇನ್ನಿತರ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಇವನು ಸೋಗುಗಾರನೆಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲಾಯಿತು. ಸೋಗುಗಾರನು ಸರೆಮನೆಯಿಂದ ವಾರಾಗಿ ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡಹತ್ತಿದನು. ಸಿಜಾಮ, ಧೈದರ, ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಗುಪ್ತ ಸಹಾಯ ವಿದ್ದಿತು. ಕೊನೆಗೆ ನಾನಾಫಡದೇಸನು ಒಕ್ಕಲೆ ಯುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಸಗಳಿಂದ ಇವನನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಸೋಗುಗಾರನನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಲಾಗಿ, ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ಇವನಿಗೆ ಮರಣ ದಂಡನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದನು.

ಶ್ರೀ. ರ. ೧೭೭೭ರಲ್ಲಿ ಸಾತಾರೆಯ ಅರಸನಾದ ರಾಮರಾಜನು ಮರಣ ಹೊಂದಲಾಗಿ, ಅವನಿಗೆ ಮೂರು ಜನ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿದ್ದು ಗಂಡು ಸಂತಾನ ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನು ಒಬ್ಬ ದತ್ತಕ ಪುತ್ರನನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ದತ್ತಕ ಪುತ್ರನು ಸಾತಾರೆಯಲ್ಲಿ ವಟ್ಟವೇರಿದನು. ಇವನಾದರೂ ದತ್ತಕ ತಂದಿ ರಾಮರಾಜನಂತೆ ಬೆಸಗೆ ಮಾತ್ರ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು.

ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯನು:

ಈ ಮೊದಲೆ ಬೇಳೆದಂತ, ರಾಘೋಬನು ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಸುರತದಲ್ಲಿಯೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನಷ್ಟೆ ? ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದು ಆಹುಡು. ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ (೧) ಇಂಗ್ಲಿಷರು ರಾಘೋಬನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ೩೦೦೦ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. (೨) ದಂಡಿನ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ರಾಘೋಬನು ಒಂದುವರೆ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. (೩) ಸಾಸ್ಣಿ ವಸಯಿ ಮುಂತಾದ ೧೯ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಉತ್ಪನ್ನದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ರಾಘೋಬನು ಕೊಡಬೇಕು ಎಂಬ ಕರಾರುಗಳಿದ್ದವು. ಈ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ರಾಘೋಬನು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಿದನು. ಬಳಿಕ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸೈನ್ಯವು ರಾಘೋಬನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಹೊರ ಹೊರಟಿತು. ಆದರೆ, ನಡುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿಪಂತ ಘಡಕಿಯು ಇದಕ್ಕೆ ಎದುರು

ರಾಗಿ ಹೊ ಕೆಡಹಿದನು.

ಸುರತದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ರಾಘೋಬನ ಸಂಗಡ ಮಾಟಕೊಂಡ ಒಪ್ಪಂ
ದವು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮೇಲಧಿಕಾರಿಯಾದ ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸನಿಗೆ ಸರಿಯೋಗ್ಯ
ಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸುರತ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ಬೇರೊಂದು
ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ವೇಳೆಲಿನನ್ನು ಹೊಂದಿದವರನ್ನೆ ಕಳುಹಿ-
ದನು. ಇವನು ಪೆಶ್ವೆಯರ ಕೂಡ ಪುರಂಧರದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.
ಅದರಲ್ಲಿ (೧) ಇಂಗ್ಲೀಷರು ರಾಘೋಬನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡದವರು. (೨)
ರಾಘೋಬನು ಜಹಗೀರ ಮಾಡುವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದನು. (೩) ಸೇಕ್ರೆ-
ಯರು ಇಂಗ್ಲೀಷರಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯರಾದ ೧೦೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಭರಿಸುವುದನ್ನು
ಕೊಡಬೇಕು. ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳಿದ್ದವು. ಇದು ಸುರತದ ಅಧಿಕಾರಿಯ
ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಪೆಶ್ವೆಯವರಲ್ಲಿಯೂ ದಾದರ-
ಕರರ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡನು. ಅವರು ೧೭೯೦ ರಲ್ಲಿ
ಸುರತದ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನೇ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಮರಾಠರ
ಕೂಡ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅನಿಯೋಗವೇಕೆಯಿತು. ಹೊರತಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಸೇಕೆ
ಗುಗಾರರಿಗೆ ಅಶ್ವಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು, ಮರಾಠರು ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಅಶ್ವಯವತ್ತಿದ್ದು,
ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದವು. ಯುದ್ಧವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ, ಮುಂಬಯಿ
ಕಲಕತ್ತಗಳಿಂದ ಮರಾಠರ ಮೇಲೆ ಸೈನ್ಯಗಳು ಸಾಗಿವೆ. ಕಾರ್ಲ ಹತ್ತರ
ಚಿಕ್ಕ ಯುದ್ಧವೆಸಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಮಹದಾಜಿಯ
ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಮರಾಠೆಯವರ ನಡುವೆ ಒಪ್ಪಂದವಾಯಿತು.
ಅದರಲ್ಲಿ (೧) ಇಂಗ್ಲಿಷರು ರಾಘೋಬನನ್ನು ಶಿಂಧೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕು. (೨)
ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತಾವು ಗೆದ್ದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸೇಕ್ರೆಯರಿಗೆ ಮರಳಿ ಕೊಡಬೇಕು.
ಮುಂತಾದ ಕರಾರುಗಳಿದ್ದವು.

ಶಿಂಧೆಯ ಕೈಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಬಂದು ರಾಘೋಬನು ಮತ್ತೆ ಸುರತದ
ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕನು. ಮತ್ತು ಅವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮೊದಲು
ಅವನು ದಾದರ, ಆ ಮೇಲೆ ಬರಬರುತ್ತ ಇಡೀ ಗುಜರಾಥವನ್ನೇ ತನ್ನ

ವಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಂಡನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮರಾಠರು ಮತ್ತೆ ರಣರಂಗಕ್ಕಿಳಿಯ ಬೇಕಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಹಣ್ಣಿಗೆ ತರಲು ನಾನಾ ಫಡಣವೀಸನು ಬೇರೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೂಡಿದನು. ಅದಂದರೆ, ನಾಗಪುರದ ಭೋ-ಸಲೆ, ಮೈಸೂರಿನ ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದದ ನಿಜಾಮನೂ, ಮತ್ತು ಪುಣೆಯ ವೇಪ್ಪಿಯರೂ, ಒಂದೇ ವೇಳೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬುದು. ಅದರಂತೆ ಹೈದರನು ಮದ್ರಾಸದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಣ್ಣಿದನು. ವೇಪ್ಪಿಯರು ಮುಂಬಯಿಯ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಹಣ್ಣು ಹಣ್ಣು ಮಾಡಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ತಯಾರಾದರು. ಇದು ಸಾಲ್ವಾಯಿಯ ಒಪ್ಪಂದವೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ರಾಘೋಬನ ಸ್ವಕ್ಷ ಬಿಡಬೇಕೆಂದೂ, ಅವನು ವೆನ್‌ಶನ್ ಪಡೆದು ಸ್ವಸ್ಥ ಇರಬೇಕೆಂದೂ, ಸಾಷ್ಟಿಯು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ಕರಾರುಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು.

ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೭೮೨ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರ ಅರಸನಾದ ಹೈದರನು ಮರಣ ಹೊಂದಲು, ಅವನ ಮಗನಾದ ಟೀಪು ಎಂಬವನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ರಾಜ್ಯಭಾರ ಸೂಗಿಸಿದನು. ಇವನಿಗೂ ನೆಲ್ಸೆಯರಿಗೂ ವೈರವು ತಲೆದೋರಿತು. ಹರಿಹಂತ ಘಡಕೆ, ತುಕ್ಕೋಜಿ ಹೋಳಕರ ಎಂಬ ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರು ಇವನ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಲು, ಟೀಪುವು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಒಪ್ಪಂದದಿಂದ ಟೀಪುವು ರೆತುರ, ಬಾದಾಮಿ, ನರಗುಂದ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನೂ, ೪೫ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನೂ, ಮರಾಠರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ೧೭೯೨ರಲ್ಲಿ ಟೀಪುವಿನ ಮರಣ ಮರಾಠಾ, ನಿಜಾಮ, ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕೂಡಿ, ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸೋತದ್ದರಿಂದ ಟೀಪುವು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಒದಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇದರಿಂದ ಮರಾಠರಿಗೆ ೧ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳೂ ಸವಣೂರ ಪ್ರಾಂತವೂ ಸಿಕ್ಕವು.

ಮಹದಾಜಿ ಶಿಂಧೆ:

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದರೆ, ಮಹ

ಹಾಜಿ ತಿಂಥೆಯು. ಇವನು ರಾಣೋಜಿ ತಿಂಥೆ ಎಂಬ ಮರಾಠಾ ನೀರಣೆ ಮಗನು. ರಾಣೋಜಿಯು ಪೇಶ್ವೆಯರಲ್ಲಿ ಚಾಕರಿಗಿದ್ದನು. ಮಹದಾಜಿಯು ಪಾನಿಸತ್ತದೆಯುಳ್ಳದ್ದಲ್ಲಿ ಕಲಿತನಂದಿಂ ಕಾದಾದಿ, ಬೇವಪುನಿಸಿಕೊಂಡು, ಹಿಡಿಬಂದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು. ತಂದೆಯ ಸಂತರ ಮಹದಾಜಿಯು ಹೆಸರು ಸರದಾರರಲ್ಲಿ ಎಣೆಯಾಗುತ್ತಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನಿಕರ ಯುಕ್ತ ಸಮ ಗೆನ್ನೂ ಲರಿಯನ್ನೂ ಕಂಡು ಆಸರೋವಿಗೆ ಗೆಳೆತನವೊಂದುವರು. ಹೇಗೆಂದು ಮಹದಾಜಿಯು ಬಗೆದನು. ಲಕ್ಷದಿಂದ ಇವನು ಪೇಶ್ವೆಯನ್ನೊಪ್ಪ ಕೊಡ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಸದಗಾಂವ ಸಲಹೆಗಳ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗಳು ಇವನ ಸ್ವಯತ್ತದಿಂದಲೇ ನಡೆದವು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೮೨೦ ರ ನಂತರ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಗೆಣವನು ಮರುದಾದ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಿದ್ದಾಗ, ಮಹದಾಜಿಯು, ಬಾದರವನ ಅನುಂತ್ರದ ಮೇರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಜ್ಯ ಸೂತ್ರ ಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಸೂತ್ರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಲಕ್ಷದಿಂದ ಪೇಶ್ವೆಯ ರಿಗೆ "ಕಪೀಲ ಇ - ಮುಲ್ಲ" ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿ, ಮಹದಾಜಿಯನ್ನು ಈ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿದನು. ಮಹದಾಜಿಯು ಈ ಉತ್ಕರ್ಷ ವನ್ನು ಕಂಡು ರಜಪೂತರೂ, ಇತರ ಮುಸಲ್ಮಾನರೂ ಅಸೂಯೆಬಟ್ಟರು. ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಇವನು ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ, ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮರಾಠರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನೆಲೆಸಿದನು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನು ದಯಪಾಲಿಸಿದ ಬಿರು ದನ್ನೂ, ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಇವನು ಪೇಶ್ವೆಯರಿಗೆ ತಂದೊಪ್ಪಿಸಿದನು. ಮುಂದೆ ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೮೪೪ ರಲ್ಲಿ ಇವನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.

ಪೇಶ್ವೆಯರ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಹದಾಜಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಧೋರಣೆ, ಮುಕ್ತದ್ವಿ ಮತ್ತು ಕರ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೆನಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇಂಗ್ಲೀಷ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತರಬೇತುಗೊಳಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಮೊಗಲ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಕೈಗೆ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಮರಾಠರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಬೀರಿದನು. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪ್ರೇಷ್ಠ ಮುಕ್ತದ್ವಿಯಾದ ನಾನಾಫಡಣವೀಸನಿಗೂ ಇವನಿಗೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಳ್ಳೆ ತುದ ಸಿನ ವಾದವು ಏಳುತ್ತಿತ್ತು. ಮಹದಾಜಿಗೆ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದ್ದ

ರಿಂದ ಮರಣದ ನಂತರ, ಇವನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ದೌಲತ್ತರಾವ ಶಿಂಭಿಯು ಇವನ ಪದವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದನು.

ಖರೆ ಕಾಳಗ:-

ಹಿಂದಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸ ಭುವನದ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಸೋತು, ಮರಾಠರಿಗೆ ಕೊಡ ತಕ್ಕ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನಿಜಾನುಸು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮ ಚೌಧಾಯಿ ಮತ್ತು ಸರದೇಶಮುಖಿಗಳನ್ನು ವೇಶ್ಠಿಯರು ಬೇಡಹತ್ತಿದರು. ಇವುಗಳನ್ನು ನಿಜಾನುಸು ಅಲ್ಲಗಳೆದದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧವು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಮರಾಠಾ ಸರವಾರರು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಡೆಸಿದ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಅಸ ಜಯವುಂಟಾಯಿತು. ಮೊದಲಿನಿಂದ ಸಂತ ಬಾಕಿ ಹಣವನ್ನು ರೆತ್ತಬೇಕಾ ಯಿತಲ್ಲದೆ ನಿಜಾನುಸು, ಅಗ ನಡೆದ ಕಾಳಗದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾ ಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ೨ ಕೋಟಿ ರೋಬಿ ರೂ. ಗಳನ್ನು, ಗಡಿನಾಡಿನಲ್ಲಿ ೩೬ ಲಕ್ಷ ರೂ. ಗಳ ಉತ್ಪನ್ನದ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ದೌಲತ್ತಾಬಾದದ ಕೋ ಟಿಯನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಕೃ. ಶ. ೧೭೯೫ ರಲ್ಲಿ ಸವಾಯಿ ಮಾಘವರಾಯನು ಮಡಿದನು. ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಮತಿ ಭ್ರಮಣವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಜ್ವರ ಬಂದು ಮಲಗಿದಾಗ, ಪುಣೆಯ ರಸನಾರವಾಯಲ್ಲಯ ಒಂದು ಕಾರಂಜಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾರಿಕೊಂಡು ಇವನು ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಎರವಾ ದನು.

೨ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನು:-

ಸವಾಯಿ ಮಾಘವರಾಯನ ಮರಣದ ನಂತರ ೨ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾ ಯನು ಪೇಶ್ವೆಪದವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದನು. ಇವನಿಗೂ ನಾನಾಘಡಣೀಸ ನಿಗೂ ಸರಿಯೋಗದಿಂದ ಇವನು. ನಾನಾಘಡಣವೀಸನನ್ನು ತುರಂಗದಲ್ಲಿ ಒಗೆದನು. ಮುಂದೆ ಕೆಲದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇವನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಆದರೆ, ಮರಣವು ಹೊಂಚುಹಾಕಿಕುಳಿತದ್ದರಿಂದ ಕೃ. ಶ. ೧೮೦೦ ರಲ್ಲಿ

ಸಾನಾಘಡಣವೀಸನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಮಹಲಿನಲ್ಲಿ ಅಸುನೀಗಿದನು. ಇವನ ಮರಣದಿಂದ ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ತುಂಬಿ ಬರಲಾರದವು. ಹುಸಿಯಾಯಿತು.

ಸಾನಾಘಡಣವೀಸನ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಯೋಗ್ಯತೆ: —

ಸಾನಾಘಡಣವೀಸನು ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೭೪೧ ರಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದನು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಉಪಾಕೃತನಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಓರ್ವಾನೆರಾಯ ಮತ್ತು ಮಾಧವರಾಯನೊಡನೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಅಗಿನ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ, ವೇದವಂತರಾಗುವ, ಪಿರು, ಬರೆಹ, ಕುವೆಂಪಿ ಏರು ವದು, ಕ್ಷೇತ್ರ ಧಾತು ತಿರುವುದು, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕಲಿತನು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೭೬೧ರಲ್ಲಿ ಅದ ಇವನು ಸಾಬರತ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಾನಾನು ಸೈನ್ಯದ ಬೊಕ್ಕಗೆ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಅವರಲ್ಲಿ ವೇಶ್ವರರು ಸೇತ ಕೂಡಲೆ ಸಾನಾನು ಬಾಪಾಯನ ಸೋಗುಹಾಕಿಕೊಂಡು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಯುವನು. ಇವನು ಎರಡನೆಯ ಸಲ ಸದಗುರುಸನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಕ ಹೊಂದಿದಾಗ ಇವನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ರಕ್ಷಿಸ್ತು ಬಿಡುತ್ತಾ. ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಾರಾಯಾಣರಾಯನ ಕೊಲೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಸಾನಾನು ಮನಮುಟ್ಟಿ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ, ಸಾರಾಯಣರಾಯನ ನೆರವಿಗೆ ವೇಶ್ವರಪದವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದನು. ಪುರಂಧರದ ಒಪ್ಪಂದ ಮತ್ತು ಸಾಲಿನ ಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಇವನು ಮಿಗಿಲಾದ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಹೆಚ್ಚೇನು ! ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯನ ಮರಣದ ವರೆಗೆ ವೇಶ್ವರಿಯರ ಇತಿಹಾಸವೆಂದರೆ, ಸಾನಾನ ಚರಿತ್ರೆಯೆನ್ನಬಹುದು.

ಸಾನಾನು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅಂಜುಗುಳಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಗುಂಡಿನ ಸಪ್ತಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಇವನ ಬುದ್ಧಿ ಮಸಣುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಜಕಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವಭಾವ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವನದು ಎತ್ತಿದ ಕೈ. ಮಿತಭಾಷಣ, ಸತತೋದ್ಯೋಗ, ನಿಯಮಿತತನಗಳು ಇವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಹೆಗ್ಗುರುತುಗಳು. ಒಣ ಹರಟೆ, ಹಾಳು ಚೀಪ್ಪಗಳು ಇವನಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚು ಕಲಿತವ

ನಾಗದಿದ್ದರೂ ಇವನು ಬಹುಶ್ರುತನಾಗಿದ್ದನು. ದೇವಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಯಿಟ್ಟನಾದರೂ ವಿಷಯವಾಸನೆಗೊಳಗಾಗಿದ್ದನು. ಫಲಜ್ಯೋತಿಷದಲ್ಲಿ ಇವನ ನಂಬಿಕೆ ಬಹಳ. ದ್ರವ್ಯಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದವನಾದ್ದರಿಂದ ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನವಕೋಟಿನಾರಾಯಣನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಇವನ ದ್ರವ್ಯವೆಲ್ಲ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿರದೆ ನಂಬಿಗಸ್ಥ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಾಹುಕಾರರಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರಸಿಕ್ಕಾಗ ಇಲ್ಲವೆ ಸತ್ತಾಗ ಶಿಂಥೆ ಪೇಶ್ವೆಯರಿಗೆ ಇವನ ಮನೆ ಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೌಸಾದರೂ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಇವನಿಗೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಒಂಬತ್ತು ಜನ ಮಂದಿರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಏಳುಜನ ಇವನಿರುವಾಗಲೇ ಗತಿಸಿಹೋಗಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಜನರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದವು. ಈಸುಗಳು ಚಿಕ್ಕಂದಿ ನಲ್ಲಿದುೇ ಸತ್ತವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಗೃಹಸೌಖ್ಯವು ಏನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆನ್ನಬ ಹುದು. ಕೆಲವು ಲೋಪದೋಷಗಳ ವಿನಾ ಇವನೊಬ್ಬ ಶ್ರೇಷ್ಠತರಗತಿಯ ವಾಜಕಾರಣಿಯನ್ನಲು ಆತಂಕಪಿಲ್ಲ. ಸ್ವಕೀಯರನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದೂ, ವರಕೀಯರ ಚಂಚಲವೇರವು ಆಗದಂತ ರಾಜ್ಯನಡೆಸುವದೂ ಇವನಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಭೂಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಆದರ ಲೆಕ್ಕದತ್ತಗಳ ಸಂಬಂಧ 'ನಾನಾ'ನು ಯೋಗ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಇವನ ಮರಣದಿಂದ ಮರಾಠರಲ್ಲಿಯ ಭೋರನೆ, ಏಳುವಣಿ, ನಿಯಮಿತತನ, ಮು ತ್ಪದ್ವಿತನಗಳು ಮಾಯವಾದವೆಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಅನ್ನಲಾಡಗಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಸ ತ್ವೀಯರ ಆಟಿಲಿದುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಅಟಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಅಟ ಹೊಡುವಿಕೆಗಳು ಇವನಿಗೆ ಬಹುಸಾಧಿಸಿದ್ದವು. ಇವನ ಮರಣವು ಮರಾಠರ ಅವನತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು.

ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೮೦೨ರಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆಯರ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಪರಶುರಾಮಭಾವು ಪಟದರ್ಥನನು ಮರಣಹೊಂದಲಾಗಿ ಬಾಪೂ ಗೋಖಲೆ ಎಂಬ ಸರದಾರನು ಸೇನಾಪತಿ ಪದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಇತರ ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರಾದ ಹೋಳಕರ ಸಿಂಥೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಒಡಕು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಹೋರಾಡಹತ್ತಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೇಶ್ವೆ ಶನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನೂ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಇತರ ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರು ಪುಣೆಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ

ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮರಾಠಾ ಸರದಾರನಾದ ಹೋಳಕರನು ವಸಯಿ ಒಪ್ಪಂದ ವನ್ನು ಮನ್ನಿಸದ್ದರಿಂದ, ಮತ್ತು ತಾನು ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ಸಾರಿ, ರಜಪೂತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸುಲಿಗೆ ನಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಇವನ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋದರು. ಇದೇ ಮರಾಠರ ೩ನೆಯ ಯುದ್ಧವು (೧೮೦೫). ಇದರಲ್ಲಿ ಹೋಳಕರನು ಸೋತು ಶರಣು ಬಂದನು. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಇವನೊಡನೆ ಏತೃತ್ವದ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಮುಂದೆ ಹೋಳಕರನು ಕ್ರೈ. ರ. ೧೮೧೧ರಲ್ಲಿ ಮರುಳು ಕಚ್ಚಿ ಮಡಿದನು.

ಕ್ರೈ. ರ. ೧೮೦೮ರಲ್ಲಿ ಸಾತಾರೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅರಸನಾದ ಶಾಹೂ ಮಹಾರಾಜನು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದನು. ಈತನಿಗೆ ಈರ್ವರು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದು, ಒಬ್ಬ ಯ ಮಗನಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೆಂಬವನು ಶಾಹೂನ ಸಂತರ ಸತಾರೆಯ ನಟ್ಟವೇರಿದನು. ಆದರೆ ಇವನಿಗೂ ೨ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನಿಗೂ ಸಟ್ಟಿಗೆ ದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ದೂರದರ್ಶಿಗಳಾದ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಡಕು ತಲೆಯಿತ್ತುವ ಹೊತ್ತು ಕಾಯುತ್ತ, ಹೊಂಚಿಸಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಬಾಜೀರಾಯನು ಇದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಒಳ್ಳೆ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ನಾಗಿಸಿದ್ದನು.

ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಕೂಡ ಬಾಜೀರಾಯನು ಮಾಡಿದ ವಸಯಿ ಒಪ್ಪಂದದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಪೇಶ್ವೆ ಪದವು ಪುನಃ ಸಿಕ್ಕಿತಲ್ಲದೆ, ಈತನ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥ ಇಂಗ್ಲೀಷ ಸೈನ್ಯವು ಈತನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿತಷ್ಟೆ ! ಆದರೆ ಬಲದಿಂದ ಬಾಜೀರಾಯನು ಮನಬಂದಂತೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಹತ್ತಿದನು. ಕೆಲ ಜನ ಸರದಾರರ ಜಹಗೀರ ವನ್ನು ಈತನು ಬಂದುಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಅಸಂತೋಷವು ಬೆಳೆಯಿತು. ಸದಾಶಿವ ಮಾಣಿಕೇಶ್ವರ ಎಂಬೋರ್ವ ಕ್ಷುದ್ರ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಈತನು ಕಾರ ಭಾರವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿದನು. ಇನ್ನಿತರ ಅಸಮರ್ಥ ಜನರು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೈ ಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ಸಡಿಲು ಹುಟ್ಟಿತು. ಸ್ವತಃ ಬಾಜೀರಾಯ ನಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಲೋಪದೋಷಗಳಿದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆಯೂ, ಬಾಜೀರಾಯನ ಮೇಲೆಯೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ತೊಂದರೆಗಳು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ

ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದಕ್ಕೆ ಬಾಜೀರಾಯನ ಸ್ವಾರಸ್ಯ, ಸನಿಹೆ ಮತ್ತು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವು.

ಈ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬಾಜೀರಾಯನು ಒಡೋದಿಯ, ಗಂಗಾಧರರೊಡನೆ ಕೂಡತಕ್ಕ ಬಾಕಿ ಹಣವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕಠಿಣ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಬರಹತ್ತಿತು. ಇದರ ಸಲುವಾಗಿ ಬಾಜೀರಾಯನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ನಡುವೆ ಅನೇಕ ದಿನಗಳಿಂದ ತಂಪು ಸೆರೆಗೊಳಿಸಿದ್ದನು. ಈ ಸೆರೆಗೊಳಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ಅವನು ಹಣವನ್ನೂಲಿಗಾಗಿ ಗಂಗಾಧರರ ಕೈಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದನು. ಬಾಜೀರಾಯನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಈ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದಂತಹ ಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು.

ಬಾಜೀರಾಯನು ಗಂಗಾಧರರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ದಿಕ್ಕೊಂದು ಅಸನೊಡನೆ, ಅತಿ ಗ್ರಾಮ್ಯವಾದ ಸವಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು-ಕಥೆಗಳು ಸುರಭಿಯಕ್ಕೆ ಲೀಲೆಯಲ್ಲ ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾಯಿತು. ಮತ್ತು ತದನುಸಾರವಾಗಿ ಗಂಗಾಧರರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲದೇ ಇವರು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಗುರುತಿಸಿದ ಮಾತಿಗೆ ಗಂಗಾಧರರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ಕೂಲಿಯು ಬಂತು. (೧೭೭೩) ಈ ಸಂದರ್ಭ ಬಾಜೀರಾಯನು ಶಾಸ್ತ್ರಿಯ ಬೀದನ್ನು ಅಪ್ಪಣಿಸಿದನು. ಇದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ವೃದ್ಧನು.

ಗಂಗಾಧರರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ಕೊಲೆಯ ಸುಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಕಿಟಕಿಯವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಸಂದರ್ಭವು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಅವನು ಈ ಕೊಲೆಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದನು. ಈ ಕೊಲೆಯ ಯೋಜನೆಯು ಬಾಜೀರಾಯನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಪ್ಪಣಿಸಿದನು. ಕೊಲೆಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಶ್ರೀಯಂಬಕಜಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಬಾಜೀರಾಯನನ್ನು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಕೆಲವು ದಿನ ಮುನ್ನ ಮೇಷ ಮಾಡಿ ಬಾಜೀರಾಯನು ಶ್ರೀಯಂಬಕಜಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆಸಿ

ಒಪ್ಪಿಸಲಾಗಿ ಅವರು ಅವನನ್ನು ರಾ'ಯ, ತರಗವನ್ನಿಸಿದರು. ಅದರ
ಜಿಯು ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಬೇಗಾಗಿ ನಾರಿಕ ಮಂವೇಗಾಳ್ಳ ಸಲಿಗೆ ಸರಿಸಿ
ಇದಕ್ಕೆ ಬಿ ಬಾಬೀರಾಯನ ಸ್ವಸಲಿಸ್ತು ಇವರೊಂದಿಗೆ ಅವನು ಅರಿಸಿದ
ವರು. ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಂಣಿಗ ಸ್ವ ಮಂವೇ ಮಗಲ. ಎಲ 'ನಾ ಸ್ವ ನ'
ಖನು ಬಾಬೀರಾಯನ ಕೂಡ. ಸ್ವ. ಸ್ವ. ಎಲ. ಸ್ವ. ಎಲ. ಎಲ. ಎಲ. ಎಲ.
ವನ್ನು ಮಗಡುಗಂದೂ, ಸ್ವ. ಸ್ವ. ಎಲ. ಸ್ವ. ಎಲ. ಎಲ. ಎಲ. ಎಲ.
ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸ್ವ. ಸ್ವ. ಎಲ. ಸ್ವ. ಎಲ. ಸ್ವ. ಎಲ. ಸ್ವ. ಎಲ. ಸ್ವ. ಎಲ.
ದಾಂಯನ ಮರುಳ ತೀವ್ರಗ ಕೊಟ್ಟಿ.

[illegible]

ಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈತನು ಗುಲಾಮರ ದೊಂಬಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಸೇವೆ - ಕೃತಿಯೇನಿ-
 ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಡಿದನು. ಬಾಬೀರಾಯನ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದತ್ತಕ ಮಗನಾದ ಬಾ-
 ಇಸಾಹೇಬ ಎಂಬವನು ಗುಲಾಮರ ದೊಂಬಿಯಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.
 ಬಾಬೀರಾಯನ ಮೂರನೆಯ ದತ್ತಕ ಮಗನಾದ ಸದಾಶಿವ ಎಂಬವನ ಮಗ
 ರಾವಸಾಹೇಬ ಎಂಬವನು ಗುಲಾಮರ ದೊಂಬಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ, ಇಂಥ
 ಗುಲಾಮರ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಗಲ್ಲಗೇರಿಸಿದರು (೧೫೬೭). ಬಾಬೀರಾಯನಿಗೆ
 ಬಯಾಬಾಯಿ ಎಂಬೋರ್ವ ಮಗನಿದ್ದನು. ಅವನನ್ನು ಈಸಪುರದಲ್ಲಿ
 ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಈ ಮದುವೆಗೆ ಬದುಕಿದ್ದು
 ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದನು. ಬಾಬೀರಾಯನ ಮರಣದ ಛೇದನಾರೋಗ
 ಹಿಡಿದು ಮತ್ತೆ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಎಂಬವರು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ ಕಳೆದು ಗ-
 ಅಸಿ ಹೋದರು. ಬಾಬಿರಾಯನ ಮಗನಾದ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಇವನು ಮ-
 ರಣವಾದನು. ಈ ಮರಣದಿಂದ ಈ ಮರಣದಿಂದ ವಾಸಿಸಿದನು. ಇವನ
 ದತ್ತಕ ಮಂಜುರು ಬರೇಲಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಗೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇತ್ತ ಪ್ರಬಲ ಸಿಂಹಿಯು ಸುಖ ರಿಯತ್ತಿದ್ದನಷ್ಟೆ ? ಅವನಲ್ಲಿ ರಿಸಿದಂಟು
 ನಾಗಿ ಗ್ರಾಹಿ ದ್ರಾ ಎಂಬ ಅನ್ನ ಅಕ್ಕಿ ರಿಯು ಸೇವಕ ಹೊಂದಿ
 ಬಂದನು. ಅವನು ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಬಳಿ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಸೇವಿಸಿಕೊಂ-
 ದನು. ಅವನ ಸಂತೋಷದ ರಿಸಿದಂಟರು ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸತೆ
 ತ್ತಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ಇಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ
 ಸೇವಿಸತೆ ಹೊಂದಿ, ಅವನನ್ನು ಸದಾಚಾರ ಮಾಡಿ, ಅವನ ಕನ್ನ-
 ನನ್ನು ಸಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿದರು. ಇತ್ತ ಪ್ರಕಾರ ಸಿಂಹಿಯು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ವಾ-
 ಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕೃ. ರ. ಗುಲಾಮರಲ್ಲಿ ಮರಣಹೊಂದಿ-
 ದನು. ಸಾತಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬ ಉರ್ಧ್ವ ಶರಣಾ-
 ಯು ನಿಪುತ್ರಕ ನಾಗಲು, ಅವನ ದತ್ತಕ ಮಗನನ್ನು ಡಾಲ ಮಾಡಿಸಿಯು
 ಮನ್ನಿಸಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಸಾತಾರಾ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿ-
 ದನು. ಮುಂದೆ ೧೯೨೫ ರ ವರೆಗೂ ಈ ಮಂಜದವರು ದತ್ತಕ ಮುಂತಾದ
 ಶೀತಗಲಿಂದ ತಮ್ಮ ಮಂಜವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡುಬಂದರು. ಇಂದಿಗೂ ಶಿವಾ

ಜೀಯ. ವಂಶದವರೂಪು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಚರ್ಚೆಯು ಸತಾಣಿ
ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಸಂಭಾಷಿಯ ಮಗ ರಾಜಾಜಿ, ಶಿರಂಗಬೀದಿ ಸರಯಿ
ಪಾರಾಗ ಒಂದು ಗಾಂವಿರಲ್ಲ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಕ್ಕಪುರುಷನು. 1. 2. 3. 4.
ರಾಜಾರಾಮನು ಮಡದಿ ತಾರಾಬಾಯಿಯೊಂದಿಗೆ 1 ಕೆ. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
ಸಕ್ಕಪುರುಷನನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಕೆ. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
ಒಂದು ಮರಾಠಿ ವಂಶದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ-ರ ನಡೆಸಿತು. ನಾ. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾಹಿನಿ 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
ಶಾಖೆಯು ಮರಾಠಿ-ವಂಶದ.

ಮುರಾಹರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ, ಆದಳು:—

[illegible]

ರಾಜಾರಾಮ ಮತ್ತೂ ಕೂಡ, ರವರ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನ
ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರಬರಾಜು ಸ್ಥಳೀಯ ತಲೆಬೆಗಲಿತು. ತನ್ನ ತನ್ನ
ಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಜನಗಣತಿದಾರರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರರು. ಆದರೆ, ಭ

ಕೆಲವೊಂದು ವರ್ಷಾಶನವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಸುಕು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದು ಸಂಘ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಂಗರಾಜ್ಯಗಳು ಉದಾತ್ತ ಪೇತುಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಸ್ವಾರ್ಥವೇ ಈ ಸಂಘ ರಾಜ್ಯದ ತಳಹದಿಯಾಯಿತು. ಮೊದಮೊದಲು ಅಂಗರಾಜ್ಯಗಳು ಭತ್ತವತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದವು. ಬರಬರುತ್ತ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದ ದೇವತೆಯಿಗೂ (ಮಾಧವರಾಯನ ನಂತರ ರಾಜ್ಯಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ನಾನಾಭದ್ರಾಂಶಗಳಿಗೂ) ಇವರು ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ಅಂಗರಾಜ್ಯಗಳು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಉಳಿದವು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ತರಾಂಶವೂ ಇದರಲ್ಲಿದ್ದಿಲ್ಲ. ದೇವತೆ, ಶಿಂಧೆ, ಹೋಳಕರ, ಭೋಸಲೆ, ಗಾಯಕನಾಡ, ಸವಾರ, ಪಟವರ್ಧನ ಮುಂತಾದ ಸರದಾರರು ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಂಗರಾಜ್ಯಗಳೆನಿಸಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರವು (ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಾರ್ವಭೌಮತವು) ಬಲವಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಇವರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪ್ರೇಮವು ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತು. ಕೇವಲ ಸ್ವಾರ್ಥಪ್ರಿಯರಾದ್ದರಿಂದ ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯವು ಶಾಂತಿ, ಸುಖವನ್ನೆಲ್ಲ ಬಲವಹಿಸಿದ ಮೋಯಿತು. ಭೂಕಂದಾಯವೇ ರಾಜ್ಯದ ಮೂಲ ಆದಾಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮೊಗಲರ ಲೋಕರಮಲ್ಲನೆ ಪಟ್ಟತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಭೂಮಿಯ ಅಳವಡಿಸಿ, ತಿವಾಜಿಯು ಕಂದಾಯ ಕಟ್ಟಿದರು. ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಕನಿಷ್ಠವೆಂಬ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಕಂದಾಯ ಕಟ್ಟುವದರಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು. ಕಂದಾಯವನ್ನು ಪಾಟೀಲ ಕುಲೀನಿಯವರ ಕೈಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ವಸೂಲ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ವತನದಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ತರಫದಾರನೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಭರತಿ ಮಾಡಿದರು. ತರಫದಾರನು ಮಾಮಲೇದಾರನ ಕಡೆಗೂ, ಅವನು ಸರಕಾರದ ಕಡೆಗೂ ಪಲ್ಲಿಸಿದರು. ಮಾಮಲೇದಾರನೂ ಸಂಬಂಧ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. (ವಸ್ತುಕ್ಕೆ ಅಜಮಾಸು ೫೦೦೦ ರು.) ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿತರ ವಸೂಲಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಕೆಂದರೆ ದೇಶಪಾಂಡೆಯರು ದೇಸಾಯರು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇವರಿಂದ ವಸೂಲಿಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯದ ವಸೂಲಿಯು ೧೦ ಕೋಟಿ ರೂ. ಇದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ೭|| ಕೋಟಿ ರೂ. ಗಳ

ಉತ್ಪನ್ನವು ದಿಟವಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಕೆಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗುವದು. ಸ್ಪಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾಳು, ಸ್ವರರು, ಹಡಗುವಡೆಯವರೇಳಿ ಭೇದಗಳಿಲ್ಲವು. ಕಾಲಾಳುಗಳಿಗೆ ಈಗಿನಂತೆ ಕನಾಯಿತು, ಜಿಲ್ಲೆ, ಮೆಕೆಗಾಲ್ಯದವರು ಇವರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವದು. ಇತರರೇಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಮೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವರರಲ್ಲಿ ತಿರಿಕಾರವೇನೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲವೂ, ಭೇದಗಳಿಲ್ಲವು ನೋಡುವುದು. ಮರಾಠ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಮರಾಠರಲ್ಲಿ, ಚಾತೂ, ಕೋರವರು. ಇವರನ್ನು ದಿಟವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಇವರ ಮನಸ್ಸು, ದಿಟವಿರುತ್ತದೆ. ಇವರೇ ಕಾಲಾಳು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕನಾಯಿತೋ ಮರಾಠೆ ?

[illegible][illegible]

ಸಿದವು. ದೊಡ್ಡಬಳ್ಳಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಸೇಪ್ಪೆಯರ ತನಕವೂ ಅಪೀಲ; ಇದ್ದಿತು.

ಸೇಪ್ಪೆಯ ಹಣಕಾಸಿನ ಬಾಬತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷವು ಅಂದಾಜುಗಾತ್ರಕ್ಕೆ ಯೆಂಬುದು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದ್ದರಿಂದ ವೆಚ್ಚವ ಸುಮಾರು ೩೪ಯದೇ ಹೋಯಿತು. ದಿನದ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ದರಬಾರದ ವೆಚ್ಚ ಮತ್ತು ಸ್ವಂತ ವೆಚ್ಚವೆಂಬ ಭೇದವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೆಚ್ಚಜೀರ್ಣಃ ಪಾಲನಾ ದೀಕ್ಷೆಯು ಹೋಯಿತು. ಸಾಗಾರ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೆ, ಬಂದಾಯದ ಸಾಲಪೇದವುಕ್ಕ, ಸುಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕುಲಿಗೆ ನಡೆಸೋಣು ಹೊಂದಿದ ಕೆಲಸಗಳು ಹೀಗಾಗಿ, ಕೂಗು ಮಾಸಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದಾದವು.

ತೀರ್ಪು ಸಿಕ್ಕಿಬಳಿಕೆ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಸವಿಸುಗೇ ಕಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಬಂದಿನಾಸವು ತಪ್ಪಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ರಾಜಕೀಯ ಕೈದಿಗಳನ್ನು ಅನೆಯ ಕಡಿಂದ ತುಳಿಸಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುರಣದಂಥವರನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಕೊಡಲು, ಮುತ್ತಿತ್ತು. ಸದೇ ಸದೇ ಕಂಟಕರಾದವರ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಸರಾಳಿ ತಂದೆಯು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮರಣ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವೇಸರ ಪಂದಬಯವದ, ತಪ್ಪುಗೋಲಕ ಹಿಡಿಯುವದು, ಮೂಸಿಯಲ್ಲಿ ಕುದು ಬಂಗಲವನ್ನು ಹೊರುವ ಮೂಲಗೆ ನೀಯುವದ, ಇವು ನ್ಯಾಯದಾನದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದವು.

ಮರಾಠರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಲಿಸಬದ್ದವಿರಲು ಇತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿತು. ೧೭೬೪ರಲ್ಲಿ ಮರಾಠರಾಯನು ಇದನ್ನು ಮೊದಲು ಪುಟ್ಟಿಸಿದನು. ಪುಣೆಯಲ್ಲಿಯ ಸಿಪ್ಪುಕಾಯುವದು ಇದರ ಮುಖ್ಯಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೊತವಾಲ ನಾಯಕ ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದರು. ಪ್ರೇಲಿಸಬದ್ದವು ೧೦೦ ರಿಂದ ೨೦೦ ರ ವರೆಗೆ ಪ್ರೇಲಿಸಬದ್ದವಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗುವ. ಜನಗಣನ, ರಸ್ತೆಬಂದೋಬಸ್ತು ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಇವರು ಮಾಡಿದರು.

ಮರಾಠರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹಿಡಿಯುವ ಕೆಲಸವು ಹೆಚ್ಚು ಇನ್ನಂಕಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರು, ಚಕ್ಕಡಿ, ಎತ್ತು ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ವಾಹನಗಳ ಅಥವಾ ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸರಕಾರ

ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ 'ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ' ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಮೂಲದ ಮೂಲದ
ವರಾಯನು ಇದನ್ನು ಬಿಡುಬಿಡು ಮಾಡಿದನು. 'ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ' ಎಂಬ
ಯೂ, ಗುಲಾಮರನ್ನು ಬಿಡುಬಿಡು ಮಾಡುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು, ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ
ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ, ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ
ಬಿಡುಬಿಡು ಮಾಡುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು, ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ

[illegible]

ಈಗಿನ ಸಮೀಕ್ಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆಯು
ಆಯ್ಕೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸುಗಮಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು
ಅದರ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಸುಗಮಗೊಳಿಸಲು.

३३३३३३

ಅರ್ಯರ ಭಾರ್ವಾ ನರಂಜರಗಾಂತ್ಯ ಸುತಾಪರು ನರೇಶುತ್ಯ ಬಂ

ರಿಂದ ಅವರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರತ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯರಾದ್ಯಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮತದ ಮತದಾನವನ್ನು ಶಾಕವ, ತಮ್ಮ, ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯೂ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯೂ ಬೆಳೆದವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ನೈರವು ಸೇರಿರುವಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧಾರಗಳಿಂದ ಅವನ್ನು ಸಂಬಂಧಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸೇವೆಯ ವರ್ತನೆಯೂ, ಅಧರ್ಮಾಚರಣೆಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆನಿಸುವವು. ಹೀಗೆ ಮಹಾವಿವರ ಬಹುಪದಾರ್ಥ ಈಡಾಗುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ ಸ್ವಲ್ಪಕ ಕೂಡಲಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ.

ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಭೇದವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದಾದ ಮೇಲೆ, ಸುಲಿಗೆ, ಮತಗಳ ಸ್ವಭಾವದ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಮರಾಠರೇ ತಮ್ಮ ಒಂಥಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂಥ ಇರುತ್ತಿದ್ದರನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಮೊದಲ ಮೊದಲ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಗಲಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಒಂಥವು ಒಂದೆಡೆ ಇರುವ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಅಗಲಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಕುಟುಂಬದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತು ಸಿಕ್ಕಿತು. ಈಗಲೂ ಮತವನ್ನು ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಕೊಡುವಂತಿಲ್ಲ.

ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಬೆಳೆದ ಮೇಲೆ ಎಣಿಸುವ ಧರ್ಮ ಇನ್ನೂ ಅವರಿಗೆ ಇದ್ದ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಸೌಂದರ್ಯದ ಕೊಡುವ ತಿದ್ದುವ. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುತರ ನಡೆಗಳು ಅನೇಕ ಅತಸ್ತನಗಳಿಂದ ಕೂಡ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಉಪನಗರ ದೂರ ಕಂಡುಬರುವುದು, ಇಂಥ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಲಗ, ಮೇಲೆ, ರಥ, ಕುಮಾರಿಗಳು ಇದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿಗೆ, ಅನೇ ಒಂಥಗಳನ್ನು ಸರದಾರರಂತೂ ಸಾಯಿ ! ಪಟ್ಟಣಗಳು ಕೆಂದಿವೆ ಬೀದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದವು. ಯಾಕೆಂದರೆ, ರತ್ನಗಳ ದಾಟಿಗೊಂದಾಗಿ ಬೆರೆತು ಕಾಣುವ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಪಾರಮಾಥಲಿಕ್ಕೂ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾಯಕ್ಕೂ ಮನೆಗಳು ಹತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹುಡುಗನು ಸಂ

ಪಾಠವೂ ಲಗನ ಕಾಲದಲ್ಲಿತ್ತು. ಸತ್ಯಗದ್ದಿ ರಂಗಸುತನು, ವೀರನು, ವಿಜಯಾ ದಶಮಿ, ಗಣೇಶೋತ್ಸವಗಳು ಬಳಿ ವೈಷ್ಣವನಾದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಮಿಗಿಲಾದ ನಷ್ಟ ಸವಣಗಳಿಂದ ಸುಲಲಿತರಾಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ಸುಲಲಿತರಾದರು.

ಕೆಂಜಾತಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ ಹೊರಹಾಕಿ ಸೇವಕರು ಮೇಲೆ
ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದ್ದಂತೆ ಮಾಡುವರು. ಮಕ್ಕಳಿಗಿದ್ದ ವಸ್ತ್ರವೂ ಕೂಡ ತಕ್ಕಂತೆ
ಹೊಡಲು ಬರಬಂತಿಲ್ಲ. ಅವರು, ಮನುಷ್ಯನ, ಮೇಷ್ಟ್ರು ಮುಖ್ಯ. ಮಹಾ
ರತಿ, ಮತ್ತು ಬಹುರುತರನಿಗೆ, ಇವರಿಲ್ಲೆಂದು ಬಿಡುವು.

ಮರಣ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಗ್ರಾಮ, ಜೀವನ, ಪುನರುತ್ಥಾನದ
ಯೆ ಸಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಪಾಟೀಲನ ಸಮಾಧಿ, ಮರಣ
ಗಿನ ಮತ್ತು ಮರಣದ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿತು. ಮರಣ
ಕೋಟೆಯ ಇವನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇವನು ಮರಣದ
ರಿಗಳು ವತಸವಾರಣೆ! ಇವರಲ್ಲದೆ ದೈತರು, ಒಳ್ಳೆಯತನದ ಮರಣದ
ಎಷ್ಟೋ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಮರಣದ ಮರಣದ ಮರಣದ
ಯವರೂ ಸ್ವಯಂಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟರು. ಮರಣದ
ರಿಗೆ ಸರಕಾರಿ ಕೊಲೆವಧಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದೈತರು, ಮರಣದ
ಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಮನೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಂದರೆ ಮರಣದ
ಹವಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಪರದಾಳಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅರಣ್ಯವನ್ನು, ಮರಣದ
ಗೋಡೆ ಇದ್ದಂತೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವದು. ಅಗಲಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ರಾತ್ರಿ ಸೇರಿಸಿ
ಬಂದು ಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಕಾವಲುಗಾರರು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು
ಮುಂಚಾದವುಗಳು ಅರಣ್ಯ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನಿಡುವು. ಹುಲಿ, ಕಪ್ಪು ಬೆಳ್ಳಿ
ಮುಂಚಾದವುಗಳು ದೈತರ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು, ಮರಣದ, ಕೆಲ
ಪಟ್ಟವು.

ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬೇಕು ನಡೆಸುವುದು.

ಉದೂರಿನ ಸಾರಿಗೆ ಮಾರ್ಗಗಳು ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಮತ್ತು ಕೆತ್ತಗಳ ಮೇಲೆ ಮೂ ಚಕ್ರದಿಯ ಮೇಲೆಯೂ ಸರಕುಗಳೂ ಒಂದರಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಾರಿಗೆಯಾದವು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಂಟಿಗಳೂ ಅನೇಕ ಸಾಧನಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಿಂದಿ ಎಡಿಯುವದು ಕೂಡ. ಕೆತ್ತಗಳ ಉಪಟಲವಿದ್ದಾಗ ಸಾರಿಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಜನರು ಕಾಲಾನುಸಾರಿಯಿಂದಲೇ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ, ಕುದುರೆ, ಆನೆ, ರಥ, ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿ, ದೋಲಿ, ಸಾಲಕಿ, ಮೇಣ ಮುಂತಾದವುಗಳೂ ಅಪರೂಪವಲ್ಲ.

ಮಹೇಶ್ವರ, ನಾಗಪುರ, ಸೈರಣ, ಸೊಲ್ಲಾಪೂರ ಅಷ್ಟಿ ಮುಂತಾದಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟೆ ನೆಯ್ತೆಯ ಕೆಲಸವು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸರದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸ್ವಯತ್ತ. ಇವರು ಮೇಣಬತ್ತಿ, ಕನ್ನಡಿ, ಅನೇಕೋರೆ ಕೆಲಸ, ತಂಪುಕನ ಸಾಮಾನು, ಜಾಕು, ಗಡಬಾರ, ಮರ್ಮಿಣ, ಅತ್ತರ ಭರ್ಮಾ ಮೇಟೆರ ಮುಂತಾದ ಸದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸೆಯ ಉದಾರಯನು ಗಡಿಯಾರವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕೋರುತ್ತದೆ.

ಆಗಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗಂಡಸರು ಘೋತರವನ್ನುಟ್ಟು ಮೈಗೆ, ತಲೆಗೆ ಕಾಲನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದೊಂದು ತಲೆಮ, ಮೇಲೆ ಸಾಗೋಟಿಯೂ ಕಾಲು ಬರತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರಿರುವರು. ತಲೆಗೆ ಜರಕಾರಿಯ ಪೊಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮೈಗೆ ಸೈರಣ ಅಥವಾ ಅಂಗಿಯನ್ನು ನೊಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊಗಸರು ಮೊಲಿಯದೆ ಇವು ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನುಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರದ ಗಂಡಸರು ಒಂದು ಲಂಗೋಟಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ತಮ್ಮ ದಿನವನ್ನು ನೂಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷರದವರು ಮೈಗೆ ಚಿಲುಬ್ಬನ್ನು ನೊಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕೆಲವು ಖಜಾನೆಗಳಾಗಿ ಮಾಂಸವನ್ನೂ ಶಾಕಾಹಾರವನ್ನೂ ಬಳಸಿದರು.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮುಂತಾದವರು ಕೇವಲ ಶಾಕಾಹಾರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನ್ನು

ತುಪ್ಪ, ಹೋಳಿಗೆ, ಉಂಡಿ, ತ್ರಿಬಿಂಡ ಮತ್ತು ಬಾಸುಂದಿಗಳು ಆಗಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವರ್ಗದವರ ಆಹಾರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನು ಶಿಷ್ಟಿಯ ಇಲ್ಲವೆ, ಜೊಳದ ರೊಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಅನ್ನಗಳನ್ನು ತಿಂದನು. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ವರಲ್ಲಿ ತಾಂಬೂಲ ಸೇವನೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುವದು. ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಚಹಾದ ಪಾನವೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿತ್ತು (ಸಮೀರಾಮಬಾ-
ಪೂನು ಚಹಾ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದನು). ಹೊಸ ಆಹಾರಸದಾಕ್ಷಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ
ದರ ಸಲುವಾಗಿ ಪೇಶ್ವೆಯರ ಕಾಲವು ಒಳ್ಳೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಿತು.

ಪೇಶ್ವೆಯರ ವಿದ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರು-
ವದಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ವದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದ 'ಒಂ' (ಒಂ) ಮತ್ತು 'ಹಂ' (ಹಂ) ಹಳ್ಳಿಯ
ಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಗುರುಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ವೇದಕಾಲೇಗಲಿ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳೂ ತೋರಿ
ಕೊಂಡವು. ಇವು ಶಾಸ್ತ್ರ ಪಂಡಿತರಿಂದ ನಡೆಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯಾವ ಶುಲ್ಕವೂ
ಇಲ್ಲದೆ, ಇಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾನ್ಯಾಸಂಗವು ನಡೆಯಿತು. ಶಾಸ್ತ್ರ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ರಾಜಾ
ಪ್ರಯನಿರುತ್ತಿದ್ದು, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ದೊಡ್ಡ ಉತ್ಸವಗಳು ಇವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದಂತೆ
ಕಾಣುವದು.

ಭಕ್ತಪತಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂತ ಜನರ
ಜನತೆಗೆ ಬೋಧನೆಡೆಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುವದಷ್ಟೆ ? ಶಿವಾಜಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ರಾಮದಾಸ ತುಕಾರಾಮ ಮುಂತಾದವರು ಜನ್ಮಿಸಿದರೆ ಪೇಶ್ವೆಯರ ಕಾಲ
ದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಧಾವಡಸಿಕರ ಎಂಬವರು ಜನತೆಗೆ ಬೋಧಮಾಡಿ
ದರು. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಮೃತರಾವ ಮತ್ತು ರಘುನಾಥಪಂತರಿಂಬ ಕವಿ
ಗಳೂ ತಲೆದೋರಿದರು.

ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ ಮಹಾರಾಜ ಇವರು ಅನೇಕ ಆಟಪಾಟಗಳನ್ನು ಹೊ-
ದಿದರು. ಮಹಾರಾಜ ಮತ್ತು ಸರದಾರರಂತಹ ಮೇರಿನ ವರ್ಗದವರಿಗೆ
ಮೃಗಯಾ ಆಫವಾ ಬೇಟೆಯಾಡೋಣವಂತೂ ಇದ್ದದ್ದೆ. ಇದರ ಹೊರತಾಗಿ
ಶೈಖೋಟ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳು ಇವರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ರಂಜನೆಮಾಡಿದವು. ಗಂಜೀ
ಖಿ, ಚದುರಂಗ, ಪಗಡಿಯ ಆಟಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ಆಗಾಗ ತಲ್ಲೀನರಾಗುತ್ತಿ-
ದ್ದರು. ಶರೀರಬಲ ಇದ್ದವರಿಗೆ ಕುಸ್ತಿ ಆಟಗಳು ಏಕೆಳ ನೋಡವು. ಕಾಶ್ಮೀ

ಉತ್ಸವಗಳು ಜನರ ಮನರಂಜನೆಯ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಹುಂಜದ ಕಾದಾಟ, ಹೋತುಗಳ ದಂದ್ಯಗಳು ಕೆಳದರ್ದೆಯ ಜನರ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯ ಆಟಗಳು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಂಟಿಗಳ ಕಾದಾಟ, ಮದ್ದಾನೆ ಮನುಷ್ಯರ ಹೋರಾಟಗಳು (ಸಾಟಮಾರಿ) ತುರುಸಿನ ಮನರಂಜನೆಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದವು. ನಾಚು, ತಮಾಷೆಯೆಂಬ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಟವೂ ಜನರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಗಾಯನ, ನರ್ತನ ಮುಂತಾದವೂ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ನಡೆದದ್ದೂ ಉಂಟು. ಹಬ್ಬಹುಣ್ಣೆಮೆ ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಬಹುಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾಗಪಂಚಮಿ, ಗಣೇಶಚತುರ್ದಿ, ವಿಜಯಾದಶಮಿ, ದೀಪಾವಳಿ, ರಂಗಪಂಚಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಬಾಲವೃದ್ಧರು ಆನಂದಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಜಯಾದಶಮಿಯು ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರ ನಾಡಹಬ್ಬವಾಗಿದೆ. ಪಿಶುಂಚಿಬಾಧೆಯಲ್ಲಿ, ಅದನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವ ಮಂತ್ರಗಾರನಲ್ಲಿ, ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸ ಬಹಳ. ಗ್ರಹ ಬಾಧೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಸಲುವಾಗಿ ವೃತ್ತೋಪವಾಸ ದಾನಧರ್ಮ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಅದ ಕಾರಣ ಪುರೋಹಿತರಿಗೂ, ಮಂತ್ರಗಾರರಿಗೂ, ವಿಶೇಷ ಆದಾಯವಿತ್ತೆನ್ನಬಹುದು. ಅದರಂತೆ ಮನುಷ್ಯರು ಹೊಸದಾಗಿ ಕೊಂಡುಕೊಂಡ ಕುದುರೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೊದಲು ಬರುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕಾಲಗುಣವು ಜನರನ್ನು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿತು. ಗ್ರಹಣವು ಒಂದು ಅನಿಷ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಯಿತು. ಅದರ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಜಪತಪ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳನ್ನು ಜನರು ಮಾಡಿದ್ದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಕೊಡುವ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನವು ಅಗಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಅಜ್ಞಾನ, ಅಂಧಾನುಕರಣ, ಅಂಧ ತೃಪ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಳೆದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಫಲಜ್ಯೋತಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನರ ನಂಬಿಗೆ ದೆಚ್ಚು. ಶ್ರವಾಸ ಮತ್ತು ಇತರ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಜನರು ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

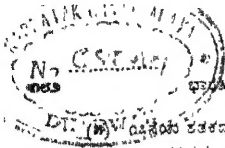
ಗ್ರಹಣವು ಅರಸರು ಹೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ, ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ತತ್ವ.

ಗಳನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದರೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ವೇದವೈಯರು ಈ ಪುರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಶ್ರೀಮಚ್ಚಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದವರ ಮುಖ್ಯ ಗುರುಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ವೇದವೈಯರು ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನಿತ್ತದ್ದುಂಟು. ತಮ್ಮ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ ಅನೇಕ ಸಾಧು ಸಂತರಿಗೆ ವೇದವೈಯರು ಮನ್ನಣೆಯಿತ್ತರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದೇವತಾಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ೨ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಚಿದಂಬರ ದೀಕ್ಷಿತರಂಬವರ, ಗೋಕುಲರ ದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜನರಾದಾಯನ ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಸೇನೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಭಿಷೇಕ ಕರ್ಮ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಮುಂದೆ ಶ್ವಪುಷ್ಪವು ಪೂಜದಿಂದ ಮೀರ ಮಾಡಿತು. ಮೂರನೆಯ ತರ ಹೊಂದಿದವರನ್ನು ರುದ್ರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೆಂದು ತೋರುವದು. ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಗಳಂತೆ ನಡೆದು, ತಮ್ಮತಮ್ಮದೇ ಸ್ವೇಚ್ಛಾವದಿಂದಿರುವರು. ಸ್ವಧರ್ಮಿಯರನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಛೋರಣೆಯನ್ನು ವೇದವೈಯರು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತರನ್ನು ಇವರು ತಮ್ಮ ಚಾಕರಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮಸೀದಿಗಳಿಗೆ ಉಂಬಳಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರು ಮತ್ತು ನಡೆಸಿದರು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಾದರೂ ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಆನಂದಪಟ್ಟರು.

ಆಭ್ಯಾಸನಗಳು:

೧. ನಡೆವು ತುಂಬಿದ:

- (೧) ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ
ಗಳೆಂಬ ಭೇದಗಳಿವೆ.
- (೨) ಮರಾಠಾ ಜನರಲ್ಲಿ
ಮುಂತಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಕಂಡುಬರುವವು.
- (೩) ಶಿವಾಚಾರ್ಯು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನೆಯ ಇಸ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು.
- (೪) ಶಿವಾಚಾರ್ಯರ ಮೊದಲಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಇವರು

ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ

ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಶತಕದ ಅಧಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವೈಪದದಲ್ಲಿ
ರಾಜ್ಯಗಳಿವವು.

೨. ಶಿವಾಜಿಯ ಬೀವಿತಾನಧಿಯನ್ನು ಮೊರಿಸುವ ರೇಷೆಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ
ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಶಿವಾಜಿಯ ಜನನ, ಕೋಟಿಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದನು, ವಿಜಾಪುರ ದ್ವಿ
ಅರಸರನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ್ದು, ಎತ್ತರವಾದ ಸಾರಣಿ ಬಂದದ್ದು, ರಾಜ್ಯಭೇಷಿಕ,
ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಇವುಗಳ
ಸಹಿತ ಕುರಿತು.

೧೬೩೦

೧೬೪೦

೩. ಕೆಳಗಿನ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕ ರಾ ಕೊಟ್ಟು:

- (ಅ) ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಅರಸರ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಕೈಮುಚ್ಚಿ ದೊರೆಯರು
ಮನವಾಡಿ ಮೆಟ್ಟಿ ವರದಿಪಡೆ.
- (ಬಿ) ಸಂಭವಿಯ ಕೊಲೆಯಿಂದ ಸೇವಕರ ಮೂಲದ ನಡುವೆ ಬಹು
ಕಾಲದ ಯುದ್ಧಗಳಿದ್ದವು.
- (ಕ) ಶಾಹು ಭತ್ತಪತಿಯು ಬಾಳುವ ಸ್ವಲ್ಪನಾಥ ಭಟ್ಟನಿಗೆ ಅಡಕತೆ ಸಾಗಿ
ಸಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟನು.
- (ಡ) ಗನೆಯ ಬಾಬೀರಾಯನ ಕಾಲದಿಂದ ಗೇಡ್ಲಿ ಎಂಬುದು ನಡುವೆ
ಬಹಳ ಕಾಳಗಗಳಾದವು.
- (ಯ) ಸಾರಾಯ್‌ರಾಯನ ಕೊಲೆಯು ಸಂಕದವರಲ್ಲಿ ಸೇಶ್ವಯದನ್ನು
ಇಳಿಸುವುದು ಮಾಡಿತು.

- ೪. (ಅ) ಸಾನಾ ಫಡಗವೀಶ ಮತ್ತು ಮಹದಾಜಿ ಶಿಂಫೆ ಇವರ ಬಗ್ಗೆ
ಒಂದೊಂದು ಪರಿಚ್ಛೇದವನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.
- (ಬಿ) ಪುರಂದರದ ಒಪ್ಪಂದ, ಸುರತದ ಒಪ್ಪಂದ, ವಸಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳ
ಮತ್ತು ಅವನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

೫. ಪೇಶ್ವೆಯರ ಕಾಲದ ಜನಜೀವನವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಬರೆದ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ
ವಿಭಾಗಿಸಿ.

ಅಭಿಮಾನಿ, ಭಟ್ಟ, ವಸತಿ, ಮನರಂಜನೆ.
(ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗವು ಮುಗಿದುದು.)

(ಈ ಲೇಖನವು ಮೊದಲನೆಯ ಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು.)

ಇದೇ ಲೇಖಕರ ಬೇರೆ ಪುಸ್ತಕಗಳು.

- ೧ ಇತಿಹಾಸ ಕೈಪಿಡಿ ೧ನೆಯ ಭಾಗ ೧--೪--೦
 ೨ ,, ೨ನೆಯ ಭಾಗ ೧--೪--೦
 ೩ ಭೂಗೋಲ ಕೈಪಿಡಿ ೧--೦--೦
 ೪ ತಿಕ್ಷಣ ಕೈಪಿಡಿ ೧--೦--೦
 ೫ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ದತ್ತನ ೨ನೆಯ ಭಾಗ
 (೬ ಚಿತ್ರನಲ್ಲಿದೆ)

ಸಿಗುವ ಸ್ಥಳ:

ಎಚ್. ಎಸ್. ದೂದಿಹಳ್ಳಿ,

ಇವರ ನಿವಾಸ, ಸ್ಟೇಶನ್ ರೋಡ್.

ಧಾ ರ ನಾ ಡ . ೫

ಮುದ್ರಕರು: - ಶ್ರೀ. ಎಚ್. ಕೆ. ಹಂಪೇಗೌಡ, ಬಿ. ವಿ.
 ತ್ರಿಯಂಬಕ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಜವಳಿ ನೇಟಿ, ಧಾರವಾಡ
 ಪ್ರಕಾಶಕರು: - ಶ್ರೀ. ಎಚ್. ಎಸ್. ದೂದಿಹಳ್ಳಿ
 ಸ್ಟೇಶನ್ ರೋಡ್, ಧಾರವಾಡ.
